

בבלי ירושלמי תוספתא

חוברת שבועית ללימוד בי"ת
ביחד עם **תכשיטי הבית**
פרק נ"ך ליום

בעידודו של מו"ר הרח"צ שליט"א

פרשת
תולדות
כ"ג – כ"ט מרחשון תשפ"ה

יוצא לאור ע"י חסידי ברסלב
יבנאל עיר ברסלב – עיר השמחה

ניתן להשיג בתיבה בכניסה ל'היכל מוהרא"ש'

או שלח צרף למייל: breslevsheli1@gmail.com

נדפס לזכות נשמתו הטהורה
של כ"ק אדמו"ר עט"ר
מוהרא"ש
ר' אליעזר שלמה בן
ר' מנחם זאב זי"ע

לזכות מורנו ורבנו הרה"צ
ר' יצחק שמואל אהרן לעזער
שליט"א

יהי רצון שימשיך להנהיג את הקהילה הקדושה מתוך
בריאות איתנה ונחת מכל יצ"ח ותלמידיו

לזכות נשמתם הקדושה והטהורה של
רבי חייא ובניו חזקיה ויהודה
ולזכות
רב המנונא סבא ורב הונא ריש גלותא

טוֹב לוֹמַר לִפְנֵי הַלְמוּד :
הַלְמוּד בָּבְלִי, יְרוּשַׁלְמִי, תּוֹסֶפְתָּא וּנְבִיאִים כְּתוּבִים יִהְיֶה לְעִלּוּי
הַשְׁכִינָה הַקְדוֹשָׁה וּלְהָקֵל צַעֲרָהּ, לְעִלּוּי כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
שֶׁנִּפְטְרוּ מִן הָעוֹלָם, גְּאֻלָּה, יְשׁוּעָה, רְפוּאָה וְהַצָּלָחָה לְכֻלָּל
נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּרוּחָנִיוּת וּבְגַשְׁמִיוּת, גִּלּוּי מָשִׁיחַ צִדְקֵנוּ בְּרַחֲמִים
וּבְנִין בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ וְתִפְאַרְתֵּנוּ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן.

מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין בי רב אמרי ארכביה בי — על כרחך בכותב כל נכסיו פליגי רב ושמואל. דאי במתנת שכיב מרע במקצת שכתב בה קנין פליגי — בהדיא הוה ליה למימר: מתנת שכיב מרע במקצת כר'. ועוד, הא תנן מתניתין שתמא: שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה, ולא מפליג בין כתב בשטר קנין בין לא כתבו בתוכו, והיאך אמר שמואל: לא ידענא מאי אידון בה, ולא קנה: הא כיון דכתיב בה קנין, ומתנת מקצת היא — על כרחך קתני מתניתין הרי היא מתנה וכן פירש רבינו חננאל. ועוד: הא פסקא לדברי הכל הלכתא דמתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין, והרי היא מעתה כמתנת בריא לגמרי, ואינו יכול לחזור בו אפילו בשעומד. ואם אין בה קנין — אינה כלום, ואפילו אם מת לא קנה. ולא הוה ליה לגמרא לקובעה אחר הפסק. ועוד, מדרמינן עלה לקמן מדרב יהודה אמר שמואל: שכיב מרע שכתב כל נכסיו כו', מכלל דהא נמי בכותב כל נכסיו מיירי. **שכתוב בה קנין** — והוא הדין אם אין כתוב קנין בתוך השטר. או אפילו אין באן השטר כלל, אלא שכיב מרע שהזכיר צוואת שכיב מרע בשחלק כל נכסיו, וגם הקנה אותם בקנין סודר למקבל מתנה. אבל אורחא דמלתא נקט, שדרך לכתוב הצוואות והקנייניו בשטר, כדי שלא תשתכח הצוואה. ואפילו לשמואל דאמר: לא ידענא מאי אידון בה, שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר — הוא הדין אם לא נכתב הקנין בתוך השטר, ובדבעינן לפרושי בסמוך. וראיה לדבר מהא דרמינן עלה בסמוך מהא דאמר רב יהודה אמר שמואל: שכיב מרע שכתב כל נכסיו אף על פי שקנו מידו כו' — והיינו בקנין בעלמא, בלא כתיבה בשטר, מיירי. **ארכביה אתרי ריכשי** — כמו "רוכבי הרכש" (אסתר ח) "המרכבה לרכשו" (מיכה א). כלומר, הטיל שתי כוחות לצורך מתנה זו; על ידי שכתב בה "בדקציר ורמי בערסיה" וכל לשון שכיב מרע — נתן בה כח שכיב מרע, כדמפרש לקמיה. ועל ידי קנין שכתוב בה, שאינו צריך בצוואת שכיב מרע אלא במתנת בריא — נתן לו כח מתנת בריא, שאם עמד אינו חוזר. דכיון דדברי שכיב מרע כשכתובין בהמוסרין דמו, ולענין מיקנא לאחר מיתה לא צריך קנין — הלכך בין אפילו אם יעמוד מחליו. **שאם אמר הלוואתי לפלוני** — בזאת המתנה, אם נתן לו הלואה שחייב לו איש אחר, אף על גב דליכא מעמד לשתון — קנה. דקיימא לן (גיטין (יג, א): "מנה לי בידך, תנהו לפלוני" במעמד לשתון קנה, לא שנא מלוה ולא שנא פקדון, והכא בצוואת שכיב מרע, ואף על גב דליכא במעמד לשתון. **לא ידענא מאי אידון בה** — דלמא לא קנה כלל אפילו אם מת. דכיון דהוה קני באמירה בעלמא בצוואת שכיב מרע, הואיל וליכא שיור נכסים — למה לי תו לאקנויי בסודר? הלכך איכא למימר מיהדר הדר, ועקר ממנה כח מתנת שכיב מרע, ואינו רוצה שיקנה באמירה בעלמא אלא בקנין סודר, ומה הוא מקנה לו בהאי קנין — מתנת שכיב מרע הוא מקנה לו, דהיינו לאחר מיתה, ואין שטר לאחר מיתה אלא אם כן הקנה לו מחיים. אי נמי, אין הקנין כתוב בשטר וגם השטר לא נכתב כלל, אלא שצוה ונתן מחיים כל נכסיו בצוואת שכיב מרע ומקנה בסודר — אין קנין תופס, שלא נתברין להקנות שלא לאחר מיתה. דמיד בשמת נפלו נכסים קמי יורשיו, ותו לא חיילא מתנתו. **אין כותבין ונותנין** — לאחר שמת, שמא לא גמר להקנות לו בעל פה אלא עד שיכתוב השטר, ושטר שנכתב לאחר מיתה לאו כלום הוא. דלעיל שטר לא אמור רבנן דברי שכיב מרע בכתובין וכמוסרין דמו, אלא לענין מתנת ממון, דאי אמר "תנו" — נותנין אף לאחר מיתה. **הלכתא כותבין ונותנין** — דליפיות כחו של מקנה עדיף מדשמואל אמר: אין שטר לאחר מיתה, והכא קאמר אפיקא. **הא דקני מיניה** — כדאמרן, שכתוב בה קנין, והוא הדין הקני בלא כתיבה. וכיון דאקני בקנין — לייפות כחו הוא דעבד. **בניפה את כחו** — כדלקמן: "וקנינא מיניה מוסיף על מתנת דא" — ייתור לשון לייפות כחו הוא. והכי נמי בצוואתו שאמר "כתבו ותנו" פירש שיכתבנו בשטר ההוא ייפוי כח דקנין, דמוסיף על מתנתא.

בירוש

1 אֵיתֵימַר: מַתָּנַת שְׁכִיב מֵרַע שֶׁכָּתוּב בָּהּ קִנְיָן - 2 בֵּי רַב מְשַׁמֵּיהּ דְּרַב אָמְרִי: אַרְכְּבֵיהּ אַתְרֵי רֵיכְשֵׁי, 3 וְשְׁמוּאֵל אָמַר: לָא יָדַעְנָא מַאי אָדוּן בָּהּ. בֵּי 4 רַב מְשַׁמֵּיהּ דְּרַב אָמְרִי: אַרְכְּבֵיהּ אַתְרֵי רֵיכְשֵׁי, 5 הֲרֵי הִיא כְּמַתָּנַת בָּרִיא, הֲרֵי הִיא כְּמַתָּנַת שְׁכִיב 6 מֵרַע; הֲרֵי הִיא כְּמַתָּנַת בָּרִיא - שֶׁאִם עָמַד 7 אֵינוֹ חוֹזֵר, הֲרֵי הִיא כְּמַתָּנַת שְׁכִיב מֵרַע - שֶׁאִם 8 אָמַר הַלְוָאָתוֹ לְפְלוֹנִי - הַלְוָאָתוֹ לְפְלוֹנִי. וּשְׁמוּאֵל 9 אָמַר: לָא יָדַעְנָא מַאי אָדוּן בָּהּ, שְׁמָא לֹא גָּמַר 10 לְהַקְנוֹתוֹ אֶלָּא בִּשְׁטָר, וְאֵין שְׁטָר לְאַחַר מִיתָה. 11 וְרַבִּי דְּרַב אַדְּרַב, וְדִשְׁמוּאֵל אַדִּשְׁמוּאֵל; דִּשְׁלַח רַבָּנִן 12 מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ, חָזוּ יָדְעֵי שֶׁשְּׁלַח רַבִּי אֶלְעָזָר 13 לַגְּלוֹלָה מְשׁוּם רַבֵּינוּ: שְׁכִיב מֵרַע שֶׁאָמַר "פִּתְבוּ וְתְנוּ 14 מָנֶה לְפְלוֹנִי" וּמֵת - אֵין כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין, שְׁמָא 15 לֹא גָּמַר לְהַקְנוֹתוֹ אֶלָּא בִּשְׁטָר, וְאֵין שְׁטָר לְאַחַר 16 מִיתָה; וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הִלְכְתָא: 17 כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין; קָשְׁיָא דְּרַב אַדְּרַב, קָשְׁיָא דִּשְׁמוּאֵל 18 אַדִּשְׁמוּאֵל - דְּרַב אַדְּרַב לָא קָשְׁיָא: הָא דְּקָנֵי 19 מִינֵּיהּ, הָא דְּלָא קָנֵי מִינֵּיהּ; דִּשְׁמוּאֵל אַדִּשְׁמוּאֵל לָא 20 קָשְׁיָא: בְּמַנִּיפָה אֶת כֹּחוֹ. יְתִיב רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק 21 אַחוֹרֵיהּ דְּרַבָּא, וְיָתֵיב רָבָא קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן קָא בָּעֵי 22 מִינֵּיהּ, מִי אָמַר שְׁמוּאֵל: שְׁמָא לֹא גָּמַר לְהַקְנוֹתוֹ 23 אֶלָּא בִּשְׁטָר וְאֵין שְׁטָר לְאַחַר מִיתָה? וְהָא אָמַר 24 רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: שְׁכִיב מֵרַע שֶׁכָּתַב כָּל 25 נְכָסָיו לַאֲחֵרִים, אַף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ - עָמַד חוֹזֵר,

בירוש

דאין נראה לומר דקמשמע לן ברישא דאין מעמד שלשתן מועיל בשטר, אם לא תימא ד"תנו" במתניתין היינו "בתבו", וכי היא גופא שלא בא השטר לעולם לא מהני מעמד שלשתן. ולך כרחך צריכין אנו לומר: הא דבאיתא והא דבאיתא; רישא קא משמע לן דאין גט לאחר מיתה, וסיפא קא משמע לן דין של מעמד שלשתן בממון. ואף על גב דדייק התם בגמרא דסיפא איירי בבריא דומיא דרישא, אלמא משמע שיש לנו לדמות אהדדי — היינו טעמא בבריא, דבעי לאוקומא בחד גוונא דאיירי בחד גברא, אבל אינם דומות לגמרי אהדדי. (הגה"ח). ועוד יש לומר: דמאי לאוקומא רישא דגט שדרור במעמד שלשתן, כיון דאוקי מתניתין בהכי, ואשמועינן ברישא, דאף על גב דאמר "תנו גט לאשתי במעמד שלשתן", שאשתו רוצה בכך, וכן העבד — לא קנו בכך. אפילו אם תמאי לומר שלענין זכות נייר השטר הוי ממון, ואתני ליה מעמד שלשתן — לענין שכתוב בתוכו לא מהני, ואף על גב ד"תן" כ"זבי" דמי — הכא לא יכלה בו העבד, דאיכא לאוקמא דמיירי שאינו באותה שעה ברשות הנפקד, ואגן בעינן מיד ליה. אי נמי, שאין הנפקד רוצה לזכות לעבד, חוכה בעל ברחו במעמד שלשתן במתנה, אבל לא בגט שחרור, כדפרישנא לעיל ב"המוכר את הספינה" (עו, א) שמועיל מעמד שלשתן בעל ברחו של נפקד. מיהו, אין נראה להעמיד רישא בפלוגתא דאמוראי, דאיכא דמוקי לה במעמד שלשתן ואיכא דמוקי לה ב"כתבו ותנו". אלא ודאי בסיפא הוא דפליגי, ולא דוי סיפא דרישא שכיב מרע שייר כל, כדפרישית לעיל. ולא גרסינן נמי בהך סיפא "זה", דאפילו בסתם מנה מיירי מתניתין, כדאיתא בפרק קמא דגיטין (יג, א).

מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין — פירש רבינו שמואל: דמיירי בשכתב לו כל נכסיו. והוא הדין בלא שטר, אלא שהקנה לו, אמרינן דאין קנין לאחר מיתה לשמואל. והביא ראיה מדפריך לה לקמן מהא מילתא דשמואל דאמר: שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים, אף על פי שקנו לו כו'. ואין נראה לרבינו יצחק בר מאיר, דאם כן מתניתין דקתני: שכיב מרע ששייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה — במאי מיירי לרבי? אי שלא בקנין — אמאי מתנתו מתנה? והא קיימא לן לעיל דבעי קנין. ואי בקנין, אם כן סיפא דקתני: לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה — והא אית ליה לרב הכא דמתנתו מתנה בקנין ועוד, דלשמואל דאמר אין גט לאחר מיתה — הוא הדין נמי דאין קנין לאחר מיתה, אם כן מתניתין דקתני: שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה — היינו בקנין, איך יועיל לשמואל כלום? הלא שמא לא גמר להקנותו אלא לאחר מיתה ודחק הוא להעמיד משנתנו במניפה כחו, וכגון שאמר, דבסמוך לא משמע הכי. ועוד קשה: מדפסיק גמרא דהלכתא מתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין ואם עמד אינו חוזר, משמע: הא בכולה, אם עמד — חוזר, ואפילו על ידי קנין. והא ליתא לרב, דאית ליה דקנין אלים כל כך בכל נכסיו כמו במתנת בריא ועוד קשיא: דוחק גדול הוא שהגמרא אינו אומר אלא שטר, והוא אמר דהוא הדין נמי קנין בלא שטר. ועוד, דלספרים דרסינן לקמן: וכגון דכתב ליה "וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא" — דמשמע שבתוך השטר כתב לו כן. מיהו, יש ספרים דרסינן לקמן: כגון דאמר ליה "וקנינא מיניה" כו'. ונראה לרבינו יצחק לפרש דמיירי בשטר דוקא. והיינו טעמא דרב: שכובר שלכך כתב לו קנין בתוך השטר — לאלומי כחו יותר, שאפילו בבל נכסיו אם עמד אינו חוזר, כיון שכתב לו בתוך השטר. ושמואל סבר דשטר זה אינו אלא מגרע כחו, כי אף על פי שיש בו קנין — אין בו בכך ייפוי כח, אלא יש לנו לומר שלא גמר להקנותו אלא בשטר כו'.

ורמי

נותנין — דליפיות כחו של מקנה עדיף מדשמואל אדשמואל — דלעיל אמר רב: בתר אומדנא דייפוי כחו של מקנה אזלינן, ושמואל אמר: אין שטר לאחר מיתה, והכא קאמר אפיקא. **הא דקני מיניה** — כדאמרן, שכתוב בה קנין, והוא הדין דקני בלא כתיבה. וכיון דאקני בקנין — לייפות כחו הוא דעבד. **בניפה את כחו** — כדלקמן: "וקנינא מיניה מוסיף על מתנת דא" — ייתור לשון לייפות כחו הוא. והכי נמי בצוואתו שאמר "כתבו ותנו" פירש שיכתבנו בשטר ההוא ייפוי כח דקנין, דמוסיף על מתנתא.

בירוש

ורמי דרב אדרב בר'. ומשני: דרב אדרב לא קשיא, התם דקנו מיניה. פירוש: דקנו מיניה בתוך השטר, ולכך יש ליפוי כח יותר. אבל לא קנו מיניה בתוך השטר — אין כאן ליפוי כח יותר. ומה שהביא רבינו שמואל ראיה דהוא הדין בלא שטר, מדפריך עלה בסמוך מדרב יהודה אמר שמואל: שביב מרע בר' — לאו ראיה היא, דאיכא למימר דהכי פריך: ומי אמר שמואל שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר בר'? והא אמר שמואל: שביב מרע שכתב כל נכסיו, אף על פי שקנו מידו, אם עמד — חזר, אבל אם מת — אינו חוזר. ואף על גב דליכא קנין בשטר, מכל מקום היה לנו לחשבו לשמואל גרעון בה, דהא אפילו לרב דאית ליה דקנין בשטר הוי ליפוי כח, היה סבור כאן שהוא גרעון בה, שיוכל לחזור בו אם עמד — כל שכן שמואל שסובר לעיל דקנין בשטר גרעון בה, שהיה לו לסברו גם כאן גרעון בה יותר ממה שהוא סבור לעיל, ואפילו לא עמד יחזור בו. כמו רב שסובר כאן גרעון בה יותר ממה שסובר למעלה, וקל וחומר לשמואל דלא גרע. אבל דוחק הוא לומר דשמואל לא מפליג בין הקנה לו לכתב קנין בשטר, וטעמא דמתניתין משום ליפוי כח, בדפרישית לעיל. ולפי זה נראה לי, דכל דף שמעתתא אין צריך להעמיד כלל בכתב כל נכסיו בפירוש רבינו שמואל ובפירוש רבינו חננאל, אלא יכלו להעמידה בטוב במתנת שביב מרע, [בין] במקצתה בין בכולה. דעל כרחך בכולה נמי איירי, מדפריך עלה משביב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים בר'. וכל קושיות שפירש רבינו שמואל להעמידה במתנת שביב מרע בכולה — אינם קושיות לפי זה. אלא יש לפרש דבמתנת שביב מרע בכולה ובמקצת מיירי שפיר. ומאי דקיימא לן כשמואל — יש ללמוד שאין לכתוב במתנת שביב מרע קנין. ומה שכתב הגאון בתקון שטרות "קנו מיניה בכל לשון של זכות" — נראה שהיה צריך לכתוב שם שום ליפוי כח, או "אף קנו ממנו" דמשמע טפי ליפוי כח, או שמא צריך לכתוב "וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא". **כתב** זיכה לזה וכתב וזיכה לזה — פירש רבינו שמואל: זיכה — שמסר לו את השטר. וקשה לרבינו יצחק בר מאיר: דאם כן, הא דקאמר כתב לזה וכתב לזה — היינו בלא מסירה, והיכי קאמר עלה דייתיקי מבטלת דייתיקי? והתנן לעיל בפרק "יש נוחלין" (קלה, ב): נמצאת דייתיקי קשורה לו על ידיהן, וזכה בה אחד מן היורשים — אינה כלום ועוד, דאי מסירה — [לא] היה אמר רב שאינו יכול לחזור בו בשביב מרע, דאם לא כן תקשה לך מדאמר בסוף פרק קמא דבבא מציעא (יח, א): דייתיקי מתנה ושוברין הרי זה לא יחזיר, שאני אומר כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם. ודייק בגמרא (יט, א): טעמא דלא אמר "תנו", הא אמר "תנו" — נותנין, ורמינהי: דייתיקי ואפותיקי, אף על פי ששניהם מודים — לא יחזיר לא לזה ולא לזה ומוקי לה למתניתין התם דבשביב מרע יהבינן ניהליה, [דקאמר הא אמר תנו נותנין"] – ליח ליה פסידא, דבתרייתא זכי, דהא הדר ביה מקמייתא. ולמה אין לנו לחוש דילמא יהבה לזה מתחלה ומסרה, דהשתא לא מצי תו הדר ביה? על כן נראה לפרש: בתב וזיכה – דלאו היינו מסר, שאפילו מסר לו יכול לחזור בו. אלא זיכה — היינו שזיכה בו את הנכסים, וכתב לו בשטר שזיכה לו על ידי אחר, אם מטלטלים הם, ואם מקרקעי — אמר לו: חזק וקני. והזכות כתב בתוך השטר. ופריך: והא איפליגו בה חדא זימנא, שדרי הזיכוי בתוך השטר במקום הקנין עומד, ואית ליה לרב לעיל דהוי כמתנת בריא, ואינו יכול לחזור בו ומיהו, משמואל לא קשיא מידי, שדרי הוא אומר כאן דשני קנה, ואילו לעיל קאמר דאין שטר לאחר מיתה, ולא קנה כלל. אבל מרב פריך שפיר. ומשני: אי איתמר בהדיא — בהדיא קאמר רב משום דקנו מיניה, פירוש: דקנין כתוב בתוך השטר. אבל בהא דלא קנו מיניה וכו'. ואי איתמר בהא — בהא קאמר שמואל וכו'. למילתא דשמואל אין צריך כאן שום צריכותא, דזאדי שמואל לא סבירא ליה הכא כמו לעיל, דהא לרב גרידא הוא דצריך לאקשויי הכי.

שלחו ליה מבירב בר' קנו מידו מהו — פירוש: שכתבו קנין בשטר עם הזיכוי. שלח ליה: אין אחר הקנין כלום, ואין יכול לחזור בו. ואפילו לעצמו נמי אינו יכול לחזור בו, כדמפרש רב הונא. ורבינו יעקב פירש סוגיא זו בענין אחר, ומיירי רב שמואל אפילו היכא שאין כתוב הקנין בשטר, אלא קנין בעלמא. ומתניתין דקתני: שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה — היינו בקנין, וסיפא דקתני: לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה — מיירי כי לא קנין. ולא מיירי סיפא דומיא דרישא. וההיא דכתב וזיכה — היינו מסתמא, בפירוש רבינו שמואל, שזיכוי זה במקום קנין עומד. והא דקאמרינן לעיל: דייתיקי מבטלת דייתיקי בכתב לזה וזה — היינו בשלא כתב לו לשם שטר, אלא לשם צוואה בעלמא. והשתא לא תקשה מידי מההיא דסוף פרק קמא דבבא מציעא, דהתם איירי בדייתיקי של צוואה, דסתם דייתיקי דצוואה היא. ואין נראה, דלשון דייתיקי לא משמע אלא שטר גמור, שנתנו לשם שטר של אותה מתנה. דהכי משמע לישנא ד'כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם".

ועוד

בְּיִדּוּעַ שֶׁלֹּא הָיָה קִנְיָן אֶלָּא מַחֲמַת הַמִּיתָה וְאַחֲוֵי לֵיהּ בְּדִידֵיהּ, וְאִשְׁתִּיק. כִּי קָם, אֲמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְרָבָא: מַאי אַחֲוֵי לָךְ? אֲמַר לֵיהּ: בְּמֵימָּה אֶת פִּיכוֹ. הֵיכִי דָּמֵי מֵימָּה אֶת פִּיכוֹ? אֲמַר רַב חִסְדָּא: "וְקָנְינָא מִינֵּיהּ מוֹסִיף עַל מַתְנַתָּא דָּא". פְּשִׁיטָא, כָּתַב לָזֶה וְכָתַב לָזֶה - הַיְינוּ דְּכִי אֲתָא רַב דִּימִי אֲמַר: דַּיְיתִיקֵי מְבַטְּלָא דַּיְיתִיקֵי; כָּתַב וְזִיכָּה לָזֶה, כָּתַב וְזִיכָּה לָזֶה - רַב אֲמַר: רִאשׁוֹן קָנָה, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: שֵׁנִי קָנָה; רַב אָמַר רִאשׁוֹן קָנָה - הֲרֵי הִיא כְּמַתָּנַת בָּרִיא. וּשְׁמוּאֵל אָמַר שֵׁנִי קָנָה, הֲרֵי הִיא כְּמַתָּנַת שָׁכִיב מֵרַע. וְהָא אִפְלִיגוּ בָּהּ חֲדָא זִימְנָא, בְּמַתָּנַת שָׁכִיב מֵרַע שֶׁפָּתוּב בָּהּ קִנְיָן - צְרִיכָא, דְּאִי אִיתְּמַר בָּהּ - בָּהּ קָאָמַר רַב, מִשּׁוּם דְּקָנוּ מִינֵּיהּ, אֲבָל בָּהּ דְּלָא קָנוּ מִינֵּיהּ - אֵימָא מוֹדֶה לֵיהּ לִשְׁמוּאֵל, וְאִי אִיתְּמַר בָּהּ - בָּהּ קָאָמַר שְׁמוּאֵל, אֲבָל בְּרַךְ - אֵימָא מוֹדֶה לֵיהּ לְרַב, צְרִיכָא. בְּסוֹרָא מָתְנוּ הָכִי. בְּפוּמְבְּדִיתָא מָתְנוּ הָכִי: אֲמַר רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא, שָׁלְחוּ לֵיהּ מִבֵּי רַב לִשְׁמוּאֵל: לְמַאי דְּקָנוּ רַבָּנוּ, שָׁכִיב מֵרַע שֶׁכָּתַב כָּל נְכָסָיו לְאֲחֵרִים וְקָנוּ מִידוֹ, מַהוּ? שָׁלַח לְהוּ: אֵין אַחַר קִנְיָן כְּלוּם.

סבור

בה קנין, דרב אמר: ארכבה אתרי ריכשי, ושמואל אמר בר'. דסבר רב דאפילו לעצמו נמי לא קנה, ואינו יכול לחזור בו — הלכך הכא ראשון נמי קנה. **אבל בתך** — בתרייתא, דלא קנו מיניה, שלקא דעתך אמינא דלא הוי זיכה ליפוי כח בקנין, ואימא מודה לשמואל (דשני קונה, דאין כאן לא ליפוי כח) ולא הוה רב דשמואל, דנימא: לא ידענא מאי אידון בה, דאדאמר לעיל. דהא אין כאן קנין, דנימא: לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה. **בסורא מתנו הכי** — אית דמפרשי: אדלעיל קאי, אפלוגתא קמייתא דמתנת שביב מרע שכתוב בה קנין, ואמר רב ארכבה אתרי ריכשי ושמואל אמר בר'. ואתא למימר: בסורא מתנו הכי כדלעיל, וקשיא להו הא דאמר רב יהודה אמר שמואל. אבל בפומבדיתא מתנו הכי וכו' ולא קשיא להו מידי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל, דהשתא נמי מודי שמואל דאם מת הוי קנין, כדדייקינן נמי ממילתיה דרב יהודה. ולאו מילתא היא, דהשתא נמי קשיא דך אדרב יהודה, דהכא קאמר: אין לאחר קנין כלום, בין לאחר בין לעצמו, ואפילו אם עמד אינו יכול לחזור בו. ולעיל אמר רב יהודה אמר שמואל: בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה, ויכול לחזור בו. אלא אהך דסליק מיניה קאי, דפליגי רב ושמואל בכתב וזיכה לזה וכתב וזיכה לזה. וכן פירש רבינו חננאל: בסורא מתנו הכי לפלוגתא דרב ושמואל דכתב וזיכה לזה, כדאמרן. בפומבדיתא מתנו: שלחו מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו כתב וזיכה לראשון וקנו מידו מאי? שלח להו: כיון שזיכה לו וקנו מיניה — קנה, ואין יכול לחזור במתנתו, וכל שכן להקנותו לאחר. ואין אומרים בזה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר, דהא זיכה לו וקנו מיניה. כיון דכולי האי [עבד] — לא הוי אלא לייפות כחו, וקנה.

סבור

בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה — הלכך חזר בו. הא אם מת — קנה המקבל מתנה, ולא אמרינן שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה. וקשיא ארשמואל, דאמר: לא ידענא מאי אידון בה במתנת שביב מרע שיש בה קנין, דהיינו הך. והכא אמר קנה אחר מיתה **אחוי ליה בדיהיה** — שיודע תירוץ בדבר. אי נמי, רמז לו בענין ליפוי כח, לומר דמוקמינן לההוא דאמר קנה במייפה את כחו. **וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא** — כבל מה דכתוב ומפורש לעיל, במנא דכשר למקנייא ביה, שריר וקיים. כלומר, וקנינא מיניה קנין גמור להוסיף ולייפות כחו, לבד המתנה שנתן בעל פה. ולישנא יתירא לייפות כח הוא. **כתב לזה וכתב לזה** — שכיב מרע שכתב כל נכסיו לראובן במתנת שביב מרע, לא שנא בעל פה ולא שנא בכתב, לברר מתנתו. וחזר וכתבו או נתנו לשמעון, אבל לא מסר להן את השטר. **דייתיקי** — של שני מבטל דייתיקי של ראשון. דשכיב מרע יכול לחזור בו, הלכך אחרון קנה, שהרי חזר בו מראשון. **דייתיקי** — לשון מתנת שכיב מרע, דאמרינן: דא תהא למיקם ולמיהוי, דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורין דמו. **כתב וזיכה לזה** — כתב כל נכסיו לראובן ומסר לו את השטר לראיית זכותו. ויש לשונות אחרים, ולא ישרו בעיני. **רב אסר ראשון קנה** — דהא זיכה כקנין חשיב ליה, והרי היא כמתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין, דארכבה אתרי ריכשי, ואפילו אם עמד אינו חוזר. **ושמואל אמר שני קנה** — כדין מתנת שכיב מרע בכל נכסיו שאין בה קנין, ואם עמד — חזר. ואמרינן לעיל: כל שאם עמד חזר — חזר במתנתו, והלכך שני קנה. **והא איפליגו בה חדא זימנא** — לעיל, במתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין, דרב אמר: ארכבה אתרי ריכשי, ושמואל אמר בר'. דסבר רב דאפילו לעצמו נמי לא קנה, ואינו יכול לחזור בו — הלכך הכא ראשון נמי קנה. **אבל בתך** — בתרייתא, דלא קנו מיניה, שלקא דעתך אמינא דלא הוי זיכה ליפוי כח בקנין, ואימא מודה לשמואל (דשני קונה, דאין כאן לא ליפוי כח) ולא הוה רב דשמואל, דנימא: לא ידענא מאי אידון בה, דאדאמר לעיל. דהא אין כאן קנין, דנימא: לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה. **בסורא מתנו הכי** — אית דמפרשי: אדלעיל קאי, אפלוגתא קמייתא דמתנת שביב מרע שכתוב בה קנין, ואמר רב ארכבה אתרי ריכשי ושמואל אמר בר'. ואתא למימר: בסורא מתנו הכי כדלעיל, וקשיא להו הא דאמר רב יהודה אמר שמואל. אבל בפומבדיתא מתנו הכי וכו' ולא קשיא להו מידי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל, דהשתא נמי מודי שמואל דאם מת הוי קנין, כדדייקינן נמי ממילתיה דרב יהודה. ולאו מילתא היא, דהשתא נמי קשיא דך אדרב יהודה, דהכא קאמר: אין לאחר קנין כלום, בין לאחר בין לעצמו, ואפילו אם עמד אינו יכול לחזור בו. ולעיל אמר רב יהודה אמר שמואל: בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה, ויכול לחזור בו. אלא אהך דסליק מיניה קאי, דפליגי רב ושמואל בכתב וזיכה לזה וכתב וזיכה לזה. וכן פירש רבינו חננאל: בסורא מתנו הכי לפלוגתא דרב ושמואל דכתב וזיכה לזה, כדאמרן. בפומבדיתא מתנו: שלחו מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו כתב וזיכה לראשון וקנו מידו מאי? שלח להו: כיון שזיכה לו וקנו מיניה — קנה, ואין יכול לחזור במתנתו, וכל שכן להקנותו לאחר. ואין אומרים בזה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר, דהא זיכה לו וקנו מיניה. כיון דכולי האי [עבד] — לא הוי אלא לייפות כחו, וקנה.

סבור

סְבוּר מִינַּיהּ הָנֵי מִילֵּי לְאַחֵר קנין בכלום, שאם כתב וזיכה לראשון וכתב וזיכה לאַחֵר — דראשון קנה לגמרי, וכגון שמת שכיב מרע. אבל לעצמו — יכול לחזור בו, אם יעמוד מחליו — לא קנה ראשון, שלא היה קנין אלא מחמת מיתה. **אמר** לֵיהּ **רב חִסְדָּא** — בין לאחר בין לעצמו. ולא דמיא לדרב יהודה אמר שמואל, דאמר: בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה, דהכא כתב וקנו, דכל כך — ודאי לייפות את כחו. **ההוא** דקנו מיניה — כתב וזיכה וקנו מיניה, ורצה לחזור בו בשעמד מחליו. **בדמקנו אינשי** — שכיב מרע הנותנין לאחר מיתה לדעת שיחזרו בהן אם יעמדו — שכותבין או מקנין, או כותבין ומקנין. אבל אתה כתבת וזכית והקניתּ, דהא ודאי שמואל מודי בין לעצמו בין לאחר. והשתא שמעינן מארבעה מילי דאמר שמואל בשמעתין, דקיימא לן כוותיה בדינו: מתנת שכיב מרע בדלא שייר שיח לה קנין בלא זכיה לו את השטר — לא ידעינא מאי אידון בה, ולא קנה מקבל מתנה אפילו מת הנותן, דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה. אבל אם ייפה את כחו בכתיבת השטר או בצוואה, דכתב בה "וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא" — קני המקבל מתנה, שבזה לא נאמר לא גמר להקנותו אלא בשטר כו'. והוא שמת הנותן, אבל אם עמד — חוזר, דבידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה. ומדרב יהודה אמר שמואל דאוקימנא במייפה את כחו שמעינן ליה להא. ושכיב מרע שאמר "כתבו ותנו מנה לפלוני" ומת — כותבין ונותנין לאחר מיתה, כדאוקימנא לשמואל במייפה את כחו. אבל בלא ייפוי — לא קנה, דאין שטר לאחר מיתה. ואם כתב וזיכה השטר למסרו לזה לראיה, וכתב וזיכה לזה — השני קנה, והדר ביה מראשון. והוא שמת, ואם עמד — חוזר, דכל מתנת שכיב מרע בכל הנכסים בלא ייפוי כח בשטר, אם עמד — חוזר. הלכך שני נמי קנה, דהדר ביה מקמא. אבל אם כתב וזיכה והקנה — קאמר שמואל דקנה קמא לגמרי, בין לעצמו בין לאחר, ואם עמד — אינו חוזר. **ההיא** מתנתא — מתנת שכיב מרע במקצת שכתובה בה קנין, וקונה לדברי הכל, בין עמד בין לא עמד. דהוה **כתוב בחיי וכמותי** — מתנה זו אני מקנה לך בחיים ובמות. וליכא לאוקמה במתנת בריא, דהיכי לימא רב: הרי היא במתנת שכיב מרע למיקני לאחר מיתה? והלא אין שטר לאחר מיתה. **רב אחא** הרי **היא כמתנת שכיב מרע** — למיקני לאחר מיתה, ואם עמד — חוזר. וכל שכן אם מתנת שכיב מרע בכל שהוא, בלא שיור, דלא קני אלא עד לאחר מיתה. **סימנא לחיים** — כלומר, במות דוקא הוא, ומחיים לאו דוקא, אלא לסימן טוב, לפי שהזכיר מיתתו, שלא רצה לפתוח פיו לשטן, כלומר: המקום יצילני מחולי זה ולא אמות. **הרי היא כמתנת בריא** — כאילו לא כתב בה "במות". ואפילו אם עמד — אינו חוזר, ואפילו במתנה בלא שיור. דדהכא לא לימא שמואל: לא ידעינא מאי אידון בה, דנימא אין שטר לאחר מיתה — דהא כתב בה מחיים. **מחיים קנה** — דמשמע, דוקא מעתה התחיל לקנות. **והא אמרי נהרדעי הלכתא כוותיה דרב** — גבי "בחיים ובמות", והוא הדין היכא דכתב "מחיים". **קא משמע לן** — דלא שאני לרב בין "בחיים" ל"מחיים" — סימנא לחיים. **ההוא דאתא** לקמיה **דרב נחמן** — דהוה כתוב בשטר דידיה "בחיים ובמות". **לשום מתא** — מקום. **אתייה דשמואל** — ואף על גב דהלכתא כרב — לאו אורחא למידן כרב באתרייה דשמואל, זיל עבידי ליה התם כרב. **בשמעתיה** — דהוה כתיב ביה "מחיים", וקנה בעל השטר והאשה הפסידה. **וקטרדא ליה** — לומר: לא יפה דנתני. **אמר ליה לספריה זיל כתוב לה** — שהדרן עמה, וכתוב בסוף השטר משנה השניה בבבא מציעא ב"השוכר את האומנין" (עה, ב): שוכר עליהן או מטען. וסימן היה בתוך השטר, שלדהות האשה ולהסיעתה נתבון, להיפטר ממחלקותה. והיא הבינה בדברים, וקללתו. **ליטבע ארבית** = תיטבע ספינתו. **אטעויי קמטעית ליה** — בתמיה. **אטמינהו למניה** — שראוים במים, להתקיים כללתה בכך. **לא איתפרק מינאיה** — דאל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך. ומהא שמעינן דבין "בחיים" ל"מחיים" — סימנא לחיים. **משנה לא כתוב בה שכיב מרע** — "כדקציר ורמי בערסיה". וגם לשון מתנת בריא לא נכתב בה: "בד מהלך על רגלוהי בשוקא", שזהו לשון מתנת בריא דלאמרינן בגמרא. ובמתנה בלא שיור מיירי, דאמרן ביה דאינה מתנה, שאם עמד חוזר. **הוא אומר שכיב מרע הייתי** — וחזרני בי. **בריא היית** — ולא תחזור. **צריך** — הנותן להביא ראיה ששכיב מרע היה באותה שעה, וכל זמן שלא יביא ראיה — זכה המקבל מתנה, דברי רבי מאיר. ובגמרא מפרש ראיה במאי, וטעמא מאי. **וחכמים אומרים כו'** — כך היו רגילין בתרי גווני מיפרשי טעמייהו דרבנן בגמרא. **המוציא מחבירו עליו הראיה** — דהיינו מקבל מתנה, ונותן הוי מוחזק בנכסים. **גמרא מנו מתניתא איפכר כו'** — כך היו רגילין לכתוב מתנת שכיב מרע הנכתבות לאחר מיתתן, להודיע שהנכסים הללו נתונין לזה המקבל בצוואת שכיב מרע, ומתוך אותו חולי נפטר, שלא עמד בינתים ולא חזר בו.

תוספות

וטעה, דמה שפירש דסיפא דמתניתין לא מיירי בעין רישא — אין נראה כלל, דאם כן דקתני רישא: שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה — אפילו לא שייר נמי, כיון דעל ידי קנין. ובסיפא דקתני: לא שייר אין מתנתו מתנה — אפילו שייר נמי, כיון דליכא קנין על כן נראה יותר כדפרישית. וגם מה שפירש רבינו תם דמשנתנו מיירי אליבא דרב בלא קנין, משמע שרוצה לומר דמתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין — דיינו אפילו בקנין לחוד. וגם פירש דבהא קיימא לן כרב, כיון דשמואל אמר לא ידענא מה אידון בה, אף על גב דבעלמא קיימא לן כשמואל בדיני, וקשה אמאי דפסיק לעיל דעל דמתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין, ומשני: מתניתין בדקנו מיניה. אם כן מאי אירא שייר? אפילו לא שייר נמי, דאין נראה כלל שיחלוק רב על פסק הלכה שפסקנו לעיל: מתנה דשכיב מרע במקצת בעיא קנין. ועוד, דאמרינן בגיטין פרק "התקבל" (סו, א): מכלל דרב הונא סבר מתנת שכיב מרע לא בעיא קנין, והא קיימא לן דבעיא קנין ומאי קושיא אי פליג רב הונא על פסק הלכה זה וסבר ליה כרב רבינה דהכא? דהא בשבת פרק "מפנין" (קכח, א) פריך על רב הונא מרב רבינה, דקאמר התם: והא רב הונא תלמידיה דרב הוה, ורב אית ליה מוקצה. ועוד: דאמרי בי רב הכא, ר' אמרי בי רב" היינו רב הונא, כמו שמפרש רבינו הם בסוף פרק קמא דסנהדרין (יז, ב). וגם רש"י סובר כן דהיינו רב הונא, היכא דלא מוכח שהוא רב המנונא.

לא כתב בה שכיב מרע כו' — והוא הדין נמי דלא כתב בה לשון בריא "כדמתלך על רגלוהי בשוקא". אלא משום דקתני: צריך להביא ראיה שהוא שכיב מרע — נקט האי לישנא.

ולא כתב ביה מגו מרעיה איפכר לבית עולמיה — והיורשים היו טוענין שעמד, ואף על פי שלא היו טוענין שחזר בו. דדרא, כיון שעמד — מסתמא ודאי חזר בו, אף על פי שלא אמר בפירוש. והכי משמע בגיטין פרק "מי שאחזו" (עב, ב) דאמר רב הונא התם: גיטו במתנתו, מה מתנתו אם עמד חזר — אף גיטו חזר. ופריך ליה, מדתנן: "הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה" והלך שנתק בשוק וחללה ומת, אם מהמת החולי הראשון מת — הרי זה גט, ואם לאו — אינו גט. ואם אמרת אם עמד חזר — הרי זה עמד. ומאי קושיא? דנהי דעמד, והלא לא חזר בו אלא שמע מינה, דאפילו לא פירש שחזר בו — יש לנו לומר שחזר בו. ועוד קאמר התם (עג, א) אמר רבי אלעזר: שכיב מרע שניתק מחולי אל חולי — מתנתו מתנה. ודוקא ניתק, אבל עמד — אין מתנתו מתנה, אף על פי שלא חזר בו.

השתא

אמר

השתא ומה ספינה שרובן לאבד כו' — הקשה הרב רבינו יצחק ברבי מאיר: אמאי לא פריך ליה מדתנן בגיטין (כה, א): הניחו זקן או חולה — בחזקת שהוא קיים, ואוכלת אשתו בתרומה, ולא אמרינן דלמא מת ואינה קושיא, דהתם לא מת לבסוף. אבל הכא מת לבסוף, ולא הוי לנו לומר שעמד, אי לא משום דמדמינן ליה לספינה המטורפת בים, דהוי כמו שסופן לאבד במים — ואפילו הכי חשבינן להו בחזקת שהם חיים עדיין. אי נמי, מההיא משנה לא היה יכול להוכיח אלא שהוא בחזקתו כמו שהניחו. אבל מדקתני משנה יש להוכיח שניצול מחליו, כמו בני הספינה המטולים בים שנצולו מן המים.

במאן אזלא הא שמעתא דרבה כרבי נתן — ואם תאמר: אמאי לא קאמר כרבי מאיר? דרבה גופיה מוקי לקמן רבי נתן כרבי מאיר דמתניתין ויש לומר: דמשום דרבי נתן דיינא הוא, ונחית לעומקא דדינא. ומטעם זה פירש רבינו שמואל דהלכה כרבה. אי נמי, דמתניתין לא מוכחא בהדיא שהוא בחזקת בריא עתה, אבל ממילתיה דרבי נתן משמע הכי בהדיא. **וכן** אין מוציאין מידו אלא בראיה — ואם תאמר: פשיטא, בין שהוא מוציא מידם בלא ראיה שהן אין מוציאין מידו בלא ראיה ויש לומר: דהא קא משמע לן, דהא בראיה — מוציאין, אף על פי שאין השטר מוכיח שהיה בריא. **רבי** נתן אומר אם בריא הוא עליו להביא ראיה כו' — אומר רבינו יצחק: דדוך סוגיא דהכא לית לה בההיא סוגיא דפרק בתרא דקדושין (עט, א) דקאמר התם: קדושה אביה בדרך נתקדשה היא עצמה בעיר, והרי היא בוגרת. רב אמר: הרי היא בוגרת לפנינו, ושמואל אמר: חוששין לקדושי שניהם. וקאמר התם: לימא כתנאי, מי מוציא מיד מי — הוא מוציא מידם בלא ראיה כו'. לימא רב דאמר כרבי נתן, ושמואל דאמר כרבי יעקב? אמר לך שמואל: אנא דאמרי אפילו כרבי נתן, עד כאן לא קאמר רבי נתן התם אלא דבולי עלמא בחזקת בריאים קיימין, [והאי] דמפיק נפשיה מחזקת בריאים — עליו להביא ראיה. אלא הכא — מי מפיק נפשיה מחזקה? (והא כן), הכא נמי איזו ראיה מייתי מרבי נתן לרבה? התם היינו טעמא — דבולי עלמא בחזקת בריאים קיימי, אבל הכא — אין לנו לומר שהיה בחזקת שביב מרע שלא עמד, דשמא עמד. ומסיפא נמי, דקתני: אם שביב מרע הוא עליהן להביא ראיה שהיה בריא — אינו ראיה, דהתם היינו טעמא — דאוקי ממונא אחזקיה, ובדרבה דהכא איכא חזקת ממון לגבי יורשים. אלא לאו שמע מינה דלית לה להך סוגיא דהתם. **בימות** הגשמים שהיה היחיד לכאן ולכאן — פירש רבינו חננאל: דבימות הגשמים אין בני אדם נבנסין בתוכה מפני רוב הגשמים. ואין נראה, שאין זה מחמת מילוי מים, אלא מפני התבואה. כדתקני בתוספתא (פרק שביעי דטהרות) שהביא רבינו חננאל דתקני: אלו ימות החמה — משתעקר התבואה ממקומה. והא דתקני סיפא: את ימי הגשמים משתרד רביעה שניה — לאו היינו מפני רוב המים, אלא שמשם ואילך גדלים הזרעים, ודריסת הרגל מזקת להם. כדתניא בסוף פרק "מרובה" (בבא קמא פא, א): מהלכים בשבילי הרשות משתרד רביעה שניה, שמשם ואילך דריסת הרגל מזקת לזרעים ולתבואה.

רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה — בפרק קמא דשבת (ו, ב) פליגי בה אמוראי, איכא מאן דמוקי לה בבקעה שהוקפה מארבע רוחות. רשות הרבים לטומאה — שאפילו חצר שנבנסים בה בזו ויוצאין בזו אמרינן בעירובין (ח, א) דהוי רשות הרבים לטומאה, כל שכן בקעה שהולכים בה תדיר. ואיכא דמוקי לה בלא הוקפה והוי כרמלית, ואמאי קרי לה רשות היחיד — לפי שאינה רשות הרבים.

אמר רבה לא שנו אלא שלא עברו עליה ימות הגשמים — פירש רשב"ם: שעברו עליה ימות הגשמים משגדרה הבקעה, ואפילו הכי בימות החמה חשיבא רשות היחיד.

ואין נראה כלל, כי איזו סברא היא דכיון שנגדרה ועברו עליה ימות הגשמים הויא רשות היחיד אפילו בימות החמה, וקודם שעברו ימות הגשמים לא תהיה רשות היחיד? ועוד: דלא מצי לאוקומא למילתיה דרבה דהכא אלא למאן דאמר בפרק קמא דשבת (שם) דהוא שיש לה גדר מארבע רוחותיה. ועוד: אמאי קאמר רבה למילתיה דהכא יותר מכל שאר מקומות שבגמרא שהביא הך מתניתין? ופירש רבינו חננאל דלעניין טומאה קאי, והכי קאמר: לא שנו אלא שלא עברו על טומאה זו ימות הגשמים, ואז אם נכנס בימות החמה — הוי רשות הרבים. אבל אם עברו על טומאה זו ימות הגשמים, אפילו נכנס בה בימות החמה ובא לשאול בימות החמה — הוי רשות היחיד. גם על פירוש זה (קשה) תמיה גדולה היא: למה יחשב רשות היחיד, כיון דנכנס בימות החמה ובא לשאול בימות החמה? ודוחק לומר דחומרא דרבנן היא. ועוד תקשה: למה אומר רבה דבריו בבאן יותר מבשאר מקומות דמיירי הך מתניתין? ויש לומר: דהא נמי לא קשיא היא, כדפירש רבינו חננאל דרבה חולק אדרבי אלעזר, ולא כתב יותר. ונראה דחולק בענין זה, מדאמר רבה אם עברו עליה ימות הגשמים הוי רשות היחיד, אפילו בא לשאול בימות החמה ונבנס בימות החמה — אם כן לא אזיל בתר השתא, בתר שעת שאילה. ושמא כדברי רבי יוחנן רוצה לומר, כדאיתא בירושלמי עלה בפרק "מי שמת", אמר רבי יוחנן: נטמא בספק בקעה בין בימות החמה ובנבנס בימות החמה — אם כן לא אזיל בתר השתא, בתר שעת שאילה. ושמא כדברי רבי יוחנן רוצה לומר, כדאיתא בירושלמי עלה בפרק "מי שמת", אמר רבי יוחנן: נטמא בספק בקעה בין בימות החמה ובנבנס בימות החמה — מחלוקת רבי מאיר וחכמים. בא לשאול בימות [ו]החמה — נשאלין לו בימות החמה, בימות הגשמים — נשאלין לו בימות הגשמים. אמר רבי יוחנן: ובלבד ימים הסמוכים לגשמים]. ותנן בתוספתא: ואלו הן ימות החמה — משתעקר התבואה מתוכה, ימות הגשמים — משתרד רביעה שניה.

ונראה

אמר רבה הרי — אנו רואין שהוא מת. ובתר השתא אזלינן, והעמדנו על חזקת מיתתו, ויש לנו לומר שמתוך אותו חולי מת, ונקנה המקבל מתנה. **אמר ליה אביי** — מאן לימא לך דמההוא חולי איפטר לבית עולמיה? והלא רוב חולים לחיים, וחזר בו, ואחרי כן חלה ומת. **השתא ומה פעינית** — הטובעות בים, שרובן ליאבד, ואפילו הכי נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים, כדתנן בפרק "כל הגט" (גיטין כה, ב): אבל עיר שכבשה כרכוס, וספינה שאבדה בים — נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים, בת כהן לישראל בת ישראל לכהן שתיהן אין אוכלות בתרומה. **חולים שרוב חולים לחיים** — כדתנן (גיטין שם עמוד א): המביא גט ממדינת הים, והיחזו זקן או חולה נותנין לה בחזקת שהוא קיים — לא כל שכן דנימא עמד וחזר בו. ומיהו, (רבא) (רבה) לא הדר ביה, וקיימא לן כוותיה. דשמעתיה כרבי נתן אזלא, דקיימא לן כוותיה, כדאמרינן בעלמא (בבא מציעא קיז, ב): רבי נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא. **מי מוציא מיד מי** — מתנה שאין כתוב בה לא לשון מתנת בריא ולא לשון מתנת שביב מרע, כי מתניתין, זה אומר בריא היית וזה אומר שביב מרע היית. **הוא מוציא מיידיהן** — ונותן עומד בנכסיו ונוכה בהן, דהעמד נכסים של זה — על התחתונה, דלא אזלינן בתר השתא. כדאביי, דרוב חולים לחיים, דאיכא למימר דהדר ביה. **והם אין מוציאין מידו** — אלא אם כן מביאין ראיה בנכסים שבריא היה.

אמר רבי אלעזר — בשעת העמדה בדין עליו וכו', דאזלינן בתר השתא. **אמר רבי ולעניין טומאה** — דקיימא לן ספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא, וברשות הרבים ספיקו טהור. וקיימא לן נמי דבקעה בימות החמה רשות הרבים לטומאה, ובימות הגשמים רשות היחיד לטומאה. **כמחלוקת** — כי היכי דנחלקו רבי יעקב ורבי נתן במתנה סתם, אי אזלינן בתר השתא או בתר חזקת נכסים — הכי נמי אפליגו גבי טומאה, שאם בא אדם לבית דין ונשאל על שנכנס לבקעה ואין יודע מתי נכנס אי בימות החמה וטהור, אי בימות הגשמים וטמא — חזינן: אם עתה בשעשאל ימות החמה הן — טהור הוא, דאזלינן בתר השתא לרבי נתן. ואם ימות הגשמים הוא — טמא, דבתר השתא אזלינן, ולרבי יעקב דאזיל בתר חזקה — העמד טהור על חזקתו, וטהור, עד שיבאו עדים ויעידו שבימות הגשמים נכנס. **דתנן בקעה בו'** — מסוייגת בגדר סביב, ורשות היחיד היא לשבת, ואפילו היא קרפף יותר מבית סאתים — לזרוק בתוכו מרשות הרבים חייב, ולטלטל אסור. **רשות הרבים לטומאה** — דלאו מקום שתירה הוא. אבל בימות הגשמים שיש שם זרעים — אין נכנסים לתוכה, והוי מקום שתירה, וספק טומאה טמא. **אמר רבא לא שנו בו'** — מילתא באפי נפשה היא. והמפרש דמילתיה דרבי אלעזר אדרבא קאי — אינו אלא טועה, דרבא בתרא הוא, ואין צריך לדחוק מילתיה דרבי אלעזר ולהעמידה על פירוש רבא. **לא שנו** — דבקעה בימות החמה רשות הרבים לטומאה. **אלא שלא עברו** — על בקעה זו ימות הגשמים משגדרוה. אבל עברו עליה ימות הגשמים — תו לא פקע מינה שם רשות היחיד, אפילו משיגיעו ימות החמה, ותיהוי לעולם רשות היחיד לכאן ולכאן. וסברא מעלייתא היא, אי חומרא דרבנן הוא. ורבינו חננאל פירש דרבה פליג אדרבי אלעזר, והכי כתב: ורבה חולק על רבי אלעזר. ופירש נמי: לא שנו דבקעה כו' אלא בזמן שלא עברו על זו הטומאה שהיתה עתה בבקעה, ימות הגשמים. אבל עברו על זו הטומאה ימות הגשמים — רשות היחיד היא לכאן ולכאן.

ראיה

> אָמַר רַבָּה: חֲרֵי מֵת, וַחֲרֵי קְבֻרוֹ מוֹכִיחַ עָלָיו. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: הָשְׁתָּא, וּמַה סְפִינָה שֶׁרּוֹבָן לְאֲבֵד - נוֹתְנִין עֲלֵיהֶן חוּמְרֵי חַיִּים וְחוּמְרֵי מֵתִים, חוֹלִין, שֶׁרּוֹב חוֹלִין לְחַיִּים - לֹא כָּל שֶׁכֵּן אָמַר רַב חִנָּא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: כְּמַאן אָזְלָא הָא שְׁמַעְתָּא דְּרַבָּה? כְּרַבִּי נָתָן; דְּתַנְיָא: מִי מוֹצִיא מַיָּד מִי? הוּא מוֹצִיא מִידֵיהֶן בְּלֹא רְאָיָה, וְהֵן אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ אֶלָּא בִּרְאָיָה, דִּבְרֵי רַבִּי יַעֲקֹב; רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: אִם בָּרִיא הוּא - עָלָיו לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁהָיָה שָׁבִיב מֻרָּע, אִם שָׁבִיב מֻרָּע הוּא - עֲלֵיהֶן לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁבָּרִיא הָיָה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: וּלְטוּמְאָה - כְּמַחֲלוֹקֶת; דְּתָנַן: בִּקְעָה, בֵּימוֹת הַחַמָּה - רְשׁוּת הַיָּחִיד לְשַׁבָּת וּרְשׁוּת הָרַבִּים לְטוּמְאָה, בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים - רְשׁוּת הַיָּחִיד לָכָאן וּלְכָאן. אָמַר רָבָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁלֹּא עָבְרוּ עָלָיו יְמוֹת הַגְּשָׁמִים, אֲבָל עָבְרוּ עָלָיו יְמוֹת הַגְּשָׁמִים - רְשׁוּת הַיָּחִיד לָכָאן וּלְכָאן. "וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵירוֹ עָלָיו הָרְאָיָה" וכו'.

ראיה

ראיה במאי — בין לרבנן בין לרבי מאיר קבעי. ומשום דאיכא לפרושה בתרי גווני כדלקמן, קבעי הכי. **ראיה בעדים** — כדמפרש לקמיה. **רבי מאיר ברבי נתן ורבנן ברבי יעקב** — רבי מאיר אזיל בתר השתא ברבי נתן, ומתניתין כגון שהוא בריא עכשיו. ורבי קאמר מתניתין: אמר שכיב מרע דייתי ועכשיו אני בריא, וחזורני בי. והן אומרים בריא הייתי — עליו להביא ראיה בעדים ששכיב מרע היה. וחכמים אומרים: הנותן מוחזק הוא בנכסים, ועל המקבל מתנה שהוא מוציא מחבירו — עליו הראיה, בעדים שיביא שבריא היה. **ראיה בקיום השטר** — ראיה שאמרו חכמים המוציא מחבירו עליו הראיה — בקיום השטר קאמרי רבנן, שצריך לקיים שטרו, שלא יוכל נותן לטענן ולומר מזויף הוא. וכיון דנתקיים שלא על פי הנותן, דאין כאן הפה שאסר הוא הפה שהתיר, שהרי לא נתקיים על פי הנותן דנימא מיגו — יבא בעל השטר ויזכה במתנתו. דכולי עלמא אזלינן בתר השתא כרבה ורבי נתן, וכיון דבריא הוא עכשיו — זכה בעל השטר. אך יקיים שטרו, שלא יוכל נותן לפסלו. אבל ראיה דרבי מאיר — ראיה בעדים היא, כדמפרש: עליו להביא ראיה ששכיב מרע היה, דברי רבי מאיר. במוזה — לזה בשטר שכתבו ואינו מזויף, אלא שטוען: פרעתיו, או: שכיב מרע הייתי, או: שטר אמנה או שטר פסים הוא. **צריך המלוה לקיימו** — על פי אחרים, שלא יוכל לזה לפסלו במיגו, קמיפלגי. **רבי מאיר סבר אין צריך לקיימו** — דסתם שטרות הרי הם כשרים, ובשטרות לא נימא הפה שאסר הוא הפה שהתיר לפסלו. והכי קאמר מתניתין: צריך להביא ראיה בעדים ששכיב מרע היה, דברי רבי מאיר. מאחר שמודה הוא בשטר שכתבו, ונתקיים השטר בכך, דאזלינן בתר השתא שהוא בריא כרבי נתן. וחכמים אומרים: המוציא מחבירו, שהוא בעל השטר, צריך להביא ראיה — קיום השטר, שיתקיים בחותמיו. דדוקא נותן שטוען כתבתיו — לא מהניא מידי, דהא קאמר: שכיב מרע הייתי, והפה שאסר הוא הפה שהתיר. והלכך צריך בעל השטר לקיימו ויזכה במתנתו, דאזלינן בתר השתא שהוא בריא, כרבי נתן. ומתרי לישני ומתרי אמוראי שמעינן דאזלינן בתר השתא כרבה ורבי נתן, כדפרישית. **והא אימלינו בה חדא זימנא** — במודה בשטר שכתבו צריך לקיימו. **דתניא** — בפרק שני דכתובות. **אין נאמנין בו'** — דתנן התם: הערים שאמרו "כתב זה אבל אנוסים היינו, קטנים היינו, פסולים היינו" — הרי אלו נאמנין, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ותניא בגמרא: אין נאמנין לפסלו, דברי רבי מאיר. ופליג אמתניתין, דלא חיישינן שמא גבי שטרות, דלא נחשדו ישראל על כך. ומפרש התם במסקנא טעמא, דקסבר רבי מאיר: מודה בשטר שכתבו להה — שאין צריך מלוה לקיימו. וכיון שאמר להה "אני כתבתיו" — תו לא מהימני עדים למפסליה, שהרי אין לך קיום גדול מזה שכתבו. דמסתמא לא נעשה בפסלות, וכמו שכתב ידו יוצא ממקום אחר דמי, דתנן התם: אין נאמנין, דאין כאן הפה שאסר. **וחכמים אומרים נאמנין** — דאף על גב דמודה להה שכתבו — צריך לקיימו. וכיון שאינו מתקיים כי אם על פי עדים הללו, שאומרים כתב ידינו הוא זה — הא קאמרי נמי קטנים היינו, ונאמנים, דהפה שאסר הוא הפה שהתיר. **בההיא קאמרי רבנן** — דאף על גב שמודה להה שכתבו — לא חשיב ביקום, כיון דעדים עצמן פוסלין חתימתן, משום דאלימי עדים לאורועי שטרא, ולא מהניא הודאת להה. אבל במתניתין אינמא: לאו כל כמיניה לאורועי שטרא ולמימר שכיב מרע הייתי, כיון דמודה שכתבו, ועדים לא קא פסלי חתימתן. **אילימא** — היינו טעמייהו דרבנן, מדכולהו מתנות בריא כתיב בהו "כד מהלך על הרגלותיה בשוקא" והאי לא כתיב ביה — שמע מינה שכיב מרע היה, והלכך אמרי רבנן: המוציא מחבירו, דהיינו מקבל מתנה, עליו להביא ראיה שבריא היה, דמסתמא יש לומר ששכיב מרע היה. **איבא למימר הכי נמי** — רבה הוא דקא משני לאביי הכי: היינו טעמייהו דרבנן, משום דאיכא למימר הכי והכי, ומספקא לן אם מתנת בריא הוא אם מתנת שכיב מרע — הלכך אוקי ממונא בחזקת מריה, בחזקת נותן. והלכך, המוציא מחבירו, דהיינו בעל השטר — עליו להביא ראיה בעדים שבריא היה, להוציא הממון מחזקת הנותן. **ובפלוגתא** — דרב הונא ורב חסדא, פליגי רבי יוחנן וריש לקיש. **בבני ברק** — מקום. **ועמדו עליו בני משפחה** — וקא סלקא דעתין השתא: נבסי בחזקת יורשין קיימי, ולא באו עדיין ליד לקוחות, ואתו לקוחות וקא מערערו להוציא מן היורשין, לפי שקנאום מן המת. והיורשין עוררין, ומשיבין דבר ללקוחות, ואומרים: קטן היה קרובנו בשעת מיתה. וקיימא לן לקמן (קנה, א) דאינו יכול למכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים, ולא נוציא הנכסים מחזקתנו. והלקוחות לא מצאו עדים שיאמרו גדול היה, ולכך הוצרכו לבודקו. וכשלא יוכלו לבודקו וגם העדים לא מצאו — הפסידו. דרבי עקיבא כדרבנן, דאמרי: המוציא מחבירו עליו הראיה בעדים שבריא היה. והכא נמי על הלקוחות להביא ראיה שגדול היה. **באו** — לקוחות ושאלו את רבי עקיבא. **עשויין להשתגות** — ואפילו אם דומין עתה לסימני גדול, יש לומר: אילו היה קיים — הוה שומא.

בשלמא

ראיה במאי כו' רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי ראיה בקיום השטר — פירש רבינו שמואל דבין לרבי מאיר ובין לרבנן בעי: ראיה במאי? ואין נראה, דהא פשיטא לרבי מאיר דהוי ראיה בעדים. וכן פירש רבינו שמואל אחר כן, דלרבי מאיר הוה ראיה בעדים.

דהא פשיטא לרבי מאיר דהוי ראיה בעדים. וכן פירש רבינו שמואל אחר כן, דלרבי מאיר הוה ראיה בעדים.

וכן אמר רבה ראיה בעדים — תימה: אמאי מוקי רבה למתניתין ראיה בעדים, דמוקי רבנן ברבי יעקב, ורבי מאיר ברבי נתן? והא איהו גופיה סבירא ליה ברבי נתן, ולקמיה בקיום שטרות ובולהו ברבי נתן מיהו, אי אשכחן בשום מקום דאיהו ליה מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו — הוה אתי שפיר. דאי הוה מוקי לפלוגתייהו נמי בקיום שטרות — הוה להו רבנן דלא כוותיה. אי נמי, יש לומר דמשמע ליה ראיה דרבנן דמיא דראיה דרבי מאיר, דהיינו בעדים.

ועוד סימנין עשויין להשתנות לאחר מיתה — ואם תאמר: למאי דסלקא דעתין שהלקוחות היו בודקין אותו אם היה גדול אם לאו, היאך יכול להיות שאם נראה קטן בחייו שיראוה גדול לאחר מיתה? ופירש רבינו חם: שבחייו היו השערות לבנות והוו שומא, ועכשיו הושחרו לאחר מיתה ונראות כסימנים. ואין נראה, דלא אשכחן בשום מקום בשערות שהם סימן חילוק בין לבנות לשחורות. ואומר רבינו יצחק: דשמא בחייו לא היו גומות, ומחמת מיתה יש שם גומות, כדאמרינן בנדה: גומות אף על פי שאין שערות, בפרק "בא סימן" (נב, א). ונראה לרבינו יצחק לפרש: לא שנו דבקעה רשות הרבים לטומאה אלא שלא עברו עליה יומות הגשמים. פירוש: על הטומאה, שנודע שלא עברו עליו יומות הגשמים משעבר שם, ולא ידע אם בימות החמה נבנס או בימות הגשמים נכנס. שאם בא לשאול לפנינו — יש לנו לחוששה רשות הרבים, דבתר השתא אזלינן. אבל אם עברו עליה בימות הגשמים, פירוש: שלא נודע לו אם בימות החמה או בימות הגשמים נכנס, ומשבאה ספיקא עברו עליה יומות הגשמים — אפילו הוא בא לשאול בימות החמה הוי רשות היחיד לטומאה, דליכא למימר בתר השתא אזלינן, כיון שקורה היה לימות הגשמים יותר. ורשות היחיד לכאן ולכאן הכי פירושא: לגבי שם טומאה כמו לגבי שבת. והשתא ניחא דמייתי הכא דך מילתא אי אזלינן בתר השתא, דאיירי בה בדך שמעתא.

ראיה במאי כו' רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי ראיה בקיום השטר — פירש רבינו שמואל דבין לרבי מאיר ובין לרבנן בעי: ראיה במאי? ואין נראה, דהא פשיטא לרבי מאיר דהוי ראיה בעדים. וכן פירש רבינו שמואל אחר כן, דלרבי מאיר הוה ראיה בעדים.

דהא פשיטא לרבי מאיר דהוי ראיה בעדים. וכן פירש רבינו שמואל אחר כן, דלרבי מאיר הוה ראיה בעדים.

וכן אמר רבה ראיה בעדים — תימה: אמאי מוקי רבה למתניתין ראיה בעדים, דמוקי רבנן ברבי יעקב, ורבי מאיר ברבי נתן? והא איהו גופיה סבירא ליה ברבי נתן, ולקמיה בקיום שטרות ובולהו ברבי נתן מיהו, אי אשכחן בשום מקום דאיהו ליה מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו — הוה אתי שפיר. דאי הוה מוקי לפלוגתייהו נמי בקיום שטרות — הוה להו רבנן דלא כוותיה. אי נמי, יש לומר דמשמע ליה ראיה דרבנן דמיא דראיה דרבי מאיר, דהיינו בעדים.

ועוד סימנין עשויין להשתנות לאחר מיתה — ואם תאמר: למאי דסלקא דעתין שהלקוחות היו בודקין אותו אם היה גדול אם לאו, היאך יכול להיות שאם נראה קטן בחייו שיראוה גדול לאחר מיתה? ופירש רבינו חם: שבחייו היו השערות לבנות והוו שומא, ועכשיו הושחרו לאחר מיתה ונראות כסימנים. ואין נראה, דלא אשכחן בשום מקום בשערות שהם סימן חילוק בין לבנות לשחורות. ואומר רבינו יצחק: דשמא בחייו לא היו גומות, ומחמת מיתה יש שם גומות, כדאמרינן בנדה: גומות אף על פי שאין שערות, בפרק "בא סימן" (נב, א). ונראה לרבינו יצחק לפרש: לא שנו דבקעה רשות הרבים לטומאה אלא שלא עברו עליה יומות הגשמים. פירוש: על הטומאה, שנודע שלא עברו עליו יומות הגשמים משעבר שם, ולא ידע אם בימות החמה נבנס או בימות הגשמים נכנס. שאם בא לשאול לפנינו — יש לנו לחוששה רשות הרבים, דבתר השתא אזלינן. אבל אם עברו עליה בימות הגשמים, פירוש: שלא נודע לו אם בימות החמה או בימות הגשמים נכנס, ומשבאה ספיקא עברו עליה יומות הגשמים — אפילו הוא בא לשאול בימות החמה הוי רשות היחיד לטומאה, דליכא למימר בתר השתא אזלינן, כיון שקורה היה לימות הגשמים יותר. ורשות היחיד לכאן ולכאן הכי פירושא: לגבי שם טומאה כמו לגבי שבת. והשתא ניחא דמייתי הכא דך מילתא אי אזלינן בתר השתא, דאיירי בה בדך שמעתא.

רְאִיָּה בְּמַאי? רַב הוּנָא אָמַר: רְאִיָּה בְּעֵדִים; רַב חִסְדָּא וְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא אָמְרִי: רְאִיָּה בְּקִיּוּם הַשְּׁטָר. רַב הוּנָא אָמַר רְאִיָּה בְּעֵדִים, קָא מִיפַּלְגִי בִּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי יַעֲקֹב וְרַבִּי נָתָן, (סימן: מַנּיחַ) רַבִּי מֵאִיר בְּרַבִּי נָתָן, וְרַבָּנַן בְּרַבִּי יַעֲקֹב; רַב חִסְדָּא וְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא אָמְרִי רְאִיָּה בְּקִיּוּם הַשְּׁטָר, קָא מִיפַּלְגִי בְּמוֹדֶה בְּשָׁטָר שֶׁכָּתַבוֹ צָרִיךְ לְקַיְּימוֹ, דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר: מוֹדֶה בְּשָׁטָר שֶׁכָּתַבוֹ - אֵינוֹ צָרִיךְ לְקַיְּימוֹ, וְרַבָּנַן סָבְרִי: מוֹדֶה בְּשָׁטָר שֶׁכָּתַבוֹ - צָרִיךְ לְקַיְּימוֹ. - וְהָא אִיפְּלִיגוּ בָּהּ חֲדָא זִימְנָא דְּתַנְיָא: אֵין נֶאֱמָנִין לְפוֹסְלוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: נֶאֱמָנִין - צָרִיכָא, דְּאִי אִיתְּמַר הָהֵיא, דְּהָהִיא קָאָמְרִי רַבָּנַן, מִשּׁוּם דְּאַלִּימֵי עֵדִים וּמַרְעֵי שְׁטָרָא, אֲבָל הָכָא, הוּא דְּלָאו כָּל כְּמִינֵיהּ - אֵימָא לָא; וְאִי אִיתְּמַר בְּהָא, בְּהָא קָאָמַר רַבִּי מֵאִיר, אֲבָל בְּדָבָר אֵימָא מוֹדֶה לְהוּ לְרַבָּנַן, צְרִיכָא. וְכֵן אָמַר רַבָּה: רְאִיָּה בְּעֵדִים. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: מַאי מַעֲמָא? אִי נִיחָא, מַדְּכוֹלְּהוּ כְּתִיב בְּהוּ בָּהּ - שְׁמַע מִינָּהּ בְּרִיא חָיֵי -אֵיכָא לְמֵימַר הָכֵי וְאֵיכָא לְמֵימַר הָכֵי, אוֹקֵי מָמוֹנָא בְּחֶזְקַת מָרֵיהּ. וּבְפְלוּגְתָּא, דְּרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: רְאִיָּה בְּעֵדִים, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: רְאִיָּה בְּקִיּוּם הַשְּׁטָר. אֵיתְיְבֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: מַעֲשֶׂה בִּבְנֵי בְּרַק שֶׁבָּאוּ אֲחֵיהֶם וְעָרְעֲרוּ עַל אֲבִיהֶם וְאִמָּם, וּבָאוּ בְּנֵי מִשְׁפָּחָה וְעָרְעֲרוּ לוֹמַר: קָטָן הָיָה בְּשָׁעַת מִיתָה, וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי עֲקִיבָא: מַהוּ לְבוֹדְקוֹ? אָמַר לָהֶם: אִי אַתֶּם רַשָּׁאִים לְהַשְׂתַּנּוֹת לְאַחַר מִיתָה;

בשלמא

ואם תאמר: למה יש לנו לומר שהוא קטן, כיון שהגיע לכלל שנותיו? הא אמרינן בנדה פרק "בא סימן" (מח, א): קטנה שהגיעה לכלל שנותיה — אינה צריכה בדיקה, חוקה הביאה סימנים ויש לומר: שאחר שהיה זה גדול שהגיע לכלל שנותיו, ולא היו לו סימני גדלות, ולחכי איכא לספוקי שמע מינה קטן היה עדיין.

אלא לדידך דאמרת בקיום השטר לקיימו שטרייהו ולוקמוה בנכסיהו — דמסתמא, כיון שאמת היה שמכר — היו מוצאים עדים לקיים שטרם. אלא שמע מינה שהיו צריכין לבקש עדים שהיה גדול בשעת המכר, וכרבנן, דאמרי המוציא מחבירו עליו הראיה. ואם תאמר: ומאי קושיא? עד כאן לא קאמרי רבנן ראיה בקיום השטר אלא משום דסבירא להו כרבי נתן, דאמר דאולינן בתר השתא, דאם בריא הוא עתה — יש לנו לומר שאז היה בריא. אבל הכא לא שייכא שום חזקה ויש לומר, דאיכא למימר: חזקה שאין עדים חותמים על השטר אלא אם כן נעשה גדול, מהניא כי ההיא חזקה דבתר השתא אזלינן.

בחזקת לקוחות הוו קיימי — והיורשים היו רוצים להוציאן מידן, והיו רוצים לבודקו אם הוא קטן. והשתא ניתא הא דקאמר להו: סימני עשויין להשתנות לאחר מיתה. שאפילו לא תמצאו לו סימנים — איכא למימר שנשרו לאחר מיתה. **וזוי** יהבינן ליגוול וליגוול — אבל יורשים אינם רשאים לגזולו בשביל הירושה, דלא מידי יהבי. ועוד, שהוא קרובם. **אי** עדים אלימי ומרעי שטרא כר' — לעיל בפרק "חזקת הבתים" (מח, ב) הבאתי שם הך מילתא גבי "מודעא היו דברינו" וכו'.

והלא משמך אמרו יפה שרעו בני משפחה — מטעם קיום השטר, ולא מטעם עדים.

ברם נראין דברי רבינו יוסף בר' — והא דפריך לעיל ריש לקיש לרבי יוחנן ממשנת בר קפרא, ואמר ליה רבי יוחנן: שאני אומר מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו — לא אמר דבר זה מעצלם. ובולה סוגיא דלעיל ליתא לפי מסקנא זו. וכהאי גוונא איכא ביבמות בפרק "החולץ" (לה, ב) דפריך ליה רבי יוחנן לריש לקיש, ולמסקנא מעמיד מחלוקתם בענין אחר, גבי החולץ למעוברת. וכן בפרק קמא דחגיגה (ז, א) גבי הראיון, ובנדה פרק "המפלת" (כד, א) גבי פניו מוכמסים. וכי אמר ליה רבי יוחנן לרבי יאני לעיל: רבי, לא משנתנו היא זו — לא הקשה ממילתא דרבנן, אלא הזכיר לו המשנה, דפלוגתא דרבנן ורבי מאיר היא בהא.

אלא

בְּשִׁלְמָא לְדִידִי דְּאָמִינָא רְאִיָה בְּעֵדִים, פְּיֵן דַּאֲמַר לַלְקוֹחוֹת אֵיתִי עֵדִים וְלָא אַשְׁכְּחוּ - הֵיינוּ דְּקָא אָתוּ וְאָמְרוּ לֵיהּ: מַהוּ לְבוֹדְקוֹ; אֶלָּא לְדִידָךְ דְּאָמַרְתְּ רְאִיָה בְּקִיּוּם הַשְּׁטָר, לָמָּה לְהוּ לְבוֹדְקוֹ? לְקַיְּמוּ שְׁטָרֵיהוּ וְלוֹקְמוּ בִּנְכָסֵי - מִי סָבְרִת: נִכְסֵי בְּחֶזְקַת בְּנֵי מְשַׁפְּחָה קַיְּמִי, וְקָא אָתוּ לָקוֹחוֹת וּמְעַרְעֲרִי? נִכְסֵי בְּחֶזְקַת לָקוֹחוֹת קַיְּמִי, וְקָא אָתוּ בְּנֵי מְשַׁפְּחָה וְקָא מְעַרְעֲרִי. הָכִי נַמִּי מִסְתַּבְּרָא, מְדְּקָאָמַר לְהוּ: אִי אִתָּם רַשָּׁאִים לְגַוּולוֹ, וְאִי שְׁתֵּיקוּ; אִי אָמְרִת בְּשְׁלָמָא בְּנֵי מְשַׁפְּחָה קָא מְעַרְעֲרִי, מְשׁוּם הָכִי אִישְׁתִּיקוּ, אֶלָּא אִי אָמְרִת לְקוֹחוֹת קָא מְעַרְעֲרִי, אַפַּאי שָׁתְקִי? לֵימְרוּ לֵיהּ: עָנָן וּזוּי יָהֲבִינַן לֵיהּ, לְגַוּולֵי וְלִגַּוּולֵי - אִי מִשּׁוּם הָא לָא אֵירְיָא, הָכִי קָאָמַר לְהוּ: הָדָא, דְּאִי אַתֶּם רַשָּׁאִים לְגַוּולוֹ; וְעוֹד, וְכִי תֵּימְרוּ וּזוּי שֵׁקֶל, לְגַוּולֵי וְלִגַּוּולֵי - סֵימָנִים עֲשׂוּיִין לְהִשְׁתַּנּוֹת לְאַחַר מִיתָה. תָּא שְׁמַע, שָׁאַל רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אֶת רַבִּי יוֹחָנָן, זוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ בְּמִשְׁנַת בַּר קַפָּרָא: הָרֵי שָׁהָיָה אוֹכֵל שָׁדֶה וּבָא בְּחֶזְקַת שֶׁהִיא שֶׁלּוֹ, וְקָרָא עָלָיו אֶחָד עֶרְעֶר לוֹמַר: "שֶׁלִּי הִיא", וְהוֹצִיא זֶה אֶת אוֹנוֹ לוֹמַר: "שְׁמָכַרְתָּהּ לִי" אוֹ "שְׁנָתַתָּהּ לִי בְּמַתָּנָה", אִם אָמַר: "אֵינִי מֵפִיר בִּשְׁטָר זֶה מֵעוֹלָם" - יְתֻקַּיֵּם הַשְּׁטָר בְּחוֹתְמָיו. אִם אָמַר: "שְׁטַר פְּסָיִם הוּא זֶה", אוֹ שֶׁטַּר אֲמָנָה, שְׁמָכַרְתִּי לְךָ וְלֹא נָתַתִּי לְךָ דְּמָיִם", אִם יֵשׁ עֵדִים - הַלֵּךְ אַחַר עֵדִים, וְאִם לָאו - הַלֵּךְ אַחַר הַשְּׁטָר; לֵימָא, רַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר: מוֹדֶה בִּשְׁטָר שֶׁכָּתְבוּ אֵינוֹ צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ, וְלֹא רַבָּנָן? אָמַר לֵיהּ: לָא, שְׁאֲנֵי אוֹמֵר: דִּבְרֵי הַכֹּל - מוֹדֶה בִּשְׁטָר שֶׁכָּתְבוּ אֵינוֹ צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ. - וְהָא מִיפְּלַג פְּלִיגִי דְּתַנְיָן: אֵין נֶאֱמָנִין לְפוֹסְלוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: נֶאֱמָנִין אָמַר לֵיהּ: אִי עֵדִים אֵלִימֵי וּמַרְעֵי שְׁטָרָא, אֵיהוּ כָּל כְּמִינַיְיהוּ? אָמַר לֵיהּ, וַהֲלֹא מְשַׁמֵּךְ אָמְרוּ: יָפֶה עֲרֵעוּת בְּנֵי מְשַׁפְּחָה אַף עַל גַּב דְּמוּדֵי בְּנֵי מְשַׁפְּחָה בְּשׁטָר שֶׁכָּתְבוּ נוֹתֵן מַתָּנָה, כֵּיוָן דַּאֲמְרִי קַמָּן הָיָה - נַאֲמִנִין, עַד שִׁיתְקַיֵּים הַשְּׁטָר בְּחוֹתְמֵיהּ. אִלְמָא מוֹדֶה בְּשׁטָר שֶׁכָּתְבוּ לְדִידֵיהּ צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ וְ**יִכְּפוּ כַּרְבִּי יַנַּאי** — בְּתַמְיָה, וְהֵיכִי לֵימָא רַבִּי יַנַּאי רַבּוֹ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּהֶדְיָא צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ **בְּרַם נִרְאִין דִּבְרֵי רַבֵּינוּ יוֹסֵף** — רַבִּי זֵירָא קָאָמַר לֵיהּ, וְאַתָּה לְהַרְצִיי דְּמַאי דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לְרֵישׁ לָקִישׁ לְעִיל "שְׁאנִי אוֹמֵר לְדִבְרֵי הַכֹּל אֵינוֹ צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ" — הַיְינוּ טַעְמָא: דְּסָבִירָא לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּמַהְנִיתִין מַתְנִיתִין רַבִּי מֵאִיר בְּרַבָּנָן, דְּסָבִירָא לְהוּ לְרַבָּנָן אֵין צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ, כְּדְּמִפְרַשׁ וְאָזֵיל. וְהָאִי דְּקָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן "לְדִבְרֵי הַכֹּל אֵין צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ" — לָאו דְּוַקָא, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּאֵלִיבָא דְּרַבָּנָן קָאָמַר דְּאֵין צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ, חָשִׁישׁ לֵיהּ כְּדִבְרֵי הַכֹּל. זוֹ **דִּבְרֵי חֲכָמִים** — מַתְנִיתִין, דְּמוּכָח אֵין צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ. **נִמִי בִּשְׁלָמָא לִדִידִי דְּאָמִינָא רְאִיָה** — דְּאָמְרִי רַבָּנָן בְּמַתְנִיתִין: הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵירוֹ עָלָיו הָרְאִיָה — הַיְינוּ רְאִיָה בְּעֵדִים בְּעָלְמָא, וְיִגְבֶּה מִתְּנֵי הַיְירְשִׁין — הָכָא נַמִּי בְּקִשּׁוּ לְקוֹחוֹת לְעֵשׂוֹת כֵּן, וְלִבְקֹשׁ עֵדִים כְּדֵי לְטָרְפָן מִקִּין מִיד הַיְירְשִׁין, וְכֵיוָן דְּלֹא אַשְׁכְּחוּ כְּרֵי, **לְקַיְּמוּ שְׁטָרֵיהוּ** — וּמִסְתַּמָּא אֵין הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַשְּׁטָר אֶלָּא אִם כֵּן נַעֲשֶׂה גָּדוֹל. **בְּחֶזְקַת** לְקוֹחוֹת הוּו קַיְּמִי — וְהַחֲזִיקוּ בְּהֶן קוֹדֶם עֲרֵעוּר. **וְאַתּוּ יוֹרְשִׁין וְקָא מְעָרְעֲרִי** — וְאַסֵּיפָא קַאי, לְיַמֵּא רַבִּי הִיא, וְשֹׁלֵא בְּדִין תַּפְסְתָּם. דְּהָתָם גַּבֵּי יוֹרְשִׁין לָא שַׁיְּיךְ קִיּוּם שְׁטָרִיה. **הֵיינוּ דְּשַׁתְּקִי** — כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַנּוֹתָ קְרוֹבִם. **לְגַוּולֵי וְלִגַּוּולֵי** — אֵין אָנוּ חוֹשְׁשִׁין בְּבַשְׁתָּו, שֶׁאֵינוּ קְרוֹבָנוּ, וְהַפְסֵדנוּ מְרוּבֶה. **הָכִי נַמִּי** נִרְסִינַן: **זוּ שֶׁשָּׁנִינוּ כוּ'** — וְאַסֵּיפָא קַאי, לְיַמֵּא רַבִּי מֵאִיר הִיא כו'. **שְׁטַר פְּסָיִם** — שִׁפְיִיסֶת מִמֶּנִּי לִכְתּוֹב לָךְ שְׁטַר מְכִירָה, לְהַחֲזִיקְךָ בְּעֶשְׂיַת לוֹקָח קַרְקָעוֹת. **שְׁטַר אֲמָנָה** — הָאֲמָנַתִיךְ לְמִסּוֹר לָךְ שְׁטַר מְכִירָה קוֹדֶם שֶׁקִּבַּלְתִּי הַדְּמִים. **שְׁאנִי אוֹמֵר** — כְּדִמְפָרֵשׁ לְקַמָּיהּ, דְּכִי פְּלִיגִי רַבָּנָן וְאַמְרִי מוֹדֶה בְּשׁטָר שֶׁכָּתְבוּ הַיְינוּ דְּוַקָא לְקַיְּמוֹ — הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּאֵיכָא עֵדִים דְּמַרְעֵי לֵיהּ לְשׁטְרָא וּפוֹסְלִין חֲתִימַת עַצְמָן — הָרֵי הֵן פּוֹסֵל גָּדוֹל, הִלְכָךְ אַף עַל גַּב דְּמוּדֵה לוֹה שֶׁכָּתְבוּ צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ. אֲבָל בְּהָךְ דְּבַר קַפְרָא, דְּלוּה גּוּפֵיהּ קַפְסִיל לֵיהּ וְלֹא עֵדִים, כֵּיוָן דְּמוּדֵה שֶׁכָּתְבוּ — לָאו כָּל כְּמִינַיְיהוּ לְמֵימַר שֶׁטַּר פְּסָיִם הוּא, וְהִכִּל מוּדִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ. **אִי עֵדִים אֲלִימֵי כו'** — דְּהָתָם אָמְרִי עֵדִים: פְּסוּלֵי עֵדוּת הֵינוּ. **אֵיהוּ כָּל כְּמִינַיְיהוּ** — בְּחֲתִימָה, וְכִי יֵשׁ כַּח בֵּיד הַלְוֶה לוֹמַר "אֵינִי חַיָּב כְּלוּם"? וְהִכָּא לָא אָמְרִינַן הָפֵה שֶׁאִסּוּר הוּא שֶׁהִתִּירוּ, דְּכֵיוָן דְּאָמַר לוֹה: כְּתָבְתִּי שְׁטַר זֶה, אַפֵּס שְׁטַר פְּסָיִם אוֹ שְׁטַר אֲמָנָה הוּא. ד"מָה לִי לִשְׁקֹר" בְּמָקוֹם עֵדִים לָא אָמְרִינַן. דְּאִנּוּ סְהֲדֵי דְּלֹאו שְׁטַר אֲמָנָה הוּא, דְּעֵדִים אֲשְׁטַר אֲמָנָה וּפְסִים לָא חֲתִימִי, דְּלֹא נִיתֵּן לִיכָּתֵב כְּדְּאָמַר בְּפֶרֶק שְׁנֵי דְּכְתוּבוֹת (יט, א), וְהִלְכָךְ לָא מְהֵימִן לְמֵימַר שְׁטַר אֲמָנָה הוּא. **וְהֵלֹא אָמְרוּ מְשַׁמֵּךְ כו'** — רֵישׁ לָקִישׁ קָאָמַר לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן: הֵיכִי מְצֵית לְמֵימַר דְּלִדְבְרֵי הַכֹּל מוּדֶה בְּשׁטָר שֶׁכָּתְבוּ אֵין צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ, אַף עַל גַּב דְּאִיתְנַן נַמִּי פְּסִיל לֵיהּ מִשּׁוּם שְׁטַר אֲמָנָה אוֹ שְׁטַר פְּסִים, דְּלֹאו כָּל כְּמִינַיְיהוּ לְאוּרוּעֵיהּ אֵיהוּ כָּל זְמַן דְּעֵדִים גּוּפֵיהּוּ לָא מַרְעֵי לֵיהּ? וְהִלְכָךְ מְשַׁמֵּךְ אָמְרוּ: יָפֶה עֲרֵעוּת בְּנֵי מְשַׁפְּחָה אַף עַל גַּב דְּמוּדֵי בְּנֵי מְשַׁפְּחָה בְּשׁטָר שֶׁכָּתְבוּ נוֹתֵן מַתָּנָה, כֵּיוָן דַּאֲמְרִי קַמָּן הָיָה - נַאֲמִנִין, עַד שִׁיתְקַיֵּים הַשְּׁטָר בְּחוֹתְמֵיהּ. אִלְמָא מוֹדֶה בְּשׁטָר שֶׁכָּתְבוּ לְדִידֵיהּ צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ וְ**יִכְּפוּ כַּרְבִּי יַנַּאי** — בְּתַמְיָה, וְהֵלֹא לְרַבִּי יַנַּאי רַבּוֹ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּהֶדְיָא צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ **בְּרַם נִרְאִין דִּבְרֵי רַבֵּינוּ יוֹסֵף** — רַבִּי זֵירָא קָאָמַר לֵיהּ, וְאַתָּה לְהַרְצִיי דְּמַאי דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לְרֵישׁ לָקִישׁ לְעִיל "שְׁאנִי אוֹמֵר לְדִבְרֵי הַכֹּל אֵינוֹ צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ" — הַיְינוּ טַעְמָא: דְּסָבִירָא לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּמַהְנִיתִין מַתְנִיתִין רַבִּי מֵאִיר בְּרַבָּנָן, דְּסָבִירָא לְהוּ לְרַבָּנָן אֵין צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ, כְּדְּמִפְרַשׁ וְאָזֵיל. וְהָאִי דְּקָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן "לְדִבְרֵי הַכֹּל אֵין צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ" — לָאו דְּוַקָא, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּאֵלִיבָא דְּרַבָּנָן קָאָמַר דְּאֵין צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ, חָשִׁישׁ לֵיהּ כְּדִבְרֵי הַכֹּל. זוֹ **דִּבְרֵי חֲכָמִים** — מַתְנִיתִין, דְּמוּכָח אֵין צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ. **נִמִי**

בְּנֵי מְשַׁפְּחָה אָמַר לֵיהּ: זוֹ אֶלְעָזָר אָמְרָה, אֲנִי לֹא אָמַרְתִּי דָּבָר זֶה מֵעוֹלָם. אָמַר רַבִּי זֵירָא: אִם יְכוֹפוּ רַבִּי יוֹחָנָן בְּרַבִּי אֶלְעָזָר תַּלְמִידוֹ, יְכוֹפוּ בְּרַבִּי יַנַּאי רַבּוֹ? דְּאָמַר רַבִּי יַנַּאי אָמַר רַבִּי: מוֹדֶה בְּשׁטָר שֶׁכָּתְבוּ אֵינוֹ צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ, וְאָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן: רַבִּי, לֹא מִשְׁנָתֵנוּ הִיא זוֹ? וְחָכָמִים אוֹמְרִים: הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵירוֹ עָלָיו הָרְאָיָה, אֵין רְאָיָה אֶלָּא בְּקִיּוּם הַשְּׁטָר בְּרֵם נִרְאִין דִּבְרֵי רַבֵּינוּ יוֹסֵף, דְּאָמַר רַבֵּינוּ יוֹסֵף אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: זוֹ דִּבְרֵי חֲכָמִים, אֲבָל רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מוֹדֶה בְּשׁטָר שֶׁכָּתְבוּ שֶׁצָּרִיךְ לְקַיְּמוֹ. וּמַאי "דִּבְרֵי הַכֹּל"? דְּרַבָּנָן לְגַבֵּי רַבִּי מֵאִיר דִּבְרֵי הַכֹּל הֵיא. -וְהָא אִיפְּכָא תְּנַן, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵירוֹ עָלָיו הָרְאָיָה - אִיפּוּךְ. - וְהָא תַּנְיָא: אֵין נֶאֱמָנִין לְפוֹסְלוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: נֶאֱמָנִין - אִיפּוּךְ. - וְהָא רַבִּי יוֹחָנָן רְאָיָה בְּעֵדִים קָאָמַר - אִיפּוּךְ. - לֵימָא, לֵיפּוּךְ נַמִּי תְּיוּבְתָּא? - לָא, הכי

תיובתא — דאמר לעיל: איתיביה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש וכו' — ליפוך, והשתא צריך לומר "איתיביה ריש לקיש לרבי יוחנן", דמהא שמעינן דמתניתין ראיה בעדים קאמר הכי

הכי קאמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש בשלמא לדידי דאמינא ראיה בקיום חשטר — ואפכינא נמי מתניתין, דלדבון אין צריך לקיימו כיון דמודה שכתבו — היינו דמשכחת להו נכסי בידא דלקוחות, ואתו יורשין וקמערערי, כדאמר לעיל: הכי נמי מסתברא מדקתני דאמר להו אי אתם רשאין לגובלו כו'. הלכך, שמא קיימו שטר, או אפילו לא קיימו, כיון דמודו בני משפחה בשטר שכתבו נותן — אין צריך לקיימו, והחזוקו לקוחות בנכסים. **אלא** לדידך דאמרת ראיה בעדים — ולדידך לא מהדפבא מתניתין, וכיון דאמרי רבנן המוציא מחבירו עליו הראיה, דהיינו מקבל מתנה — נכסי בידא דלקוחות היכי משכחת להו? הא לית להו עדים שגדול היה **לאו** ערעור **הוא** — ומן הדין החזוקו לקוחות בנכסים. **נעשה** גדול — נותן ומקבל ועדים, כולם גדולים ובשרים. ומסקנא דשמעתא: מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו, כדשמואל וכרבי יוחנן, לא שנא היכא דאיהו מרע ליה לשטרא למימר "שטר פסים הוא" "שטר אמנה הוא", לא שנא היכא דעדים מרעי ליה לומר "אנוסין היינו", דהא אפכינא נמי הכא לההיא דכתובות לעיל, דאין נאמנין לפסלו כו'. קמן — היורש נכסי אביו שמת. **מאימתי מוכר בנכסי אביו** — בקרקעותיו, ותהוי מבירתו מבירה. דאילו גבי מטלטלי תנן (גיטין נב, א): הפעורות מחקן מקח וממכרן ממכר במטלטלין. ומפרשינן התם: כבר שית כבר שב, כל חד לפום חורפיה. ומשום הדי חייו הקינו ליה רבנן במטלטלין דתהוי מבירה למזונותיו, אבל במקרקעי לא. **בן שמנה עשרה** — ויום אחד, דפסקינן לקמן: תוך זמן כלפני זמן. ואף על פי שאינו יודע בטיב משא ומתן יפה. כדמוכח לקמן בת ארבע עשרה שיודעת בטיב משא ומתן מוברת, וכגון שהביאה שתי שערות, כדמוכח לקמן.

היינו

אלא לדידך דאמרת ראיה בעדים נכסי ביד לקוחות היכי משכחת לה — דיביאו היורשין עדים שהיה קטן, ואם לא יוכלו למצוא, מאי מערערים היורשין? פסק רבינו שמואל, דקיימא לן כרבי יוחנן ושמואל דאית להו הכא: מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו. ואין נראה לרבינו יצחק, אלא נראה לו דקיימא לן ברב נחמן, דאית ליה בפרק שני דכתובות (יט, א): מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו. דכוותיה קיימא לן בדיני, וכן פסק רבינו חננאל.

אי"תמר קטן איתמר מוכר בנכסי אביו — הכי גרסינן בספרים ישנים, וגם רבינו תם גריס כך: רבא אמר רב נחמן בן שמנה עשרה, רב הונא בר חיצבא אמר רב נחמן: בן עשרים. וגרסינן בתרת: והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר, דדהוה דפדות מבן עשרים דזבין בנכסי דאבוה כו' עד אמר להו רבא: מדאסברוהו וסבר מידע הוי ידע, והא דעבד הכי חורצפא יתירא הוה ביה. פירוש: הגיע זמנו למכור בנכסי אביו, ומתחלה היה סבור רבא שהיה שוטה, ולכך לא תקשה דרבא אדרבא, דדהכא קאמר: בן שמנה עשרה, ואילו בגיטין פרק "התקבל" (סה, א) גבי שלש מדות בקטן בר' קאמר רבא: ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים ואומר רבינו יצחק: דנראה דגרסינן בההיא ד"התקבל": "רבה", חבירו של רב יוסף, שהיה רגיל לעשות מדות, כמו דהיה דסוף "המצניע" (שבת צה, ב) דחמש מדות בכלי חרס, דגרס התם "רבה" מדאמר ליה (רב אסי: רבי) אתה אומר כן, דאילו רבא לא עלה לארץ ישראל כמו רבה. ומיהו, אין זו ראיה כל כך, כי גם רבא מצינו שהיה עושה מדות, דאמר רבא בגיטין פרק "הזורק" (עט, א): שלש מדות בגיטין, ואמר רבא נמי פרק קמא דחולין (יז, ב) שלש מדות בסכין. אך לכאורה משמע דגרסינן התם "רבה" מכח הך קושיא דהכא בדפרישית. ואי גריס התם "רבה" — אתי שפיר טפי בהכי דא דקאמר בשלש מדות בקטן: הגיעו לעונת נדרים נדריהן נדר והקדשן הקדש, ובנגדן בקטנה חולצת. ואם כן משמע דאית ליה לרבא קטנה חולצת, ואילו בפרק "יוצא דופן" (נדה מו, א) אמר רבא: קטנה שהגיעה לכלל שנותיה — אינה צריכה בדיקה, חזקה הביאה סימנים, ומסיק התם: דוקא קאמר רבא לענין מיאון, אבל לחליצה — בעיא בדיקה. ואי גרס התם "רבה" — אתי שפיר. ורבינו שמואל תירץ שם: דבנגדו בקטנה חולצת — דהיינו בת שנים עשרה שנים ויום אחד, שהקטנה היא אז גדולה. ולא נהירא, דאם כן לא הוה ליה למימר ר"בנגדו בקטנה", אלא: דבנגדו חולצת. אלא משמע: שבנגדו קטנה שהגיעה לעונת נדרים, שהיא בת עשתי עשרה שנה ויום אחד. ורבינו תם תירץ: דודאי רבא סבר לה כדתסיק בפרק "מצות חליצה" (יבמות קה, ב) ולקמן בשמעתין, דלחליצה בעי גדולה. ובגיטין אייריי רבא אליבא דרבי יוסי, דאמר קטנה חולצת. דאמרינן בפרק "מצות חליצה": לדברי רבי יוסי קטנה חולצת משהיא כפעוטות. רבא אמר: משתגיע לעונת נדרים. משמע דלדברי רבי יוסי קאמר, ואיהו סבירא ליה דהתם כמאן דאמר התם: והלכתא משתביא שתי שערות. ולספרים דגרסי בן בדרבא "עד שיהא בן עשרים" — הוי אתי שפיר דהיינו "התקבל" (סה, א). אך אותה גירסא אינה נראית כלל, שצריך למחוק הספרים דגרסי "והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר", שהרי הוא כתוב אחר שלח גידל בר מנשיא כו'. ופירש רבינו שמואל: היינו טעמא דאסברוהו ליה וסבר — אם בן חכם גדול היה וידע בטיב משא ומתן. משום דחייש לעובדא דגידל בר מנשיא אייתי ליה בתר הכי. ואין נראה כלל, וכי בשביל שהוא היה יודע לסבור זה היה חשוב חכם יודע בטיב משא ומתן? על כן נראה יותר גירסת ספרים ישנים. **מוכר** בנכסי אביו — פירש רבינו שמואל: דדוקא בנכסי אביו, אבל בנכסים שקנה לבתו או במתנה — יוכל למכור. וכן פירש רב אלפס, דבנכסים שקנה אין אנו חוששין אם מוכרן. והא דאמרינן לקמן: למקרקעי אין עדותן עדות — פירוש לשום קרקעות, כמו שאפרש בסמוך, דהיינו דדעתיה מיקרבא לגבי זוזי, ואינו בקי בשומא. ורבינו תם פירש: דהוא הדין נכסים שקנה אינו יכול למכור, מטעם דמיקרבא דעתיה לגבי זוזי. ומה שהקשה רבינו יצחק: שמא כשהוא שוטה זבין ובשהוא שוטה זבן — לאו קושיא היא, דטעמא לא משום שטות הוא, אלא משום דמיקרבא דעתיה לגבי זוזי. **מתי'ב** רבי זירא מעשה כו' באחד שמכר בנכסי אביו — פירוש: בזמן שהיה לו למכור, למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. דמסתמא קודם לכן לא מכר. והא סוגיא דמאן דאמר לעיל בנכסי ביד לוקח הוו קיימי, ולהכי קאמר: כי בדקי ליה מאי הויא כו'. אבל למאן דאמר בחזוק יורשים הוו — לא הוה ליה למימר כי האי לישנא, אלא הוה ליה למימר: אמאי צריך בדיקה? פשיטא דגדול הוה. ולפי זה אין הוכחה גמורה דבזמן מכירה מבר. ורבינו יצחק בן מרדכי פירש: בשלמא למאן דאמר בן שמנה עשרה, ובנכסי ביד לקוחות הוו קיימי, ואתו יורשים וקא מערערי לומר קטן הוה. והיו צריכים להביא ראיה שהיה קטן, ולא מצאו עדים שהיה פחות משמנה עשרה. שאם מצאו — לא היו צריכים יותר, אפילו הביא שתי שערות לא עשה ולא כלום. אבל מצאו עדים שהיה פחות מבן עשרים, והיו רגעים לומר שמא לא הביא שתי שערות עדיין ועודנו קטן. אבל אם לא מצאו עדים שהעידו שהיה פחות מבן עשרים שנה — היינו מחזיקין אותו בגדול, דחזקה אין העדים חותמים על השטר אלא אם כן נעשה גדול, בן עשרים. דליכא למימר דלא היו מחזיקים ליה בן עשרים לפי שהיה סריס — הא ליכא למימר, דאם כן מאי פריך: אלא למאן דאמר בן עשרים כי בדקי מאי הויא טובא ושובא הוי, שאם אינו יודע בן כמה שנים הוא, דעל ידי חזקה דאין עדים חותמים אלא אם כן נעשה גדול בן עשרים לא הוה משוינן ליה סריס אלא שמע מינה דעל ידי אותה חזקה משוינן ליה סריס. והשתא פריך שפיר: בשלמא למאן דאמר בן שמנה עשרה — היינו דקאמרי מהו לבודקו, אלא למאן דאמר בן עשרים כי בדיק ליה כר'. והאי קושיא אתיא להאי דאסיקנא לעיל: נכסי ביד לקוחות הוו קיימי, כדפרישית לעיל. מיהו, למאן דאמר בחזקת היורשים הוו קיימי — מצי למפרך שפיר: בשלמא למאן דאמר בן שמנה עשרה — היינו דקאמר מה לי לבודקו, שלאחר שהביא עדים שהוא בן שמנה עשרה היו היורשים טוענים שלא הביא שתי שערות עדיין וקטן היה, אפילו בן שמנה עשרה, ואין הכחר כלום. אלא למאן דאמר בן עשרים, אפילו לא הביא שתי שערות היה גדול, ואין היורשים יכולים לטעון כלום. אבל הגמרא נקט לישנא למאי דאסיקנא דנכסי בחזקת לקוחות קיימי.

לאו

לאו מי איתמר עלה כו' — הבא נמי הוה מצי לשנויי בפחות מזמן מכר, והיה יודע בטיב משא ומתן, והיו רוצים לבודקו אם הביא שתי שערות אם לאו. שאם הוא קטן — הרי בפעוטות, שאין ממכרן ממכר במקרעי, כדאמרינן בסמוך. אלא שפיר קא משני: **הכי** גריס רבינו תם — דזימנין דאתי מחמת בריאותא וזימנין דאתו מחמת בריחוק. ב"האשה רבה" (יבמות צז, א) בכל הספרים. וכך נראה יותר, דכי אתו לקמיה דרבי חייא משמע שעדיין לא הביאו שתי שערות, ולכך אמר להבריאם או להחדישם כדי להביא שערות. ולא בספרים דרסה: דזימנא דנתרי מחמת בריחוק. **מכחה** מקח וממכרה ממכר — לאו דוקא נקט מקחה מקח, דהא פשיטא. אלא אידי דנקט ממכרה ממכר, נקט נמי מקחה מקח.

לא אמרו אלא במטלטלי אבל מקרקעי לא — אין לפרש לעדות קרקע, דמאי שנא למטלטלי? ועוד, דהכא לא שייכא שום שטות. אלא נראה לפרש דהיינו עדות — שיאמרו: כך וכך היתה שוה זו הקרקע. דכיון דמיקרבא דעתיה לגבי זחא ישום אותה יותר משוויה. אבל מטלטלים — לא ישום אותם יותר משוויים, דמיקרבא דעתיה נמי לגבי מטלטלי. וגם אין הפסד במקרעי כמו במטלטלי.

ולטעמיך

הֵיינוּ דְּקָאָתְו וְאָמְרוּ לֵיהּ: מַהוּ לְבוֹדְקוֹ; אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ מִבֵּן עֶשְׂרִים, כִּי בָּדְקוּ לֵיהּ מַאי הֲוֵי? וְהָא תְּנַן: בֶּן עֶשְׂרִים שֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - יָבִיאוּ רְאָיָה שֶׁהוּא בֶּן עֶשְׂרִים, וְהוּא הַפָּרִים לֹא חוֹלִין וְלֹא מְעֻבָּדִין - לָאו אִיתְּמַר עֲלָהּ, אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק אָמַר רַב: וְהוּא שֶׁנּוֹלְדוּ בּוֹ סִימָנֵי סָרִיס? אָמַר רָבָא: דַּיְקָא נָמֵי, דְּקָתָנֵי: וְהוּא הַפָּרִים, שְׁמַע מִינָּהּ: וְכִי לֹא נוֹלְדוּ לוֹ סִימָנֵי סָרִיס, עַד כַּמָּה? תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא: עַד רוֹב שָׁנוֹתָיו. כִּי אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא, אִי בְּחִישׁ - אָמַר לְהוּ: לִיבְּרֵי, וְאִי אִבְּרֵי - אָמַר לְהוּ: לִיכְחוֹשׁ, דְּהֵנֵי סִימָנֵי זִמְנִין דְּאָתוּ מֵחֲמַת כְּחִישׁוּתָא, וְזִמְנִין דְּאָתוּ מֵחֲמַת בְּרִיאוּתָא. אִיבַּעֲיָא לְהוּ: תּוֹךְ זְמָן כְּלַפְנֵי זְמָן, אוֹ כְּלַאֲחַר זְמָן? (אָמַר) רָבָא אָמַר רַב נַחְמָן: תּוֹךְ זְמָן כְּלַפְנֵי זְמָן; רָבָא בַּר רַב שֵׁילָא אָמַר רַב: דְּהַהוּא תּוֹךְ זְמָן דְּאָזִיל בֵּין נִכְסֵי וַאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבָּא, אָמַר לְהוּ: לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם; מַאן דְּהָוָה סָבַר: מְשׁוּם דְּתוֹךְ זְמָן כְּלַפְנֵי זְמָן, וְלָא הִיא, הָתָם שְׁטוּתָא יְתִירְתָא הָוָה בֵּיהּ, דְּהָוָה קָא מְשַׁעְבֵּד לְהוּ לְעַבְדֵיהּ. שָׁלַח לֵיהּ גִּידֵּל בַּר מְנַשְׁיָא לְרָבָא, יְלַמְּדֵנוּ רַבֵּינוּ: תִּינוֹקֶת בַּת אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד יוֹדַעַת בְּטִיב מַשָּׂא וּמַתָּן, מַהוּ? שָׁלַח לֵיהּ: אִם יוֹדַעַת בְּטִיב מַשָּׂא וּמַתָּן - מְקֻבָּלָה מִקָּח וּמִמְכָּרָה מִמְכָּר. וְלִישְׁלַח לֵיהּ: תִּינוֹקֶת בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד - מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה כָּךְ הָיָה. וְהָא דְּרַבָּא לָאו בְּפִירוּשׁ אִיתְּמַר אֶלָּא מִכְּלָלָא אִיתְּמַר, דְּהַהוּא תּוֹךְ זְמָן דְּאָזִיל בֵּין נִכְסֵי וַאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבָּא, אָמַר לְהוּ: לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם; מַאן דְּהָוָה סָבַר: מְשׁוּם דְּתוֹךְ זְמָן כְּלַפְנֵי זְמָן, וְלָא הִיא, הָתָם שְׁטוּתָא יְתִירְתָא הָוָה בֵּיהּ, דְּהָוָה קָא מְשַׁעְבֵּד לְהוּ לְעַבְדֵיהּ. שָׁלַח לֵיהּ גִּידֵּל בַּר מְנַשְׁיָא לְרָבָא, יְלַמְּדֵנוּ רַבֵּינוּ: תִּינוֹקֶת בַּת אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד יוֹדַעַת בְּטִיב מַשָּׂא וּמַתָּן, מַהוּ? שָׁלַח לֵיהּ: אִם יוֹדַעַת בְּטִיב מַשָּׂא וּמַתָּן - מְקֻבָּלָה מִקָּח וּמִמְכָּרָה מִמְכָּר. וְלִישְׁלַח לֵיהּ: תִּינוֹקֶת בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד - מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה כָּךְ הָיָה. וְהָא דְּרַבָּא לָאו בְּפִירוּשׁ אִיתְּמַר אֶלָּא מִכְּלָלָא אִיתְּמַר, דְּהַהוּא פָּחוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים דַּאֲזַל בֵּין נִכְסֵי אֲזוּהוּ, כְּגִידֵּל בַּר מְנַשְׁיָא, אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבָּא. אֲמָרוּ לֵיהּ קְרוֹבֶיהָ: זִיל אֱכוֹל תַּמְרֵי וּשְׁדֵי בֵּיהּ קַשְׁיָיתָא בֵּי רָבָא, עֲבַד לְהוּ: זְבִינֵיהּ לָאו זְבִינֵי. כִּי קָא כָּתְבוּ לֵיהּ שְׁטָרָא, אֲמָרוּ לֵיהּ לְקוֹחוֹת, זִיל אֵימָא לֵיהּ לְרַבָּא: מְגִלַּת אֶסְתֵּר בְּווּזִּין, שְׁטָרָא דְּמָר בְּווּזָּא? אָזַל אָמַר לֵיהּ; אָמַר לְהוּ: זְבִינֵיהּ זְבִינֵי. אֲמָרוּ לֵיהּ קְרוֹבֶיהָ: לְקוֹחוֹת אַגְמְרוּהוּ אָמַר לְהוּ: מְסַבְּרִי לֵיהּ סָבָר, כֵּיוָן דְּמִסְבְּרִי לֵיהּ וְקָבַר - מִידַע יָדַע, וְהַאי דַּעֲבַד לְהוּ - חִזְקָה אֵין יְתֵירָה הוּא דְּרַבָּה בֵּיהּ. אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: וְלִעֵדוּת - עֵדוּתוֹ עֵדוּת. אָמַר מָר זוּטְרָא: לָא אֲמָרַן אֶלָּא לְמִטַּלְטְלֵי, אֲבָל לְמִקְרְקְעֵי לָא. אָמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לְמָר זוּטְרָא: מַאי שָׁנָא מִטַּלְטְלֵי? דִּיבְּרִיהּ זְבִינֵי; אֶלָּא מַעֲתָּה, הָא דְּתָנֵן: הַפָּעוּטוֹת - מִקָּחָן מָקָח וּמִמְכָּרָן מִמְכָּר בְּמִטַּלְטְלִין, הָכִי נָמֵי דְּעֵדוּתָן עֵדוּת אָמַר לֵיהּ: הָתָם בָּעֵינָא "וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים", וְלֵיכָּא. אָמַר אֲמֵימָר: וּמַתָּנָתוֹ מַתָּנָה. אָמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לְאֲמֵימָר: הַשְׁתָּא, וּמָה זְבִינֵי דְּמָקְבַּל זוּזֵי אֲמָרִיתְּ דְּלָא, דְּלָמָא מוֹזִיל וּמְזַבֵּין - כָּל שֶׁכֵּן מַתָּנָה דְּלָא מָטֵי לֵיהּ וְלָא מֵידֵי אָמַר לֵיהּ:

ולטעמיך

הֵיינוּ דַּאֲמְרוּ לֵיהּ מַהוּ לְבוֹדְקוֹ; אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ מִבֵּן עֶשְׂרִים, כִּי בָּדְקוּ לֵיהּ מַאי הֲוֵי? וְהָא תְּנַן: בֶּן עֶשְׂרִים שֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - יָבִיאוּ רְאָיָה שֶׁהוּא בֶּן עֶשְׂרִים, וְהוּא הַפָּרִים לֹא חוֹלִין וְלֹא מְעֻבָּדִין - לָאו אִיתְּמַר עֲלָהּ, אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק אָמַר רַב: וְהוּא שֶׁנּוֹלְדוּ בּוֹ סִימָנֵי סָרִיס? אָמַר רָבָא: דַּיְקָא נָמֵי, דְּקָתָנֵי: וְהוּא הַפָּרִים, שְׁמַע מִינָּהּ: וְכִי לֹא נוֹלְדוּ לוֹ סִימָנֵי סָרִיס, עַד כַּמָּה? תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא: עַד רוֹב שָׁנוֹתָיו. כִּי אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא, אִי בְּחִישׁ - אָמַר לְהוּ: לִיבְּרֵי, וְאִי אִבְּרֵי - אָמַר לְהוּ: לִיכְחוֹשׁ, דְּהֵנֵי סִימָנֵי זִמְנִין דְּאָתוּ מֵחֲמַת כְּחִישׁוּתָא, וְזִמְנִין דְּאָתוּ מֵחֲמַת בְּרִיאוּתָא. אִיבַּעֲיָא לְהוּ: תּוֹךְ זְמָן כְּלַפְנֵי זְמָן, אוֹ כְּלַאֲחַר זְמָן? (אָמַר) רָבָא אָמַר רַב נַחְמָן: תּוֹךְ זְמָן כְּלַפְנֵי זְמָן; רָבָא בַּר רַב שֵׁילָא אָמַר רַב: דְּהַהוּא תּוֹךְ זְמָן דְּאָזִיל בֵּין נִכְסֵי וַאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבָּא, אָמַר לְהוּ: לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם; מַאן דְּהָוָה סָבַר: מְשׁוּם דְּתוֹךְ זְמָן כְּלַפְנֵי זְמָן, וְלָא הִיא, הָתָם שְׁטוּתָא יְתִירְתָא הָוָה בֵּיהּ, דְּהָוָה קָא מְשַׁעְבֵּד לְהוּ לְעַבְדֵיהּ. שָׁלַח לֵיהּ גִּידֵּל בַּר מְנַשְׁיָא לְרָבָא, יְלַמְּדֵנוּ רַבֵּינוּ: תִּינוֹקֶת בַּת אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד יוֹדַעַת בְּטִיב מַשָּׂא וּמַתָּן, מַהוּ? שָׁלַח לֵיהּ: אִם יוֹדַעַת בְּטִיב מַשָּׂא וּמַתָּן - מְקֻבָּלָה מִקָּח וּמִמְכָּרָה מִמְכָּר. וְלִישְׁלַח לֵיהּ: תִּינוֹקֶת בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד - מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה כָּךְ הָיָה. וְהָא דְּרַבָּא לָאו בְּפִירוּשׁ אִיתְּמַר אֶלָּא מִכְּלָלָא אִיתְּמַר, דְּהַהוּא פָּחוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים דַּאֲזַל בֵּין נִכְסֵי אֲזוּהוּ, כְּגִידֵּל בַּר מְנַשְׁיָא, אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבָּא. אֲמָרוּ לֵיהּ קְרוֹבֶיהָ: זִיל אֱכוֹל תַּמְרֵי וּשְׁדֵי בֵּיהּ קַשְׁיָיתָא בֵּי רָבָא, עֲבַד לְהוּ: זְבִינֵיהּ לָאו זְבִינֵי. כִּי קָא כָּתְבוּ לֵיהּ שְׁטָרָא, אֲמָרוּ לֵיהּ לְקוֹחוֹת, זִיל אֵימָא לֵיהּ לְרַבָּא: מְגִלַּת אֶסְתֵּר בְּווּזִּין, שְׁטָרָא דְּמָר בְּווּזָּא? אָזַל אָמַר לֵיהּ; אָמַר לְהוּ: זְבִינֵיהּ זְבִינֵי. אֲמָרוּ לֵיהּ קְרוֹבֶיהָ: לְקוֹחוֹת אַגְמְרוּהוּ אָמַר לְהוּ: מְסַבְּרִי לֵיהּ סָבָר, כֵּיוָן דְּמִסְבְּרִי לֵיהּ וְקָבַר - מִידַע יָדַע, וְהַאי דַּעֲבַד לְהוּ - חִזְקָה אֵין יְתֵירָה הוּא דְּרַבָּה בֵּיהּ. אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: וְלִעֵדוּת - עֵדוּתוֹ עֵדוּת. אָמַר מָר זוּטְרָא: לָא אֲמָרַן אֶלָּא לְמִטַּלְטְלֵי, אֲבָל לְמִקְרְקְעֵי לָא. אָמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לְמָר זוּטְרָא: מַאי שָׁנָא מִטַּלְטְלֵי? דִּיבְּרִיהּ זְבִינֵי; אֶלָּא מַעֲתָּה, הָא דְּתָנֵן: הַפָּעוּטוֹת - מִקָּחָן מָקָח וּמִמְכָּרָן מִמְכָּר בְּמִטַּלְטְלִין, הָכִי נָמֵי דְּעֵדוּתָן עֵדוּת אָמַר לֵיהּ: הָתָם בָּעֵינָא "וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים", וְלֵיכָּא. אָמַר אֲמֵימָר: וּמַתָּנָתוֹ מַתָּנָה. אָמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לְאֲמֵימָר: הַשְׁתָּא, וּמָה זְבִינֵי דְּמָקְבַּל זוּזֵי אֲמָרִיתְּ דְּלָא, דְּלָמָא מוֹזִיל וּמְזַבֵּין - כָּל שֶׁכֵּן מַתָּנָה דְּלָא מָטֵי לֵיהּ וְלָא מֵידֵי אָמַר לֵיהּ:

ולטעמיך

רב נַחְמָן: תּוֹךְ זְמָן כְּלַאֲחַר זְמָן. וְהָא דְּרַבָּא לָאו בְּפִירוּשׁ אִיתְּמַר אֶלָּא מִכְּלָלָא אִיתְּמַר, דְּהַהוּא תּוֹךְ זְמָן דְּאָזִיל בֵּין נִכְסֵי וַאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבָּא, אָמַר לְהוּ: לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם; מַאן דְּהָוָה סָבַר: מְשׁוּם דְּתוֹךְ זְמָן כְּלַפְנֵי זְמָן, וְלָא הִיא, הָתָם שְׁטוּתָא יְתִירְתָא הָוָה בֵּיהּ, דְּהָוָה קָא מְשַׁעְבֵּד לְהוּ לְעַבְדֵיהּ. שָׁלַח לֵיהּ גִּידֵּל בַּר מְנַשְׁיָא לְרָבָא, יְלַמְּדֵנוּ רַבֵּינוּ: תִּינוֹקֶת בַּת אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד יוֹדַעַת בְּטִיב מַשָּׂא וּמַתָּן, מַהוּ? שָׁלַח לֵיהּ: אִם יוֹדַעַת בְּטִיב מַשָּׂא וּמַתָּן - מְקֻבָּלָה מִקָּח וּמִמְכָּרָה מִמְכָּר. וְלִישְׁלַח לֵיהּ: תִּינוֹקֶת בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד - מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה כָּךְ הָיָה. וְהָא דְּרַבָּא לָאו בְּפִירוּשׁ אִיתְּמַר אֶלָּא מִכְּלָלָא אִיתְּמַר, דְּהַהוּא פָּחוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים דַּאֲזַל בֵּין נִכְסֵי אֲזוּהוּ, כְּגִידֵּל בַּר מְנַשְׁיָא, אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבָּא. אֲמָרוּ לֵיהּ קְרוֹבֶיהָ: זִיל אֱכוֹל תַּמְרֵי וּשְׁדֵי בֵּיהּ קַשְׁיָיתָא בֵּי רָבָא, עֲבַד לְהוּ: זְבִינֵיהּ לָאו זְבִינֵי. כִּי קָא כָּתְבוּ לֵיהּ שְׁטָרָא, אֲמָרוּ לֵיהּ לְקוֹחוֹת, זִיל אֵימָא לֵיהּ לְרַבָּא: מְגִלַּת אֶסְתֵּר בְּווּזִּין, שְׁטָרָא דְּמָר בְּווּזָּא? אָזַל אָמַר לֵיהּ; אָמַר לְהוּ: זְבִינֵיהּ זְבִינֵי. אֲמָרוּ לֵיהּ קְרוֹבֶיהָ: לְקוֹחוֹת אַגְמְרוּהוּ אָמַר לְהוּ: מְסַבְּרִי לֵיהּ סָבָר, כֵּיוָן דְּמִסְבְּרִי לֵיהּ וְקָבַר - מִידַע יָדַע, וְהַאי דַּעֲבַד לְהוּ - חִזְקָה אֵין יְתֵירָה הוּא דְּרַבָּה בֵּיהּ. אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: וְלִעֵדוּת - עֵדוּתוֹ עֵדוּת. אָמַר מָר זוּטְרָא: לָא אֲמָרַן אֶלָּא לְמִטַּלְטְלֵי, אֲבָל לְמִקְרְקְעֵי לָא. אָמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לְמָר זוּטְרָא: מַאי שָׁנָא מִטַּלְטְלֵי? דִּיבְּרִיהּ זְבִינֵי; אֶלָּא מַעֲתָּה, הָא דְּתָנֵן: הַפָּעוּטוֹת - מִקָּחָן מָקָח וּמִמְכָּרָן מִמְכָּר בְּמִטַּלְטְלִין, הָכִי נָמֵי דְּעֵדוּתָן עֵדוּת אָמַר לֵיהּ: הָתָם בָּעֵינָא "וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים", וְלֵיכָּא. אָמַר אֲמֵימָר: וּמַתָּנָתוֹ מַתָּנָה. אָמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לְאֲמֵימָר: הַשְׁתָּא, וּמָה זְבִינֵי דְּמָקְבַּל זוּזֵי אֲמָרִיתְּ דְּלָא, דְּלָמָא מוֹזִיל וּמְזַבֵּין - כָּל שֶׁכֵּן מַתָּנָה דְּלָא מָטֵי לֵיהּ וְלָא מֵידֵי אָמַר לֵיהּ:

ואילך מוכר בנכסי אביו, הואיל ואינו שוטה ממש. אבל בפחות מבן עשרים — בעינן חכמה יתירה למכור בנכסי אביו. **הכי גרסינן:** שלח ליה אם יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח וממכרה ממכר. ולישלח ליה בתיוקי כו'. **והא דרבא לאו בפירוש כו'** — לא גרסינן הכא כלל. והכי גרסינן: ההוא פחות מבן עשרים שמכר בנכסי אביו, כגידל בר מנשיא, בחזקת יודע בטיב משא ומתן. **אתא** לקמיה **דרבא** — כדי לחזור בו, ולומר שאינו יודע בטיב משא ומתן. **אמרו** ליה קרוביו — לאותו יתום. **זיל אכול תמרי** — והשלך גרעינים לפני רבא, ויהיה סבור שאתה שוטה, ויחזיר לך בנסיך. **כי כתבו** ליה **שטרא** — פסק דין שיחזירו לו נכסיו. **אמרו** ליה **לקוחות כו'** — הורוהו דבר חכמה שיאמר לפני רבא, ויחשב חכם בעיניו ויודע בטיב משא ומתן, ולא יפסידו לקוחות מקחם. **מגילת אסתר** — שהוא דבר גדול, רגיל סופר לכתוב בזווא, ובשביל שטר קטן שכותב לי שואל לי זוז? בתמיה. **אמרו** ליה — קרובים לרבא. **לקוחות אגמרוהו** — לומר כן להאי, אך אינו יודע כלום. **אמר** ליה **ביון דמסברי** ליה — דבר חכמה, ויודע להבין — **חבס הוא**, וממכרו ממכר. **והאי דשדא קשייתא** — חזצפא בעלמא הוא דעבד, ולא מתוך שטות. **אמר רב (זירא) [הונא] ולעדות מעיד** — אף על פי שאמרנו בפחות מעשרים שאינו יודע בטיב משא ומתן אינו מוכר בנכסי אביו, אבל לעדות — נאמן הוא להעיד מה שראה ושמע מבן שלש עשרה ואילך שהביא שתי שערות, הואיל ואינו שוטה. **אלא במטלטלי** — בעדות מטלטלי. **מאי שנא** — עדות מטלטלי דנאמן. **משום דיבריה זביני** — במטלטלי, אף על פי שאינו יודע בטיב משא ומתן, דהיינו פעוטות — הכי נמי דעדותו במטלטלי הויא עדות. **אלא מעתה הא דתקנו הפעוטות כו'** — ומוקמינן לה בגיטין: כבר שית כבר שבע. **ועמדו שני האנשים** — בעדות מוקמינן לה במסכת שבועות (ל, א), ובעינן אנשים ולא קטנים. **אמר אמימר ומתנתו** — של בן שלש עשרה ויום אחד הויא מתנה, אף על פי שאינו יודע בטיב משא ומתן, ואין מבירת קרקעותיו מבירתו. **השתא ומה זביני דקשקיע זוזי** — דדרך חכמה היא זאת, אפילו הכי תקינו רבנן דלא ליהוי זביני עד שיהא בן עשרים, הואיל ואינו בקי בטיב משא ומתן. מתנה שהוא דרך שטות מיבעי, דתקנן רבנן דלא ליהוי מתנתיה?

אמר ליה **ולטעמיך** — דתלית טעמא במידי דאית ליה רווחא דהפסדא. זבין שוה ארבע **בחמש** — דאית ליה רווחא טובא. **הכי נמי דזבינית זביני** — בתמיה. והא לא פלוג רבנן במכירת פחות מכן עשרים שאינו יודע בטיב משא ומתן מידי, אלא כולהו תקון דלא ליהוי זביני **אלא** — היינו טעמא דמכירה — קים להו לרבנן כו' זימנין דמקרקשי כו'.

ולטעמיך זבין שוי חמשא בשיתא — ואם תאמר: גם בגדולים נמי, אין ממכרו מכר בכהאי גוונא, דהוי ליה ביטול מקח ומחזיר אונאה ויש לומר: דלאו דוקא נקט חמשא בשיתא. אי נמי דוקא, ואתי שפיר למה שמפרש רבינו תם דאין אונאה לקרקעות. אי נמי, כגון שאמר בפירוש: יודע אני שאינו שוה כל כך. אי נמי, לא יתבטל לגמרי בין דליכא יותר משתות.

ולטעמיך זבין חמשא בשיתא, חכי נמי זבינית זביני? אלא, קים להו להנך דינוקא מקרקשי ליה גבי זוזי, ואי אמרת זבינית זביני, זימנין דמקרקשי ליה זוזי, אייל מזבין לכוליהו נכסי דאבוה; אבל גבי מתנה, אי לאו דהדור ליה הנאה מיניה לא הוה יהיב ליה מתנה, אמרו רבנן: תיהוי מתנתו מתנה, דלעבידו להו מילי. אמר רב נחמן אמר שמואל: בודקין לקדושין, לגרושין, ולחליצה ולמיאונין, ולמכור בנכסי אביו - עד שיהא בן עשרים, וכיון דברכנא לקדושין, לגרושין ולחליצה - איבעי להו? - לא נצרכא אלא ליבום, דתנן: בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו - קנאה, ואין נותן גט עד שיגדל. לחליצה - לאפוקי מדרבי יוסי, דאמר: "איש" כתוב בפרשה, אבל אשה - בין גדולה בין קטנה, קא משמע לן דמקשינן אשה לאיש, דלא פרבי יוסי. ולמיאונין - לאפוקי מדרבי יהודה, דאמר: עד שייבה בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים. ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים ויביא סימנים, דלא ממאן דאמר בן שמונה עשרה. והלכתא: תוך זמן כלפני זמן, והלכתא כבר מנשה. והלכתא כמר זוטרא. והלכתא כאמימר. והלכתא כרב נחמן אמר שמואל בכולהו. **משנה** המחלק נכסיו על פיו - רבי אלעזר אומר: אחד בריא ואחד מסוכן, נכסים שיש להן אחריות - נקנין בכסף ובשטר ובחזקה, ושאין להן אחריות - אין נקנין אלא במשיכה.

אמרו

ולחליצה — דתלית טעמא במידי דאית ליה רווחא והפסדא. **זבין שוה ארבע בחמש** — דאית ליה רווחא טובא. **הכי נמי דזבינית זביני** — בתמיה. והא לא פלוג רבנן במכירת פחות מכן עשרים שאינו יודע בטיב משא ומתן מידי, אלא כולהו תקון דלא ליהוי זביני **אלא** — היינו טעמא דמכירה — קים להו לרבנן כו' זימנין דמקרקשי כו'.

הלכך, בכולהו מכירות תקון דלא ליהוי זביני. **אי לאו דאית ליה הנאה** — גדולה מיניה, לא הוה יהיב ליה כו'. **דלישבדן מילי** — לגמול לו חסד ולהטיב לו בכל ענינין. **בודקין לקדושין** — אף על פי שהוא בן שלש עשרה שנים ויום אחד, והאשה בת שתים עשרה שנים ויום אחד — לא סמכינן אשנים לאחזוקינהו בגדולים ובני שיער להחשב קדושיהן ודאי, אף להקל, כגון לבטל קדושי שני שקידש אחריו בלא גט. אלא בודקין אחריו, **אם** הביא שערות — אז יחשבו קדושי ודאי, **ולגירושין** — לקמיה מפרש. **ולחליצה** — כדמפרש לקמיה, דמשום אשה נקט לה, שלא תחלוץ עד שתגדיל ותביא סימני שיער. **ולמיאונין** — אם הביאה שערות לא תמאן. **עד שיהא בן עשרים** — אף על גב דאייתי שערות משלש עשרה. **וכי מאחר דבדקנא ליה** — להאי גברא בשעת קדושין, ונמצא גדול, למה צריך בדיקה בשעת גירושין? **אלא ליבום** — דמכן תשע קנאה בביאה, ואין יכול לגרש עד שיביא שתי שערות. **לאפוקי מדרבי יוסי** — דמשום חליצה "איש" לא איצטריך, דמגירושין שמעינן לה. **הכי נריסינן: עד שייבה השחור קא משמע לן דלא כרבי יהודה** — ובמסכת נדה מפרש: עד שירבו השערות ויהיו שוכבות, ונראה כמו שהרבה השחור. ולא גרס "על הלבן". ולרבי יהודה אין בודקין, דהא לאחר הבאת שערות ממאנת עד שירבה ויהיו שוכבות. **והלכתא כגידל בר מנשה** — דבן שלש עשרה הוידע במשא ומתן מובר בנכסי אביו אפילו מקרקעי. דאילו מטלטלי — אפילו פעוטות כבר שית מוכרין. **כמר זוטרא** — דלעדות מטלטלי מעיד בן שלש עשרה שאינו יודע בטיב משא ומתן, אבל בעדות קרקע לא. **והלכתא כאמימר** — דמתנת בן שלש עשרה שאינו יודע בטיב משא ומתן הויא מתנתו מתנה, ואף על גב דמכירת נכסיו לא הויא מכירה. **והלכתא כרב נחמן אמר שמואל בכולהו** — קדושין וגירושין חליצה ומיאונין, דלא סמכינן אשנים עד שנבדוק סימנין. ולמכור בנכסי אביו — עד שיהא בן עשרים ויביא סימנים מי שאינו יודע בטיב משא ומתן, דטפי מעשרים לא אמטו רבנן למתמין לחכמתו. ואם לא הביא שיער בעשרים נחזקינן בקטן עד רוב שנותיו אם לא נמצאו בו סימני סריס. ואיכא למימר דוקא בנכסי אביו, אבל בנכסים שנתנן לו במתנה, או שקנה, (מטלטלין) שאינם ירושת אבותיו — הנהו מוכר פחות מבן עשרים, בדין מטלטלין. **משנה רבי אלעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן** — רבי אלעזר סבריא ליה לענין שכיב מרע אינם כבתובין ובמסורין בכלל, אלא כבריא בעלמא, וצריך קנין בשאר מתנת בריא. ואף על גב דמיית — לא קנה מקבל מתנה בלא קנין. ואפילו מצוה מחמת מיתה נמי לרבי אלעזר בעי קנין, שהרי מעשה של אמן של בני רוכל אוקימנן לעיל (קנא, ב) במצוה מחמת מיתה, ואפילו הכי פליג רבי אלעזר ואמר להו לחכמים: בני רוכל תקרבם אמם, ושלא בדין קיימו דבריה, כי אם לקונסן. **ואחד מסוכן** — ואף על גב דלא שייר מידי — לא מיקני באמירה כלל. ונראה בעיני דכיון דלא מפליג רבי אלעזר בין שכיב מרע לבריא לענין היכא דמית — הוא הדין היכא דעמד אינו חוזר, אם קנו מידו, לרבי אלעזר.

בני

בודקין לקדושין ולגירושין — דך בדיקה אחר שהגיע לכלל שנים. אבל מקמי שנים — הוו שערות שומא בעלמא, כדאמרינן בגדה פרק ("בא סימן") (נב) (ומו, א). וגם מהניא דך בדיקה לענין שאם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר, אי משכחינן בתר הכי סימנים — בתראי לא הוו קדושין, ואי לא משכחי סימנים — הוי ספיקא, דחיישינן שמא נשרו, בספיקא דאורייתא כי הבא, כדאמר בפרק ("בא סימן"). וליכא למימר דאם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר דחיישינן לקדושי [שניהם], וכדשמואל דאמר בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין עט, ב): קדשה אביה בדרך וקדשה היא עצמה בעיר — חוששין לקדושי [שניהם]. דהתם לא קאמר הכי אלא בזימנא דמשלם שית, שבאותו יום בגרה, אבל הכא, שהגיע בכר לגדלות מזמן גדול — לא.

ולגירושין — שאם לא ימצאו שערות — לא יהיו גירושין, דלא סמכינן אחזוקה להקל. וכן לחליצה ולמיאון. ואף על גב דגבי מיאון אמרינן בפרק ("בא סימן") (מח, ב): קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה, דחזקה הביאה סימנין — היינו היכא דלא בדקנא, אבל היכא דבדקנא ולא אשכחינן — יכולה למאן, ולא חיישינן שמא נשרו, כיון שלא בעל, כדאמרינן בפרק ("בא סימן") (נב, א). מיהו, בזמן הזה לא בקיאינן בהכרת גומות.

וכי מאחר דבדקנוה לקדושין לגירושין למה לי בו' — ואם תאמר: ומאי קושיא? וכי חובה הוא לבדוק לקדושין? אבל לגירושין צריך הוא לבדוק אם הוא גדול לגרש. ועוד: דהתם ליה למימר האי לישנא: למאי הלכתא בדקינן לגירושין? דמנה נפשך היא מגדולה, שאם היה קטן בשעת קדושין — אפילו גירושין לא בעי, ואם היה גדול עכשיו — הוא גדול בשעת גירושין, ואם היה ספיקא — הא ספיקא דאורייתא לחומרא, דחיישינן שמא נשרו, כדאמרינן בפרק ("בא סימן") (שם) ודוחק לומר דבודקין לקדושין, דהיינו אם לא מצאו שערות לא תהא מקודשת, דלא חיישינן שמא נשרו. דהויא אז מילתא דשמואל בהכי דלא כהלכתא.

לחליצה לאפוקי מדרבי יוסי — ואם תאמר: ואימא דלענין איש מיירי, דהתם אפילו רבי יוסי מודה ויש לומר: דמשמע ליה דמיירי בין באיש בין באשה, דומיא דלגיטין ולקדושין דמיירי בין באיש בין באשה.

לאפוקי מדרבי יהודה בו' — ואם תאמר: מנא ליה לאפוקי מדרבי יהודה? דלמא בבדיקה דרבי יהודה איירי? ויש לומר: דומיא דבדיקות דלעיל, דהוי שתי שערות. מיהו, צריך עיון אי קאמר רבי יהודה למילתיה גבי מיאון דוקא, או לא. **עד** שירבה שחור על הלבן — פירש רבינו שמואל דלא גרסינן "על הלבן". ורבינו יצחק אומר דגרסינן שפיר, דעל הלבן — היינו על הבשר שהוא לבן, ואיידי דאיצטריך שחור בשיער — הזכיר בשר בלשון לבן. **רבי** אלעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן בו' — הכי גריס רבינו תם: רבי אלעזר, ולא "רבי אליעזר". והוא רבי אלעזר בן שמוע. דאי גריס "רבי אליעזר" היה קשה מדתני בתר הך בבא פלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע גבי קנין דשכיב מרע בבבא אחריתי, ואי גרס "רבי אליעזר" בתריידהו — אם כן ליערבינהו וליתנינהו: המחלק נכסיו על פיו רבי אליעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן בו', במה דברים אמורים — בחול, אבל בשבת — דבריו קיימין, רבי יהושע אומר בו'. אלא מדפלגינהו לתרי בבי — שמע מינה הראשון הוא רבי אלעזר בן שמוע. ועוד ראיה, דקאמר בגמרא: אמר רבי לוי קונין משכיב מרע ואפילו בשבת, ולא לחוש לדברי רבי אלעזר בו'. ואי גרס "רבי אליעזר" — הא אית ליה בסמוך דבשבת דבריו קיימין בלא קנין. ועוד: מאי האי דקאמר

אמרו

אמרו לו מעשה דבני רוכל בר? לימא להו דשבת הזה. עד כאן דברי רבינו תם. ועוד הקשה רבינו יצחק: מדאמרינן בגיטין בסוף פרק קמא (יד, ב) גבי "הולך מנה לפלוני" כר' ומוכי לה התם בשביב מרע, וקאמר רבי יהודה הנשיא משום רבי יעקב שאמר משום רבי מאיר כרבי אליעזר, דבחול צריך קנין, ואי גרסינן הכא "רבי אליעזר" — הא איתי ליה לרבי מאיר בגמרא דרבי אליעזר אומר בחול דבריו קיימין, ולא הצריך קנין. והתם בחול מיירי, מדקאמר "הולך מנה לפלוני" — דמשמע בחול. אלא שמע מינה דגרס "רבי אלעזר", ואית ליה בין בשבת בין בחול צריך קנין, ופליג אדרבי אליעזר ורבי יהושע דבסמוך. וגרסינן: ולא לחוש לדברי רבי אליעזר. וכן בפרק קמא דקדושין (כו, ב) גבי בעיא דצבורין. ולקמן בגמרא גבי המקיים קונים בכרם גרס "רבי אלעזר", וכן בשבת פרק "חבית" (קמד, ב) דמייתי לה התוא דהמקיים קונים בכרם. והרב רבינו יצחק בר מאיר הקשה מן התוספתא (פרק עשירי), דקתני התם: המסוכן שחלק נכסיו על פיו, בין בחול בין בשבת — דברי דמת יעשו. אבל בריא — עד שיקנו בכסף ובשטר ובחזקה. רבי אליעזר אומר: נכסים שיש להם אחריות נקנים בכסף ובשטר ובחזקה, ושאין להם אחריות אין נקנים אלא במשיכה. אמר רבי אליעזר: מעשה במרגני אחד שהיה בירושלים והיו לו מטלטלין הרבה כו'. במה דברים אמורים — בחול, אבל בשבת לא יעשה, ואם עשה — עשוי. רבי יהושע אומר: בחול אמרו, קל וחומר בשבת, דברי רבי מאיר. ורבי יהודה אומר: רבי אליעזר אומר: במה דברים אמורים — בשבת, אבל בחול לא יעשה, ואם עשה — עשוי. רבי יהושע אומר: בשבת אמרו, קל וחומר בחול. אלמא משמע דכולה רבי אליעזר קתני לה ואומר רבינו יצחק: דלא קשיא מידי, ד"במה דברים אמורים" דתוספתא — אמנתיתן דהכא קאי, ולא אמילתא דרישא דרבי אלעזר דתוספתא, אלא אמילתא דרבנן קאמר, דאמרי דלא בעי קנין. והכי פירושא: דאם עשה עשוי, ולא אמרינן דאין קנין לאחר מיתה. דזיון שאין יכול לעשות אלא בקנין — מודו כולי עלמא שיעשוי זה הקנין לאחר מיתה, והוי באילו פירש: מהיום אם לא יחזור בו לאחר מיתה. והכי קאמר: לא יעשה לא קנין, ואם עשה בקנין — מה שעשה עשוי, ולכתחילה נמי יכול לעשותה בקנין.

כבינתי לבתי — פירש רבינו שמואל: נושק"א בלעז, שחוגרת בה צוארה. ואין נראה לרבינו יצחק, מדאמר בשבת פרק "במה אשה יוצאה" (סב, א): ולא תצא בכוליאר. וקאמרינן בגמרא: מאי בכוליאר — אמר רב: מכבנתא, היינו בכינתי דהכא. ופירש רש"י התם נושקא. ולמה אסור לצאת בו בשבת? והלא אינו עשוי אלא דרך מלבוש, ושלפא ומחוי נמי לא שייך ביה כיון שתגלה בשרה ועוד אמרינן ביומא פרק "אמר להם הממונה" (כה, א) גבי הכתנים, תנא: היו עומדים בכוליאר, פירוש עומדין בעיגול. על כן נראה לרבינו יצחק בפירוש הערוך, שפירש: בכוליאר הוא בעין עטרה, ומכל מקום יש בה שום דבר חד, כדאמרינן בשילהי דשבת (קנו, ב) דשקלה למכבנא ויהבא בעיני דחזיה. וכבינתי דהכא אין לפרש נושק"א, אפילו תחלק בין מכבנתא דשבת לכבינתי דהכא, דהא כתיב ביעשיה (ג) "ובתי הנפש והלחשים", ופירש רש"י שם: "בתי הנפש" — נושקא, שהיא כנגד שהנפש נתון שם. וכתוב נמי "והרדידים" ומתרגמינן: כבינתי. ועוד תנן במסכת כלים (פרק ט"ט משנה א): והסוגר והרדיד כו', ופירש בערוך דהיינו רדידים, וקרוי בלשון ישמעאל רידי"א, והוא צעיף דק שהאשה מתכסה בה ראשה, "ותכס בצעיף ותתעלף" מתרגם בתרגום ירושלמי: רדידא (בראשית לח).

קונין משכיב מרע ואפילו בשבת — במצוה מהמת מיתה, או בכובש כל נכסיו אחי שפיר, דשייך התם טירוף דעת. כי אף על פי שהקנין אינו מעלה ומוריד — מכל מקום מצטער על הדבר. והוא הדין נמי בכובש מקצת, אף על פי שסבור הוא עדיין לחזור בו, ומשייר לנפשו — מכל מקום שייך ביה טירוף דעת, כדפירש רבינו שמואל. ואפילו בשבת נמי מותר להקנות, כדאמר ב"הזורק" (גיטין עז, ב) והוא שכיב מרע דכתב לה גיטא לדביתהו, למחר תקיף ליה עלמא טובא. אמר רבא: מי איכא דזכתא דלינסבא גיטא ותיזל איהי ותיתחד ותפתח כו'. והיכי קא קניא ליה? הא אקנייה רשותא בשבת אלא שמע מינה בשכיב מרע הקילו, ואם כן מותר להקנות גם הבא. ותדע דבשכיב מרע הקילו, דהא תקשה: היכי הוה מצי לגרש בשבת? התניא בתוספתא דביבה: אין מגרשין בשבת אלא בשכיב מרע הקילו. **זכין** לגדול ואין זכין לקטן — ואם תאמר: למה אין זכין לקטן? הלא זכין לאדם שלא בפניו ויש לומר: כיון דזוכה מטעם שליחות, מאן דמני משוי שליח — יש לו זכיה, ומאן דלא מני משוי שליח — אין לו זכיה. ומאן דאית ליה זכין לקטן ואין זכין לגדול, סבירא ליה: כיון דגדול יכול לקנות — לא תקון ליה רבנן זכיה כמו בקטן.

נפל

אָמְרוּ לוֹ: מַעֲשֶׂה בְּאֶמֶן שֶׁל בְּנֵי רוֹכֵל שֶׁהָיְתָה חוֹלָה, וְאָמְרָה: תְּנוּ בְּבֵיתִי לְבִתִּי, וְהִיא בְּשִׁנֵּים עָשָׂר מָנֶה, וּמֵתָה, וְקִיְּמוּ אֶת דְּבָרֶיהָ אָמַר לָהֶן: בְּנֵי רוֹכֵל תִּקְבְּרֵם אִמָּן. **גמ' תַּנְיָא**, אָמַר לָהֶן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לַחֲכָמִים: מַעֲשֶׂה בְּמָרוֹנִי אֶחָד שֶׁהָיָה בִּירוּשָׁלַיִם, וְהָיוּ לוֹ מִמַּלְטָלִין הַרְבֵּה וּבִיקֵּשׁ לִיתְּנָם בְּמַתָּנָה, אָמְרוּ לוֹ: אֵין לָהֶם תַּקָּנָה עַד שֶׁיַּקְנֶה עַל גַּב קַרְקַע. הָלַךְ וְלָקַח בֵּית סָלַע אֶחָד סָמוּךְ לִירוּשָׁלַיִם, וְאָמַר: צְפוֹנוֹ לְפְלוֹנִי וְעָמוֹ מְאָה צֹאן וּמְאָה חֲבִיוֹת, וּדְרוֹמוֹ לְפְלוֹנִי וְעָמוֹ מְאָה צֹאן וּמְאָה חֲבִיוֹת. תַּמָּ, וְקִיְּמוּ חֲכָמִים אֶת דְּבָרָיו אָמְרוּ לוֹ: מִשֶּׁם רְאָיָה? מָרוֹנִי בְּרִיא הָיָה. "אָמַר לָהֶן: בְּנֵי רוֹכֵל תִּקְבְּרֵם אִמָּן" וכו'. מַאי מַעֲמָא קָא לָיֵים לְהוּ? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מְקַיְּמֵי קוֹנִים בְּכֶרֶם חַיָּו, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְטַעֲמֵיהּ, דְּתָנֵי: הַמְקַיֵּים קוֹנִים בְּכֶרֶם - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: קָדֵשׁ, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא קָדֵשׁ אֶלָּא דָּבָר שֶׁמְּחַוֹּהוּ מְקַיְּמִין. בְּשִׁלְמָא כְּרַבָּנַן חַיָּו, אֶלָּא קוֹנִים מַאי? לְמַאי חַיָּו? אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: מַאי מַעֲמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר? שֶׁכֵּן בְּעֲרֵבְיָא מְקַיְּמִין קוֹנִים בַּשַּׁדּוֹת לְגַמְלֵיהֶן. אָמַר רַבִּי לֵוִי: קוֹנִין קִנְיָן מְשֻׁכִּיב מֵרַע אֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת, וְלֹא לְחוֹשׁ לְדִבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אֶלָּא שֶׁמָּא תִּטְרוֹף דַּעְתּוֹ עָלָיו. **משנה** רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בְּשַׁבָּת - דִּבְרֵיהֶן קַיָּמִין, מִפְּנֵי שֶׁאֵין יָכוֹל לְכָתּוֹב, אֲבָל לֹא בַּחוֹל; רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: בְּשַׁבָּת אָמְרוּ, קַל וָחוֹמֶר בַּחוֹל. כֵּיוֹצֵא בּוֹ, זָכִין לְקָטָן וְאֵין זָכִין לְגָדוֹל, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר; רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: לְקָטָן אָמְרוּ, קַל וָחוֹמֶר לְגָדוֹל. **גמ'** מַתְנִיתִין מַנַּי? רַבִּי יְהוּדָה הִיא; דְּתַנְיָא: רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בַּחוֹל - דִּבְרֵיהֶן קַיָּמִין, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְכָתּוֹב, אֲבָל לֹא בְּשַׁבָּת; רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר:

בני רוכל — שם אביהן. **שהיתה חולה ואמרה תיתנו כבינתי לבתי** — אם מתנת שכיב מרע בלא שיור היתה, איכא למימר דמודה רבי אלעזר במצוה מחמת מיתה דלא בעי קנין, והוה דמית, דהא לא מיבעי לאוקומי מעשה דבני רוכל במצוה מחמת מיתה. ואם מתנת שכיב מרע במקצת היתה, ומיבעי לן לאוקומי במצוה מחמת מיתה, דלאו מקנין לעיל, דהא מתנת שכיב מרע במקצת כולי עלמא מודים דלא מקניא באמירה, ואם כן על כרחך פליג רבי אלעזר אפילו במצוה מחמת מיתה. **אמר להן אין מביאין ראיה מבני רוכל** — דרשעים הוו, והלואי שתקברם אמם. כדתמרשת טעמא בגמרא. וקנסא הוא דקנסום רבנן לקיים מתנת אמם לבתה בלא קנין. **גמ' במרוני** — של שם מקומו. **וביקש ליתנם** — שהיה שכיב מרע לדברי רבי אלעזר, ומקבלי מתנה לא הוו גביה, כדתמפרש בקדושין. והתם פריך עלה לגבולי שיש לו יד לקבל ולזכות. ושליח נמי מצי משוי, והלכך כל שכן דזכין לאדם שלא בפניו. **גמ' [שייך לדף קנו, א]** קל וחומר **לשבת** — דכיון דאין יכול לכתוב עשו לו כתובה. **אמרו ליה אין להם תקנה** — לזכות בהן המקבל מתנה לפום מאי דלא סמכא דעתן עד שיקנה כו'. הכי מפרש בפרק קמא דקדושין. והתם מפרש שפיר. **ולקח בית סלע** — שאינו ראוי לזריעה, וקנאו בזול לשם כן, על מנת להקנות לו. **מרוני בריא היה** — בשעת מתנה, ואחר כך מת. **מקיימי קונים** = *קרדונ"ש. **בכרם** — דכהאי גוונא אשכחן במסכת כלאים דמאכל בהמה הוי כלאים בכרם, משום "לא תזרע כרמך כלאים", ואפילו מקיים לוקה, דדרשינן במועד קטן (ב, ב) "כלאים שדך לא". **שכן בערביא כו'** — ורבנן בתר רובא דעלמא אזלי, שאינן מקיימין שדות לגמליהן. קונין **משכיב מרע אפילו בשבת** — לא שנא היכא שצריך קנין, כגון ששייר, לא שנא במחלק כל נכסיו. דכיון דחלי שעמא משום שמא תטרוף דעתו עליו, דלא סמכא דעתיה שתתקיים צוואתו באמירה, הלכך כדי להפיס דעתו קונין אפילו בשבת בכל מתנתו, בין ששייר וצריך קנין, בין בלא ששייר, ובאמירה סגי, ואף על גב דקנין דמי למקח וממכר, שדרי קונין בבליו של קונה, שמקנה סודרו כדי לקנות בו המתנה. **ולא לחוש לדברי רבי אליעזר** — מה שקונין — לאו דצריך קנין כרבי אליעזר, דהא קיימא לן כרבנן דדברי מרע כשכותבין וכמסורין. אלא להפיס דעתו, כדי שלא תטרוף דעתו — קונין, דהשתא סמכא דעתיה. **משנה רבי אליעזר אומר** — אם בשבת חילק נכסיו — אז תקנו חכמים שיהו דבריו קיימין בלא קנין וכתיבה, שלא תטרוף דעתו, שמן הדין אין יכול לקנות ולכתוב בשבת. **אבל לא בחול** — שיש תקנה בקנין וכתיבה, ולמה תטרוף דעתו? **בשבת אמרו** — שדבריו קיימין, אף על גב דליכא למימר מגו דיכול לקנות ולכתוב כי לא עביד נמי קני. וקל וחומר בחול, דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו. **זכין לקטן** — הואיל ואין לו יד לזכות לעצמו ממון שנותנין לו — תקנו חכמים שיהא אחר זוכה ומקבל לצרכו. **ואין זכין לגדול** — שהרי יכול לזכות בעצמו. **רבי יהושע אומר לקטן אמרו** — משום דזכין לו שלא בפניו, ובכל שכן לגדול שיש לו יד לקבל ולזכות. ושליח נמי מצי משוי, והלכך כל שכן דזכין לאדם שלא בפניו. **גמ'** [שייך לדף קנו, א] קל וחומר **לשבת** — דכיון דאין יכול לכתוב עשו לו

משנה **נפל הבית עליו ועל אביו** — על ראובן ועל יעקב אביו, ואין ידוע מי מת קודם. **עליו ועל מורישין** — על ראובן ועל מורישיו, כגון אחי ראובן או אחי יעקב אביו שאין להם קרוב יותר מראובן, וראובן ראוי ליורשן. **והיתה עליו** — על ראובן; כתובת אשה או בעל חוב, ואין לו ממנה לפרוע. **יוחאי האב אומרים הבן טת ראשון** — בנפל הבית עליו ועל אביו קאי; שיורשי יעקב, כגון בני יעקב שמעון ולוי אחי ראובן, או אפילו חנוך ופלוא בני ראובן שגם הם יורשי יעקב, אומרים: הבן מת ראשון, דהיינו ראובן מת ראשון, ומכח אבוה דאב קאתינא, כדאמרינן בגמרא. ולא זכה ראובן בחני נכסי כלל, ונירש אנו כל נכסי יעקב. ולענין נפל הבית עליו ועל מורישיו שיך למיתני: יורשי מורישיו אומרים: הבן מת ראשון. **בית שמאי אומרים** יחלוקו — כדמפרש טעמא ביבמות ב"החולץ", דאף על גב דיורשי האב ודאי יורשין בהאי ממון, ובעל חוב ספק, וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי — קסברי בית שמאי: שטר העומד לגבות כגבי דמי, ותרוייהו ודאי חשיבי. **ובית הלל** סברי **נכסים בחזקתן** — בחזקת יורשי האב. שהרי הם יורשים ודאי, או מיעקב או מראובן, וכמוחזקין דמו, שהרי יעקב מוחזק בנכסיו היה ואלו באים מכחו. ובעל חוב ספק, ואין ספק מוציא מידי ודאי.

גמרא **תנן התם** — לקמן ב"גט פשוט". **המלוה את חבירו בשטר** — אפילו לא נכתב בו אחריות — גובה מנכסים משועבדים. אם אין ללוה נכסים בני חורין — גובה מלוה מן הלקוחות, דאמר ב"שנים אוחזין" (בבא מציעא יד, א): לרבנן, אחריות שלא נכתב בשטר טעות סופר הוא, וכמי שנכתב בו דמי. ולא שדי איניש זוזי בכדי, ולכך נתכוין המלוה שיכתוב בשטר אחריות, אלא ששכח הסופר וטעה. וסתם שטר קלא אית ליה, ולקוחות הוא דאפסידו אנפשייהו, שלקחו קרקע מן הלוה ולא הניחו לו בני חורין כדי לגבות מהן מלוה את חובו. **בעי שמואל** — הכוחב לחבירו: משעבד אני לך בחובך כל נכסים שאקנה, מהו? והיינו שכותבין בשטרות "דקנאי ודעתיד אנא למיקני". מהו — מי טרף מלקוחות נכסים שקנה הלוה אחר כתיבת השטר ומכרן לאלו? **אליבא דרבי מאיר** — גבי האומר לאשתו: הרי את מקודשת לכשימות אישך, לכשתמות אחותך, לאחר שתתגיירי כו' — לא תיבעי לך, דודאי קנה. דכיון דפירות דקל דעדיין לא באו לעולם קנה — כל שכן דמשתעבדי ליה קרקעות, דאתו לעלמא אלא שעדיין לא קנאן לוה בשעה ששעבד. **אלא כי תיבעי לך אליבא דרבנן** — מאי? מי שאני שעבוד מקנין? וטעמא כדפרישית. אי נמי, אלמוהו רבנן לשעבוד יותר מקנין, דלא תנעול דלת בפני לוין, או לא? **אמר רב יוסף תא שמע** — דתנן בפרק "שני דיינין גזירות" בכתובות (קי, א): המוציא שטר חוב על חבירו, והלה הוריא שטר שכתוב בו שמכר לו את השדה מלוה ללוה, אחר שנכתב השטר חוב שהוא מוציא עליו. אדמון אומר: יכול הלוה לטעון: אילו חייב הייתי לך היה לך לפרוע את שלך ממני, ולא היה לך למכור לי קרקע בשביל צורך מעות. **וחכמים אומרים זה** — המלוה היה פיקח, שמכר לו ללוה את הקרקע, שהוא יכול עתה למשכנו בעד חובו, ולא יכול לדחותו ולומר: אין לי לפרוע בלום. והנה זה הקרקע "דאיקני" הוה, שלאחר שנכתב השטר חוב קנאו הלוה זמן מרובה, והנה זה המלוה חוזר וגובה בחובו, אלמא: "דאיקני" וקני — משתעבד למלה. **אמר ליה רבא מניה** — בתמיה, מקרקע שקנה הלוה עצמו ואינה משועבדת לשום אדם, היאך אתה מביא ראיה? מיניה פשיטא שיגבה המלוה, ואפילו מגלימא דעל כתפיה, דהא לא קמבעיא לן. אלא היכא דכתב "דאיקני" וקנה ואחרי כן שעבדו לאחר, או במכירה או שהורישו לאחר, מיבעיא לן אי אלים תנאיה שכתב לו "דאיקני" לטרוף מלקוחות או מירושי שאחר כתיבת שטרו שקדם להן, או לא. **נחי נפי דאב מיית ברישא** — וירש הבן, כדקאמר בעל חוב — "דאיקני" הוא, שקנאו הבן אחר כתיבת השטר והורישו ליורשיו, ואפילו הכי גובה אותו בעל חוב. אלמא: "דאיקני" וקנה והורישו — משתעבד **מצוה על היתומין כו'** — ולא משום שכתב לו "דאיקני" הוא. וגבי קנה ומכר לא משתעבד, אלא גבי יורשים משום מצוה. ואפילו לא כתב לו "דאיקני" — משתעבד יורש למלוה, משום מצוה על היתומים. **אם כן מלוה על פה הוא** — ואמאי טריף ממקרקעי דיתמי? **והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו** — לקמן ב"גט פשוט": מלוה על פה אינו גובה מן היורשין, וכי אמרינן מצוה על היתומין — הני מילי מלוה בשטר. ושמואל גופיה הוא דקמבעיא ליה הא בעיא, ואם כן קשיא דידיה אדידיה. ומיהו, לקמן פסקינן הלכתא: מלוה על פה גובה מן היורשין, שלא תנעול דלת בפני לוין.

אלא

נפל הבית עליו ועל אביו כו' בית שמאי אומרים יחלוקו ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן — דסבירא להו לבית הלל: כיון דמחוסר גובינצא, אפילו מת האב תחלה — הוו בחזקת היורשין. ובית שמאי לטעמייהו, דאית להו: כל העומד לגבות כגבי דמי, ולכך הוי כאילו הוא מוחזק בכך. **אמר** רב יוסף תא שמע לי דתניא היכא דקתני כו' — לא הוה מצי להביא ראיה מרב נחמן דאמר (בבא בתרא קכה, א): יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם — בעל חוב גובה אותה מהם, דדהיינו טעמא — מדרבי נתן. ועוד, אפילו היה יכול להביא ראיה — מתניתין עדיפא ליה.

דאיקני קנה ומכר מהו — אליבא דרבי מאיר, דקאמר: אדם מקנה דבר שלא בא לעולם — לא קמבעיא ליה, כדמפרש בסמוך. ואם תאמר: אימור דאמר רבי מאיר בגון פירות דקל דעבידי דאתו, הני לא עבידי דאתו שיקנה נכסים דימכור ויש לומר: דמודי רבי מאיר בהא שהשעבוד חל ממילא, אף על פי שלגבי קנין לא היה לו להועיל כאן. דהא גבי "דאיקני" נמי אמרינן לעיל דמדעני אפילו לרבנן דרבי מאיר, אף על פי שסבורים דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, משום דאלים כח השעבוד. הכי נמי אלים לרבי מאיר, לענין דמדעני אף על גב דלא עבידי דאתו. **[דאיקני** קנה ומכר] כו' — הקשה רבינו שמואל: תיפשוט ליה מדידיה, מדאמר שמואל בפרק קמא דבבא מציעא (ד, ב): בעל חוב גובה את השבח, פירוש: שהשביחה הלוקח. ואין לומר כמו שפירש דאליבא דרבי מאיר איירי, דהא שמואל אליבא דרבי מאיר, דהא פסיק בפרק "אף על פי" (כתובות נט, א) כרבי יוחנן הסנדלר, דאמר: אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ויש לומר: דשמואל דסבירא ליה כרבי מאיר הכא, דאלים כח השעבוד שיעשל אף על פי שלא בא לעולם, אף על גב דבקנין לא סבר ליה כוותיה מטעם דפירש לעיל, דהכא מיבעיא ליה לרבנן.

מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן — וכופין כאן. ומיהו, אין כופין במקום שלא הניח להם אחריות נכסים. אבל הניח להם — כופין, דהא נזקקין ליתומים, ובמלוה בשטר. וחכי נמי משמע בסמוך בדפרישית, מדקאמר: מלוה על פה אינו גובה מן היורשים — משמע דאי למאן דאמר גובה מן היורשין חייב לפרוע, ומצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן. ותך דהכא אינו כי ההיא (כתובות צא, ב) דגבי קטינא דארעא, דהתם מצוה בעלמא לא כפייה, דמיירי בדלא שבק להון אחריות נכסים. והכא בדין בעי למימר, דאף על גב דלא משתעי בשטר, כיון דמנכסי דידיה מיפרע — כופין היתומים למאן דאמר מלוה על פה גובה מן היורשים.

מיהו למאן דאמר אין גובה, אף על גב דמצוה לפרוע מדידיהו — אין כופין, כדמוכח ב"הכותב" (כתובות פו, א). אבל כי שבק להון אחריות נכסים, אף על פי דפריעת בעל חוב מצוה — כופין, כדמוכח בכל מקום דנזקקין ליתומים גדולים. והיכא דאמרי "לא ניחא לן למעבד מצוה" אמרינן בכתובות (שם) דמכין אותו עד שתאבא נפשו, כגון עשה סוכה ועשה לולב.

המוקדמים פסולים — אומר רבינו יצחק: דפסולים הוו לגמרי, דאפילו מבני חרי לא גבי, אף על פי שלוה מודה. וראיה — מדקאמר ריש לקיש ב"אהזהו נשך" (בבא מציעא עב, א) דדך משנה מתוקמא כרבי מאיר, דאמר: שטר שיש בו רבית קנסין, ואין גובה בו לא את הקרן ולא את הרבית. היינו אפילו לוה מודה. ואפילו מבני חרי לא גבי התם, דהא תניא בתוספתא (פרק דמישי דבבא מציעא): המוציא שטר חוב שיש בו רבית — יקרענו, בא לבית דין — יקרעוהו. והדר תני הך משנה דהכא — משמע פסולים לגמרי, אך יש לומר דשאני התם, דמשעת כתיבה הוא דעבד ליה שומא, אבל הכא לא עבד ליה שומא. וכי היא גוונא דהיו בפרק "המניח את הבד" (בבא קמא ל, ב). מיהו, לישנא דפסולין משמע פסולין לגמרי, שלא לגבות מבני חרי.

גובה את הקרן מנכסים משועבדים ושבח מבני חורין — ואם תאמר: כיון שיש לו נכסים ללוה שיגבה ממנו הלוקח — אם כן לא יקח הבעל חוב ממנו, לימא ליה לוקח: מקום הנחתי לך לגבות ממנו ויש לומר: דאיירי כגון שאין לו למוכר נכסים אחרים אלא משועבדים, ולכך טורף הימנו המשועבדים, ולכשיחזור ויקנה נכסים בני חורין — יחזור זה לוקח ויטרוף מבני חרי. ואפילו "דאיקני" קנה ומכר משתעבד, משתעבד כבר לוקח לבעל חוב כל שעבודיו. אי נמי יש לומר: כגון שעשאו לוה למלה קרקע זו אפותיקי, דדשתא לא מצי למימר ליה: הנחתי לך מקום לגבות ממנו.

אם תמצי לומר משתעבד לוה ולוה בו' — והכי נמי הוה מצי למיבעי הכא דאמר "איקני" ולא מכר והוריש, לוה ולוה, ואפילו תמצא לומר "דאיקני" קנה ומכר לא משתעבד. אלא מדסליק מיניה נקט בעיא. **מאי** גובה דקתני נמי חצי שבח — בתר הכי גרסינן בכל הספרים ישנים: שלחו מתם בן שלוה בו' עד סוף הסוגיא: לאו יורשי האב אחי הבן בו', ואחר כך משנה דנפל הבית עליו ועל אמו וגמרא דיליה, ואחר כך בעו מיניה מרב ששת בן מהו שירש את אמו בקבר. וכן הגירסא בפירוש רבינו חננאל, וכן גרס רבינו תם, וכן הגירסא ישרה דגמרא, ד"שלחו מתם" שייכא על המשנה דנפל הבית עליו ועל אביו, דמיתי עלה ההיא משנה לבסוף. וגמרא דבעו מיניה מרב ששת — היא שייכא על משנה דנפל הבית עליו ועל אמו דמיתי לה עלה. אבל בספרים שלנו גרסינן ההיא דשלחו מתם על משנת נפל הבית עליו ועל אמו, כמו שפירש רבינו שמואל. והוא פירוש גרסת רבינו חננאל נראה לו יותר, וכן גרס רבינו תם.

נפל

ר"דאקני" קרינא ביה בשעת הלוואה ואם תמצא לומר כו' — בעיא באפי נפשה היא. **הא לא קנה** — וליכא למיבעי אי בתרא קני אי קמא קני, בדלקמן, שהרי לא קנה לא זה ולא זה. **ואם תמצא לומר דאיקני קנה ומכר משתעבד** — לוה ובתב למלוה "שעבדתי לך כל נכסיי דקאני ודאיקני", וחזר ולוה מאחר, ובתב לו כמו שכתב לו לראשון, ואחר כך קנה נכסים ומכרן, או שמת והורישם ליורשים, ובאו שני הנושים לטרוף אותן הנכסים, הדין עם מי? לקמא משתעבד — שהרי כתוב בשטר מוקדם, או לבתרא משתעבד — דלא אלים "דאיקני" לתפוס עד שיבואו הנכסים בעולם, וכי קנה הני נכסים אחרי כן — הא הדר ביה מקמא, ויקנה בתרא. יחלוקו — כל אחד לפי מעותיו, דבבת אחת נשתעבדו להם. שהרי אחר שתי ההלואות קנאה, ובאותה העת שקנאה — מיד נשתעבדו לשניהן, שאין קדימה לאחד מהן. **מהדורא בתרא** — כשחזר תלמודו פעם שניה. נמצא בתשובות רב האי ובפירוש רבינו חננאל: רב אשי חיה ששים שנה, ובכל שנה מחזר תלמודו בשני חדשי הכלה ניסן ותשרי, ולבשהגיעו שלשים שנה סיים כל תלמודו. וכן עשה בשלשים שנים אחרונים, ומהדורא קמא היינו שלשים שנים ראשונים, ומהדורא בתרא הן שלשים שנים אחרונים. **ואם איתא חצי שבח מיבעי ליה** — שכיון שמכר הלוה שדהו וכתב לו אחריות עליו, ואחרי כן השביחן הלוקח — נמצא המלוה הלוקח שניהן נושין בלוה, ונמצא השבח קנוי ללוה אחר שעבוד שניהן, למלוה בחובו, וללוקח בכסף מקנתו. לפיכך חולקין השבח בדין לוה ולוה וחזר וקנה. הלכך אין למלוה בכל מקום אלא חצי השבח. **ומשני: מאי גובה נמי חצי שבח** — ושניהא דסמכא הוא. מהא שמעינן דהא דאמר שמואל "בשנים אוחזין" (בבא מציעא יד, ב): בעל חוב גובה את השבח — לא סבירא לן כוותיה, אלא גובה חצי שבח, וכן הלכה. ואי קשיא: דהכא בעי שמואל "דאיקני" מהו? והתם קאמר: בעל חוב גובה את השבח, דדניין "דאיקני" איכא למימר דאליבא דרבי מאיר קאמר. אי נמי, מיבעי לן לרבנן מאי, ואיהו פשיט מנפשיה "דאיקני" קנה, וסברא דנפשיה קאמר.

משנה

אֵלֶּא הָא מַנִּי? רַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר: אָדָם מַקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם. אָמַר רַב יַעֲקֹב מִנְּהַר פְּקוֹד מִשְׁמֵיהּ דְּרַבִּינָא, תָּא שְׁמַע: שְׁטָרֵי חוֹב הַמּוּקְדָּמִין פְּסוּלִין, וְהַמְּאוּחָרִין כְּשֵׁרִין; וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ "דְּאִיקְנִי" קָנָה וּמָכַר, "דְּאִיקְנִי" קָנָה וְהוֹרִישׁ — לָא מַשְׁתַּעְבַּד, מְאוּחָרִין אַמַּאי כְּשֵׁרִין? "דְּאִיקְנִי" הוּא - הָא מַנִּי? רַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר: אָדָם מַקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם. אָמַר רַב מְשַׁרְשְׁיָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבָּא, תָּא שְׁמַע: לְשֶׁבַח קַרְקָעוֹת בְּיָצד? חָרֵי שָׁמַכַר שָׂדֶה לַחֲבֵירוֹ וְהִשְׁבִּיחָהּ, וְבָא בַּעַל חוֹב וּטְרָפָהּ, כְּשֶׁהוּא גּוֹבֶה - גּוֹבֶה אֶת הַקֶּרֶן מִנְּכָסִין מְשׁוּעְבָּדִין, וְאֶת הַשֶּׁבַח מִנְּכָסִין בְּנֵי חוֹרִין; וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ "דְּאִיקְנִי" קָנָה וּמָכַר, "דְּאִיקְנִי" קָנָה וְהוֹרִישׁ - לָא מַשְׁתַּעְבַּד. אֶלָּא חוֹב אַמַּאי גּוֹבֶה שְׁבָחָא? הָא מַנִּי? רַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר: אָדָם מַקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם. אִם תִּמְצָא לוֹמַר: "דְּאִיקְנִי" קָנָה וּמָכַר, "דְּאִיקְנִי" קָנָה וְהוֹרִישׁ, לָא מַשְׁתַּעְבַּד - הָא לָא מַשְׁתַּעְבַּד. אִם תִּמְצָא לוֹמַר: מַשְׁתַּעְבַּד, לָוָה וְלָוָה וְחָזַר וְקָנָה, מַהוּ? לְמָקֹם מַשְׁתַּעְבַּד אוֹ לְבַתְרָא מַשְׁתַּעְבַּד? אָמַר רַב נַחְמָן: הָא מֵילְתָא אִיבַּעְיָא לָן, וּשְׁלָחוּ מִתָּם: רִאשׁוֹן קָנָה. רַב הוּנָא אָמַר: יַחְלוֹקוּ. וְכֵן תָּנֵי רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: יַחְלוֹקוּ. אָמַר רַבִּינָא, מַהֲדוּרָא קָמָא דְּרַב אַשִׁי אָמַר לָן: יַחְלוֹקוּ. קָנָה, מַהֲדוּרָא בַּתְרָא דְּרַב אַשִׁי אָמַר לָן: יַחְלוֹקוּ. וְהִלְכְתָא: יַחְלוֹקוּ. מֵיתִיבֵי: לְשֶׁבַח קַרְקָעוֹת בְּיָצד? חָרֵי שָׁמַכַר שָׂדֶה לַחֲבֵירוֹ וְהִשְׁבִּיחָהּ, וְבָא בַּעַל חוֹב וּטְרָפָהּ, כְּשֶׁהוּא גּוֹבֶה - גּוֹבֶה אֶת הַקֶּרֶן מִנְּכָסִין מְשׁוּעְבָּדִין, וְאֶת הַשֶּׁבַח מִנְּכָסִין בְּנֵי חוֹרִין; וְאִם אִיתָא, חֲצִי שֶׁבַח מַמָּעֵי לֵיהּ - מַאי גּוֹבֶה נַמִּי דְּקָתָנֵי - חֲצִי שֶׁבַח.

משנה

אלא הא מני רבי מאיר הוא כו' — וכי מיבעי לן — לדבנן הוא דמיבעיא לן, כדאמרן לעיל. **המוקדמים** — שנכתבו ביום חמשה עשר בניסן, וכתב בתוך השטר באחד בניסן. **פסולין** — דאתי למיטרף לקוחות של חמשה עשר ימים ראשונים דניסן שלא בדין, שהרי ההלואה היתה בחמשה עשר בניסן, והוא טירוף לקוחות דחמשה עשר קודם. ומיהו, אם ההלואה היתה באחד בניסן בפני עדים, וקנו מידו להשתעבד נכסי לוה למלוה, ולא כתבו את השטר עד חמשה עשר בניסן, וכתבו בו באחד בניסן — כי האי מוקדם כשר, כדאמר להו רבה בר שילא להנך דרבתי אקנייתא: אי ידעיתו ההוא יומא דאקניתו בו — לחיי, ואי לא — כתיבו יומא דקיימיתו ביה. לקמן ב"גט פשוט" (קעב, א). **המוקדמין פסולין** — כדפרישית, שהקדים זמן הכתוב בשטר ליום כתיבתו. אי נמי, שנכתב השטר באחד בניסן וכן כתוב בו "באחד בניסן לוה פלוני מפלוני", והוא לא לוה ממנו כלום עד חמשה עשר בניסן — גם זה מוקדם, ופסול. שאין לו לטרוף אלא מזמן ההלואה ואילך, ודלא כאביי דאמר: עדיו בחתומיו זכין לו, ב"שנים אוחזין" (בבא מציעא יג, א). **והמאוחרים כשרין** — לוה בניסן ולא נכתב עד תשרי. אי נמי, כתבוהו ביום שלוה, אך איחר הזמן בתוך השטר וכתב בו בתשרי — כשרין, שמנהל לו השעבוד עד תשרי, ולא יטרוף לקוחות אלא מתשרי ואילך. **מאוחרין אמאי כשרין** — בשלוה בניסן ונכתב בתשרי? והלא שמא קנה זה אלו נכסים בין ניסן לתשרי ולא אשתעבדו למלוה, דהא "דאיקני" הוא בשעת הלוואה, והטורף יבא לטרוף מתשרי ואילך שלא כדין מן הלקוחות שקנו מן הלוה נכסים הקנויין לו מניסן ועד תשרי אלא שמע מינה "דאיקני" משתעבד, והלכך מאוחרים כשרים, דליכא למיחש להכי. **הא מני רבי מאיר היא** — והלכך מאוחרים כשרין, שאם כתב בתוך השטר שום אחריות — כתב "דקאני ודעתיד אנא למיקני", שאין בותבין אחריות לחצאין, ולכך ליכא למיחש למידי. וגם אם לא נכתב בו אחריות — ליכא למיחש כלל, דזה לרבי מאיר לא טריף ממשעבדי, ב"שנים אוחזין". ומיהו, אם כתב בהו "דקאני" ולא כתיב בהו "דאקני" — בהא ודאי מודה רבי מאיר דמאוחרין פסולין, בקושיין דלעיל, דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלוואה לזמן בתיבת השטר שלא כדין. מיהו, לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין, והלכך לא חש לאקשויי טפי. **לשבח קרקעות ביצד** — במסכת גיטין (מח, ב) תנן: אין מרציאין לאבילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד. ר"בשנים אוחזין" (יד, ב) מיתנייא: דרי שגזל שדה מחבירו כו'. ומשני: לא תרתי קא מתרצת ליה? תריץ נמי בעל חוב. וכדמתרצא התם מתניתא הכא. **ובא בעל חוב וטרפה** — כשהיא משובחת בזיבול וחרישה וזריעה. **כשהוא גובה** — הלוקח מן המוכר. **בעל חוב שבח מנא ליה** — והלא זה השבח, הלוקח שלקח שדה זו אחר הלואת המלוה השביחו,

משנה **נפל הבית עליו ועל אשתו** — ואין לה בנים ממנו. **יורשי הבעל** — אביו או אחיו, או בניו מאשה אחרת. **אשה מתה ראשונה** — ואין ליורשי אשה כלום בכל נכסיה, שהרי הבעל מת מאחרון וירש את אשתו קודם מותו. **יורשי האשה** — קרובים ממשפחת אביה (ואחרי כן מתה היא, וירשו בכל נכסיה). **נכסי צאן ברזל** — והיא נדוניא דהנעלת ליה ונבתבה בכתובה. ומנה ומאתים ותוספת, ונכסי מלוג שלה. **בית שמאי אומרים יחלוקו** — שהרי ממון מוטל בספק הוא. ויש מפרשים ביגמות ב"החולץ" (לח, ב) דאבתובה לא פליגי בית שמאי, אלא אשארא. **ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן** — בגמרא מפרש בחזקת מי. הלכך, לאו לקמיה קאי, אלא דבי גרסינן: וכתובה בחזקת יורשי הבעל. והני נכסים דקאמרי בית הלל — הן נכסי צאן ברזל שהבניסה מבית אביה ושמאן בכתובתה, ואחריותם עליה, אם פיחתו — פיחתו לו, ואם הותירו — הותירו לו. **וכתובה בחזקת יורשי הבעל** — מנה ומאתים ותוספת. שממון הבעל ראוי לינתן לה, הלכך מספק לא תוציאנו מחזקת הבעל ומחזקת יורשים. **נכסים הנבנכסין ויוצאין עמה** — הן נכסי מלוג שנפלו מבית האב, ואין אחריותן עליו. **בחזקת יורשי האב** — שמאביה באו לה.

משנה נָפַל הַבַּיִת עָלָיו, וְעַל אִשְׁתּוֹ, יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל אוֹמְרִים: אִשָּׁה מֵתָה רִאשׁוֹנָה וְאַחַר כָּךְ מֵת הַבַּעַל, יוֹרְשֵׁי אִשָּׁה אוֹמְרִים: בַּעַל מֵת רִאשׁוֹן וְאַחַר כָּךְ מֵתָה אִשָּׁה - אֵבֶית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: יַחֲלוֹקוּ; וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: נְכָסִים בְּחֶזְקָתָן, כְּתוּבָּה בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל, נְכָסִים הַנִּכְנָסִין וְהַיּוֹצְאִין עִמָּהּ - בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאָב.
גמרא

נפל הבית עליו ועל אשתו כו' בית הלל אומרים נכסים בחזקתן — תימה: למאן דאמר בגמרא בחזקת יורשי האשה, אמאי לא חשיב להו בהדי נכסים הנבנכסים והיוצאין עמה? ולמאן דאמר בחזקת יורשי הבעל אמאי לא תני לה בהדי כתובה? ואיכא למימר דלא שוו בטעמייהו, כדפרישית בסמוך. **ובית** הלל אומרים נכסים בחזקתן — קשיא לרבינו יצחק: מאי שנא דהכא אמר נכסים בחזקתן, ומפרש בגמרא: בחזקת יורשי האשה, ואילו בסיפא תנן: נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודים שיחלוקו. ואמאי? הוה ליה למימר כמו התם: נכסים בחזקתן — דהיינו בחזקת יורשי האם, כדפירש בגמרא ותירץ: דהאי תנא סבירא ליה ירושת הבעל דרבנן, ולכך לא הוי אלא בחזקת יורשי האשה. ואפילו סבירא ליה נמי דאורייתא, יש לחלק ולומר: כיון דירושת הבעל אינה משום קורבה — הוי בחזקת האשה. אבל גבי נפל הבית עליו ועל אמו — הוו נמי בחזקת הבן, משום קורבה. מיהו קשה לרבי אלחנן: דהא רבי עקיבא איירי בסמוך בהדיא דנפל הבית עליו ועל אמו, ואילו רבי עקיבא אית ליה ירושת הבעל דאורייתא. לעיל בפרק "יש נוחלין" (קיא, ב), וגם בפרק "שור שנגח ארבעה וחמשה" (בבא קמא מב, ב) מיהו, מצי למימר ברישא דנפל הבית עליו ועל אמו — לאו רבי עקיבא קאמר לה. והא דקאמר "מודה אני" — היינו אפילו סבירא להו בבית שמאי, אבל מכל מקום לא קתני לה ברישא. ועוד קשה לו: לטעם דמחמת קורבה לה, למה יהא יותר בחזקת הבן מבחזקת שאר יורשי האב? והלא הם באים מחמת קורבה אלא כמו אלו ורבינו יצחק תירץ: דגבי הבעל יש לחשוב יותר בחזקת האשה, לפי שכמו שדרך האשה מתה קודם בעלה — כך דרך הבעל למות קודם האשה ולא יירשנה, ואין זה פורענות, ולכך לא סמכה דעתה כולי האי. אבל גבי בן ואם, דאם מת לפני האם הוי פורענות, להכי תקינו הכא גבי נפל הבית עליו ועל אמו שיהיו בחזקתה, לפי שהוא עתיד ועומד לירש את אמו יותר ממה שהוא עתיד הבעל לירש את אשתו. **ובית** הלל אומרים נכסים בחזקתן — קשיא לרבינו יצחק: למאן דאמר בגמרא בחזקת יורשי הבעל, למה ליה טעמא דחזקתן? תיפוק ליה שאינם יכולין להיות בחזקת יורשי האשה, לפי שהיא צריכה שבועה על כתובתה, ואין אדם מוריש שבועה לבניו, כדאמרי רב ושמואל בסוף פרק "כל הנשבעין" (שבועות מה, א), וקיימא לן כותייהו ובשלמא לבית שמאי דאמר יחלוקו, שתהי בחזקת יורשי האשה — אין להקשות כלום דאין אדם מוריש שבועה לבניו, דהא אית להו לבית שמאי כל העומד לגבות גובה מהני, והני במו שמוחזקין בממון, ואז אדם מוריש שבועה לבניו, כדאמרינן בפרק "כל הנשבעין" (שם ב). וגם לרבי אליעזר (דאמרו) בחזקת יורשי האשה — ליכא לאקשויי מידי: דהא אית ליה בפרק "כל הנשבעין" (שם עמוד א) דאדם מוריש שבועה לבניו, ופליג ארב ושמואל. אבל רבי יוחנן דהכא — מסתמא לא פליג ארב ושמואל דהתם ומצינו למימר — כגון שפשרה משבועה, אבל לא משמע הכי. אבל יש לומר דהיא הנותנת. משום שהנכסים בחזקת הבעל ואינם בחזקת יורשי האשה — לא יזכל להוריש שבועה לבניה, ולא יטלו יורשי האשה כלום. אבל אם היו בחזקת יורשי האשה — אז הוה אמרינן שיש לה הבל, דהא כיון שהיו מוחזקין בממון — שבועה כזו יכולה להוריש לבניה כממון, ולא אמרינן אין אדם מוריש שבועה לבניו. דהא לבית שמאי נמי, הואיל והיא מוחזקת בממון מטעם דכל העומד לגבות וכו' — לא אמרינן אין אדם מוריש שבועה לבניו. אבל ליכא לשנויי: כגון שיחד לה קרקע בארבעה מצרנהא, דפסורה משבועה, כדאמרינן בריש "אף על פי" (כתובות נד, א), דאם כן בי מקשה מכמה (משניות) בפרק "כל הנשבעין" (שבועות מח, א) ופריך נמי מבריית'א דמוקי בבית שמאי – לישני ליה: כגון שיחד לה ארעא בארבעה מצרנהא, מפי רבי. ובשם הרב רבינו שמשון מנותרנו בבוד שמעתי, דלא שייך הכא טעמא דאין אדם מוריש שבועה לבניו, דהא אין טענה שבועה אלא משום דחיישינן דלמא מתפיס לה צררי, והיינו כגון שהלך למדינת הים דאז מתפיס לה צררי, אבל נפל עליו בו' שהוא לפתע פתאום — ליכא למיחש להתפסת צררי, ואין נראה לרבינו יצחק, כי למה אין לחוש שתפסה מחיים, דאמרינן ב"אלמנה נזונית" (כתובות צו, א): אלמנה שתפסה מטלטלין למזונותיה — מה שתפסה תפסה, ואמרינן דהיינו למזונותיה, אבל לכתובה — מפקינן מינה. ומיירי כגון שתפסה מחיים, דאמרינן בפרק "חבוהב" (שם פה, א): התפיסה לאחר מיתה לאו כלום היא. ולמה אין לנו לחוש לתפיסה מחיים? ואמרינן נמי ב"השולח" (גיטין לה, א): רב לא מגביה כתובה לארמלתא, דחיישי לצררי.

נכסים בחזקתן — ביגמות פרק "החולץ" (לח, א) ובכתובות פרק "האשה שנפלו" (פ, ב): מתה, מה יעשו בכתובה ובנכסים הנבנכסים והיוצאים עמה? בית שמאי אומרים: יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב, ובית הלל אומרים: נכסים בחזקתן. ופירש רש"י: כי היכי דפליגי הכא אמוראי בגמרא הלה פליגי התם, ר"בחזקתן" דהיינו למר בדאית ליה דלמר בדאית ליה. ואין נראה לרבינו תם, דלא דמיא כלל מתניתין דהתם להך דהכא, דהא התם לא פליגי בית שמאי אלא אנכסי מלוג ולא אבתובה, כדדייקי התם בגמרא, מדקתני "יורשי הבעל עם יורשי האב", אם כן יורשי האב ודאי דהיינו בנכסי מלוג, אבל בכתובה — בית שמאי מודו לבית הלל. ואילו הכא פליגי בית שמאי אפילו בכתובה, מדקתני "יחלוקו" סתמא, ולא קתני "עם יורשי האב" כי התם. והיינו טעמא, דלא דמיא כלל דהכא לדהתם, דבהא ודאי אין כח ליורשי הבעל, דהא מיד כשמת הויא לה כמו שגבתה כבר כתובתה, והויא לה ספק דאימור מתה ראשונה, ולכך יחלוקו. אבל התם כשמת הבעל — קם היבם תחתיו, וזקוקה לו, ולא הויא כמי שגבתה כתובתה, דעד אחר חליצה אין לה כלום. ולהכי יש להו כח ליורשי הבעל, ומודו כולי עלמא שהנכסים שלו בחזקת יורשי הבעל, דלא פליגי אלא בנכסי מלוג, אבל בכתובה ובנכסי צאן ברזל — לא, שלא נתנה כתובתה לגבות מחיים. אבל הכא איית לה דתי דיחלוקו מטעם דשטר הנעמד לגבות גובני דמי, ולכך אין לחלק בין נכסי צאן ברזל לכתובה. ועוד אמר, דעל כרחך לא פליגי התם בחזקת מי כי הכא, דאם כן תקשה לך למאן דאמר הכא בחזקת יורשי האשה — אם כן התם מנה ומאתים הוו נכסי צאן ברזל יותר בחזקת יורשי האשה לבית שמאי, דלא פליגי בהא. ונכסי מלוג יחלוקו — אם כן הוו נכסי צאן ברזל יותר בחזקת האשה מנכסי מלוג. ואדרבה, יותר הם בחזקת הבעל מנכסי מלוג, כדתנן ביגמות ריש פרק "אלמנה לכהן גדול" (סו, א): עבדי צאן ברזל יאכלו בתרומה, עבדי נכסי מלוג לא יאכלו בתרומה. אלמא, מוחזקין יותר נכסי צאן ברזל בחזקת הבעל מנכסי מלוג. אם כן היכי מצי למימר דבשל מלוג יחלוקו יורשי הבעל, ובשל צאן ברזל יהיו כולם לגמרי בחזקת יורשי האשה? וליכא לאקשויי, למאי [דפרישית] דדהתם הוו נכסים בחזקת יורשי הבעל — אמאי לא עריב ותני להו: נכסים וכתובה בחזקת יורשי הבעל, וכן למאן דאמר בגמרא נכסים בחזקת יורשי הבעל, אמאי לא עריב ותני נכסים וכתובה אשה בחזקת יורשי הבעל? דאיכא למימר דלא שתינהו בטעמייהו, דנכסי צאן ברזל אינם כל כך בחזקת יורשי הבעל כמו כתובה, לפי שנכסי צאן ברזל הביאתה מביתה, אבל כתובה מנה ומאתים הוא נותן, ואפילו בשאינה זקוקה ליבם — הכתובה בחזקת יורשי הבעל. ולמאן דאמר בחזקת יורשי האשה בגמרא — לא שייך הכא למיתני בהדי נכסי מלוג, דלא שוו בגמרי בטעמייהו, דאלו בחזקת הבעל יותר ואלו בחזקת האשה, כדפרישית לעיל בסמוך. מפני רבי. [שייך לעמוד ב] **נפל** הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודין שיחלוקו — שאלו לרבינו שמואל: למה יחלוקו? הוה לן למימר שיורשי האם הם ודאי בחלקו האחד, שיש לה בנים אחרים, והבן זה הוא ספק בי שמא מת קודם אמו, והוה ליה ספק ודאי, ואין ספק מוציא מידי ודאי, כדאמר ביגמות פרק "החולץ" (לח, א): ספק יבם שבאו לחלוק בנכסי סבא, בא ספק ואמר: ההוא גברא בר מיתנא, ופלגא דידיה. יבם אמר: את ברא דידי, ולית לך ולא מידי. הוי יבם ודאי, וספק ספק, ואין ספק מוציא מידי ודאי. ופירש רש"י שם: דלהכי קרו ליה ליבם ודאי, לפי שהוא ודאי בפלגא אחד — יש להיות ודאי בכל הנכסים. ואם כן הכא נמי, אמאי לא אמרינן הכי? ותירץ רבינו שמואל: דהכא מיירי שאין לה לאם בנים אחרים, אלא יורשי האם הויינו אחזקה, שאם מת הבן אחריה אין להם כלום, ולכך הם ספקות אלו כמו אלו. ואין נראה לרבינו יצחק ולרבינו תם ולרבינו יצחק בר אשר, דהא אפילו יש לה בנים — אין לנו לחשוב זה ספק ודאי, מדקאמר לקמן (קנט, ב) גבי נפל הבית עליו ועל אביו והיתה עליו בתובת אשה ובעל חוב בו' מאי לאו יורשי האב בו'. ופירש רבינו שמואל: בני מורישיו — אחי יורשי האב — אחי הבן. אלמא, אף על גב דיש בנים אחרים לאב לא הוי אמרינן ספק ודאי, שאין לנו לחושבן ודאי בכל הנכסים לפי שהוא ודאי בחלק אחד ועוד קשה לרבי: מדתנן בפרק קמא דבבא מציעא (ב, א): זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי, מי שאמר חציה שלי — שבע שאין לו פחות [מרביע ויטלנו], וזה שבע שאין לו פחות משלשה רביעים] ויטלנו. אמאי לא הוי הבל שלו, כיון שהוא ודאי בזה החצי — יטול הכל, דהוי ספק ודאי, ואין ספק בו'? ועוד קשה לרבינו יצחק: מדאמר לעיל בפרק "בית כור" (קז, א): שני אחין

שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהם כו' כי אמר רב אסי נוטל רבית בקרקע ורבית במעות, ומסיק דמספקא ליה אי הוו בלקוחות שלא באחריות. פירוש: דאי כיורשים הוו — אז יחזורו על האחין, אי בלקוחות [שלא] באחריות הוו — אז [לא] יחזורו על האחין, ולכך נוטלין רבית. ואמאי נוטלה? הא הוו להם אחיהם ודאי בפלגא, הם ספק בחלקם, ואין ספק מוציא מידי ודאי ועוד קשה: דלהלכתא בלא טעמא הוא, שבשביל שהוא ודאי בחלק זה יהא ודאי בחלק אחר? על כן נראה לרבינו יצחק כמו שתירץ רבינו יצחק בר אשר, דהכא מיירי שפיר שיש לה בנים אחרים לאם. והא דקרי ליבם ודאי — לפי שהוא יורש הסבא ודאי, אבל הספק אינו יורש ודאי הסבא. אבל הכא, הוי אלו ספק כמו אלו בחלק המגיע לבן, ולא שייך כאן כלל ספק וודאי. **אמר** רבי עקיבא מודה אני בזה שהנכסים בחזקתן — אין לפרש כמו שפירש רש"י בבבא מציעא פרק "המפקיד" (לז, ב) דרבי עקיבא שמותי הוה, מתלמידי בית שמאי, דהא הלכה כמותו מחבירו. וגם בפרק קמא דיבמות (טז, א) פליג רבי עקיבא בצרת הבת על בית שמאי. ועוד: מאי "באת לנו לחלק את השוק"? הלא כיון דבית שמאי מודו בהא דהנכסים בחזקתם — כל שכן בית הלל של בן נראה לפרש "מודה אני בזה"? למאן דאמרת בגמרא בחזקת יורשי האם הוו, מודה אני בזה, אף על גב דסבירא ליה כבית הלל דכתובה הוי בחזקת יורשי הבעל — אלו הוי בחזקת האם. ולמאן דאמר בחזקת יורשי הבן הוו — מודה אני בזה, אף על גב דנכסים מלוג הוו בחזקת יורשי האשה — הבא מדינא דהוו בחזקת יורשי הבן.

הואיל והוחזקה נחלה באותו שבט — ואם תאמר: בנפל הבית עליו ועל אשתו, אמאי לא אמר בחזקת יורשי האשה מדאי טעמא? ויש לומר: כיון דהכניסתם לו, אם פיתחו פיתחו לו, ואם הותירו הותירו לו — הוי כמוחזק. ולמאן דאמר בחזקת יורשי האשה, סובר: כיון דתטלם בשתצא, וגם הכניסתם לו — הוו בחזקתן.

לוה מאי מפיק — הלא לא לקחו מאביו כלום, ואינם בחזקתן ולימרו

גמרא בְּחֶזְקַת מִי? רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל, וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ מְשׁוּם בַּר קַפָּרָא אָמַר: יַחְלוֹקוּ. וְכֵן תָּנֵי בַּר קַפָּרָא: הוֹאִיל וְהָלְלוּ בְּאֵין לִירֵשׁ וְהָלְלוּ בְּאֵין לִירֵשׁ - יַחְלוֹקוּ. **משנה** נָפַל הַבַּיִת עָלָיו וְעַל אִמּוֹ - אִלּוּ וְאִלּוּ מוֹדִין שֶׁיַּחְלוֹקוּ. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: מוֹדֶה אֲנִי בְּזוֹ שֶׁהַנְּכָסִים בְּחֶזְקָתָן. אָמַר לוֹ בֶּן עַזַּאי: עַל חֻלִּיקִין אָנוּ מְצַטָּעֲרִין, אֶלָּא שֶׁבָּאתָ לְחַלֵּק עָלֵינוּ אֶת הַשָּׁוּק? **גמרא** בְּחֶזְקַת מִי? רַבִּי אוֹמֵר: בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאֵם; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הָבַן. כִּי סְלִיק רַבִּי יְהוּדָה, קָם בְּשִׁטָּתֵיהּ דְּרַבִּי אוֹשַׁעְיָא, קָם רַבָּה בְּשִׁטָּתֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שְׁמַע מִינַּהּ: אֲוִירָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מַחְכִּים, וְטַעֲמָא מַאי? אָמַר אַבָּיֵי: הוֹאִיל וְהִוחְזְקָה נַחֲלָה בְּאוֹתוֹ שֵׁבֶט. "אָמַר לוֹ בֶּן עַזַּאי: עַל הַחֻלִּיקִין אָנוּ מְצַטָּעֲרִין" וכו'. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל, עֲדָא אָמְרָה: בֶּן עַזַּאי תַּלְמִיד חָבֵר דְּרַבִּי עֲקִיבָא הֲוָה, דְּקָאָמַר לֵיהּ: "שֶׁבָּאתָ". שְׁלַחוּ מִתָּם: בֶּן שָׁלוֹשׁ בִּנְכָסַי אֲבִיו, וּמֵת - בְּנוֹ מוֹצִיא מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת, וְזוֹ הִיא שֶׁקָּשָׁה בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת. לֵוֶה מַאי מְפַיֵּיק? וְעוֹד, לְקוֹחוֹת מַאי עֲבִידְתַּיְיהוּ? אֶלָּא אִי אִיתְּמַר הָכִי אִיתְּמַר:

גמרא בְּחֶזְקַת מִי – הַנְּכָסִים דְּקָאמְרִי בֵּית הִלֵּל "נְכָסִים בְּחֶזְקָתָן", בְּחֶזְקַת מִי קָאמְרִי בֵּית הִלֵּל? **בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה** — הוּא דְּקָאמְרִי לָהּ, דְּהֵיא הִנְעֲלַת לֵיהּ מִבֵּית אָבוּהּ. **בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל** — שֶׁאִם פִּיתְּחוּ פִּיתְּחוּ לוֹ, וְאִם הוֹתִירוּ הוֹתִירוּ לוֹ, וְיִכּוֹל הָיָה לְמוֹכְרָן, הִלְכָךְ לֹא דָּמֵי לִנְכָסִי מְלוֹג. יַחְלוֹקוּ — כְּדִמְפָרֵשׁ לְקַמָּן: הוֹאִיל וְהֻלְּלוּ בְּאֵין לִירֵשׁ הַכֹּל, וְהֻלְּלוּ בְּאֵין לִירֵשׁ הַכֹּל — יְחֻלְּקוּ, שֶׁהֲרֵי לִשְׁנֵיהֶם יֵשׁ טַעֲנַת חֶזְקָה, כִּדְפֵרִישִׁית: הֵיא הִנְעֲלַת לֵיהּ מִבֵּית אָבוּהּ, וְהוּא מְתוֹךְ שֶׁקִּיבֵּל אַחֲרָיוֹת עָלֶיהָ קְנָאָן, וְהֵרֵי הֵן כְּמוּנָּחִין. וְהֵאי דְּאָמְרִי בֵּית הִלֵּל "נְכָסִים בְּחֶזְקָתָן" — הֵיְינוּ בְּחֶזְקַת שֶׁנִּיתְּנוּ, וְיִחְלְקוּ. **משנה** נָפַל הַבַּיִת עָלָיו וְעַל אִמּוֹ – כְּגוֹן שֶׁנָּפַל הַבַּיִת עַל רֹאשׁ אִשְׁתּוֹ יַעֲקֹב בְּאַלְמָנוּתָהּ, וְעַל יוֹסֵף בְּנָהּ מֵעִיקָּר, וְלֹא הָיָה לָהּ עוֹד בֶּן מֵעִיקָּר וְלֹא מֵאִישׁ אַחֵר. שֶׁעִכְשָׁיו טַעֲנָתָן שָׁוָה, שֶׁיּוֹרְשֵׁי הָאֵם, כְּגוֹן אַחִיָּה מֵאֲבִיָּה, אוֹמְרִים: הַבֵּן מִת רִאשׁוֹן וְהִיא מֵתָה אַחֲרוֹנָה, וְיִרַשְׁנוּ כָּל נְכָסֶיהָ, וְיוֹרְשֵׁי הַבֵּן, כְּגוֹן רְאוּבֵן בֶּן יַעֲקֹב מִלְּאָה, טוֹעֲנִין כָּל הַנְּכָסִים, וְאוֹמְרִי: רָחֵל מֵתָה תְּחִלָּה, וְיֹרֵשׁ יוֹסֵף אֶת כָּל נְכָסֶיהָ, וְאַחַר כָּךְ מֵת הוּא, וְיִרַשְׁנוּ כָּל הַנְּכָסִים. **אִלּוּ וְאִלּוּ מוֹדִים שֶׁיַּחְלוֹקוּ** – דִּשְׁנֵיהֶם בְּאֵין מִכֹּחַ טַעֲנַת יְרוּשַׁת נְכָסִים שֶׁהוּחְזְקָה בְּהֶן הָאִשָּׁה לְבַדָּהּ בְּחַיֶּיהָ בְּאַלְמְנוּתָהּ בְּלֹא בַּעַל. וְלֹא דְּמֵי לְנָפַל הַבַּיִת עָלָיו וְעַל אֲבִיו דִּלְעֵיל, דְּהָתָם זֶה בָּא מִכֹּחַ יְרוּשָׁה וְזֶה בָּא בְּטַעֲנַת שְׁטַר חוֹב. וְגַם נָפַל הַבַּיִת עָלָיו וְעַל אִשְׁתּוֹ – יֵשׁ שֶׁם נְכָסִים שֶׁמּוּחְזָק בְּהֶן בַּעְלָהּ, וְיֵשׁ שֶׁם נְכָסִים שֶׁמּוּחְזָקִים הָאִשָּׁה בְּהֶן אֲבִיהָ. אֲבָל הָכָא – כָּל הַנְּכָסִים הַהוּחְזָקִים בְּהֶן וְקִנְאָתַן לְאַחַר מוֹת בַּעְלָהּ, וְאֵבֶד כֹּחַ בַּעְלָהּ חִבּוּרְתָּא מִזֶּה. וְכֵיוָן שֶׁשִּׁנְיָתָן בְּאֵין בְּחֶזְקַת יְרוּשָׁה, וְתוֹבֵעַ כָּל אֶחָד כָּל הַנְּכָסִים — הַוּ סָפֵק וְסָפֵק, וְחוֹלְקִין. הִלְכָךְ לֹא מִיתּוֹקְמָא אֶלָּא כְּגוֹן שֶׁלֹּא נִשְׁאַר לְרַחֵל שׁוּם זֶרַע, אֲבָל אִם יֵשׁ לָהּ זֶרַע בֵּן, כְּגוֹן שֵׁישׁ לָהּ שְׁנֵי בָּנִים לְרַחֵל, יוֹסֵף מֵעִיקָּר, וּבִנְיָמִין בְּנָהּ מֵאִישׁ אַחֵר שֶׁהוּא אֲחִי יוֹסֵף מֵאִמּוֹ, וּרְאוּבֵן בֶּן יַעֲקֹב מִלְּאָה אוֹמֵר: רָחֵל מֵתָה תְּחִלָּה וִירְשׁוּהָ יוֹסֵף וְחֲצִי נְכָסִיהָ, וְאַתָּה הַחֲצִי, וְאַחַר כָּךְ מֵת יוֹסֵף וִירִשְׁתִּי חֶלְקִי. וּבִנְיָמִין אוֹמֵר: לֹא כִּי, אֶלָּא יוֹסֵף מֵת תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ מֵתָה אִמִּי, וִירִשְׁתִּי כָּל נְכָסֶיהָ. עַל זֹאת נִשְׁאֲלְתִּי מֹרְבוֹתַי שִׁבְלוֹתַי"ר, וְתִשׁוּבוֹתֵיהֶם לְהֶם בְּסוֹף הפרק צרופות ובחונות. ואומר אני שאין לראובן כאן כלום, משום דהוי בנימין יורש ודאי במקצת, וראובן ספק, ואין ספק מוציא מידי ודאי. שכל מקום שנאים באים מכח ירושה ויודעין לטעון מכח מי הן באין לירש, וכל אחד תובע כל הנכסים — יחלוקו, דהוי ספק וספק וחולקין, כגון במתניתין שנפל הבית עליו ועל אמו, ואין לחלק עוד בן אחר אלא זה תמת בלבד. וכל היכא שהאחד תובע את הכל והאחד תובע החצי — הנה זה שתובע הכל קרוי ודאי, הואיל והוי ודאי במקצת, ואידך ספק — ואין ספק מוציא מידי ודאי. והנני מביא ראיה מן השמועות הפסוקות בפרק "הוחלץ" (יבמות לה, ב). דתנן: ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון — יוציא והולד בשר, וחייבין עליו אשם תלוי. ואמרינן בגמרא (שם לח, א): ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא שהוא אביו של יבם, ספק אמר: אנא בר מיתנא אנא, ופלגא דידי, ויבם אמר ליה: את ברא דידי את, ולית לך ולא מידי — הוי יבם ודאי, וספק הוי ספק, ואין ספק מוציא מידי ודאי. מינה שמעינן דבל מקום שהאחד יורש במקצת והשני ספק אם יש לו חלק בנכסים או לא — דודאי יורש את הכל. הלכך, מתניתין דנפל הבית עליו ועל אמו דאמרינן יחלוקו — לא מתוקמא אלא כגון שאין לאם בן אחר אלא זה המת, שעכשיו טענותיהן שוות, שיורשי האם תובעין כל הנכסים יורשי הבן תובעין כל הנכסים, הוי להו ספק וספק, וחולקין. דומיא דסבא ויבם בנכסי ספק, אז סבא וספק בנכסי יבם שהולקין, כדאמרינן ב"החולץ". אבל אם יש לה בן שני קיים — יזכה בכל הנכסים, דהוי איהו ודאי במקצת, ויורשי הבן ספק, ואין ספק מוציא מידי ודאי. **אמר רבי עקיבא מודה אני בזו כו'** — משום דנקט הנא קמא לישנא דמודים, אמר איהו נמי "מודה אניי", כלומר: אני מודה וחולק עליך, דלדברי בית הלל נמי אמרינן הכא נכסים בחזקתם. ובגמרא מפרש בחזקת מי, וטעמא נמי מפרש. אמר ליה בן עזאי על חלוקין [וכו'] — דבית שמאי [ובית] הלל לדעיל, אנו מצטערין על שלא הושוו לדעת אחת, ואתה באתה לחלוק ולומר חולקין היו בית שמאי ובית הלל במה שחבירינך אומרים שהן שוקין? **גמרא** בְּחֶזְקַת מִי – אדרבי עקיבא קאי. **בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאֵם** — כדמפרש לקמיה, הואיל והוחזקה נחלה לאותו השבט. שכל ימי חיי האשה לאחר שמת בעלה היה כל ממונה בחזקתה, והרי היא משבט אביה, ואפילו בתובתה ותוספתה שגבתה מבעלה, משבאו לידה הרי בחזקת שבט אביה, שהיא מתייחסת אחר שבט אביה. **בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הַבֵּן** — דמשמת בעלה היה הבן ראוי ליורשה, קודם לכל קרוביה מצד האב. "קם רבה בשיטתיה דרבי זירא" לא גרסינן ליה. ובפירוש רבינו חננאל נמי לא גרס ליה. **אמר רבי זירא שמע מינה אוירא דארץ ישראל מחכים** — שמשעליתי לארץ ישראל נתתי את לבי לצאת משיטתי הראשונה, ולעמוד על אמיתת דברים. **מאי טעמא** — הדר ביה רבי זירא. **באותו השבט** — של אם. יש גורסין כאן: בעו מיניה מרב ששת בן מהו שיירש כו', ולקמיה מפרשינן לה. **עדא אמרה** = זאת אומרת, עדא — כמו: הדא. **תלמיד חבר** — פשיטא לן דמתחלה היה תלמידו, והדא אמרה דלבסוף היה חבירו, דקאמר ליה "שבאת", ולא קאמר "שבא רבינו". **שלחו מתם בן שלוש כו'** — משבשתא היא, ולקמן מתרץ לה. ומשום דבמסקנא דייק לה ממתניתין דנפל הבית עליו ועל אביו נקט ליה הכא. ונראית גירסת רבינו חננאל דגרס לה מקמי נפל הבית עליו ועל אשתו, דהא על משנת נפל עליו ועל אביו הוקבעה בגמרא, דמינה מייתי לה ראיה להך מילתא. **מתם נמרא: לוה מאי מפיק** — וכי בשביל שלוה ממון בחיי אביו יוציא מיד הלקוחות מה שמכר להן אביו או הוא? **אלא אי איתמר הכי איתמר בן שמכר בנכסי אביו כו'** — כגון ראובן שמכר חלקו הראוי לירש בנכסי יעקב אביו, ומת ראובן בחיי יעקב אביו ואחר כך מת יעקב. בא חנוך בן ראובן ומוציא הנכסים שמכר ראובן אביו מנכסי יעקב מיד הלקוחות, מפני שהן ראוי לאביו מעולם שיזכו בהן לקוחות מכחו. וכשם שהראוי אינו משתעבד — כך אינו נמכר, כדתנן בבכורות בפרק "יש בכור לנחלה" (נב, ב): ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותם ולא היבם — כולם אין נוטלין בשבח ולא בראוי בכמוחזק. וכן הלכה. ולא חיישינן להאי, דדחי במסקנא ומוקי למתניתין ביורשי אחוזה, דהחיה קשיא והחיה פירוקא אינו אלא להקשות על מה שאמר "וזו היא שקשה בדיני ממונות", והתלמוד מפרק דלא תסייעיה ממתניתין, ולעולם קשה בדיני ממונות. ומכל מקום, אף על פי שקשה בדיני ממונות — כן הלכה, כדשלחו מתם קשה היא וכן הלכה כמותה, אפס דין קשה הוא בלא טעם כדמפרש ואזיל.

ולימרו

אָמַר רַבִּי לֵוִי, הַמַּיִם הָעֶלְיוֹנִים זְכָרִים וְהַתַּחְתּוֹנִים נְקֵבוֹת. מָה טַעֲמָא (ישעיה מה) ׳תִּפְתַּח אֶרֶץ וְיִפְרוּ יֵשַׁע׳. ׳תִּפְתַּח אֶרֶץ׳, כְּנֶגֶד הַזֹּאת שֶׁהִיא פּוֹתַחַת לִפְנֵי הַזָּכָר. ׳וְיִפְרוּ יֵשַׁע׳, זוֹ פְּרִיָּה וּרְבִיָּה. ׳וּצְדָקָה תַּצְמִיחַ׳, זוֹ יְרִידַת גְּשָׁמִים. ׳אֲנִי ה׳ בְּרָאתִיו׳, לְכָךְ בְּרָאתִיו, לְתִיקוּנוֹ וּלְיִישׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם.

רַבִּי אַחָא וְתָנֵי לָהּ בְּשֵׁם רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ רְבִיעָה? שֶׁהִיא רוֹבַעַת אֶת הָאָרֶץ.

רַבִּי חֲנִינָה בְּרִיקָה בְּשֵׁם רַב יְהוּדָה, שָׁרְשֵׁי חִיטָּה בּוֹקְעִין בָּאָרֶץ חֲמִשִּׁים אַמָּה, שָׁרְשֵׁי תְּאֵינָה רַכִּין בּוֹקְעִין בַּצּוּר. אִם כֵּן מַה יַּעֲשׂוּ שָׁרְשֵׁי חָרוּב וְשָׁרְשֵׁי שִׁקְמָה? אָמַר רַבִּי חֲנִינָה, אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם הַתְּהוֹם עוֹלָה וּמַשְׁקָה אוֹתָהּ. מַאי טַעֲמָא (שם כז) ׳אֲנִי ה׳ נוֹצְרָהּ, לְרָגָעִים אַשְׁקֶנָּה׳. תָּנֵי, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מְלַמֵּד שֶׁאֵין הָאָרֶץ שׁוֹתָה אֶלָּא לְפִי חִיפּוּמָהּ.

תָּנֵי, אִם הָיְתָה הַשָּׁנָה חֲסֵירָה נוֹתְנִין לָהּ חֶסְרוֹנָהּ, וְאִם לָאו הוֹלְכִין אַחַר סִידְרָהּ, דִּבְרֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. רַבִּי אוֹמֵר לְעוֹלָם הוֹלְכִין אַחַר סִידְרָהּ.

[דף ה׳ ע״א]

אִם הָיְתָה הַשָּׁנָה מְעוּבֶּרֶת הוֹלְכִין אַחַר עִיבּוּרָהּ.

מְחַלְּפָה שִׁיטָּתֵיהּ דְּרַבִּי! תַּמָּן הוּא אָמַר אַחַר סִידְרָהּ, וְכָא הוּא אָמַר אַחַר עִיבּוּרָהּ?! ר׳ זְעוּרָה ר׳ יֶסָא רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק מָטֵי בָהּ בְּשֵׁם ר׳ יוֹחָנָן, לְבַסּוֹף נִצְרְכָה:

הלכה ד מתני׳ הִגִּיעַ שִׁבְעָה עָשָׂר בְּמַרְחֶשְׁוָן וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים, הִתְחִילוּ הַיְחִידִים מִתְעַנִּין. אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִשַּׁחֲשֵׁיכָה, וּמוּתָּרִין בִּמְלָאכָה וּבִרְחִיצָה וּבְסִיכָה וּבְנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּיטָּה:

גמרא אֵילּוּ הֵם הַיְחִידִים? אֵילּוּ שֶׁהֵן מִתְמַנִּין פַּרְנָסִין עַל הַצִּיבּוּר. מִכְּיוָן שֶׁהוּא מִתְמַנֶּה פַּרְנָס עַל הַצִּיבּוּר הוּא מִתְפַּלֵּל וְנַעֲנָה?! אֶלָּא מִכְּיוָן שֶׁהוּא מִתְמַנֶּה פַּרְנָס עַל הַצִּיבּוּר וְנִמְצָא נָאֶמָן, כְּדֵיי הוּא מְצַלֶּייָא וּמִתְעַנֶּייָא.

חַד בַּר נָשׁ חֲוָה מַפִּיק מַעְשְׂרוֹי בְּתִיקְנָן, אָמַר לֵיהּ ר׳ טָנָא קוּם אֱמוֹר בְּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת.

חַד בַּר נָשׁ אֲתָא גַּבֵּי חַד מִן קְרִיבּוֹי דְּר׳ יַנַּיי, אָמַר לֵיהּ, רַבִּי, זְכֵה עִימִּי. אָמַר לֵיהּ וְלָא חֲוָה לַאֲבוּךְ פְּרִיטִין? אָמַר לֵיהּ לָא. אָמַר לֵיהּ גַּבַּיי אִינּוּן מַפְקְדִין, אָמַר לֵיהּ שְׁמַעִית עֲלֵיהוֹן דְּאִינּוּן סַרְקוּן. אָמַר לֵיהּ כְּדֵיי אַתְּ מְצַלֶּייָא וּמִתְעַנֶּייָא.

אִיתְחֲמִי לְרַבָּנָן, פְּלָן חַמָּרָא יְצַלֵּי וּמִיטְרָא נָחֵת, שְׁלַחוּן רַבָּנָן וְאֵיתוּנֵיהּ. אֲמַרוּן לֵיהּ מָה אוּמָּנָךְ? אָמַר לוֹן חַמָּר אֲנָא. אֲמַרִין לֵיהּ וּמַה טֵיבוּ עֲבַדְתְּ? אָמַר לוֹן, חַד זִמַן אוֹגַרִית חַמָּרִי לְחַדָּא אִיתָּה, וַהֲוָות בָּכְיָה גּוֹ אִיסְרַטָּה, וַאֲמַרִית לַהּ מָה לִיךְ, אֲמַרָה לִי בַּעֲלָהּ דְּהִיא אִיתְתָא חֲבִישׁ, וַאֲנָא בָּעְיָא מֵיחֲמֵי מָה מֵיעֲבַד וּמְפַּנְיֵנֵיהּ. וּזְבִנִית חַמָּרִי וְיַהֲבִית לַהּ טִימְיֵתֵיהּ, וַאֲמַרִית לַהּ הֵא לִיךְ, פַּנְיִי בַּעֲלִיךְ וְלָא תֶּחֱטֵיו. אֲמַרִין לֵיהּ כְּדֵיי אַתְּ מְצַלֶּיָא וּמִתְעַנֶּיָא.

אִיתְחֲמִי לְר׳ אַבָּהוּ, פַּנְטָקָה יְצַלֵּי (וְאָתֵי מִיטְרָא) וּמִיטְרָא נָחֵית. שָׁלַח ר׳ אַבָּהוּ וְאַיְיתֵיתֵיהּ. אָמַר לֵיהּ מָה אֻמָּנָךְ? אָמַר לֵיהּ חָמֵשׁ עֲבִירָן הַהוּא גּוּבְרָא עָבִיד בְּכָל יוֹם. מוֹגַר זְנָיָתָא, מְשַׁפַּר

[דף ה' ע"ב]

תְּיֵיטְרוֹן, מְעַיֵּל מָנֵיהוֹן לְבַנֵי, מְטַפַּח וּמְרַקֵּד קָדָמֵיהוֹן, וּמַקִּישׁ בְּבַבּוּלָיֵיא קָדָמֵיהוֹן. אָמַר לֵיהּ וּמַה טֵיבוּ עֲבַדְתְּ? אָמַר לֵיהּ, חַד זִמַן הֲוָה הַהוּא גַּבְרָא מְשַׁפַּר תְּיֵיטְרוֹן. אָתַת חָדָא אִיתָּא וְקָמַת לַהּ חוֹרֵי עַמּוּדָא, בָּכְיָיה. וַאֲמַרִת לַהּ מָה לִיךְ, וְאָמְרָה לִי בַּעֲלָהּ דְּהַהִיא אִיתְתָא חֲבִישׁ, וַאֲנָא בָּעְיָא מֵיחֲמֵי מָה מֵיעֲבַד וּמְפַּנְיֵנֵיהּ. וּזְבִנִית עַרְסֵי וּפְרוֹם עַרְסֵי וְיַהֲבִית לַהּ טִימְיֵתֵיהּ, וַאֲמַרִית לַהּ הֵא לִיךְ, פַּנְיִי בַּעֲלִיךְ וְלָא תִיחֲטֵיו. אָמַר לֵיהּ כְּדֵיי אַתְּ מְצַלֶּיָא וּמִתְעַנֶּיָא.

אִיתְחֲמִי לְרַבָּנָן, חֲסִידָא דְּכָפַר אִימִּי יְצַלֵּי וּמִיטְרָא נָחֵת. סְלַקוּן רַבָּנָן לְגַבֵּיהּ. אֲמַרָה לוֹן בְּנֵי בַּיְיתֵיהּ, בְּטוּרָא הוּא יְתִיב. נְפַקוּן לְגַבֵּיהּ, אֲמַרוּן לֵיהּ אַיְשַׁר וְלָא אֲגִיבוּן. יְתַב מֵיכוֹל וְלָא אֲמַר לוֹן אֶתוֹן בְּרִיכִין. מִי עֲלַל, עֲבַד חַד מוּבָל דְּקֵיסִין וְיהַב גּוּלְתָּא מְרוֹם מוּבָלָה. עָאל וַאֲמַר לְבְנֵי בַּיְיתֵיהּ, אִילֵּין רַבָּנָן הָכָא בָּעֵי נִיצַלֵּי וְייֵחוֹת מִיטְרָא, וְאִין אֲנָא מְצַלֵּי וּמִטְרָא נָחֵת גְּנַאי הוּא לוֹן, וְאִין לָא, חִילּוּל שֵׁם שָׁמַיִם הוּא. אֶלָּא אֵייתֵי אֲנָא וְאַתְּ, נִיסּוֹק וּנְצַלֵּי. אִין נָחֵת מִיטְרָא, אֲנַן אָמְרִין לוֹ כְּבָר דַּעֲבַדוּן שְׁמַיָּיא נִיסִּין. וְאִין לָא, אֲנַן אָמְרִין לוֹן לֵית אֲנַן כְּדֵיי מְצַלֶּיָא וּמִתְעַנֶּיָא. וּסְלַקוּן וְצַלּוֹן וּנְחַת מִיטְרָא. נְחַת לְגַבּוֹן, אֲמַר לוֹן לָמָּה אִיסְתַּרְפּוּן רַבָּנָן לְהָכָא יוֹמָא דֵין? אֲמַרִין לֵיהּ בָּעֵיי תְּצַלֵּי וְייֵחוֹת מִיטְרָא. אֲמַר לוֹן וְלִצְלוֹתִי אַתּוּן צְרִיכִין?! כְּבָר דַּעֲבַדוּן שְׁמַיָּיא נִיסִּין.

אֲמַרִין לֵיהּ לְמָה כַּד הֲוֵיתָה בְּטוּרָא אֲמַרִינַן לָךְ אַיְשַׁר וְלָא אֲגִיבְתִּינוּן? אֲמַר לוֹן דַּהֲוֵינָה עָסִיק בְּפֻעוּלּוֹתַי, מָה הֲוֵינָה מַסְפְּעָה דַּעְתִּי מִן פֻּעָלּוֹתַי?! אֲמַרִין לֵיהּ וּלְמָה כַּד יַתְבְתְּ לְמֵיכוֹל לָא אֲמַרְתְּ לָן אִיתּוֹן בְּרִיכִין? אֲמַר לוֹן דְּלָא הֲוָה גַּבַּיי אֶלָּא פִּלְחִי, מָה הֲוֵינָא מֵימוֹר לְכוֹן בַּהֲנַפְקִין?! אֲמַרִין לֵיהּ לְמַה כַּד דַּאֲתִית לְמֵיעוּל יַהֲבַת גּוּלְתָּא מְרוֹם מוּבָלָהּ? אֲמַר לוֹן דְּלָא הֲוָות דִּידִי, שְׁאוּלָה הֲוָות דְּנִיצַלֵּי בַּהּ, מָה הֲוֵינָא מְבַזְעָא יָתַהּ?! אֲמַרוּן לֵיהּ וּלְמָה כַּד הֲווֹי אַתְּ בְּטוּרָא אִיתְתָךְ לָבְשָׁה מָאנִין צָאיִן, וְכַד דַּאֲתְ עָלַיל מִן טוּרָא הִיא לָבְשָׁה מָאנִין נְקִיִּין? אָמַר לוֹן כַּד דַּאֲנָא הֲוֵי בְּטוּרָא הִיא לָבְשָׁה מָאנִין צָאיִן, דְּלָא יִתֵּן בַּר נָשׁ עֵינוֹי

עֲלַהּ. וְכַד דַּאֲנָא עָלֵיל מִן טוּרָא הֵיא לָבְשָׁה מָאנִין נְקִיִּין, דְּלֹא נִיתֵּן עֵינַיי בְּאִיתָּא אוֹחֳרִי. אֲמַרוּן לֵיהּ יָאוּת אַתְּ מְצַלֶּייָא וּמִתְעַנְיָיא.

תָּנֵי, מוּתָּר לוֹכַל עַד שֶׁיָּאוֹר הַמִּזְרָח, דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר עַד קְרִיאַת הַגֶּבֶר. מַה תַּלְמוּד לוֹמַר עַד קְרִיאַת הַגֶּבֶר? יָשַׁן וְעָמַד אָסוּר – בְּשֶׁלֹּא הִתְנָה, אֲבָל אִם הִתְנָה מוּתָּר:

[דף ו' ע"א]

הלכה ה מתני' הִגִּיעַ רֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵיו וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים, בֵּית דִּין גּוֹזְרִין שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצִּיבּוּר. אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִשֶּׁחֲשֵׁיכָה, וּמוּתָּרִין בִּמְלָאכָה וּבִרְחִיצָה בְּסִיכָה וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה:

גמרא אָמַר ר' יוֹחָנָן, כָּל תַּעֲנִית שֶׁבֵּית דִּין גּוֹזְרִין לְהַפְסִיק, אֵין עוֹבְרוֹת וּמֵינִיקוֹת מִתְעַנּוֹת בָּם. אָמַר ר' שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, נִרְאִין דְּבָרִים בְּשֶׁגָּזְרוּ כְּבָר שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק. אֲבָל אִם גָּזְרוּ מִיָּד לְהַפְסִיק, עוֹבְרוֹת וּמֵינִיקוֹת מִתְעַנּוֹת בָּם.

וְתָנֵי כֵן, עוֹבְרוֹת וּמֵינִיקוֹת מִתְעַנּוֹת בְּדַרְכָּן בְּתִשְׁעָה בְּאָב וּבְיוֹם הַכִּיפּוּרִים וּבְשָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת וּבְשָׁלֹשׁ הַשְּׁנִיּוֹת, אֲבָל בְּשָׁבֻעַ הָאַחֲרוֹנוֹת אֵינָן מִתְעַנּוֹת בָּהֶן. אַף עַל פִּי כֵן אֵינָן מְנַהֲגוֹת עַצְמָן בְּתַפְנוּקִים, אֶלָּא אוֹכְלוֹת וְשׁוֹתוֹת בְּדֵי קִיּוּם הַוָּלָד. לֹא בְּשֶׁגָּזְרוּ כְּבָר שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק?! אָתָא ר' בָּא בַּר זַבְדָּא ר' יִצְחָק בַּר טַבְלַיי בְּשֵׁם ר' יוֹחָנָן, וַאֲפִילוּ גָּזְרוּ מִיָּד לְהַפְסִיק, אֵין עוֹבְרוֹת וּמֵינִיקוֹת מִתְעַנּוֹת בָּם:

הלכה ו מתני' עָבְרוּ אֵלּוּ וְלֹא נַעֲנוּ, בֵּית דִּין גּוֹזְרִין עוֹד שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצִּיבּוּר. אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִבְּעוֹד יוֹם, וְאֲסוּרִין בִּמְלָאכָה וּבִרְחִיצָה וּבְסִיכָה וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה וְנוֹעֲלִין אֶת הַמֶּרְחָצָאוֹת:

גמרא ר' זְעוּרָה בְּשֵׁם רַב יִרְמְיָה, הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּתַעֲנִית צִיבּוּר כְּעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים. מַאי טַעְמָא (יואל א) 'קַדְּשׁוּ צוֹם קִרְאוּ עֲצָרָה'. וְהָא תָּנֵי הַלַּיְלָה מוּתָּר וְהַיּוֹם אָסוּר! אָמַר ר' זְעוּרָה קַיְימָהּ אַבָּא בַּר יִרְמְיָה 'אִסְפוּ עָם'. מִשְׁעַת אֲסֵיפַת עָם.

נְשַׁייָא דְּנָהֲגָן דְּלָא לְמֵיעְבַּד עוֹבָדָא בְּפוּקֵי שׁוּבְתָא, אֵינוֹ מִנְהָג. עַד דְּיִתְפַּנֵּי סִידְרָא, מִנְהָג. בְּתַרָייָא וּבַחֲמִשְׁתָּא אֵינוֹ מִנְהָג. עַד דְּיִתְפַּנֵּי תַּעֲנִיתָא, מִנְהָג. בְּיוֹמָא דַּעֲרוּבְתָּא אֵינוֹ מִנְהָג. מִן מִנְחָה וּלְעֵיל, מִנְהָג. בְּיוֹמָא דְּיַרְחָא, מִנְהָג.

אָמַר ר' זְעוּרָה, נְשַׁנְיָא דְּנָהֲגָן דְּלָא לְמִישְׁתְיָיא מִן דְּאָב עָלַיִל, מִנְהָג. שֶׁבּוֹ פָּסְקָה אֶבֶן שְׁתִיָּיה. מַה טַעֲמָא (תהלים יא) 'כִּי הַשָּׁתוֹת יֵהָרֵסוּן'.

אָמַר ר' חִינְנָא, כָּל הַדְּבָרִים מִנְהָג.

אָעִין דְּשִׁיטִין חֲווֹן בְּמִגְדָּל צַבְעַיָּיא, אֲתוֹן וְשַׁאֲלוֹן לְר' חֲנַנְיָה חַבְרְהוֹן דְּרַבָּנָן מַהוּ מֵיעְבַּד בְּהוֹן עֲבִידָא? אָמַר לְהֶן מִכֵּיוָן שֶׁנָּהֲגוּ אֲבוֹתֵיכֶם בָּהֶם בְּאִיסּוּר, אַל תְּשַׁנּוּ מִנְהַג אֲבוֹתֵיכֶם נוּחֵי נֶפֶשׁ.

רַבִּי לְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי אֲבוּן,

[דף ו' ע"ב]

כָּל דָּבָר שֶׁהוּא מוּתָּר וְהוּא טוֹעֶה בּוֹ בְּאִסּוּר, נִשְׁאָל וּמַתִּירִין לוֹ. וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁהוּא מוּתָּר וְהוּא נוֹהֵג בּוֹ בְּאִיסּוּר, נִשְׁאָל וְאֵין מַתִּירִין לוֹ:

בִּרְחִיצָה: זְעוּרָה בַּר חָמָא, יוֹסָה בְּרֵיהּ דְּר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, בְּתַעֲנִית צִיבּוּר מְרַחֲצִין עָדָיו וּפָנָיו וְרַגְלָיו כְּדַרְכּוֹ, בְּתִשְׁעָה בְּאָב מַרְחִיץ עָדָיו וּמַעֲבִירִין עַל פָּנָיו, בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים מַרְחִיץ עָדָיו וּמְקַנְּחָן בַּמַּפָּה וּמַעֲבִיר אֶת הַמַּפָּה עַל פָּנָיו. ר' יוֹנָה תָּרֵי מַרְטוּטָה וְיָהַב לַהּ תְּחוֹת כַּדָּהּ.

וְהָא תָּנֵי, אֵין בֵּין תִּשְׁעָה בְּאָב לְתַעֲנִית צִיבּוּר אֶלָּא אִיסּוּר מְלָאכָה בִּמְקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ, הָיָה הוֹלֵךְ אֵצֶל רַבּוֹ אוֹ אֵצֶל בִּתּוֹ וְעָבַר בַּיָּם אוֹ בַּנָּהָר אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. נִיטַּנְפוּ רַגְלָיו מַטְבִּילָן בַּמַּיִם וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ?! הוֹרֵי רַבִּי בָּא בְּהֵין תַּנָּיֵיא. הוֹרֵי ר' אַחָא בְּבָא מִן הַדֶּרֶךְ וְהָיוּ רַגְלָיו קָיְהוֹת עָלָיו, שֶׁמּוּתָּר לְהַרְחִיצָם בְּמַיִם.

תָּנֵי, אָבֵל וּמְנוּדֶּה שֶׁחָיוּ מְהַלְּכִין בַּדֶּרֶךְ, מוּתָּרִין בִּנְעִילַת סַנְדָּל, לְכְשֶׁיָּבוֹאוּ לָעִיר יַחֲלוֹצוּ. וְכֵן בְּתִשְׁעָה בְּאָב, וְכֵן בְּתַעֲנִית צִיבּוּר:

בְּסִיכָה: כְּהָדָא דְּתָנֵי, בְּשַׁבָּת בֵּין סִיכָה שֶׁהִיא שֶׁל תַּעֲנוּג בֵּין סִיכָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל תַּעֲנוּג מוּתָּר. בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים – בֵּין סִיכָה שֶׁהִיא שֶׁל תַּעֲנוּג בֵּין סִיכָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל תַּעֲנוּג אָסוּר. בְּתִשְׁעָה בְּאָב וּבְתַעֲנִית צִיבּוּר – סִיכָה שֶׁהִיא שֶׁל תַּעֲנוּג אָסוּר, שֶׁאֵינָהּ שֶׁל תַּעֲנוּג מוּתָּר.

(וְהָא) תָּנֵי, שָׁווֹת סִיכָה לְשִׁתְיָיה לְאִיסּוּר וּלְתַשְׁלוּמִין אֲבָל לֹא לָעוֹנֶשׁ, בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים לְאִיסּוּר אֲבָל לֹא לָעוֹנֶשׁ.

וְהָא תָּנֵי (ויקרא כה) 'לֹא יְחַלְּלוּ' לְרַבּוֹת אֶת הַסָּךְ וְאֶת הַשּׁוֹתֶה?! אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לֵית כָּאן סָךְ. אָמַר רַבִּי אַבָּמָרִי אֵין לֵית כָּאן סָךְ, לֵית כָּאן שׁוֹתֶה, דְּלָכֵן דָּבָר שֶׁהוּא בָּא מֵחֲמַת שְׁנֵי לְאוִין מִצְטָרֵף:

מִנַּיִן שֶׁהוּא מְחֻוָּר בַּעֲשֵׂה? רַבִּי לְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי סִימַיי (דברים כו) 'וְלֹא נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת', מָה נַן קָיְימִין? אִם לְהָבִיא לוֹ אָרוֹן וְתַכְרִיכִן, דָּבָר שֶׁהוּא מוּתָּר לַחַי, לַחַי הוּא אָסוּר, לֹא כָל שֶׁכֵּן לַמֵּת! אִי זֶהוּ דָּבָר שֶׁהוּא מוּתָּר לַחַי וְאָסוּר לַמֵּת? חֲוִי אוֹמֵר זוֹ סִיכָּה׃

בִּנְעִילַת סַנְדָּל׃ תָּנֵי, כָּל אֵילּוּ שֶׁאָמְרוּ אֲסוּרִין בִּנְעִילַת סַנְדָּל, יָצָא לַדֶּרֶךְ נוֹעֵל, הִגִּיעַ לַכְּרַךְ חוֹלֵץ. וְכֵן בְּאָבֵל וְכֵן בְּמְנוּדֶּה. אִית תַּנָּיֵי תָּנֵי יוֹצְאִין בְּאַנְפִּילְיָא בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, אִית תַּנָּיֵי תָּנֵי אֵין יוֹצְאִין. אָמַר רַב חִסְדָּא מַאן דְּאָמַר יוֹצְאִין, בְּאַנְפִּילְיָא שֶׁל בֶּגֶד. מַאן דְּאָמַר אֵין יוֹצְאִין, בְּאַנְפִּילְיָא שֶׁל עוֹר.

רַבִּי יִצְחָק בַּר נַחְמָן סְלַק גַּבֵּי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי בְּלֵילֵי צוֹמָא רַבָּא, נְפַק לְנַבֵּיהּ לְבִישׁ סוּלְיָיסֵיהּ. אָמַר לֵיהּ מַהוּ הָכֵין? אָמַר לֵיהּ אִיסְתְּנִים אֲנִי.

ר' יְהוֹשֻׁעַ בַּר נַחְמָן סְלַק גַּבֵּי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי בְּלֵילֵי תַּעֲנִיתָהּ, נְפַק לְנַבֵּיהּ לְבִישׁ סוּלְיָיסֵיהּ. אָמַר לֵיהּ מַהוּ הָכֵין? אָמַר לֵיהּ אִיסְתְּנִים אֲנִי.

רַבִּי שַׁמַּי, חֲמוֹנֵיהּ נָפַק לְבִישׁ סוּלְיָיתֵיהּ בְּלֵילֵי תַּעֲנִיתָהּ.

חַד תַּלְמִיד מִן דְּר' מָנָא הוֹרֵי לְחַד מִן קְרִיבוֹי דִּנְשַׁיָּיא לְמִילְבַּשׁ סוּלְיָיסֵיהּ. אָמַר לֵיהּ [אָן] מִן הָדָּה? אָמַר לֵיהּ מִן דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הוּא. אָמַר לֵיהּ, (דְּ)ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי (אָמַר) אִיסְתְּנִים הֲוָה (אֲנִי)׃

בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּיטָּה׃ אִיתָא חֲמֵי, בְּרִחִיצָה אָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּיטָּה לָא כָל שֶׁכֵּן?! תִּיפָּתֵר בְּמָקוֹם שֶׁאֵין טוֹבְלִין, אוֹ קוֹדֶם עַד שֶׁלֹּא הִתְקִין עֶזְרָא טְבִילָה לְבַעֲלֵי קָרְיִין.

ר' יַעֲקֹב בַּר אַחָא רַבִּי אִימִּי בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, אֵין קָרֵי אֶלָּא מִתַּשְׁמִישׁ הַמִּיטָּה. רַב חוּנָּה אָמַר, אֲפִילּוּ רָאָה עַצְמוֹ נֵיאוֹת בַּחֲלוֹם. חֲוִון בָּעֲיִי מֵימַר וּבְלִבַּד מֵאִשָּׁה, ר' יוֹנָה וְר' יוֹסָה תְּרֵיהוֹן אָמְרִין אֲפִילּוּ מִדָּבָר אַחֵר.

תַּמָּן תְּנַן, יוֹם הַכִּיפּוּרִים אָסוּר בַּאֲכִילָה וּבִשְׁתִיָּיה, בִּרְחִיצָה, בְּסִיכָה, בִּנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּיטָּה. וְתָנֵי עָלַהּ בַּעֲלֵי קָרְיִין טוֹבְלִין כְּדַרְכָּן בְּצִינְעָה בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים.

[דף ז' ע"א]

לֵית הָדָא פְּלִיגָא עַל ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי?! פְּתַר לַהּ בְּמִי שֶׁשִּׁימֵּשׁ מִיטָּתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם וְשָׁכַח וְלֹא טָבַל. וְהָא תָּנֵי מַעֲשֶׂה בְּר' יוֹסֵי בֶּן חֲלַפְתָּא שֶׁרָאוּ טוֹבֵל אוֹתוֹ בְּצִינְעָה בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, אִית לָךְ מֵימַר עַל אוֹתוֹ הַגּוּף הַקָּדוֹשׁ בְּשׁוֹכְחַהּ?!

ר' יוּדָה בַּר פַּזִּי, ר' חָנִין בְּשֵׁם ר' שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, נֹחַ בִּכְנִיסָתוֹ לַתֵּיבָה נֶאֱמָרָה לוֹ תַּשְׁמִישׁ הַמִּיטָּה. מַה טַּעֲמָא (בראשית ו) 'וּבָאתָ אֶל הַתֵּיבָה אַתָּה וּבָנֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּנְשֵׁי בָנֶיךָ אִתָּךְ'. וּבִיצִיאָתוֹ הוּתְּרָה לוֹ תַּשְׁמִישׁ הַמִּיטָּה. מַה טַּעֲמָא (שם ח) 'צֵא מִן הַתֵּיבָה אַתָּה וְאִשְׁתְּךָ וּבָנֶיךָ וּנְשֵׁי בָנֶיךָ אִתָּךְ'.

אָמַר ר' חִיָּיה בַּר בָּא (שם) 'לְמִשְׁפְּחוֹתֵיהֶם יָצְאוּ מִן הַתֵּיבָה', עַל יְדֵי שֶׁשִּׁימְרוּ יַחֲסֵיהֶן זָכוּ לְהִינָּצֵל מִן הַתֵּיבָה. תֵּדַע לְךָ שֶׁהוּא כֵּן, דִּתְנֵינָן הָם כֻּלָּם וְעוֹרֵב קִילְקְלוּ מַעֲשֵׂיהֶן. הָם יָצָא מְפוּחָם, כֻּלָּם יָצָא מְפוּרָם בְּתַשְׁמִישׁוֹ, עוֹרֵב יָצָא מְשׁוּנֶּה מִן הַבְּרִיּוֹת.

אָמַר ר' אָבוּן, כְּתִיב (איוב ל) 'בְּחֶסֶר וּבְכָפָן גַּלְמוּד', בְּשָׁעָה שֶׁאַתְּ רוֹאֶה חִסָּרוֹן בָּא לָעוֹלָם, עֲשֵׂה אִשְׁתְּךָ גַּלְמוּדָה.

אָמַר ר' לֵוִי, כְּתִיב (בראשית מא) 'וְלִיוֹסֵף יִוָּלֵד שְׁנֵי בָנִים'. אֵימָתַי? 'בְּטֶרֶם תָּבוֹא שְׁנַת הָרָעָב'.

תָּנֵי בְּשֵׁם ר' יְהוּדָה, תְּאֵיבֵי בָּנִים מְשַׁמְּשִׁין מִיטּוֹתֵיהֶן. אָמַר ר' יוֹסֵי, וּבִלְבַד יוֹם שֶׁטְּבִלָה:

הלכה ז מתני' עָבְרוּ אֵילּוּ וְלֹא נַעֲנוּ, בֵּית דִּין גּוֹזְרִין עוֹד שֶׁבַע, שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה תַּעֲנִיּוֹת, עַל הַצִּיבּוּר. וּמָה אֵילּוּ יְתֵירוֹת עַל הָרִאשׁוֹנוֹת? שֶׁבָּאֵילּוּ מַתְרִיעִין וְנוֹעֲלִין אֶת הַחֲנוּיוֹת, וּבַשֵּׁינִי מַטִּין עִם חֲשֵׁיכָה, וּבַחֲמִישִׁי מוּתָּרִין מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת:

גמרא ר' יוּדָן בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חֲמָא דִּכְפַר תְּחָמִין, כִּבְתוֹךְ אַרְבָּעִים שָׁעָשָׂה מֹשֶׁה בָּהָר. אָמַר ר' יוֹסָה עַל שֵׁם שֶׁאֵין מַטְרִיחִין עַל הַצִּיבּוּר יוֹתֵר מִדַּאי.

אָמַר ר' חִיָּיה בַּר בָּא, שֶׁאִם הָיוּ שְׁנֵי דְּבָרִים, בְּגוֹן עֲצִירַת גְּשָׁמִים וְגוֹבַיי, מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן. וְלָמָּה בְּאֵילּוּ תַּרְתֵּין מִילַּייָא? אָמַר ר' יוֹסֵי בִּי רַבִּי בּוֹן בְּאֵילּוּ תַּרְתֵּין מִילַּייָא שִׁיעֲרָיָיה רַבֵּיי:

וּבַשֵּׁנִי מַטִּין עִם חֲשֵׁיכָה: פּוֹתֵחַ אֶחָד וְנוֹעֵל אֶחָד:

וּבַחֲמִישִׁי מוּתָּרִין מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת: מַה? פּוֹתֵחַ אֶחָד וְנוֹעֵל אֶחָד, אוֹ פּוֹתֵחַ אֶת שְׁנֵיהֶם:

הלכה ח מתני' עָבְרוּ אֵילּוּ וְלֹא נַעֲנוּ, מְמַעֲטִין בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, בְּבִנְיָן וּבִנְטִיעָה, בְּאֵירוּסִין וּבִנִישׂוּאִין, וּבִשְׁאֵילַת שָׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵירוֹ כִּבְנֵי אָדָם הַנִּזּוֹפִין לַמָּקוֹם. הַיְחִידִים חוֹזְרִין וּמִתְעַנִּין עַד שֶׁיֵּצֵא נִיסָן. יָצָא נִיסָן וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים, סִימַן קְלָלָה. שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א יב) 'הֲלֹא קְצִיר חִטִּים הַיּוֹם':

גמרא אָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, הָדָא דַּתְּ אָמַר

[דף ז' ע"ב]

בְּבִנְיָין שֶׁל שְׁמְחָה. אֲבָל אִם הָיָה פָּתְלוֹ גוֹחֶה, סוֹתְרוֹ וּבוֹנֶיהוּ. שְׁמוּאֵל אָמַר, כּוּתְלָא דְּגִנַּאי בֵּיהּ.

רַבִּי בָּא בַּר כָּהֵן אָמַר קוּמֵי רַבִּי יֵיסָא, ר' אַחָא בְּשֵׁם ר' יַעֲקֹב בַּר אִידִי, אָסוּר לְאָדָם אִשָּׁה בְּעֶרֶב שַׁבָּת. הָדָא דְאַתְּ אָמַר שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת סְעוּדַת אֵירוּסִין, הָא לְאָדָם יְאָדֵם. שְׁמוּאֵל אָמַר אֲפִילּוּ בְּתִשְׁעָה בְּאָב יְאָדֵם, שֶׁלֹּא יְקַדְּמֻנּוּ אַחֵר. מְחַלְפָה שִׁיטָתֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל! תַּמָּן הוּא אָמַר (תהלים סח) 'אֱלֹהִים מוֹשִׁיב יְחִידִים בַּיְתָה', (שם סב) 'בְּמַאֲזְנַיִם לַעֲלוֹת הֵמָּה מֵהֶבֶל יָחַד', וְכָא הוּא אָמַר הָכֵין?! אֶלָּא שֶׁלֹּא יְקַדְּמֻנּוּ אַחֵר בִּתְפִילָּה, אֲפִילּוּ כֵּן לָא קָיְמָה:

לָא כֵן תָּנֵי, אֵין שׁוֹאֲלִין בִּשְׁלוֹם חֲבֵירִים בְּתִשְׁעָה בְּאָב אֲבָל מְשִׁיבִין אֶת הַהֲדְיוֹטוֹת בְּשָׁפָה רָפָה? לְיָמִים שֶׁבֵּינָתַיִים נִצְרְכָה:

יָצָא נִיסָן, הַגְּשָׁמִים סִימָן קְלָלָה: אָמַר ר' יוֹסֵי בִּי רַבִּי בּוֹן, וּבִלְבַד נִיסָן שֶׁל תְּקוּפָה. אָמַר ר' שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, הָדָא דַתְּ אָמַר בְּשֶׁלֹּא יָרְדוּ לָהֶן גְּשָׁמִים מִבְּבָר, אֲבָל אִם יָרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים מִבְּבָר סִימָן בְּרָכָה הֵן:

הַדָּרָן עָלָךְ פֶּרֶק מֵאֵימָתַי מַזְכִּירִין

הלכה א מתני' סֵדֶר תַּעֲנִיּוֹת כֵּיצַד? מוֹצִיאִין אֶת הַתֵּיבָה לִרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר, וְנוֹתְנִין אֵפֶר מָקְלָה עַל גַּבֵּי הַתֵּיבָה, וּבְרֹאשׁ הַנָּשִׂיא וּבְרֹאשׁ אַב בֵּית דִּין, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל וְנוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ. הַזָּקֵן שֶׁבָּהֶן אוֹמֵר לִפְנֵיהֶם דִּבְרֵי כִיבּוּשִׁין, אַחֵינוּ, לֹא נֶאֱמַר בְּאַנְשֵׁי נִינְוֵה (יונה ג) 'וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת שַׂקָּם וְאֶת תַּעֲנִיתָם'. אֶלָּא 'וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי שָׁבוּ מִדַּרְכָּם הָרָעָה'. וּבַקַּבָּלָה מַהוּ אוֹמֵר? (יואל ב) 'וְקִרְעוּ לְבַבְכֶם וְאַל בִּגְדֵיכֶם, וְשׁוּבוּ אֶל ה' אֱלֹהֵיכֶם':

גמרא אָמַר ר' חִייָה בַּר בָּא, וְלָמָּה יוֹצִיאִין לִרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר? לוֹמַר חָשְׁבִינוּ כְּאִילּוּ גּוֹלִים לְפָנֶיךָ. אָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, לְפִי שֶׁנִּתְפַּלְּלוּ בְּצִינְעָה וְלֹא נַעֲנוּ, לְפִיכָךְ יֵצְאוּ לַחוּץ וְיִתְפַּרְסְמוּ.

אָמַר ר' חִייָה בַּר בָּא, וְלָמָּה מוֹצִיאִין אֶת הַתֵּיבָה לִרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר? לוֹמַר, כְּלִי אֶחָד שֶׁל חֶמְדָּה שָׁהָיָה לָנוּ, גָּרְמוּ עֲוֹנוֹתֵינוּ שֶׁיִּתְבַּזֶּה. ר' חוּנָה רַבָּה דְּצִיפּוֹרִין אָמַר, אֲבוֹתֵינוּ חִיפּוּ אוֹתוֹ זָהָב, וְאָנוּ חִיפִּינוּ אוֹתוֹ אֵפֶר.

אָמַר ר' יַעֲקֹב דָּרוֹמָיָא,

[דף ח' ע"א]

וְלָמָּה תוֹקְעִין בִּקְרָנוֹת? לוֹמַר חָשְׁבִינוּ כְּאִילּוּ גוֹעִים כִּבְהֵמָה לְפָנֶיךָ.

אָמַר ר' לֵוִי, וְלָמָּה יוֹצְאִין בֵּין הַקְּבָרוֹת? לוֹמַר חָשְׁבִינוּ כְּאִילּוּ מֵתִים לְפָנֶיךָ. אָמַר ר' תַּנְחוּמָה וְכוּלְּהֶן בָּהּ. אִם מִיתָה אָנוּ חַיָּבִין, חֲרֵי מֵתִים. אִם גָּלוּת, חֲרֵי גּוֹלִים. אִם רָעָבוֹן, חֲרֵי רְעֵבִים:

וְנוֹתְנִין אֵפֶר מַקְלָה עַל גַּבֵּי הַתֵּיבָה: עַל שֵׁם (תהלים צא) 'עִמּוֹ אָנֹכִי בְצָרָה'. אָמַר ר' זְעוּרָה, כָּל זְמַן דַּהֲווֹינָא חָמֵי לוֹן עָבְדִין כֵּן, הֲוָה גּוּפִי רָעַד.

בְּיוֹמוֹי דְּר' אִילָא הֲווֹן שָׁבְקִין אַרְוָנָא וְעָלְלִין לוֹן. אָמַר לֵיהּ ר' זְעוּרָה, לָא כֵן תָּנֵי, לֹא הָיוּ מִתְחַלְּפִין עָלֶיהָ כָּל הַיּוֹם, אֶלָּא אֶחָד הָיָה יוֹשֵׁב וּמְשַׁמְּרָהּ כָּל הַיּוֹם?!

רַבִּי יוּדָן בִּי רַבִּי מְנַשָּׁה וְר' שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן, חַד אָמַר כְּדֵי לְהַזְכִּיר זְכוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, וְחוֹרָנָה אָמַר כְּדֵי לְהַזְכִּיר זְכוּתוֹ שֶׁל יִצְחָק. מַאן דְּאָמַר כְּדֵי לְהַזְכִּיר זְכוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, בֵּין עָפָר, בֵּין אֵפֶר, עַל שֵׁם (בראשית יח) 'וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר'. מַאן דְּאָמַר כְּדֵי לְהַזְכִּיר זְכוּתוֹ שֶׁל יִצְחָק, וּבִלְבַד אֵפֶר, רוֹאִין אֵפְרוֹ שֶׁל יִצְחָק כְּאִילּוּ צָבוּר עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ.

ר' יוּדָה בַּר פַּזִּי, כַּד הֲוָה נָפֵק לְתַעֲנִיתָא, הֲוָה אָמַר קוּמֵיהוֹן, אַחֵינָן, כָּל מַאן דְּלָא מְטָא שַׁמָּשָׁא לְגַבֵּיהּ, יִסַּב עָפָר וְיִתֵּן גּוֹ רֵישֵׁיהּ:

וּבְרֹאשׁ הַנָּשִׂיא: אָמַר ר' תַּחְלִיפָא קֵיסָרָיָא, כְּדֵי לְפַרְסְמוֹ. לֹא דוֹמֶה הַמִּתְבַּזֶּה מֵעַצְמוֹ לְמִתְבַּזֶּה מֵאַחֵר.

כְּתִיב (יואל ב) 'יֵצֵא חָתָן מֵחֲדָרוֹ וְכַלָּה מֵחוּפָּתָהּ'. 'יֵצֵא חָתָן מֵחֲדָרוֹ', זֶה אָרוֹן. 'וְכַלָּה מֵחוּפָּתָהּ', זֶה הַתּוֹרָה. דָּבָר אַחֵר, 'יֵצֵא חָתָן מֵחֲדָרוֹ', זֶה הַנָּשִׂיא. 'וְכַלָּה מֵחוּפָּתָהּ', אַב בֵּית דִּין.

ר' חֶלְבּוֹ אָמַר לְר' יוּדָן נְשִׂיָּא, פּוֹק עִימָּן וְצַעֲרָךְ עָבַר. אָמַר ר' יוֹסָה, הָדָא אָמְרָה אֵילֵּין תַּעֲנִיתָא דַּאֲנַן עָבְדִין לֵית אִינּוּן תַּעֲנִיין. לָמָּה? דְּלֵית נְשִׂיָּא עִמָּן.

כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר (ויקרא ד) (אֶל פְּנֵי הַכַּפּוֹרֶת) ['אֵת פְּנֵי הַפָּרוֹכֶת'], וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר (שם) 'אֶל פְּנֵי פָּרוֹכֶת הַקֹּדֶשׁ'. ר' אַחָא אָמַר אִיתְפַּלְגוּן ר' אַבָּהוּ וְרַבָּנָן. חַד אָמַר חָטָא הַנָּשִׂיא, הַגְּדוּלָּה בְּמִקּוֹמָהּ. חָטָא הַצִּיבּוּר, אֵין הַגְּדוּלָּה בְּמִקּוֹמָהּ. וְחוֹרָנָה אָמַר לְפִי שֶׁחָטָאוּ הַלָּמֵד וְהַמְלַמֵּד.

לְפִיכָךְ יֵצְאוּ לַחוּץ וְיִפָּרְסְמוּ, עַל שֵׁם (שם) 'וְהוֹצִיא אֶת הַפָּר אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה'. תָּנֵי חִזְקִיָּה רָמֵז, כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מְשִׁיחַ יֵשׁ אָרוֹן וְכָל מָקוֹם שֶׁאֵין מְשִׁיחַ אֵין אָרוֹן. וְאָתְיָיא כְּיִי דְּמַר ר' שְׁמוּאֵל בַּר נָחְמָן בְּשֵׁם ר' אַחָא,

חֲמִשָּׁה דְּבָרִים הָיָה הַמִּקְדָּשׁ הָאַחֲרוֹן חָסֵר מִן הָרִאשׁוֹן, וְאֵילּוּ הֵן. אֵשׁ, וְאָרוֹן, וְאוּרִים וְתוּמִּים, וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וְרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ. עַל שֵׁם (חגי א) 'וְאֶרְצָה בּוֹ וְאֶכָּבְדָה'. וְאֶכָּבֵד כְּתִיב, חָסֵר ה״א. אֵילּוּ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים שֶׁהָיָה הַמִּקְדָּשׁ הָאַחֲרוֹן חָסֵר מִן הָרִאשׁוֹן.

דָּלְמָא, ר' בָּא בַּר זַבְדָּא וְרִבִּי תַּנְחוּם בַּר עִילַּאי וְר' יֹאשִׁיָּה נַפָּקוּן לְתַעֲנִיתָא. דָּרַשׁ ר' בָּא בַּר זַבְדָּא (איכה ג) 'נִשָּׂא לְבָבֵינוּ אֶל כַּפָּיִם'. וְאֶיפְשָׁר כֵּן? אִית בַּר נָשׁ דְּנָסֵב לִיבֵּיהּ וְיָהֵיב גּוֹ יְדֵיהּ?! אֶלָּא מַהוּ 'נִישָּׂא'? **[דף ח' ע״ב]**

נַשְּׁוֵי לִיבֵּינַן לְכַף יְדֵינַן, וְאַחַר כָּךְ 'אֶל אֵל בַּשָּׁמַיִם'. כָּךְ, אִם יִהְיֶה הַשֶּׁרֶץ בְּיָדוֹ שֶׁל אָדָם, אֲפִילּוּ טוֹבֵל בְּמֵי שִׁילוֹחַ אוֹ בְּמֵי בְּרֵאשִׁית אֵין לוֹ טָהֳרָה עוֹלָמִית, הִשְׁלִיכוֹ מִיָּדוֹ, מִיָּד טָהֵר.

דָּרַשׁ ר' תַּנְחוּם בַּר עִילַּאי (דברי הימים ב יב) 'וּבְּנָעוּ שָׂרֵי יִשְׂרָאֵל וְהַמֶּלֶךְ וַיֹּאמְרוּ צַדִּיק ה', וּבְרֹאוֹת ה' כִּי נִכְנָעוּ הָיָה דְבַר ה' אֶל שְׁמַעְיָה לֵאמֹר'. נִתְעַנּוּ אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא 'נִכְנָעוּ לֹא אַשְׁחִיתֵם'.

דָּרַשׁ ר' יֹאשִׁיָּה (צפניה ב) 'הִתְקוֹשְׁשׁוּ וְקוֹשּׁוּ', נִתְקוֹשְׁשׁ גַּרְמַן עַד דְּלָא נְקוֹשְׁשׁ חוֹרָנִין. בְּגִין דְּאִית הָכָא בְּנֵי נָשׁ דְּאָמְרִין עֲלַי לִישָׁן בִּישׁ גַּבֵּי ר' יוֹחָנָן, אֶלָּא כָּל עַמָּא לְדִינָה. אָמְרִין, הֲוָה תַּמָּן ר' חִייָה וְר' אִיסִי וְרַבִּי אִימִּי וְקָמוּן וְאַזְלוּן לוֹן:

אָמַר ר' לְעָזָר, שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מְבַטְּלִין אֶת הַגְּזֵירָה קָשָׁה. וְאֵילּוּ הֵן, תְּפִילָּה וּצְדָקָה וּתְשׁוּבָה. וּשְׁלָשְׁתָּן בְּפָסוּק אֶחָד (דברי הימים ב ז) 'וְיִכָּנְעוּ עַמִּי אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עֲלֵיהֶם וְיִתְפַּלְלוּ, זוֹ תְּפִילָּה. 'וִיבַקְשׁוּ פָנַי', זוֹ צְדָקָה, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (תהלים יז) 'אֲנִי בְצֶדֶק אֶחֱזֶה פָּנֶיךָ'. (דברי הימים שם) 'וְיָשׁוּבוּ מִדַּרְכֵיהֶם הָרָעִים', זוֹ תְּשׁוּבָה. אִם עָשׂוּ כֵּן, מַה כְּתִיב תַּמָּן? (שם) 'וַאֲנִי אֶשְׁמַע הַשָּׁמַיִם וְאֶסְלַח לְחַטָּאתָם וְאֶרְפָּא אֶת אַרְצָם'. ר' חַגַּיי דָּרַשׁ הָדָא דְר' לְעָזָר כָּל שָׁעָה בְּתַעֲנִיתָא.

אָמַר ר' לְעָזָר, סוֹף שַׁתָּא כְּשַׁתָּא. מִן עָפַר קַיְטָא לְסִיתְוָא. נָפַח צָפוֹנָה, יְצַף לְבָנִיךְ.

כָּל שָׁנָה שֶׁאֵין מַתְרִיעִין עָלֶיהָ בָּרִאשׁוֹנָה, סוֹף שֶׁמַּתְרִיעִין עָלֶיהָ בְּסוֹפָהּ. כָּל שֶׁאֵינָהּ חָסָה עַל פֵּירוֹת חֲבֶירְתָּהּ, סוֹף שֶׁהִיא מְאַבֶּדֶת פֵּירוֹתֶיהָ. אָמַר ר' אַחָא, וְרוֹב הַיַּיִן מַחְמִיץ.

אִית תַּנָּה סָבִין בְּצִיפּוֹרִין, כַּד חֲווֹת רְבִיעָתָא קַדְמַיְתָא, הֲוָה מְרִיחִין בְּעַפְרָא, וְיָדְעִין מֵימוֹר מֵימֵי שַׁתָּא.

אָמַר ר' לְעָזָר (ישעיה נח) 'הֲכָזֶה יִהְיֶה צוֹם אֶבְחָרֵהוּ'?! אֶלָּא 'יוֹם עַנּוֹת אָדָם נַפְשׁוֹ', אֵין זֶה צוֹם שֶׁאֲנִי חָפֵץ בּוֹ. וְאֵי זֶהוּ צוֹם שֶׁאֲנִי חָפֵץ בּוֹ? (שם) 'הֲלֹא זֶה צוֹם אֶבְחָרֵהוּ, פַּתֵּחַ חַרְצֻבּוֹת רֶשַׁע, הַתֵּר אֲגֻדּוֹת

מוֹטָה׳ וְגוֹ׳. ׳הֲלֹא פָרוֹשׂ לָרָעֵב לַחְמֶךָ וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת׳. מָה כְתִיב בָּתְרֵיהּ? ׳אָז תִּקְרָא וַיְיָ׳ יַעֲנֶה׳ וְגוֹ׳.

אָמַר ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, כְּתִיב (בראשית ב) ׳וְאֵיד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ׳. עָלָה שֶׁבָּר מִלְמַטָּן, מִיָּד הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין. אָמַר ר׳ בֶּרֶכְיָה, כְּתִיב (דברים ל) ׳יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי׳, כְּפוּ עוֹרְפָן לַתְּשׁוּבָה, מִיָּד הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין.

רַבִּי בֶּרֶכְיָה עָבַד תְּלָת עֲשָׂרָה תַּעֲנָיִין וְלָא נְחַת מִיטְרָא, וּבְסוֹפָה אֲתָא גוֹבַיי. עָאל וְאָמַר קוּמֵיהוֹן, אַחֵינָן, חֲמוֹן מָה דַאֲנַן עָבְדִין. לָא דָא הִיא דִּנְבִיָּיא מְקַנְתַּר לָן (מיכה ז) ׳עַל הָרַע כַּפַּיִם לְהֵיטִיב׳, מְרִיעִין זֶה לְזֶה בְּכַפֵּינוּ וּמְבַקְשִׁין טוֹבָה?! ׳הַשַּׂר שׁוֹאֵל׳, אֵיכָן הוּא הַשּׁוֹחֵד לִיקַּח. ׳וְהַשּׁוֹפֵט בַּשִּׁילּוּם׳, שַׁלֶּם לִי וַאֲשַׁלֶּם לָךְ. ׳וְהַגָּדוֹל דּוֹבֵר הַוַּוֹת נַפְשׁוֹ הוּא וַיְעַבְּתוּהָ׳, עֲבַדוּהָ עָבְיָא, עֲבַדוּהָ קִלְיָעָה דְּחוֹבִין, וּמַן פָּסַק לַהּ? ׳טוֹבָם כְּחֵדֶק׳, טָבָא דְבָהוֹן כְּאִילֵּין חִדְקַיָּא. ׳יָשָׁר מִמְּסוּכָה׳, יְשָׁרָא דְבָהוֹן כְּאִילֵּין סוּכַּיָּא. ׳יוֹם מְצַפֶּיךָ פְּקוּדָּתְךָ בָּאָה׳, יוֹם שֶׁצִּיפִּינוּ לִרְוָוחָה בָּא עָלֵינוּ גוֹבַיי. ׳עַתָּה תִּהְיֶה מְבוּכָתָם׳, מִן גּוֹא דְּאִינּוּן בָּיְיכָן. וּבְכוֹן וּבְכוֹן וּנְחַת מִיטְרָא׃

אָמַר ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, תִּשׁוּבָה שֶׁל רְמִיּוּת עָשׂוּ אַנְשֵׁי נִינְוֵה. מָה עָשׂוּ? רַבִּי חוּנָּה בְּשֵׁם ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן חַלְפּוּתָא, הֶעֱמִידוּ עֲגָלִים מִבִּפְנִים וְאִימּוֹתֵיהֶם מִבַּחוּץ, סָיְיחִים מִבִּפְנִים וְאִימּוֹתֵיהֶם מִבַּחוּץ, וַהֲווֹן אִילֵּין גָּעְיֵי מִן הָכָא וְאִילֵּין גָּעְיֵי מִן הָכָא. אָמְרִין אִין לֵית מִתְרַחֵם עָלֵינָן, לֵינַן מְרַחֲמִין עָלֵיהוֹן. הָדָא הוּא דִּכְתִיב (יואל א) ׳מַה נֶּאֶנְחָה בְהֵמָה, נָבוֹכוּ עֲדָרֵי בָקָר׳ וְגוֹ׳. אָמַר ר׳ אַחָא

[דף ט׳ ע״א]

בַּעֲרַבְיָא עָבְדִין כֵּן.

(יונה ג) ׳וַיִּתְכַּסּוּ שַׂקִּים הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה, וְיִקְרְאוּ אֶל אֱלֹהִים בְּחָזְקָה׳. מַהוּ ׳בְּחָזְקָה׳, אָמַר ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן חַלְפּוּתָא, חֲצִיפָא נָצַח לְכֻשַּׁיְרָא, כָּל שֶׁכֵּן לְטוֹבָתוֹ שֶׁל עוֹלָם. (שם) ׳וְיָשׁוּבוּ אִישׁ מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה וּמִן הֶחָמָס אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם׳. אָמַר ר׳ יוֹחָנָן, מַה שֶּׁהָיָה בְּכַף יְדֵיהֶם הֶחֱזִירוּ, מַה שֶּׁהָיָה בְּשִׁידָּה תֵּיבָה וּמִגְדָּל לֹא הֶחֱזִירוּ.

כְּתִיב (יואל ב) ׳וְקִרְעוּ לְבַבְכֶם וְאַל בִּגְדֵיכֶם וְשׁוּבוּ אֶל ה׳ אֱלֹהֵיכֶם כִּי חַנּוּן וְרַחוּם הוּא׳. אָמַר ר׳ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, אִם קְרַעְתֶּם לִבְּכֶם בִּתְשׁוּבָה, אֵין אַתֶּם קוֹרְעִין בִּגְדֵיכֶם לֹא עַל בְּנֵיכֶם וְלֹא עַל בְּנוֹתֵיכֶם, אֶלָּא עַל ה׳ אֱלֹהֵיכֶם. לָמָּה? (שם) ׳כִּי חַנּוּן וְרַחוּם הוּא אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וְנִיחָם עַל הָרָעָה׳.

ר' שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם ר' יוֹנָתָן, אֲרֵךְ אַפּ אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא אֲרֵךְ אַפַּיִם. מַאֲרִיךְ רוּחוֹ עִם הַצַּדִּיקִים וּמַאֲרִיךְ רוּחוֹ עִם הָרְשָׁעִים.

ר' אַחָא ר' תַּנְחוּם בִּי ר' חִייָה בְּשֵׁם ר' יוֹחָנָן, אֲרֵךְ אַפּ אֵין כְּתִיב כָּאן אֶלָּא אֲרֵךְ אַפַּיִם, מַאֲרִיךְ רוּחוֹ עַד שֶׁלֹּא יִגָּבֶה. הִתְחִיל לִגְבוֹת, מַאֲרִיךְ רוּחוֹ וְגוֹבֶה.

אָמַר רַבִּי חֲנִינָה, מַאן דְּאָמַר דְּרַחֲמָנָא וַותְּרָן, יִתְוַותְּרוּן בְּנֵי מְעוֹי, אֶלָּא מַאֲרִיךְ רוּחֵיהּ וְגָבֵי דִידֵיהּ.

אָמַר רַבִּי לֵוִי, מַהוּ אֲרֵךְ אַפַּיִם? רַחִיק רָגִיז. לְמֶלֶךְ שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי לִיגְיוֹנוֹת קָשִׁים. אָמַר הַמֶּלֶךְ אִם דָּרִים הֵן עִימִּי בַּמְּדִינָה, עַכְשָׁיו בְּנֵי הַמְּדִינָה מַכְעִיסִין אוֹתִי וְהֵן עוֹמְדִין וּמְכַלִּין אוֹתָן. אֶלָּא הֲרֵינִי מְשַׁלְּחָן לְדָרֶךְ רְחוֹקָה, שֶׁאִם הִכְעִיסוּ אוֹתִי בְּנֵי הַמְּדִינָה, עַד שֶׁאֲנִי מְשַׁלֵּחַ אַחֲרֵיהֶם, בְּנֵי הַמְּדִינָה מְפַיְּסִים אוֹתִי וַאֲנִי מְקַבֵּל פִּיּוּסָן. כָּךְ אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַפּ וְחֵמָה מַלְאָכֵי חַבָּלָה הֵן, הֲרֵי אֲנִי מְשַׁלְּחָן לְדָרֶךְ רְחוֹקָה. שֶׁאִם מְכַעֲסִין אוֹתִי יִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁאֲנִי מְשַׁלֵּחַ אֶצְלָן וּמְבִיאָן, יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה וַאֲנִי מְקַבֵּל תְּשׁוּבָתָן. הָדָא הוּא דִּכְתִיב (ישעיה יג) 'בָּאִים מֵאֶרֶץ מֶרְחָק מִקְצֵה הַשָּׁמַיִם' וְגוֹ'.

אָמַר ר' יִצְחָק, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁנָּעַל בִּפְנֵיהֶן, הָדָא הוּא דִּכְתִיב (ירמיה ב) 'פָּתַח ה' אֶת אוֹצָרוֹ וַיּוֹצֵא אֶת כְּלֵי זַעְמוֹ'. עַד דּוּ פָּתַח, עַד דּוּ (טָרַד) [טָרַק], רַחֲמוֹי קָרִיבִין.

תָּנֵי בְּשֵׁם רַבִּי מֵאִיר, (ישעיה כו) 'כִּי הִנֵּה ה' יוֹצֵא מִמְּקוֹמוֹ', יוֹצֵא לוֹ מִמִּידָּה לְמִידָּה. יוֹצֵא לוֹ מִמִּידַּת הַדִּין וּבָא לְמִידַּת רַחֲמִים עַל יִשְׂרָאֵל.

כְּתִיב (במדבר כג) 'לֹא אִישׁ אֵל וְיכַזֵּב', ר' שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן וְרַבָּנָן. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן אָמַר, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לַעֲשׂוֹת טוֹבָה, לֹא אִישׁ אֵל וְיכַזֵּב. אוֹמֵר לַעֲשׂוֹת רָעָה, 'הַהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה, וְדִבֶּר וְלֹא יְקִימֶנָּה'. וְרַבָּנָן אָמְרִי, לֹא אִישׁ הוּא שֶׁיַּעֲשֶׂה דְּבָרָיו שֶׁל אֵל כְּאִילּוּ אֵינָן, (שמות לב) 'לָמָּה יֶחֱרֶה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ'. (במדבר כג) 'וּבֶן אָדָם וְיִתְנֶחָם', לֹא בֶן עַמְרָם הוּא שֶׁיַּעֲשֶׂה לָאֵל שֶׁיִּתְנַחֵם. (שמות לב) 'וַיִּנָּחֶם ה' עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ'?!

אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם אֵל אֲנִי, מְכַזֵּב הוּא. בֶּן אָדָם אֲנִי, סוֹפוֹ לְהִתְהוֹת בּוֹ. שֶׁאֲנִי עוֹלֶה לַשָּׁמַיִם, הַהוּא אָמַר וְלָא יְקִימֶנָּה:

רַבִּי אַחָא בְּשֵׁם רַב, אֵין תַּעֲנִית עַכְשָׁיו. אָמַר רַבִּי יוֹסָה, הָדָא אָמְרָה אֵילֵין תַּעֲנִיָּיתָא דַּאֲנַן עָבְדִין לֵית אֵילֵין? אָמַר לֵיהּ, כֵּן אָמַר רַב, כָּל תַּעֲנִית שֶׁאֵינָהּ נַעֲשֵׂית כְּתִיקְנָהּ עָלֶיהָ הַכָּתוּב אוֹמֵר (ירמיה יב) 'נָתְנָה עָלַי בְּקוֹלָהּ עַל כֵּן שְׂנֵאתִיהָ':

הלכה ב מתני׳ עָמְדוּ בִּתְפִילָּה, מוֹרִידִין לִפְנֵי הַתֵּיבָה זָקֵן וְרָגִיל וְיֵשׁ לוֹ בָּנִים וּבֵיתוֹ רֵיקָן כְּדֵי שֶׁיְּהֵא לִבּוֹ שָׁלֵם בִּתְפִילָּה. וְאוֹמֵר לִפְנֵיהֶן עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע בְּרָכוֹת. שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה שֶׁבְּכָל יוֹם, וּמוֹסִיף עֲלֵיהֶן עוֹד שֵׁשׁ. וְאֵילּוּ הֵן, זִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפָרוֹת, (תהלים קכ) ׳אֶל ה׳ בַּצָּרָתָה לִי׳ (שם קכא) ׳אֶשָּׂא עֵינַי אֶל הֶהָרִים׳ (שם קל) ׳מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ ה׳ ׳ (שם קב) ׳תְּפִלָּה לְעָנִי כִי יַעֲטֹף׳:

גמרא תָּנֵי, וְשִׁפַּל בֶּרֶךְ, וְנוֹחַ תִּשְׁחוֹרֶת, וְרָגִיל בְּהָכְמָה וְרָגִיל בָּאַגָּדָה, וְיֵשׁ לוֹ בַּיִת וְשָׁדֶה. תְּנִינַן ׳וּבֵיתוֹ רֵיקָן׳ וַאֲתָּ אָמַר הָכֵין?! [מֵעֲבִירָה]. יֵשׁ לוֹ בָּנִים וּבָנוֹת. אִם אֵין לָהֶן, מַעֲבִירִין כָּל מַה שֶּׁיִּרְצוּ:

וְלָמָּה שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה? אָמַר ר׳ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, כְּנֶגֶד שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה מִזְמוֹרוֹת שֶׁכָּתוּב מֵרֹאשׁוֹ שֶׁל תְּהִילִּים עַד (תהלים כ) ׳יַעַנְךָ ה׳ בְּיוֹם צָרָה׳. אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם תִּשְׁעָה עָשָׂר הֵן, אֱמוֹר לוֹ (שם ב) ׳לָמָּה רָגְשׁוּ׳ לֵית הִיא מִינּוּן. מִיכָּן אָמְרוּ הַמִּתְפַּלֵּל וְאֵינוֹ נַעֲנֶה צָרִיךְ תַּעֲנִית. אָמַר ר׳ מָנָא

[דף ט׳ ע״ב]

רָמָז לְתַלְמִיד חָכָם הוּא שֶׁאָדָם צָרִיךְ לוֹמַר לְרִבּוֹ תִּישְׁמַע תְּפִילָּתָךְ.

ר׳ סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, כְּנֶגֶד שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה חֲלִיּוֹת שֶׁבַּשִּׁוְּרָה, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁאָדָם עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל צָרִיךְ לָשׂוּחַ בְּכוּלָּן. מָה טַעְמָא (תהלים לה) ׳כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה ה׳ מִי כָמוֹךָ׳.

ר׳ לֵוִי אָמַר, כְּנֶגֶד שְׁמוֹנָה עָשָׂר אַזְכָּרוֹת שֶׁכָּתוּב (תהלים כט) בְּ׳הָבוּ לַה׳ בְּנֵי אֵלִים׳.

אָמַר ר׳ חוּנָה, אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם שִׁבְעָה עָשָׂר הֵן, אֱמוֹר לוֹ שֶׁל מִינִים בְּכָר קִבָּעוּהָ חֲכָמִים בְּיִבְנֶה. הֵתִיב ר׳ לָעְזָר בִּי ר׳ יוֹסֵי קוּמֵי ר׳ יוֹסֵי, וְהָא כְּתִיב (שם) ׳אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים׳?! אָמַר לֵיהּ וְהָתָנֵי כּוֹלֵל שֶׁל מִינִים וְשֶׁל פּוֹשְׁעִים בְּ׳מַכְנִיעַ זֵדִים׳, שֶׁל זְקֵינִים וְשֶׁל גֵּרִים בְּ׳מִבְטָח לַצַּדִּיקִים׳, שֶׁל דָּוִד בְּ׳בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם׳. אֵית לָךְ מְסַפֵּק לְכָל חֲדָא וְחֲדָא מִינְּהֵן?!

ר׳ חֲנַנְיָה בְּשֵׁם ר׳ פִּינְחָס, כְּנֶגֶד שְׁמוֹנָה עָשָׂר פְּעָמִים שֶׁאָבוֹת כְּתוּבִין בַּתּוֹרָה, אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב. אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם תִּשְׁעָה עָשָׂר הֵן, אֱמוֹר לוֹ (בראשית כח) ׳וְהִנֵּה ה׳ נִצָּב עָלָיו וַיֹּאמַר׳ לֵית הוּא מִינּוּן. וְאִם יֹאמַר לְךָ אָדָם שִׁבְעָה עָשָׂר הֵן, אֱמוֹר (שם מח) ׳וְיִקָּרֵא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבוֹתַי אַבְרָהָם וְיִצְחָק׳ מִינּוּן הוּא.

ר׳ שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן, כְּנֶגֶד שְׁמוֹנָה עָשָׂר צִיווּיִין שֶׁכָּתוּב בְּפָרָשַׁת מִשְׁכָּן שֵׁנִי. אָמַר ר׳ חִיָּיה בַּר אַדָּא וּבִלְחוּד מִן (שמות לח) ׳וְאִתּוֹ אָהֳלִיאָב בֶּן אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה דָן׳ עַד סוֹפֵיהּ דְּסִיפְרָא.

שֶׁבַע שֶׁל שַׁבָּת מִנַּיִין? אָמַר ר' יִצְחָק, כְּנֶגֶד שִׁבְעָה קוֹלוֹת שֶׁפָּתוּב (תהלים כט) בְּ'הָבוּ לַה' בְּנֵי אֵלִים'. אָמַר ר' יוּדָן עַנְתּוֹנְדְּרָיָא, כְּנֶגֶד שֶׁבַע אַזְכָּרוֹת שֶׁפָּתוּב (שם צב) בְּמִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת.

תֵּשַׁע שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה מִנַּיִין? אָמַר ר' בָּא קַרְתִּיגְנָא, כְּנֶגֶד תֵּשַׁע אַזְכָּרוֹת שֶׁפָּתוּב בְּפָרָשַׁת חַנָּה. וּכְתִיב בְּסוֹפָהּ (שמואל א ב) 'יְיָ יָדִין אַפְסֵי אָרֶץ'.

עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שֶׁל תַּעֲנִיּוֹת מִנַּיִין? ר' חֶלְבּוֹ וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן תְּרֵיהוֹן אָמְרִין, כְּנֶגֶד עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה פְּעָמִים שֶׁפָּתוּב בְּפָרָשַׁת שְׁלֹמֹה, רִינָּה, תְּפִילָּה, תְּחִינָּה.

ר' זְעוּרָה בְּשֵׁם ר' יִרְמְיָה, יָחִיד בְּתַעֲנִית צִיבּוּר צָרִיךְ לְהַזְכִּיר מֵעֵין הַמְּאוֹרָע. וְהֵיכָן הוּא אוֹמְרָהּ? בֵּין גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל לְרוֹפֵא חוֹלִים. וּמַה הוּא אוֹמֵר? עַנֵּינוּ ה' עַנֵּינוּ בָּעֵת וּבְעוֹנָה הַזֹּאת כִּי בְצָרָה גְדוֹלָה אֲנַחְנוּ, וְאַל תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִמֶּנּוּ וְאַל תִּתְעַלַּם מִתְּחִינָּתֵינוּ, כִּי אַתָּה ה' אֵל חַנּוּן וְרַחוּם, עוֹנֶה בְּעֵת צָרָה, פּוֹדֶה וּמַצִּיל בְּכָל עֵת צוּקָה – (תהלים קז) 'וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' בַּצַּר לָהֶם מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם' בָּרוּךְ אַתָּה ה' הָעוֹנֶה בְּעֵת צָרָה.

ר' יַנַּאי בִּי ר' יִשְׁמָעֵאל בְּשֵׁם (רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ) בֵּית רַבִּי יַנַּאי, אוֹמְרָהּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה.

ר' יוֹנָה בְּשֵׁם רַב, אֲפִילּוּ יָחִיד שֶׁנָּזַר עַל עַצְמוֹ תַּעֲנִית, צָרִיךְ לְהַזְכִּיר מֵעֵין הַמְּאוֹרָע.

וְאֵיכָן הוּא אוֹמְרָהּ? ר' זְעוּרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָה, אוֹמְרָהּ

[דף י' ע"א]

כְּלֵילֵי שַׁבָּת וּכְיוֹמוֹ.

אָמַר ר' מָנָא, וַאֲנָא דְּלָא בַּדְקִיתַהּ אֵין כְּהָדָא דְּרַב יִרְמְיָה וְאֵין כְּהָדָא דְּר' יַנַּאי בִּי ר' יִשְׁמָעֵאל. סְלִקִית לְסִדְרָא, וּשְׁמַעִית רַב חוּנָה בְּשֵׁם רַב, אֲפִילּוּ יָחִיד שֶׁנָּזַר עַל עַצְמוֹ תַּעֲנִית צָרִיךְ לְהַזְכִּיר מֵעֵין הַמְּאוֹרָע. הֵתִיב ר' יוֹסָה וְהָא מַתְנִיתָא פְּלִיגָא, בְּכָל יוֹם מִתְפַּלֵּל אָדָם שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת וּבְמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּיפּוּרִים וּבְמוֹצָאֵי תַּעֲנִית צִיבּוּר?! מִן מָה דְאָמַר ר' יוֹסָה מַתְנִיתָא פְּלִיגָא, הָווּי אִיתְתַּבַת בֵּין גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל לְרוֹפֵא חוֹלִים.

ר' אַחָא בַּר יִצְחָק בְּשֵׁם ר' חוּנָה רוּבָּה דְּצִיפּוֹרִין, יָחִיד בְּתִשְׁעָה בְּאָב צָרִיךְ לְהַזְכִּיר מֵעֵין הַמְּאוֹרָע. וּמַהוּ אוֹמֵר? רַחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים וּבַחֲסָדֶיךָ הַנֶּאֱמָנִים עָלֵינוּ וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ וְעַל יְרוּשָׁלַם עִירֶךָ, וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ, וְעַל הֵעִיר הָאֲבֵילָה הַחֲרוּסָה הַשּׁוֹמֵמָה, הַנְּתוּנָה בְּיַד זָרִים, הָרְמוּסָה בְּכַף

עָרִיצִים, וַיַּבְלִיעוּהָ לִגְיוֹנוֹת, וְיַחֲלִילוּהָ עוֹבְדֵי פְסִילִים. כִּי לְיִשְׂרָאֵל עַמְּךָ נְתַתָּהּ בְּאַהֲבָה לְנַחֲלָה, וּלְזֶרַע יְשׁוּרוּן יְרוּשָׁה הוֹרַשְׁתָּהּ, כִּי בָּאֵשׁ הֶחֱרַבְתָּהּ וּבְאֵשׁ אַתָּה עָתִיד לִבְנוֹתָהּ, כָּאָמוּר (זכריה ב) וַאֲנִי אֶהְיֶה לָהּ נְאֻם ה' חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב, וּלְכָבוֹד אֶהְיֶה בְתוֹכָהּ'.

ר' אַבּוּדְמָא דְצִיפּוֹרִין בְּעָא קוּמֵי רַבִּי מָנָא, אֵיכָן הוּא אוֹמְרָהּ? אָמַר לֵיהּ וַאֲדַיִין אַתְּ לָוֹז? בֵּן אָמַר רַב יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַב כָּל דָּבָר שֶׁהוּא לַבָּא אוֹמְרוֹ בַּעֲבוֹדָה, כָּל דָּבָר שֶׁהוּא לְשֶׁעָבַר אוֹמְרוֹ בְּהוֹדָיָה. מַתְנִיתָא אָמְרָה בֵּן, נוֹתֵן הוֹדָיָה לְשֶׁעָבַר וְצוֹעֵק לְעָתִיד לָבוֹא.

אִי זוֹ הִיא שֶׁבַע מֵעֵין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה? רַב אָמַר, סוֹף כָּל וּבְרָכָה וּבְרָכָה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, רֹאשׁ כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה. אִית תַּנָּיֵי תָּנֵי שֶׁבַע מֵעֵין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. אִית תַּנָּיֵי תָּנֵי שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מֵעֵין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. מַאן דְּאָמַר שֶׁבַע מֵעֵין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מְסַיֵּיעַ לִשְׁמוּאֵל, מַאן דְּאָמַר שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מֵעֵין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מְסַיֵּיעַ לְרַב.

רַבִּי זְעוּרָה שָׁלַח לְרַבִּי נַחוּם גַּבֵּי ר' יַנַּאי בִּי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אָמַר לֵיהּ אִי זוֹ הִיא שֶׁבַע מֵעֵין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה דִּשְׁמוּאֵל? אָמַר לֵיהּ הֲבֵינֵנוּ, רְצֵה תְּשׁוּבָתֵינוּ, סְלַח לָנוּ גּוֹאֲלֵינוּ, רְפָא חוֹלָיֵינוּ, בָּרֵךְ שְׁנוֹתֵינוּ – אָמַר רַבִּי חַנַּיי אִם הָיוּ יְמוֹת גְּשָׁמִים אוֹמֵר גְּשָׁמִי בְּרָכָה, אִם הָיוּ טְלָלִים אוֹמֵר טַלְלֵי בְּרָכָה, כִּי מְפוּזָּרִים אַתָּה מְקַבֵּץ וְתוֹעִים עָלֶיךָ לִשְׁפּוֹט, וְעַל הָרָשָׁעִים תָּשִׁית יָדְךָ, וְיִשְׂמְחוּ כָּל חוֹסֵי בָךְ בְּבִנְיַן עִירֶךָ וּבְחִידּוּשׁ בֵּית מִקְדָּשֶׁךָ, כִּי טֶרֶם נִקְרָא אַתָּה תַּעֲנֶה כָּאָמוּר (ישעיה סה) 'וְהָיָה טֶרֶם יִקְרָאוּ וַאֲנִי אֶעֱנֶה, עוֹד הֵם מְדַבְּרִים וַאֲנִי אֶשְׁמָע', 'בָּרוּךְ ה' כִּי שָׁמַע קוֹל תַּחֲנוּנָי'. בָּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּפִילָה. וְאוֹמֵר שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת רִאשׁוֹנוֹת וְשָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת אַחֲרוֹנוֹת:

הלכה ג מתני' ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, לֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר זִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפָרוֹת, אֶלָּא אוֹמֵר תַּחְתֵּיהֶם (מלכים א ח) 'רָעָב כִּי יִהְיֶה בָאָרֶץ, דֶּבֶר כִּי יִהְיֶה' וְגוֹ', (ירמיה יד) 'אֲשֶׁר הָיָה דְבַר ה' אֶל יִרְמְיָהוּ עַל דִּבְרֵי הַבַּצָּרוֹת וְאוֹמֵר חוֹתְמֵיהֶם:

גמרא כָּל הַבְּרָכוֹת אַחַר חֲיוּתוּמֵיהֶן וְאֵין אוֹמֵר בְּרָכָה פְּסוּק. הֵתִיב רַבִּי יִצְחָק בַּר אֶלְעָזָר קוּמֵי ר' יוֹסָה, מִכֵּיוָן הוּ אָמַר אַחַר חוֹתְמוֹתֵיהֶן, וְיֹאמַר בְּרָכָה פְּסוּק! אָמְרִין חַכִּים הוּא הָדֵין טַלְיָיא?!

[דף י' ע"ב]

דְּהוּא סָבוּר מַהוּ אַחַר חוֹתְמוֹתֵיהֶן, שֶׁאִם הָיָה עוֹמֵד בַּשַּׁחֲרִית וְהִזְכִּיר שֶׁל עַרְבִית וְחָזַר וְחָתַם בְּשֶׁל שַׁחֲרִית, יָצָא.

אָמַר רַבִּי אַחָא, כָּל הַבְּרָכוֹת מֵעֵין חוֹתְמוֹתֵיהֶן. וְאִילֵּין דְּאָמְרִין (ישעיה יב) 'צַהֲלִי וָרֹנִּי יוֹשֶׁבֶת צִיּוֹן כִּי גָדוֹל בְּקִרְבֵּךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל', אֵין בּוֹ מִשּׁוּם בְּרָכָה פְּסוּקָה:

הלכה ד מתני' עַל הָרִאשׁוֹנָה הוּא אוֹמֵר מִי שֶׁעָנָה אֶת אַבְרָהָם אָבִינוּ בְּהַר הַמּוֹרִיָּה הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. בָּרוּךְ אַתָּה ה' גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל:

גמרא וְלֹא יִצְחָק נִגְאַל? מִכַּיוָן שֶׁנִּגְאַל יִצְחָק, כְּמִי שֶׁנִּגְאָלוּ כָּל יִשְׂרָאֵל.

רַבִּי בִּיבִי אַבָּא בְּשֵׁם ר' יוֹחָנָן, אָמַר אַבְרָהָם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹן הָעוֹלָמִים, גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁאָמַרְתָּ לִי לְהַעֲלוֹת אֶת יִצְחָק בְּנִי הָיָה לִי מַה לְהָשִׁיב וְלוֹמַר לְפָנֶיךָ, אֶתְמוֹל אָמַרְתָּ לִי (בראשית כא) 'כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע' וַעֲכְשָׁיו אַתָּ אוֹמֵר (שם כב) 'וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעוֹלָה'?! חַס וְשָׁלוֹם לֹא עָשִׂיתִי כֵּן אֶלָּא כָּבַשְׁתִּי אֶת יִצְרִי וְעָשִׂיתִי רְצוֹנְךָ. כֵּן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהַי, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁיִּהְיוּ בָּנָיו שֶׁל יִצְחָק בְּנֵי נִכְנָסִים לִידֵי צָרָה, וְאֵין לָהֶם מִי יְלַמֵּד עֲלֵיהֶם סַנֵּיגוֹרְיָא, אַתָּה תִּהֵא מְלַמֵּד עֲלֵיהֶם סַנֵּיגוֹרְיָא. (שם) 'יְיָ יִרְאֶה', אַתְּ נִזְכָּר לָהֶם עֲקֵידָתוֹ שֶׁל יִצְחָק אֲבִיהֶם וּמִתְמַלֵּא עֲלֵיהֶם רַחֲמִים.

מַה כְּתִיב בַּתְרֵיהּ, (שם) 'וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה אַיִל אַחַר' וְגוֹ'. מַהוּ 'אַחַר'? אָמַר ר' יוּדָה בִּי ר' סִימוֹן אַחַר כָּל הַדּוֹרוֹת עֲתִידִין בָּנָיךְ לֵיאָחֵז בַּעֲוֹנוֹת וּלְהִסְתַּבֵּךְ בְּצָרוֹת, וְסוֹפָן לְהִינָּאֵל בְּקַרְנָיו שֶׁל אַיִל הַזֶּה. שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה ט) 'וַיְיָ אֱלֹהִים בְּשׁוֹפָר יִתָּקַע וְהָלַךְ בְּסַעֲרוֹת תֵּימָן'.

רַבִּי חוּנָה בְּשֵׁם ר' חִינְנָה בַּר יִצְחָק, כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה אַבְרָהָם רוֹאֶה אֶת הָאַיִל נֶאֱחָז בְּאִילָן זֶה וְנִיתּוֹר וְיוֹצֵא, נֶאֱחָז בְּחוֹרֶשׁ זֶה וְנִיתּוֹר וְיוֹצֵא, נֶאֱחָז בְּסִבַּךְ זֶה וְנִיתּוֹר וְיוֹצֵא. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַבְרָהָם, כָּךְ עֲתִידִין בָּנֶיךָ נֶאֱחָזִים בַּעֲוֹנוֹת וּמִסְתַּבְּכִין בְּמַלְכֻיּוֹת, מִבָּבֶל לְמָדַי, מִמָּדַי לְיָוָן, וּמִיָּוָן לֶאֱדוֹם. אָמַר לְפָנָיו, רִבּוֹן הָעוֹלָמִים, יִהְיֶה בֵּן לְעוֹלָם? אָמַר לֵיהּ וְסוֹפָן לְהִינָּאֵל בְּקַרְנָיו שֶׁל אַיִל הַזֶּה ' וַיְיָ אֱלֹהִים בַּשּׁוֹפָר יִתָּקַע וְהָלַךְ בְּסַעֲרוֹת תֵּימָן':

הלכה ה מתני' עַל הַשְּׁנִיָּה הוּא אוֹמֵר, מִי שֶׁעָנָה אֶת אֲבוֹתֵינוּ עַל יַם סוּף, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה. בָּרוּךְ אַתָּה ה' זוֹכֵר הַנִּשְׁכָּחוֹת:

גמרא אַרְבַּע כִּיתִּים נַעֲשׂוּ אֲבוֹתֵינוּ עַל הַיָּם. אַחַת אוֹמֶרֶת נִפּוֹל לַיָּם, וְאַחַת אוֹמֶרֶת נַחֲזוֹר לְמִצְרַיִם, וְאַחַת אוֹמֶרֶת נַעֲשֶׂה עַמְּהֶן מִלְחָמָה, וְאַחַת אוֹמֶרֶת נִצְווח בְּנֶגְדָּן. זוֹ שֶׁאָמְרָה נִפּוֹל לַיָּם, אָמַר לָהֶן מֹשֶׁה (שמות יד) 'הִתְיַצְּבוּ וּרְאוּ אֶת יְשׁוּעַת יְיָ' וְגוֹ'. וְזוֹ שֶׁאָמְרָה נַחֲזוֹר לְמִצְרַיִם, אָמַר לָהֶן מֹשֶׁה (שם) 'כִּי

אֶת אֲשֶׁר רְאִיתֶם אֶת מִצְרִים הַיּוֹם הַזֶּה' וְגוֹ'. וְזוֹ שֶׁאָמְרָה נַעֲשֶׂה עִמָּהֶן מִלְחָמָה, אָמַר לָהֶן מֹשֶׁה (שם) "יְיָ יִלָּחֵם לָכֶם". וְזוֹ שֶׁאָמְרָה נִצְווֹח כְּנֶגְדָּן, אָמַר לָהֶן מֹשֶׁה "וְאַתֶּם תַּחֲרִישׁוּן":

הלכה ו מתני' עַל הַשְּׁלִישִׁית הוּא אוֹמֵר, מִי שֶׁעָנָה אֶת יְהוֹשֻׁעַ בַּגִּלְגָּל, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה. בָּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּרוּעָה:

גמרא רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ בְּשֵׁם רַבִּי יַנַּאי, שִׁיתֵּף הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שְׁמוֹ הַגָּדוֹל בְּיִשְׂרָאֵל. לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ מַפְתֵּחַ שֶׁל

[דף י"א ע"א]

פְּלָמְנְטַרְיָא קְטַנָּה. אָמַר הַמֶּלֶךְ אִם אֲנִי מַנִּיחָהּ כְּמוֹת שֶׁהִיא, אֲבֵידָה הִיא. אֶלָּא הֲרֵינִי עוֹשֶׂה לָהּ שַׁלְשֶׁלֶת, שֶׁאִם אָבְדָה, הַשַּׁלְשֶׁלֶת תְּהֵא מוֹכַחַת עָלֶיהָ. כָּךְ אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אִם מַנִּיחַ אֲנִי אֶת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹת שֶׁהֵם, נִבְלָעִין הֵן בֵּין הָאוּמּוֹת. אֶלָּא הֲרֵי אֲנִי מְשַׁתֵּף שְׁמִי הַגָּדוֹל בָּהֶם וְהֵן חַיִּים. מָה טַעְמָא (יהושע ז) "וְיִשְׁמְעוּ הַכְּנַעֲנִי וְכָל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְנָסַבּוּ עָלֵינוּ וְהִכְרִיתוּ אֶת שְׁמֵינוּ מִן הָאָרֶץ, וּמַה תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל' שֶׁהוּא מְשׁוּתָּף בָּנוּ. מִיָּד (שם) "וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ קוּם לֶךְ". קָם לְךָ הַהוּא דְּאַדְכַּרְתְּ.

ר' יַנַּאי זְעֵירָא בְּשֵׁם אֲבָהָתֵיהּ, כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר כִּיהוֹשֻׁעַ, שֶׁאִם יִפּוֹל עַל פָּנָיו, וַיֹּאמֶר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קוּם לֶךְ, אַל יִפּוֹל. וּבְלֻבַּד יָחִיד עַל הַצִּיבּוּר:

הלכה ז מתני' עַל הָרְבִיעִית הוּא אוֹמֵר, מִי שֶׁעָנָה אֶת שְׁמוּאֵל בַּמִּצְפָּה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה. בָּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ צְעָקָה:

גמרא כְּתִיב (שמואל א ז) "וַיִּקָּבְצוּ הַמִּצְפָּתָה וַיִּשְׁאֲבוּ מַיִם וַיִּשְׁפְּכוּ לִפְנֵי יְיָ". וְכִי מַיִם שָׁפְכוּ? אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁשָּׁפְכוּ אֶת לִבָּם כַּמַּיִם.

"וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל חָטָאנוּ לַיְיָ", אָמַר ר' שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, לָבַשׁ שְׁמוּאֵל חֲלוּקָן שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל. אָמַר לִפָּנָיו, רִבּוֹן הָעוֹלָמִים, כְּלוּם אַתְּ דָּן אֶת הָאָדָם אֶלָּא עַל שֶׁהוּא אוֹמֵר לְפָנֶיךָ לֹא חָטָאתִי (ירמיה ב) "הִנְנִי נִשְׁפָּט אוֹתָךְ עַל אָמְרֵךְ לֹא חָטָאתִי". וְאֵלּוּ אוֹמְרִים לְפָנֶיךָ חָטָאנוּ:

הלכה ח מתני' עַל הַחֲמִישִׁית הוּא אוֹמֵר, מִי שֶׁעָנָה אֶת אֵלִיָּהוּ בְּהַר הַכַּרְמֶל, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה. בָּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה:

גמרא כְּתִיב (מלכים א יא) ׳וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיִּגַּשׁ אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא וַיֹּאמַר ה׳ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל, הַיּוֹם יִוָּודַע׳ וְגוֹ׳.

וְאֵלִיָּהוּ מַקְרִיב בְּשָׁעַת אִיסּוּר הַבָּמוֹת?! אָמַר ר׳ שְׁמוּאֵלַי, דִּיבּוּרָא אָמַר לֵיהּ. (שם) ׳וּבִדְבָרְךָ עָשִׂיתִי׳, וּבְדִיבּוּרְךָ עָשִׂיתִי. (שם) ׳עֲנֵנִי ה׳ עֲנֵנִי׳, עֲנֵנִי בִּזְכוּתִי, עֲנֵנִי בִּזְכוּת תַּלְמִידַי:

הלכה ט מתני׳ עַל הַשִּׁשִּׁית הוּא אוֹמֵר, מִי שֶׁעָנָה אֶת יוֹנָה בִּמְעֵי הַדָּגָה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה. בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ הָעוֹנֶה בְּעֵת צָרָה. עַל הַשְּׁבִיעִית הוּא אוֹמֵר, מִי שֶׁעָנָה אֶת דָּוִד וְאֶת שְׁלֹמֹה בְנוֹ בִּירוּשָׁלַיִם, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה. בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ הַמְרַחֵם עַל הָאָרֶץ:

גמרא כְּתִיב (יונה ב) וַיֹּאמֶר ׳קָרָאתִי מִצָּרָה לִי אֶל ה׳ וַיַּעֲנֵנִי׳.

לָא צוּרְכָה דִּלָּא דָּוִד וּשְׁלֹמֹה וְאַחַר כָּךְ אֵלִיָּהוּ וְיוֹנָה, אֶלָּא בִּשְׁבִיל לַהֲתוֹם בְּמְרַחֵם עַל הָאָרֶץ:

עַל הַשְּׁבִיעִית: מְשׁוּם סוּמְכוֹס אָמְרוּ, בָּרוּךְ מַשְׁפִּיל רָמִים. נִיחָא שְׁלֹמֹה, דִּכְתִיב בֵּיהּ (מלכים א ח) ׳בָּנֹה בָנִיתִי בֵּית זְבוּל לָךְ׳. דָּוִד לָמָּה, עַל יְדֵי שֶׁבִּיקֵּשׁ לַעֲמוֹד עַל מְנָיְינָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

אָמַר ר׳ אַבָּהוּ, כְּתִיב (תהלים ד) ׳בְּקָרְאִי עֲנֵנִי אֱלֹהֵי צִדְקִי בַּצַּר הִרְחַבְתָּ לִּי׳, אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹן הָעוֹלָמִים, כָּל צָרָה שֶׁהָיִיתִי נִכְנָם לָהּ – אַתָּה הָיִיתָה מַרְחִיבָהּ לִי. נִכְנַסְתִּי לְצָרָתָהּ שֶׁל בַּת שֶׁבַע – וְנָתַתָּ לִי אֶת שְׁלֹמֹה. נִכְנַסְתִּי לְצָרָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל – וְנָתַתָּ לִי אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. הֲדָא הִיא דִכְתִיב (דברי הימים א כב) וַיֹּאמֶר דָּוִיד זֶה הוּא בֵּית ה׳ הָאֱלֹהִים וְזֶה מִזְבַּח לְעֹלָה לְיִשְׂרָאֵל:

[דף י״א ע״ב]

הלכה י מתני׳ מַעֲשֶׂה בִּימֵי ר׳ חֲלַפְתָּא וּבִימֵי ר׳ חֲנַנְיָה בֶּן תְּרַדְיוֹן, שֶׁעָבַר אֶחָד לִפְנֵי הַתֵּיבָה וְגָמַר אֶת כָּל הַבְּרָכָה וְעָנוּ אַחֲרָיו אָמֵן, תִּקְעוּ הַכֹּהֲנִים תְּקָעוּ. מִי שֶׁעָנָה אֶת אַבְרָהָם בְּהַר הַמּוֹרִיָּה הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה, הָרִיעוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הָרִיעוּ. מִי שֶׁעָנָה אֶת אֲבוֹתֵיכֶם עַל יַם סוּף הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה. וּכְשֶׁבָּא דָּבָר אֵצֶל חֲכָמִים אָמְרוּ לֹא הָיוּ נוֹהֲגִין בֵּן אֶלָּא בְּשַׁעַר הַמְּזָרָה:

גמרא תָּנֵי, לֹא הָיוּ עוֹנִין אָמֵן בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. וּמַה הָיוּ אוֹמְרִים? בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. וּמְנַיִין שֶׁלֹּא הָיוּ עוֹנִין אָמֵן בַּמִּקְדָּשׁ? תַּלְמוּד לוֹמַר (נחמיה ט) ׳קוּמוּ בָּרְכוּ אֶת ה׳ אֱלֹהֵיכֶם מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם׳. וּמְנַיִין עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה? תַּלְמוּד לוֹמַר (שם) ׳וְמְרוֹמַם עַל כָּל בְּרָכָה וּתְהִלָּה׳:

הלכה יא מתני׳ שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין, וְאַנְשֵׁי בֵית אָב לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין. שָׁלֹשׁ שְׁנִיּוֹת, אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וּמַשְׁלִימִין וְאַנְשֵׁי בֵית אָב מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין. שֶׁבַע אַחֲרוֹנוֹת, אֵלּוּ וְאֵלּוּ מִתְעַנִּין וּמַשְׁלִימִין, דִּבְרֵי ר׳ יְהוֹשֻׁעַ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת אֵלּוּ וְאֵלּוּ לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין. שָׁלֹשׁ שְׁנִיּוֹת, אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין וְאַנְשֵׁי בֵית אָב לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין. וְשֶׁבַע אַחֲרוֹנוֹת, אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וּמַשְׁלִימִין, וְאַנְשֵׁי בֵית אָב מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין.

אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מוּתָּרִין לִשְׁתּוֹת יַיִן בַּלֵּילוֹת אֲבָל לֹא בַיָּמִים, וְאַנְשֵׁי בֵית אָב לֹא בַיּוֹם וְלֹא בַלַּיְלָה. אַנְשֵׁי מִשְׁמָר וְאַנְשֵׁי מַעֲמָד אֲסוּרִין מִלְּסַפֵּר וּמִלְּכַבֵּס, וּבַחֲמִישִׁי מוּתָּרִין מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת:

גמרא מִפְּנֵי מָה אַנְשֵׁי מַעֲמָד מוּתָּרִין לִשְׁתּוֹת יַיִן בַּלֵּילוֹת אֲבָל לֹא בַיָּמִים? שֶׁאִם תִּכְבַּד הָעֲבוֹדָה עַל אַנְשֵׁי (מִשְׁמָר) [בֵּית אָב] יִצְטָרְפוּ אַנְשֵׁי (מַעֲמָד) [מִשְׁמָר] עִמָּהֶן. אַנְשֵׁי בֵית אָב לֹא בַיּוֹם וְלֹא בַלַּיְלָה, שֶׁהֵם תְּדִירִין בַּעֲבוֹדָה.

אַנְשֵׁי מִשְׁמָר וְאַנְשֵׁי מַעֲמָד אֲסוּרִין מִלְּסַפֵּר וּמִלְּכַבֵּס, בַּחֲמִישִׁי מוּתָּרִין מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת, הָא שְׁאָר כָּל הַיָּמִים אֲסוּרִין. ר׳ יוֹסֵה ר׳ אַבָּהוּ בְּשֵׁם ר׳ יוֹחָנָן, ר׳ אַבּוּן ר׳ יֵיסָא בְּשֵׁם חִזְקִיָּה, גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן שֶׁלֹּא יְיַפְּנְסוּ לְשַׁבַּתָּן מְנַוְּולִין.

תַּמָּן תְּנִינָן, אֵילּוּ מְגַלְּחִין בַּמּוֹעֵד. הַבָּא מִמְּדִינַת הַיָּם, וּמִבֵּית הַשִּׁבְיָה, וְהַיּוֹצֵא מִבֵּית הָאֲסוּרִין, וְהַמְּנוּוָּד שֶׁהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים. הָא שְׁאָר כָּל בְּנֵי אָדָם אֲסוּרִין. אָמַר ר׳ סִימָה, גָּזְרוּ עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יְיַפְּנְסוּ לְרֶגֶל מְנַוְּולִין.

תָּנֵי, כָּל מִי שֶׁהוּא מַכִּיר אַנְשֵׁי מִשְׁמָר שֶׁלּוֹ וְאַנְשֵׁי בֵית אָב שֶׁלּוֹ, וְאֵינוֹ מִכָּתֵי אָבוֹת קְבוּעִין, אָסוּר כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. וְכָל מִי שֶׁהוּא מַכִּיר אַנְשֵׁי מִשְׁמָר שֶׁלּוֹ וְאֵינוֹ מַכִּיר אַנְשֵׁי בֵית אָב שֶׁלּוֹ, (וְאֵינוֹ) [וְהוּא] מִכָּתֵי אָבוֹת קְבוּעִים, אָסוּר כָּל אוֹתָהּ הַשַּׁבָּת. וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר לֹא אַנְשֵׁי מִשְׁמָר שֶׁלּוֹ וְלֹא אַנְשֵׁי בֵית אָב שֶׁלּוֹ, וְאֵינוֹ מִכָּתֵי אָבוֹת קְבוּעִים, רַבִּי אוֹמֵר, אוֹמֵר אֲנִי שֶׁהוּא אָסוּר לְעוֹלָם, אֶלָּא שֶׁתַּקָּנָתוֹ קַלְקָלָתוֹ שֶׁהוּא מוּתָּר בְּהֶסְפֵּד.

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת עֲקָצִין פֶּרֶק שֵׁנִי

א. רֹטֶב שֶׁנֶּאֱכַל חֲצִיוֹ וְחֲצִיוֹ קַיָּם, גַּרְעִין שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הָאוֹכֶל - מִצְטָרֵף. שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הָאוֹכֶל - אֵין מִצְטָרֵף. בַּיְבָּשָׁה כְּנֶגֶד הָאוֹכֶל - טָמֵא. שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הָאוֹכֶל - טָהוֹר; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בַּיְבָּשָׁה - הַכֹּל טָהוֹר. הָרֹטֶב שֶׁנִּמּוֹחַ חֲצִיוֹ וְחֲצִיוֹ קַיָּם, שֶׁכְּנֶגֶד הָאוֹכֶל - מִצְטָרֵף, שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הָאוֹכֶל - אֵין מִצְטָרֵף. אֵיזֶהוּ כְּנֶגֶד הָאוֹכֶל? רַבִּי אוֹמֵר: עַד חֲלָל. חֲבִילֵי אֲזוֹב, וְהַסִּיאָה, וְהַקּוֹרָנִית, כְּנֶגֶד הָאוֹכֶל - מִצְטָרֵף, שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הָאוֹכֶל - אֵין מִצְטָרֵף. אֵיזֶה כְּנֶגֶד הָאוֹכֶל? רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: עַד חֲלָל. עֶצֶם שֶׁיֵּשׁ עָלָיו בָּשָׂר. וְכֵן מֹחַ שֶׁבְּרֹאשׁ, וְשֶׁבְּקוֹלִית, כְּנֶגֶד הָאוֹכֶל - מִצְטָרֵף. שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הָאוֹכֶל - אֵין מִצְטָרֵף, וְאֵיזֶהוּ כְּנֶגֶד הָאוֹכֶל? אִם יֵשׁ שָׁם חֲלָל - עַד הֶחָלָל. וְאִם אֵין שָׁם חֲלָל - אֵינוֹ טָמֵא אֶלָּא חִסּוּם הָעֶלְיוֹן בִּלְבַד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: קוֹלִית שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ כַּזַּיִת בָּשָׂר - גּוֹרֵר אֶת כֻּלָּהּ לְטַמְאָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עָלֶיהָ אֶלָּא כָּפוּל, גּוֹרֵר אֶת כֻּלָּהּ לְטַמְאָה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: רוֹאִין אֶת הַבָּשָׂר שֶׁעָלֶיהָ, שֶׁאִם יִמָּתַח וְיֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְהַקִּיפוֹ בְּחוּט הָעֵרֶב - כְּנֶגְדּוֹ מִצְטָרֵף.

ב. הָעֲצָמוֹת, וְהַגִּידִין, הַקְּרָנַיִם, וְהַטְּלָפַיִם - מִצְטָרְפִין לְטַמֵּא טְמֵאַת אוֹכְלִין, אֲבָל לֹא טְמֵאַת נְבֵלוֹת. אֲבָל נַעֲשִׂין הֵן יָדוֹת לְטַמֵּא טְמֵאַת נְבֵלוֹת. הָרֹטֶב שֶׁנְּתָנוֹ עַל גַּבֵּי חֲתִיכוֹת לְהַקְפּוֹתָן, וְכֵן גְּרִיסִין שֶׁנְּתָנָן עַל גַּבֵּי פְּרוּסוֹת לְלוֹתָתָן, הַנּוֹגֵעַ, בֵּין בְּרֹטֶב, בֵּין בַּחֲתִיכוֹת, בֵּין בַּמַּקָּפָה, בֵּין בַּגְּרִיסִין - כֻּלּוֹ חִבּוּר. הַתְּמָרִים וְהַגְּרוֹגָרוֹת שֶׁשְּׁלָקָן וְנַעֲשׂוּ אוֹם - הֲרֵי אֵלּוּ חִבּוּר. רַבִּי אוֹמֵר: אִם לְלוֹתָתָן - חִבּוּר, אִם לְהוֹצִיא אֶת מֵימֵיהֶן - אֵינָן חִבּוּר. הָרִימּוֹן תְּפוּחָה - מְשַׁעֲרָהּ כְּמוֹ שֶׁהִיא, וְאִם הוּא חָלָל - צָרִיךְ לְמַעֵךְ, הָאֱגוֹז וְהַשָּׁקֵד וְהַתְּמָרָה הַמְקֻשְׁקָשִׁים - מְשַׁעֲרִין כְּמוֹת שֶׁהֵן.

הַשָּׁלֵם

ג. הַמְחַתֵּךְ לְבַשֵּׁל, כֵּיוָן שֶׁקָּרְצוֹ - אֵינוֹ חִבּוּר. לְכִבּוּשׁ וְלִשְׁלוֹק וּלְהַנִּיחַ עַל הַשֻּׁלְחָן - חִבּוּר, עַד שֶׁיַּתְחִיל לְפָרֵק. קְלִיפֵי פוֹלִין וּקְלִפֵּי תּוּרְמוֹסִין, זָרָק - אֵין מִטַּמְּאִין טֻמְאַת אוֹכָלִין. כְּנָסָן לְאוֹכָלִין - מִטַּמְּאִין טֻמְאַת אוֹכָלִין. קְלִיפֵי מִלְפְּפִין, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן אוֹכָלִין - מִטַּמְּאִין טֻמְאַת אוֹכָלִין. גַּרְעִינֵי זֵיתִים וְגַרְעִינֵי תְּמָרִים, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁלָקָן לְאוֹכָלִין - אֵינָן מִטַּמְּאִין טֻמְאַת אוֹכָלִין. גַּרְעִינֵי חָרוּבִין אַף עַל פִּי שֶׁכְּנָסָן לְאוֹכָלִין - אֵין מִטַּמְּאִין טֻמְאַת אוֹכָלִין. שְׁלָקָן לְאוֹכָלִין - מִטַּמְּאִין טֻמְאַת אוֹכָלִין. הַחַרְצַנִּין וְהַזָּגִין, אַף עַל פִּי שֶׁכְּנָסָן לְמַשְׁקֶה - בָּטְלָה דַּעְתּוֹ. יְרָקוֹת שֶׁיָּבְשׁוּ בְּאִיבֵּיהֶן, כְּגוֹן כְּרוּב וּדְלַעַת - אֵין מִטַּמְּאִין טֻמְאַת אוֹכָלִין. לְקָטָן וְיִבְּשָׁן - מִטַּמְּאִין טֻמְאַת אוֹכָלִין.

ד. אֵילָן שֶׁנִּפְשַׁח וּבוֹ פֵּרוֹת - הֲרֵי הֵן כִּתְלוּשִׁין, יָבֵשׁ וּבוֹ פֵּרוֹת - הֲרֵי הֵן כִּמְחֻבָּרִין. שֶׁנִּמּוֹק חֲצִיהּ וְחֲצִיהּ קַיָּם - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ חִבּוּר. נִמּוֹק הָאֶמְצָעִי וְהַצְּדָדִין קַיָּמִין - אֵין הַצְּדָדִין חִבּוּר זֶה לָזֶה. רִמּוֹן שֶׁנִּמּוֹק חֲצִיוֹ וְחֲצִיוֹ קַיָּם - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ חִבּוּר. נִמּוֹק הָאֶמְצָעִי וְהַצְּדָדִין קַיָּמִין - אֵין הַצְּדָדִין חִבּוּר זֶה לָזֶה. הִתְחִיל לְפָרֵק בָּאֱגוֹזִין וּלְפַקֵּל בַּבְּצָלִים, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָפָנָיו מֵאָה כּוֹר, הִתְחִיל בְּאֶחָד מֵהֶן - אֵינוֹ חִבּוּר. הָיוּ שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה וְהִתְחִיל בְּאֶחָד מֵהֶן, זֶה שֶׁהִתְחִיל בּוֹ אֵינוֹ חִבּוּר, וְהַשְּׁאָר חִבּוּר. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: טְהֵרוּ שְׁלָשְׁתָּן.

ה. מִלְפְּפִין שֶׁחָתְכוֹ וּנְתָנוֹ עַל הַשֻּׁלְחָן - חִבּוּר עַד שֶׁיַּתְחִיל לְפָרֵק, הִתְחִיל לְפָרֵק - חֲתִיכָה וְכָל הָעוֹלֶה עִמָּהּ - חִבּוּר. וְהַשְּׁאָר - אֵינוֹ חִבּוּר. פִּיקָּה הַתַּחְתּוֹנָה - חִבּוּר הִיא לְעַצְמָהּ, וְאֵינָהּ חִבּוּר לִשְׁאָר הַחֲתִיכוֹת. הָיוּ שְׁנַיִם וְשָׁלֹשׁ, וְהִתְחִיל בְּאַחַת מֵהֶן, זוֹ שֶׁהִתְחִיל בָּהּ אֵינוֹ חִבּוּר, וְהַשְּׁאָר חִבּוּר. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: טְהֵרוּ שְׁלָשְׁתָּן. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֲפִלּוּ אָמַר חֲצִיוֹ אֲנִי אוֹכֵל שַׁחֲרִית, וְחֲצִיוֹ אֲנִי אוֹכֵל בֵּין הָעַרְבַּיִם - זוֹ שֶׁהִתְחִיל בָּהּ אֵינָהּ חִבּוּר וְהַשְּׁאָר חִבּוּר.

תּוֹסֶפְתָּא

הָאֲגוֹזִין וְהַשְׁקֵדִים, אַף עַל פִּי שֶׁרִיסֵּס חִבּוּר, עַד שֶׁיִּתְחִיל לְפָרֵק.

ו. בֵּיצַת טוּרְמִיטָה אַף עַל פִּי שֶׁרִיסֵּס - חִבּוּר, עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְקִלְקֵל. בֵּיצָה שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה בְּקִלְפָּתָהּ - כְּלֵה חִבּוּר. צֶמֶר שֶׁבְּרָאשֵׁי כְּבָשִׂים וְשֵׂעָר שֶׁבִּזְקַן תְּיָשִׁים, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁפָשְׁפָן בָּאוּר - חִבּוּר, עַד שֶׁיִּתְחִיל לְתִלֵּשׁ. כַּנְפֵי חֲגָבִים וְקַשְׁקַשֵּׁי דָּגִים, אַף עַל פִּי שֶׁהֶעֱבִיר סַכִּין עֲלֵיהֶן - חִבּוּר, עַד שֶׁיַּתְחִיל לְקַלֵּף.

ז. עָצִיץ נָקוּב שֶׁנִּתְּנוּ עַל גַּבֵּי שְׁתֵּי יְתֵדוֹת, אֲפִלּוּ גָּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ אַמָּה - אֵינוֹ מַכְשִׁיר אֶת הַזְּרָעִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? מִלְמַטָּה, אֲבָל מִן הַצַּד - הֲרֵי זֶה מַכְשִׁיר אֶת הַזְּרָעִים. אִם יֵשׁ עַל גַּב הַנָּקֵב עָפָר כָּל שֶׁהוּא - אֵינוֹ מַכְשִׁיר אֶת הַזְּרָעִים.

ח. טַבְלָא שֶׁיֵּשׁ לָהּ לְבִזְבִּזִין וְהִטָּהּ עַל צַדָּהּ - מַכְשֶׁרֶת אֶת הַזְּרָעִים, הָיָה מִשְׁקֶה בְּעָצִיץ שֶׁאֵינוֹ נָקוּב, וְנָפְלוּ מִשְּׁקִין עַל גַּבֵּי הַקְּשׁוּת וְנִטְמְאוּ. הִגְדִּילָהּ וְיָצְאוּ חוּץ לָעָצִיץ - טְהוֹרָה.

מַסֶּכֶת עֲקָצִין פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. דָּגִים טְהוֹרִין וַחֲגָבִים טְהוֹרִין בְּכָל מָקוֹם, דָּגִים טְמֵאִין וַחֲגָבִים טְמֵאִין בַּכְּפָרִין - צְרִיכִים הֶכְשֵׁר וְאֵין צְרִיכִים מַחֲשָׁבָה. חֲלֵב מֵתָה בְּכָל מָקוֹם - צְרִיכָה הֶכְשֵׁר וְאֵין צְרִיכָה מַחֲשָׁבָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִגּוּפָהּ. חֲלֵב שְׁחוּטָה בַּכְּפָרִים - צְרִיכָה מַחֲשָׁבָה וְהֶכְשֵׁר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בַּתְּחִלָּה הָיָה רַבִּי עֲקִיבָא שׁוֹנֶה ׳חֲלֵב שְׁחוּטָה בַּכְּפָרִים צְרִיכָה מַחֲשָׁבָה וְאֵין צְרִיכָה הֶכְשֵׁר, מִפְּנֵי שֶׁהֶכְשֵׁר בִּשְׁחִיטָה׳. אָמַרְתִּי לְפָנָיו: רַבִּי! לְמַדְתַּנִי עַלְיִין שֶׁלִּקְטָן לַבְּהֵמָה וְאַחַר כָּךְ חִשֵּׁב עֲלֵיהֶן לְאָדָם, שְׁאֵין צְרִיכִין הֶכְשֵׁר שֵׁנִי, אִם יֵשׁ עֲלֵיהֶן מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ - הֶכְשֵׁרוּ, חָזַר רַבִּי עֲקִיבָא לְהֵיוֹת שׁוֹנֶה כְּדִבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה.

ב. חֲלֵב בְּהֵמָה טְמֵאָה - הֲרֵי זֶה טָמֵא. חֲלֵב חַיָּה, בֵּין טְמֵאָה בֵּין טְהוֹרָה הֲרֵי הִיא כְּגוּפָהּ. חֲלֵב נְבֵלָה וַחֲלֵב וּטְרֵפָה - טָהוֹר,

הַשָּׁלֵם

שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא ז, כד): ״וְחֵלֶב נְבֵלָה וְחֵלֶב טְרֵפָה יֵעָשֶׂה לְכָל מְלָאכָה״. הַחוֹתֵךְ כַּזַּיִת בָּשָׂר מֵאֵבֶר מִן הַחַי וְאַחַר כָּךְ חִשֵּׁב עָלָיו - צָרִיךְ הֶכְשֵׁר. חִשֵּׁב עָלָיו וְאַחַר כָּךְ חָתַכוֹ - אֵינוֹ צָרִיךְ הֶכְשֵׁר.

ג. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ נְבֵלַת הָעוֹף טָהוֹר אֵינָהּ צְרִיכָה הֶכְשֵׁר, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִטַּמְּאָה טַמְּאָה חֲמוּרָה, וְכָל הַמִּטַּמֵּא טַמְּאָה חֲמוּרָה - אֵינוֹ צָרִיךְ הֶכְשֵׁר.

ד. וְאֵלּוּ הֵן, פְּרִיצֵי זֵיתִים וַעֲנָבִים הַיּוֹצְאִין מִתַּחַת הַגֶּפֶת וּמִתַּחַת הַזָּגִין, חֹשֶׁב עֲלֵיהֶן לְאוֹכְלִין - אֵין מִטַּמְּאִין טַמְּאַת אוֹכָלִין, כְּנָסָן לְאוֹכָלִין - מִטַּמְּאִין טַמְּאַת אוֹכָלִין. הַחַרְצַנִּין וְהַזָּגִין, אַף עַל פִּי שֶׁכְּנָסָן לְאוֹכָלִין - בְּטֵלָה דַּעְתּוֹ. מוֹדֶה רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, בְּפִגִּין וּבְסֶר שֶׁשְּׁלָקָן עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת, שֶׁהֵן מִטַּמְּאִין טַמְּאַת אוֹכָלִין. פִּגֵּי הַשִּׁיפּוֹת - מִטַּמְּאִין טַמְּאַת אוֹכָלִין. פִּגֵּי הָאַגְסִין, וְהַקְּרוּסְטְמֵלִין, וְהַפְּרִישִׁין, וְהָעֲזַרְדִּין, בְּעוֹנָתָן לְמַעֲשֵׂר - מִטַּמְּאִין טַמְּאַת אוֹכָלִין. פָּחוֹת מִכָּאן אוֹ שֶׁשְּׁלָקָן - מִטַּמְּאִין טַמְּאַת אוֹכָלִין. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: זֵיתִים וּבֹסֶר שֶׁסְּחָטָן עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת - מַשְׁקֶה הַיּוֹצֵא מֵהֶן טָהוֹר, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא שָׂרָף.

ה. לוּלְבֵי הַזְּרָדִין וְהַחֲרוּבִין עַד שֶׁלֹּא הִמְתִּיקוּ - אֵין מִטַּמְּאִין טַמְּאַת אוֹכָלִין, מִשֶּׁהִמְתִּיקוּ - מִטַּמְּאִין טַמְּאַת אוֹכָלִין. אֲבָל הַלּוּף וְהַחַרְדָּל וְהַתּוּרְמוּסִים וּשְׁאָר כָּל הַנִּכְבָּשִׁים, בֵּין שֶׁהִמְתִּיקָן בֵּין עַד שֶׁלֹּא הִמְתִּיקָן - מִטַּמְּאִין טַמְּאַת אוֹכָלִין.

ו. קוּר נָקָח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, וְאֵינוֹ מִטַּמֵּא טַמְּאַת אוֹכָלִין. כַּפְּנִיּוֹת נְקָחוֹת בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, וּמִטַּמְּאִין טַמְּאַת אוֹכָלִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּכָלָן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: קוּר הֲרֵי הוּא כְּעֵץ לְכָל דָּבָר, אֶלָּא שֶׁנִּקַּח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר. כַּפְּנִיּוֹת הֲרֵי הֵן כִּפְרִי לְכָל דִּבְרֵיהֶן, אֶלָּא שֶׁהֵן פְּטוּרוֹת מִן הַמַּעֲשֵׂר.

תּוֹסֶפְתָּא

ז. עָרְלָה, וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם, וְשׁוֹר הַנִּסְקָל, וְעֶגְלָה עֲרוּפָה, וְצִפֳּרֵי מְצוֹרָע, וּפֶטֶר חֲמוֹר, וּבָשָׂר בֶּחָלָב - כֻּלָּן הֵן מְטַמְּאִין טָמֵאת אוֹכָלִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כֻּלָּן אֵין מְטַמְּאִין טָמֵאת אוֹכָלִין. וּמוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּבָשָׂר וְחָלָב, שֶׁמְּטַמֵּא טָמֵאת אוֹכָלִין. וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: יֵשׁ נוֹתָר שֶׁמְּטַמֵּא טָמֵאת אוֹכָלִין. וְיֵשׁ נוֹתָר שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא טָמֵאת אוֹכָלִין. כֵּיצַד? לֶן לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים - אֵין מְטַמֵּא טָמֵאת אוֹכָלִין. לֶן לְאַחַר זְרִיקַת דָּמִים - מְטַמֵּא טָמֵאת אוֹכָלִין. פִּגּוּל מִקְדָּשֵׁי קָדָשִׁים וּמִקְדָּשִׁים קַלִּים - אֵינוֹ מְטַמֵּא טָמֵאת אוֹכָלִין. כַּרְשִׁינִין - מְטַמְּאִין טָמֵאת אוֹכָלִין; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵין מְטַמְּאִין טָמֵאת אוֹכָלִין. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: יֵשׁ לְךָ דָּבָר שֶׁהוּא חַיָּב בְּמַעֲשְׂרוֹת וְאֵינוֹ מְטַמֵּא טָמֵאת אוֹכָלִין? אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן: יֵשׁ לְךָ דָּבָר שֶׁאֵין מְטַמֵּא טָמֵאת אוֹכָלִין וְחַיָּב בְּמַעֲשְׂרוֹת? אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: אַף אַתָּה כָּפַרְתָּ בַּהֲלָכָה.

ח. תִּלְתָּן, הַכֹּל מוֹדִין שֶׁהוּא מְטַמֵּא טָמֵאת אוֹכָלִין. בּוּקִי - אֵינוֹ מְטַמֵּא טָמֵאת אוֹכָלִין. קוּר שֶׁשָּׁלַק - מְטַמֵּא טָמֵאת אוֹכָלִין. הַתְּמָרִים וְהַגְּרוֹגָרוֹת שֶׁנָּתָן בִּקְדֵרָה לְתַבְלִין - מְטַמֵּא טָמֵאת אוֹכָלִין, עַד שֶׁיִּפָּסְלוּ מִלֶּאֱכֹל אָדָם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חֲגָבִים שֶׁנָּתָן בִּקְדֵרָה לְתַבְלִין - מְטַמְּאִין טָמֵאת אוֹכָלִין עַד שֶׁיִּפָּסְלוּ מִלֶּאֱכֹל לְאָדָם.

ט. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: לֹא נֶחְלְקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וַחֲכָמִים עַל חֲלוֹת דְּבֵשׁ שֶׁאֵינָן מְקַבְּלוֹת טָמְאָה בְּאִיבֵּיהֶן. וּמִימֵיהֶם שֶׁל כֹּהֲנִים לֹא נִמְנְעוּ מִלְּהֵיוֹת בּוֹדְקִין עֲלֵיהֶן יַיִן בְּטֻמְאָה וְרוֹדִין אוֹתָן בְּטָהֳרָה, עַל מָה נֶחְלְקוּ? עַל הַשַּׁבָּת וְעַל הַשְּׁבִיעִית, שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הֲרֵי הִיא כְּקַרְקַע. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הֲרֵי הוּא כִּכְלִי. וְאִם הָיָה מְחֻבָּר בְּטִיט - הַכֹּל מוֹדִין שֶׁהוּא כְּקַרְקַע לְכָל דָּבָר. הָיָה נָתוּן עַל גַּבֵּי שְׁתֵּי יְתֵדוֹת - הַכֹּל מוֹדִין שֶׁהוּא כִּכְלִי לְכָל דָּבָר.

הַשָּׁלֵם

מַסֶּכֶת בְּרָכוֹת

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. מֵאֵימָתַי קוֹרִין אֶת שְׁמַע בְּעַרְבִית? מִשָּׁעָה שֶׁבְּנֵי אָדָם נִכְנָסִין לֶאֱכוֹל פִּיתָּן בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מִשָּׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים זַכָּאִין לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָתָן, סִימָן לַדָּבָר - צֵאת הַכּוֹכָבִים וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר, זֶכֶר לַדָּבָר (נְחֶמְיָה ד, טו): "וְחֶצְיָם מַחֲזִיקִים בָּרְמָחִים מֵעֲלוֹת הַשַּׁחַר עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים":

ב. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: פְּעָמִים שֶׁאָדָם קוֹרֵא אוֹתָהּ שְׁתֵּי פְּעָמִים בַּלַּיְלָה, אַחַת קֹדֶם שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר וְאַחַת מִשֶּׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר, וְנִמְצָא יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָה שֶׁל יוֹם וְשֶׁל לַיְלָה:

ג. רַבִּי אוֹמֵר: אַרְבַּע מִשְׁמָרוֹת הֲוֵי הַלַּיְלָה. עוֹנָה - אַחַת מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע לְשָׁעָה. וְהָעֵת - אַחַת מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע לְעוֹנָה. וְהָרֶגַע - אַחַת מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע בָּעֵת. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: שָׁלֹשׁ אַשְׁמוּרוֹת בַּלַּיְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שׁוֹפְטִים ז, ט): "רֹאשׁ הָאַשְׁמֹרֶת הַתִּיכוֹנָה", אֵין תִּיכוֹנָה אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ:

ד. מֵאֵימָתַי קוֹרִין אֶת שְׁמַע בְּשַׁחֲרִית? אֲחֵרִים אוֹמְרִים: כְּדֵי שֶׁיְּהֵא רוֹאֶה חֲבֵרוֹ בְּרָחוֹק אַרְבַּע אַמּוֹת וּמַכִּירוֹ. מִצְוָתָהּ עִם הָנֵץ הַחַמָּה, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא סוֹמֵךְ גְּאוּלָּה לִתְפִלָּה, וְנִמְצָא מִתְפַּלֵּל בַּיּוֹם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: פַּעַם אַחַת הָיִיתִי מְהַלֵּךְ אַחַר רַבִּי עֲקִיבָא וְאַחַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע, כְּמִדָּמֶה אֲנִי שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ מִלִּקְרוֹת, אֶלָּא שֶׁעוֹסְקִין בְּצָרְכֵי צִבּוּר.

תּוֹסֶפְתָּא

קָרִיתִי וְשָׁנִיתִי, וְאַחַר כָּךְ הִתְחִילוּ הֵן, וּכְבָר נִרְאֶתָה חַמָּה עַל רָאשֵׁי הֶהָרִים:

ה. הַחֲתָנִים וְכָל הָעוֹסְקִין בְּמִצְוֹת - פְּטוּרִין מִקְּרִיאַת שְׁמַע, וּמִן הַתְּפִלָּה וּמִן הַתְּפִלִּין, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּשָׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ" - פָּרַט לַחֲתָנִים. "וּבְלֶכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ" - פָּרַט לָעֲסוּקִין בְּמִצְוֹת:

ו. מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וּבְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, שֶׁהָיוּ שְׁרוּיִין בְּמָקוֹם אֶחָד, וְהָיָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל מַטֶּה וְרַבִּי אֶלְעָזָר זָקוּף. וְהִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע, וְנִזְקַף רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְהִטָּה רַבִּי אֶלְעָזָר. אָמַר לוֹ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: "מַה זֶּה אֶלְעָזָר"?! אָמַר לוֹ: "יִשְׁמָעֵאל אָחִי! אוֹמְרִים לְאֶחָד: מִפְּנֵי מַה זָּקַנְךָ מְגֻדָּל? אָמַר לָהֶם: יְהֵא כְּנֶגֶד הַמַּשְׁחִיתִים! אֲנִי שֶׁהָיִיתִי זָקוּף - הִטֵּיתִי. אַתָּה שֶׁהָיִית מַטֶּה - זָקַפְתָּ"?! אָמַר לוֹ: "אַתָּה הִטֵּיתָה - לְקַיֵּם כִּדְבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי, אֲנִי נִזְקַפְתִּי - לְקַיֵּם דִּבְרֵי בֵּית הִלֵּל". דָּבָר אַחֵר: שֶׁלֹּא יִרְאוּ הַתַּלְמִידִים וְיִקְבְּעוּ כִּדְבָרֶיךָ הֲלָכָה לְדוֹרוֹת:

ז. לָמָּה אָמְרוּ 'אַחַת אַרְכָה וְאַחַת קְצָרָה'? מָקוֹם שֶׁאָמְרוּ לְהַאֲרִיךְ - אֵינוֹ רַשַּׁאי לְקַצֵּר, לְקַצֵּר - אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַאֲרִיךְ, לַחְתֹּם - אֵינוֹ רַשַּׁאי שֶׁלֹּא לַחְתֹּם, שֶׁלֹּא לַחְתֹּם - אֵינוֹ רַשַּׁאי לַחְתֹּם, לְפִתֹּחַ בְּבָרוּךְ - אֵינוֹ רַשַּׁאי שֶׁלֹּא לְפִתֹּחַ בְּבָרוּךְ, שֶׁלֹּא לְפִתֹּחַ בְּבָרוּךְ - אֵינוֹ רַשַּׁאי לְפִתֹּחַ בְּבָרוּךְ, לְשׁוּחַ - אֵינוֹ רַשַּׁאי שֶׁלֹּא לְשׁוּחַ, שֶׁלֹּא לְשׁוּחַ - אֵינוֹ רַשַּׁאי לְשׁוּחַ:

ח. אֵלּוּ בְּרָכוֹת שֶׁמְּקַצְּרִין בָּהֶן: הַמְּבָרֵךְ עַל הַפֵּרוֹת וְעַל מִצְוֹת בִּרְכַּת הַזְּמַן וּבְרָכָה אַחֲרוֹנָה שֶׁבְּקְרִיאַת שְׁמַע וְשֶׁבִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן. אֵלּוּ בְּרָכוֹת שֶׁמַּאֲרִיכִין בָּהֶן: בִּרְכַּת תַּעֲנִית וּבְרָכוֹת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבְרָכוֹת יוֹם הַכִּפּוּרִים, מִבְרָכוֹת שֶׁל אָדָם נָכְר אִם בּוּר הוּא, אִם תַּלְמִיד חָכָם הוּא:

ט. אֵלּוּ בְּרָכוֹת שֶׁאֵין חוֹתְמִין בָּהֶן בְּבָרוּךְ: הַמְּבָרֵךְ עַל הַפֵּרוֹת וְעַל הַמִּצְוֹת בִּרְכַּת הַזְּמַן וּבְרָכָה אַחֲרוֹנָה שֶׁבִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי הָיָה חוֹתֵם בִּבְרָכָה אַחֲרוֹנָה שֶׁבִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן וּמַאֲרִיךְ בָּהּ:

י. אֵלּוּ בְּרָכוֹת שֶׁפּוֹתְחִין בָּהֶן בְּבָרוּךְ: כָּל הַבְּרָכוֹת כֻּלָּן פּוֹתְחִין בְּבָרוּךְ, חוּץ מִן הַבְּרָכָה הַסְּמוּכָה לִשְׁמַע, וּבְרָכָה הַסְּמוּכָה לִבְרָכָה אַחֶרֶת, שֶׁאֵין פּוֹתְחִין בָּהֶן בְּבָרוּךְ:

יא. אֵלּוּ בְּרָכוֹת שֶׁשּׁוֹחִין בָּהֶן: בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה תְּחִלָּה וְסוֹף, וּבְמוּדִים תְּחִלָּה וְסוֹף. וְהַשּׁוֹחֶה בְּכָל בְּרָכָה וּבְרָכָה - מְלַמְּדִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁחֶה. וְאֵין עוֹנִין עִם הַמְבָרֵךְ; רַבִּי יְהוּדָה הָיָה עוֹנֶה עִם הַמְבָרֵךְ (יְשַׁעְיָה ו, ג): "קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ"; (יְחֶזְקֵאל ג, יב): "בָּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ"; כָּל אֵלּוּ הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר עִם הַמְבָרֵךְ:

יב. מַזְכִּירִין יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: הֲרֵינִי כְּבֶן שִׁבְעִים שָׁנָה, וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת, עַד שֶׁדְּרָשָׁהּ בֶּן זוֹמָא, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים טז, ג): "לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ"; "יְמֵי חַיֶּיךָ" - הַיָּמִים. "כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ" - הַלֵּילוֹת; אֵלּוּ דִּבְרֵי בֶּן זוֹמָא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: "יְמֵי חַיֶּיךָ" - הָעוֹלָם הַזֶּה. "כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ" - לְהָבִיא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ. אָמַר לָהֶם בֶּן זוֹמָא לַחֲכָמִים: וְכִי מַזְכִּירִים יְצִיאַת מִצְרַיִם לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ? הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (יִרְמְיָה כג, ז): "לָכֵן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם ה'" וְגוֹ'?! אָמְרוּ לוֹ: לֹא שֶׁתֵּעָקֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם מִמְּקוֹמָהּ, אֶלָּא שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם מוּסָף עַל הַמַּלְכֻיּוֹת, וּמַלְכֻיּוֹת עִקָּר, וִיצִיאַת מִצְרַיִם טְפֵלָה. כֵּיוֹצֵא בוֹ (בְּרֵאשִׁית לה, ה): "לֹא יֵאָמֵר שְׁמְךָ עוֹד יַעֲקֹב" וְגוֹ'; לֹא שֶׁתֵּעָקֵר שֵׁם יַעֲקֹב מִמֶּנּוּ, אֶלָּא שֶׁתִּהֵא שֵׁם יַעֲקֹב מוּסָף עַל יִשְׂרָאֵל, יִשְׂרָאֵל עִקָּר וְיַעֲקֹב טְפֵלָה:

יג. כֵּיוֹצֵא בוֹ (יְשַׁעְיָה מג, יח): "אַל תִּזְכְּרוּ רִאשֹׁנוֹת". "אַל תִּזְכְּרוּ רִאשֹׁנוֹת" - אֵלּוּ עֹל מַלְכֻיּוֹת. "וְקַדְמֹנִיּוֹת אַל תְּחַבֵּנָּנוּ" - אֵלּוּ עֹל מִצְרַיִם. "הִנְנִי עֹשֶׂה חֲדָשָׁה עַתָּה תִּצְמָח

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

הֲלֹא תֵּדָעוּהָ" - אֵלּוּ מִלְחֶמֶת גּוֹג. מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְאֶחָד שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ, וּפָגַע בּוֹ זְאֵב וְנִצַּל מִמֶּנּוּ, וְהָיָה מְסַפֵּר מַעֲשֶׂה הַזְּאֵב. חָזַר וּפָגַע בּוֹ אֲרִי וְנִצַּל מִמֶּנּוּ, וְהָיָה מְסַפֵּר מַעֲשֶׂה אֲרִי. וּפָגַע בּוֹ נָחָשׁ וְנִצַּל מִמֶּנּוּ. שָׁכַח מַעֲשֶׂה שְׁנֵיהֶם וְהָיָה מְסַפֵּר מַעֲשֶׂה נָחָשׁ. כָּךְ יִשְׂרָאֵל - צָרוֹת אֲחֵרוֹנוֹת מְשַׁכְּחוֹת אֶת הָרִאשׁוֹנוֹת:

יד. כַּיּוֹצֵא בּוֹ (בְּרֵאשִׁית יז, טו): "שָׂרַי אִשְׁתְּךָ לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמָהּ שָׂרָי כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ"; בַּתְּחִלָּה הָיִא שָׂרַי לְאָמָּתָהּ, עַכְשָׁו הָיְתָה שָׂרָה לְכָל הָאֻמּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ". כַּיּוֹצֵא בּוֹ (שָׁם שָׁם ה): "לֹא יִקָּרֵא עוֹד שִׁמְךָ אַבְרָם וְהָיָה שִׁמְךָ אַבְרָהָם"; בַּתְּחִלָּה הָרֵי אַתָּה אַב לְכָל אָרָם, וּלְבַסּוֹף הָרֵי אַתָּה אַב לְכָל הָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם): "כִּי אַב הֲמוֹן גּוֹיִם נְתַתִּיךָ":

טו. אַף עַל פִּי שֶׁחוֹזֵר וְקוֹרֵא "אַבְרָהָם" - 'אַבְרָם', אֵינוֹ לְגַנַּאי אֶלָּא לְשֶׁבַח. לְ"הוֹשֵׁעַ" - 'הוֹשֵׁעַ', אֵינוֹ לְגַנַּאי אֶלָּא לְשֶׁבַח. הוּא אַבְרָם עַד שֶׁלֹּא נִדְבַּר עִמּוֹ הוּא אַבְרָם מִשֶּׁנִּדְבַּר עִמּוֹ, הוּא הוֹשֵׁעַ עַד שֶׁלֹּא נִכְנַס לְגִדְלָה הוּא הוֹשֵׁעַ מִשֶּׁנִּכְנַס לְגִדְלָה. מֹשֶׁה מֹשֶׁה, אַבְרָהָם אַבְרָהָם, יַעֲקֹב יַעֲקֹב, שְׁמוּאֵל שְׁמוּאֵל - כְּלָן לְשׁוֹן חִבָּה לְשׁוֹן זֵרוּז. הֵן הֵן עַד שֶׁלֹּא נִדְבַּר עִמָּהֶן וְהֵן הֵן מִשֶּׁנִּדְבַּר עִמָּהֶן, הֵן הֵן עַד שֶׁלֹּא נִכְנְסוּ לְגִדְלָה וְהֵן הֵן מִשֶּׁנִּכְנְסוּ לְגִדְלָה:

טז. כַּיּוֹצֵא בּוֹ (תְּהִלִּים עו, ג): "וַיְהִי בְשָׁלֵם סֻכּוֹ"; וְכִי מַה רָאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִיר לָהּ שֵׁם הָרִאשׁוֹן? לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר (יִרְמְיָה לב, לא): "עַל אַפִּי וְעַל חֲמָתִי הָיְתָה לִי הָעִיר הַזֹּאת לְמִן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּנוּ אוֹתָהּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה, לְהָסִיר מֵעַל פָּנָי"; יָכוֹל אַף עַכְשָׁו הָרֵי הִיא בְּחֲמָה? תַּלְמוּד לוֹמַר (תְּהִלִּים סח, יז): "הָהָר חָמַד אֱלֹהִים לְשִׁבְתּוֹ", הָרֵי הִיא בְּחֲמָדָה וּבְתַאֲוָה, מְלַמֵּד שֶׁכִּפֶּר לָהּ חֲרְבָתָהּ, שֶׁאֵין שְׁכִינָה חוֹזֶרֶת עַד שֶׁתֵּעָשֶׂה הַר, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ג, כה): "הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְּבָנוֹן". "וַיְהִי בְשָׁלֵם סֻכּוֹ"; מְצִינוּ כְּשֶׁהִיא שָׁלֵם קְרוּיָה הַר, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית כב, יד): "וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם ה' יִרְאֶה" וְגוֹ'; וְאוֹמֵר (תְּהִלִּים קלו, ז): "זְכֹר ה' לִבְנֵי אֱדוֹם". מֵאֵימָתַי? מִשֶּׁנַּעֲקְרוּ יְסוֹדוֹתֶיהָ מִמֶּנָּה. "הָאוֹמְרִים עָרוּ עָרוּ עַד הַיְסוֹד בָּהּ".

מַסֶּכֶת בְּרָכוֹת פֶּרֶק שֵׁנִי

א. הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמַע - צָרִיךְ לְהַזְכִּיר יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּ'אֱמֶת וְיַצִּיב'. רַבִּי אוֹמֵר: צָרִיךְ לְהַזְכִּיר בָּהּ מַלְכוּת. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: צָרִיךְ לְהַזְכִּיר בָּהּ מַכַּת בְּכוֹרוֹת וּקְרִיעַת יַם סוּף:

ב. הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמַע - צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּן אֶת לִבּוֹ. רַבִּי אֲחַאי אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה: אִם כִּוֵּן לִבּוֹ בְּפֶרֶק רִאשׁוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא כִוֵּן אֶת לִבּוֹ בְּפֶרֶק אַחֲרוֹן - יָצָא:

ג. הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמַע לְמַפְרֵעַ - לֹא יָצָא. וְכֵן בְּהַלֵּל. וְכֵן בִּתְפִלָּה. וְכֵן בְּמִגִּלָּה:

ד. הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמַע וְטָעָה, וְהִשְׁמִיט בָּהּ פָּסוּק אֶחָד - לֹא יַחֲזֹר וְיִקְרָא אֶת הַפָּסוּק בִּפְנֵי עַצְמוֹ, אֶלָּא מַתְחִיל בְּאוֹתוֹ פָּסוּק, וְגוֹמֵר עַד סוֹף. וְכֵן בְּהַלֵּל. וְכֵן בִּמְגִלָּה. וְכֵן בִּתְפִלָּה. הַנִּכְנָס לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וּמְצָאָן שֶׁקָּרְאוּ חֲצָיָהּ, וְגָמַר עִמָּהֶן - לֹא יַחֲזֹר וְיִקְרָא מֵרֹאשָׁהּ עַד אוֹתוֹ מָקוֹם, אֶלָּא מַתְחִיל מֵרֹאשׁ, וְגוֹמֵר עַד סוֹף. וְכֵן בְּהַלֵּל. וְכֵן בִּתְפִלָּה. וְכֵן בְּמִגִלָּה:

ה. הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמַע וְטָעָה, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ הֵיכָן טָעָה - חוֹזֵר לְרֹאשׁ הַפֶּרֶק. טָעָה בֵּין כְּתֵיבָה רִאשׁוֹנָה לְאַחֲרוֹנָה - חוֹזֵר לִכְתִיבָה רִאשׁוֹנָה:

ו. כּוֹתְבֵי סְפָרִים תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת - מַפְסִיקִין לִקְרוֹת שְׁמַע, וְאֵין מַפְסִיקִין לִתְפִלָּה. רַבִּי אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁאֵין מַפְסִיקִין לִתְפִלָּה - כָּךְ אֵין מַפְסִיקִין לִקְרִיאַת שְׁמַע. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן עֲקִיבָה אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁמַּפְסִיקִין לִקְרִיאַת שְׁמַע - כָּךְ מַפְסִיקִין לִתְפִלָּה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק: כְּשֶׁהָיָה רַבָּן גַּמְלִיאֵל

תּוֹסֶפְתָּא

וּבֵית דִּינוֹ בְּיַבְנֶה, הָיוּ עֲסוּקִים בְּצָרְכֵי צִבּוּר - לֹא הָיוּ מַפְסִיקִין, שֶׁלֹּא לְהַסִּיעַ מִלִּבָּן:

ז. הַכַּתָּף, אַף עַל פִּי שֶׁמַּשָּׂאוֹ עַל כְּתֵפוֹ - הֲרֵי זֶה קוֹרֵא. אֲבָל בְּשָׁעָה שֶׁפּוֹרֵק וְטוֹעֵן - לֹא יִקְרָא, לְפִי שֶׁאֵין לִבּוֹ מִתְכַּוֵּן. בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ לֹא יִתְפַּלֵּל עַד שֶׁיִּפְרֹק:

ח. פּוֹעֲלִין - קוֹרִין בְּרֹאשׁ הָאֵילָן, וּמִתְפַּלְּלִין בְּרֹאשׁ הַזַּיִת אוֹ בְּרֹאשׁ הַתְּאֵנָה. וּשְׁאָר כָּל הָאִילָנוֹת - יוֹרְדִין לְמַטָּה וּמִתְפַּלְּלִין. בַּעַל הַבַּיִת - בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ יוֹרֵד לְמַטָּה וּמִתְפַּלֵּל. פּוֹעֲלִין - קוֹרִין אֶת שְׁמַע וּמְבָרְכִין לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ. אוֹכְלִין אֶת פִּתָּן וּמְבָרְכִין לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ. וּמִתְפַּלְּלִין שָׁלֹשׁ פְּעָמִים שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. אֲבָל אֵין יוֹרְדִין לִפְנֵי הַתֵּבָה:

ט. הַשּׁוֹשְׁבִינִין וְכָל בְּנֵי הַחֻפָּה - פְּטוּרִין מִן הַתְּפִלָּה וּמִן הַתְּפִלִּין כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים. וְחַיָּבִין בְּקְרִיאַת שְׁמַע. רַבִּי שִׁילָא אוֹמֵר: חָתָן - פָּטוּר, וְכָל בְּנֵי הַחֻבּוּרָה - חַיָּבִין:

י. קָבְרוּ אֶת הַמֵּת וְעָמְדוּ בַּשּׁוּרָה, שׁוּרָה הָרוֹאָה אֶת הַפָּנִימִית - פְּטוּרָה. וְשֶׁאֵינָהּ רוֹאָה אֶת הַפָּנִימִית - חַיֶּבֶת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם אֵין שָׁם אֶלָּא שׁוּרָה אַחַת, הָעוֹמְדִים שָׁם לְשֵׁם כָּבוֹד - חַיָּבִין. לְשֵׁם אֵבֶל - פְּטוּרִין. יָרְדוּ לַהֶסְפֵּד, הָרוֹאִין אֶת הַפָּנִימִית - פְּטוּרִין. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: וּשְׁנֵיהֶם לָהֶם. וְשֶׁאֵין רוֹאִין אֶת הַפָּנִימִית - חַיָּבִין. הַסּוֹפֵד וְכָל הָעוֹסְקִים בַּהֶסְפֵּד - מַפְסִיקִין לִקְרִיאַת שְׁמַע, וְאֵין מַפְסִיקִין לִתְפִלָּה. מַעֲשֶׂה שֶׁהִפְסִיקוּ רַבּוֹתֵינוּ לִקְרִיאַת שְׁמַע וְלִתְפִלָּה:

יא. בַּעַל קֶרִי חוֹלֶה שֶׁנָּתַן עָלָיו תִּשְׁעָה קַבִּין מַיִם - הֲרֵי זֶה קוֹרֵא. אֲבָל אֵינוֹ מוֹצִיא אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן עַד שֶׁיֵּבֵא בְּאַרְבָּעִים סְאָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַרְבָּעִים סְאָה מִכָּל מָקוֹם:

יב. הַזָּבִין וְהַזָּבוֹת וְהַנִּדּוֹת וְהַיּוֹלְדוֹת - מְתָּרִין לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה, וְלִשְׁנוֹת בַּמִּשְׁנָה, בַּמִּדְרָשׁ, בַּהֲלָכוֹת וּבְאַגָּדוֹת. וּבַעֲלֵי קָרְיִין - אֲסוּרִין בְּכֻלָּן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שׁוֹנֶה הוּא בַּהֲלָכוֹת הָרְגִילוֹת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַצִּיעַ אֶת הַמִּשְׁנָה:

יג. בַּעַל קֶרִי שֶׁאֵין לוֹ מַיִם לִטְבֹּל - הֲרֵי זֶה קוֹרֵא אֶת שְׁמַע וְאֵינוֹ מַשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ, וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: קוֹרֵא אֶת שְׁמַע וּמַשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ, וּמְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: פַּעַם אַחַת הָיִינוּ יוֹשְׁבִין לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָה בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְהָיִינוּ קוֹרִין אֶת שְׁמַע, וְלֹא הָיִינוּ מַשְׁמִיעִים לְאָזְנֵינוּ מִפְּנֵי קֶסְדּוֹר אֶחָד שֶׁהָיָה עוֹמֵד עַל הַפֶּתַח. אָמְרוּ לוֹ: אֵין שָׁעַת הַסַּכָּנָה רְאָיָה:

יד. הֲרֵי שֶׁהָיָה עוֹמֵד בַּשָּׂדֶה עָרֹם, אוֹ שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה מְלַאכְתּוֹ עָרֹם - הֲרֵי זֶה מְכַסֶּה אֶת עַצְמוֹ בַּתֶּבֶן וּבַקַּשׁ וּבְכָל דָּבָר, וְקוֹרֵא. אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: אֵין שְׁבָחוֹ שֶׁל אָדָם לִהְיוֹת יוֹשֵׁב עָרֹם, זֶה - מְכַסֶּה עַצְמוֹ בַּתֶּבֶן וּבַקַּשׁ וּבְכָל דָּבָר, וְקוֹרֵא. אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם - לֹא בָרָאוֹ עָרוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לח, ט): **"בְּשׂוּמִי עָנָן לְבֻשׁוֹ וַעֲרָפֶל חֲתֻלָתוֹ"**. **עָנָן לְבֻשׁוֹ** - זֶה הַשְּׁפִיר. **וַעֲרָפֶל חֲתֻלָתוֹ** - זֶה הַשִּׁלְיָא. הֲרֵי שֶׁהָיְתָה מִטְפַּחַת שֶׁל בֶּגֶד וְשֶׁל עוֹר חֲגוּרָה לוֹ עַל מָתְנָיו - הֲרֵי זֶה קוֹרֵא. בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - לֹא יִתְפַּלֵּל עַד שֶׁיְּכַסֶּה לִבּוֹ:

טו. לֹא יַכְנִיס אָדָם אֶת רֹאשׁוֹ לְתוֹךְ קִבּוֹ[1] וְיִקְרָא אֶת שְׁמַע. וְאִם הָיְתָה אֲפַרְקְסוּתוֹ[2] חֲגוּרָה לוֹ מִבִּפְנִים[3] - הֲרֵי זֶה מָתָר:

---

[1] לְתוֹךְ הָאֹהֶל שֶׁלּוֹ.

[2] לְפִי רַשִּׁ"י בִּבְרָכוֹת כד ע"ב, הַפְּרוּשׁ סוּדָר שֶׁבְּרֹאשׁוֹ. וּלְפִי רַב הַאי גָּאוֹן הָיְנוּ בֶּגֶד תַּחְתּוֹן שֶׁלּוֹבֵשׁ תַּחַת חֲלוּקוֹ.

[3] הָיְנוּ שֶׁאֵין לִבּוֹ וְעֵינָיו רוֹאִים אֶת הָעֲרָוָה - מָתָר.

הַשָּׁלֵם

טז. שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ יְשֵׁנִים בְּטַלִּית אַחַת - אֵינָן רַשָּׁאִין לִקְרוֹת אֶת שְׁמַע. אֶלָּא: זֶה - מִתְכַּסֶּה בְּכִסּוּתוֹ וְקוֹרֵא. וְזֶה - מִתְכַּסֶּה בְּכִסּוּתוֹ וְקוֹרֵא. וְאִם הָיוּ בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ קְטַנִּים - הֲרֵי זֶה מֻתָּר:

יז. קָטָן שֶׁיָּכוֹל לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת - פּוֹרְשִׁים מִצּוֹאָתוֹ וּמִמֵּי רַגְלָיו אַרְבַּע אַמּוֹת. אֵין פּוֹרְשִׁין אֶלָּא מִשֶּׁל אָדָם. וּמִשֶּׁל כְּלָבִים - בִּזְמַן שֶׁנִּתַּן לְתוֹכָן עוֹרוֹת:

יח. גֶּרֶף שֶׁל רֵעִי וְעָבִיט שֶׁל מֵי רַגְלַיִם עִמּוֹ בַּבַּיִת - הֲרֵי זֶה מַרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת וְקוֹרֵא. שֶׁלְּפָנַי הַמִּטָּה - נוֹתֵן לְתוֹכוֹ מַיִם כָּל שֶׁהוּא וְקוֹרֵא. וְאִם לָאו - לֹא יִקְרָא. רַבִּי זַכַּאי אוֹמֵר: אִם נָתַן לְתוֹכוֹ רְבִיעִית מַיִם - יִקְרָא. וְאִם לָאו - לֹא יִקְרָא. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שֶׁלְּפָנַי הַמִּטָּה - לֹא יִקְרָא. שֶׁלְּאַחַר הַמִּטָּה - יִקְרָא. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֲפִלּוּ כָּל הַבַּיִת כֻּלּוֹ כְּעֶשֶׂר אַמּוֹת וּגְרָף שֶׁל רֵעִי מֻנָּח לְתוֹכוֹ - לֹא יִקְרָא עַד שֶׁיַּכְנִיסֶנּוּ, אוֹ יַנִּיחֶנּוּ תַּחַת הַמִּטָּה:

יט. לֹא יִכָּנֵס אָדָם בְּמְבוֹאוֹת הַמְטַנָּפוֹת וְיִקְרָא אֶת שְׁמַע. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא כְּשֶׁהוּא קוֹרֵא - הֲרֵי זֶה מַפְסִיק עַד שֶׁיֵּצֵא מֵרְשׁוּת כָּל אוֹתוֹ מָקוֹם וְיִקְרָא. לֹא יַעֲמֹד אָדָם וְיִתְפַּלֵּל וְצָרִיךְ לִנְקֹבֵיו, שֶׁנֶּאֱמַר (עָמוֹס ד, יב): "הָכֹן לִקְרַאת אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל":

כ. לֹא יִטּוֹל אֶת הַמַּיִם בְּמָקוֹם שֶׁמִּתְפַּלֵּל - אֶלָּא אִם כֵּן מַרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת. יָבְשׁוּ אוֹ נִבְלְעוּ - הֲרֵי זֶה מֻתָּר:

כא. הַנִּכְנָס לְבֵית הַמֶּרְחָץ, בְּמָקוֹם שֶׁבְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין לְבוּשִׁין - יֵשׁ שָׁם מִקְרָא וּתְפִלָּה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁאֵלַת שָׁלוֹם. נוֹתֵן אֶת תְּפִלָּיו, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ חוֹלֵץ אֶת תְּפִלָּיו. מָקוֹם שֶׁבְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין לְבוּשִׁין וַעֲרֻמִּין - יֵשׁ שָׁם שְׁאֵלַת שָׁלוֹם, וְאֵין שָׁם מִקְרָא וּתְפִלָּה, וְאֵינוֹ חוֹלֵץ אֶת תְּפִלָּיו, וְאֵינוֹ נוֹתֵן לְכַתְּחִלָּה. מָקוֹם שֶׁבְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין עֲרֻמִּין - אֵין שָׁם שְׁאֵלַת שָׁלוֹם,

וְאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר מִקְרָא וּתְפִלָּה, וְחוֹלֵץ אֶת תְּפִלָּיו, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן:

כב. הִלֵּל הַזָּקֵן אוֹמֵר: אַל תֵּרָאֶה עָרֹם. אַל תֵּרָאֶה לָבוּשׁ. אַל תֵּרָאֶה עוֹמֵד. אַל תֵּרָאֶה יוֹשֵׁב. אַל תֵּרָאֶה שׂוֹחֵק. אַל תֵּרָאֶה בּוֹכֶה. שֶׁנֶּאֱמַר (קֹהֶלֶת ג, ד): "עֵת לִבְכּוֹת וְעֵת לִשְׂחֹק":

מַסֶּכֶת בְּרָכוֹת פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. כֵּיצַד שָׁנִינוּ תּוֹרָה קֶבַע לִקְרוֹת שְׁמַע - כָּךְ נָתְנוּ חֲכָמִים קֶבַע לִתְפִלָּה. מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ: 'תְּפִלַּת הַשַּׁחַר עַד חֲצוֹת'? שֶׁכֵּן תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר הָיָה קָרֵב עַד חֲצוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת, שֶׁכֵּן תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר קָרֵב וְהוֹלֵךְ עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת. וּמִפְּנֵי מַה אָמְרוּ: 'תְּפִלַּת מִנְחָה עַד הָעֶרֶב'? שֶׁכֵּן תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם הָיָה קָרֵב עַד הָעֶרֶב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד פְּלַג הַמִּנְחָה, שֶׁהָרֵי תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם קָרֵב וְהוֹלֵךְ עַד פְּלַג הַמִּנְחָה. וּמִפְּנֵי מַה אָמְרוּ 'תְּפִלַּת הָעֶרֶב אֵין לָהּ קֶבַע'? שֶׁהָרֵי אֵבָרִין וּפַדְּרִין קְרֵבִין וְהוֹלְכִין כָּל הַלַּיְלָה. וּמִפְּנֵי מַה אָמְרוּ 'תְּפִלַּת מוּסָפִין כָּל הַיּוֹם'? שֶׁהָרֵי קָרְבָּן מוּסָפִין קָרֵב וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁבַע שָׁעוֹת, שֶׁהָרֵי קָרְבָּן שֶׁל מוּסָף קָרֵב וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁבַע שָׁעוֹת.

ב. וְאֵיזֶה הִיא מִנְחָה גְּדוֹלָה? מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה וּלְמַעְלָה. וְכַמָּה הוּא פְּלַג הַמִּנְחָה? אַחַת עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת חָסֵר רְבִיעַ. תְּפִלַּת הָעֶרֶב - אֵין לָהּ קֶבַע. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: עַד נְעִילַת שְׁעָרִים. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר יוֹסֵי: אֲבָא הָיָה מִתְפַּלֵּל עִם נְעִילַת שְׁעָרִים. הַמִּתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַמּוּסָפִין, בֵּין מִשֶּׁקָּרֵב תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר, בֵּין עַד שֶׁלֹּא קָרֵב תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר - יָצָא.

ג. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם שִׁגּוּרָה תְּפִלָּתוֹ בְּפִיו - סִימָן יָפֶה הוּא לוֹ. וְאִם לָאו - סִימָן רַע הוּא לוֹ.

ד. הוּא אוֹמֵר: כָּל שֶׁרוּחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הֵימֶנּוּ - רוּחַ הַמָּקוֹם נוֹחָה הֵימֶנּוּ. וְכָל שֶׁאֵין

תּוֹסֶפְתָּא

רוּחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הֵימֶנּוּ - אֵין רוּחַ הַמָּקוֹם נוֹחָה הֵימֶנּוּ. כָּל שֶׁרוּחַ עַצְמוֹ נוֹחָה בְּשֶׁלּוֹ - סִימָן יָפֶה לוֹ. אֵין רוּחַ עַצְמוֹ נוֹחָה בְּשֶׁלּוֹ - סִימָן רַע לוֹ.

ה. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: כָּל שֶׁלָּקֶה בְּגוּפוֹ מִפְּנֵי חָכְמָתוֹ - סִימָן יָפֶה לוֹ. כָּל שֶׁלָּקֶה בְּחָכְמָתוֹ מִפְּנֵי גוּפוֹ - סִימָן רַע לוֹ. הוּא הָיָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁנִּטְרְפָה דַּעְתּוֹ מִפְּנֵי חָכְמָתוֹ - סִימָן יָפֶה לוֹ. וְכָל שֶׁנִּטְרְפָה חָכְמָתוֹ מִפְּנֵי דַּעְתּוֹ - סִימָן רַע לוֹ:

ו. הַמִּתְפַּלֵּל - צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּן אֶת לִבּוֹ. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: סִימָן לַדָּבָר (תְּהִלִּים י, יז): "תָּכִין לִבָּם תַּקְשִׁיב אָזְנֶךָ":

ז. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: כְּשֶׁהָיָה רַבִּי עֲקִיבָה מִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר - הָיָה מְקַצֵּר בִּפְנֵי כֻלָּן. כְּשֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ - הָיָה אָדָם מַנִּיחוֹ בְּצַד זֶה וּבָא וּמְצָאוֹ בְּצַד אַחֵר, מִפְּנֵי הַכְּרִיעוֹת וְהִשְׁתַּחֲוָיוֹת שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה:

ח. יָכוֹל יִתְפַּלֵּל כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ? כְּבָר פֵּרַשׁ דָּנִיֵּאל (דָּנִיֵּאל ו, יא): "וְזִמְנִין תְּלָתָה בְיוֹמָא הוּא בָּרֵךְ עַל בְּרְכוֹהִי". יָכוֹל יִתְפַּלֵּל לְכָל רוּחַ שֶׁיִּרְצֶה? תַּלְמוּד לוֹמַר (שָׁם): "וְכַוִּין פְּתִיחָן לֶהּ בְּעִלִּיתֵהּ נֶגֶד יְרוּשְׁלֶם". יָכוֹל מִשֶּׁבָּא לְגוֹלָה הוּחַל? תַּלְמוּד לוֹמַר (שָׁם): "כְּל קֳבֵל דִּי הֲוָא עָבֵד מִן קַדְמַת דְּנָה":

ט. יָכוֹל יְהֵא מַשְׁמִיעַ קוֹלוֹ בִּתְפִלָּתוֹ? פֵּרַשׁ בְּחַנָּה (שְׁמוּאֵל-א א, יג): "וְחַנָּה הִיא מְדַבֶּרֶת עַל לִבָּהּ". יָכוֹל יְהֵא כּוֹלְלָן בְּבַת אַחַת? פֵּרַשׁ דָּוִד (תְּהִלִּים נה, יח): "עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם". **עֶרֶב** - זוֹ תְּפִלַּת עַרְבִית. **בֹּקֶר** - זוֹ תְּפִלַּת שַׁחֲרִית. **וְצָהֳרַיִם** - זוֹ תְּפִלַּת מִנְחָה. יָכוֹל שׁוֹאֵל הוּא צָרְכָיו וְאַחַר כָּךְ מִתְפַּלֵּל וְיִסְתַּלֵּק? פֵּרַשׁ שְׁלֹמֹה (מְלָכִים-א ח, כח): "לִשְׁמֹעַ אֶל הָרִנָּה וְאֶל הַתְּפִלָּה". **רִנָּה** - זוֹ רִנָּה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תְּהִלִּים לג, א): "רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּה'". **תְּפִלָּה** - זוֹ בַּקָּשָׁה:

י. אֵין אוֹמְרִין דָּבָר אַחַר אֵמֶת וְיַצִּיב. אֲבָל אוֹמְרִין דָּבָר אַחַר תְּפִלָּה אֲפִלּוּ כְּסֵדֶר וְדוּי יוֹם הַכִּפּוּרִים:

הַשָּׁלֵם

יא. הָיָה מְהַלֵּךְ בְּמָקוֹם סַכָּנָה וְלִסְטִים - מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה. אֵיזוֹ הִיא תְּפִלָּה קְצָרָה? רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: 'עֲשֵׂה רְצוֹנְךָ בַּשָּׁמַיִם, וְתֵן נַחַת לְיִרְאֶיךָ בָּאָרֶץ, וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עֲשֵׂה; בָּרוּךְ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה'. רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר צָדוֹק אוֹמֵר: 'שְׁמַע צַעֲקַת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, וַעֲשֵׂה מְהֵרָה בְּקֶשְׁתָּן; בָּרוּךְ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה'. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: 'צָרְכֵי עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל מְרֻבִּין וְדַעְתָּן קְצָרָה, יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, שֶׁתִּתֵּן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד צָרְכָיו, וּלְכָל גְּוִיָּה וּגְוִיָּה כְּדֵי מַחְסוֹרָהּ; בָּרוּךְ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר צָדוֹק: אַבָּא הָיָה מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת, 'וּמֵאַהֲבָתְךָ ה' אֱלֹהֵינוּ'. וְעַל הַכּוֹס אוֹמֵר: 'אֲשֶׁר קִדֵּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת', וְאֵינוֹ חוֹתֵם:

יב. כְּבוֹד יוֹם כְּבוֹד לַיְלָה - כְּבוֹד יוֹם קֹדֶם לְכְבוֹד לַיְלָה. אִם אֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד - קִדֻּשַׁת הַיּוֹם קוֹדֶמֶת לְכְבוֹד יוֹם וְלִכְבוֹד לַיְלָה. לֵילֵי שַׁבָּתוֹת וְלֵילֵי יָמִים טוֹבִים - יֵשׁ לָהֶם קִדֻּשַׁת הַיּוֹם עַל הַכּוֹס, וְיֵשׁ לָהֶם הַזְכָּרַת הַיּוֹם בִּבְרָכַת הַמָּזוֹן. שַׁבָּת וְרֹאשֵׁי חֳדָשִׁים וְחָלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד וְיוֹם טוֹב - יֵשׁ בָּהֶם הַזְכָּרַת הַיּוֹם בִּבְרָכַת הַמָּזוֹן, וְאֵין לָהֶם קִדֻּשַׁת הַיּוֹם עַל הַכּוֹס:

יג. לֹא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים, וְלֹא שְׁאָלָה בִּבְרָכַת הַשָּׁנִים - מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. לֹא אָמַר הַבְדָּלָה בְּ'חוֹנֵן הַדַּעַת' - אוֹמְרָהּ עַל הַכּוֹס. וְאִם לֹא אָמַר - מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף מִי שֶׁלֹּא הִזְכִּיר 'בְּרִית' בִּבְרָכַת הָאָרֶץ - מַחֲזִירִין אוֹתוֹ:

יד. כָּל שֶׁאֵין בּוֹ מוּסָף, כְּגוֹן: חֲנֻכָּה וּפוּרִים, עַרְבִית, שַׁחֲרִית וּמִנְחָה - מִתְפַּלֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה וְאוֹמֵר מֵעֵין הַמְּאֹרָע בְּהוֹדָאָה. וְאִם לֹא אָמַר מֵעֵין הַמְּאֹרָע - אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. וְכָל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מוּסָף, כְּגוֹן: רֹאשֵׁי חֳדָשִׁים וְחָלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, שַׁחֲרִית וּמִנְחָה - מִתְפַּלֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, וְאוֹמֵר קְדֻשַּׁת הַיּוֹם בַּעֲבוֹדָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בְּהוֹדָאָה. וְאִם

תּוֹסֶפְתָּא

לָאו - מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. וּבְמוּסָפִין - מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע, וְאוֹמֵר קְדֻשַּׁת הַיּוֹם בְּאֶמְצַע. שַׁבָּת וְיוֹם הַכִּפּוּרִים - מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע, וְאוֹמֵר קְדֻשַּׁת הַיּוֹם בְּאֶמְצַע. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמְרִים: כָּל מָקוֹם שֶׁמִּתְפַּלֵּל שֶׁבַע - אוֹמְרִים קְדֻשַּׁת הַיּוֹם בְּאֶמְצַע:

טו. וְיוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל בַּשַּׁבָּת - בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מִתְפַּלֵּל עֶשֶׂר. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מִתְפַּלֵּל תֵּשַׁע. יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת - בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מִתְפַּלֵּל שְׁמוֹנֶה. וְאוֹמֵר שֶׁל שַׁבָּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְשֶׁל יוֹם טוֹב בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וּמַתְחִיל בְּשֶׁל שַׁבָּת. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע, מַתְחִיל בְּשֶׁל שַׁבָּת, וּמְסַיֵּם בְּשֶׁל שַׁבָּת, וְאוֹמֵר קְדֻשַּׁת הַיּוֹם בְּאֶמְצַע. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: אַף חוֹתֵם - 'בָּרוּךְ מְקַדֵּשׁ אֶת הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים':

טז. סוּמָא, וּמִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן אֶת הָרוּחוֹת - מְכַוְּנִים לִבָּן לִפְנֵי הַמָּקוֹם וּמִתְפַּלְּלִין, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים א ח, מד): "וְהִתְפַּלְלוּ אֶל ה'". הָיָה עוֹמֵד בְּחוּצָה לָאָרֶץ - יְכַוֵּן אֶת לִבּוֹ כְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם פְּסוּק מח): "וְהִתְפַּלְלוּ אֶל ה' דֶּרֶךְ אַרְצָם". הָיָה עוֹמֵד בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - יְכַוֵּן אֶת לִבּוֹ כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם): "וְהִתְפַּלְלוּ אֶל הָעִיר הַזֹּאת". הָעוֹמְדִים בִּירוּשָׁלַיִם - מִתְפַּלְּלִין כְּנֶגֶד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם): "וְהִתְפַּלְלוּ אֶל הַבַּיִת הַזֶּה". הָעוֹמְדִים בַּמִּקְדָּשׁ - יְכַוְּנוּ אֶת לִבָּן כְּנֶגֶד בֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים. שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם): "וְהִתְפַּלְלוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה". נִמְצְאוּ: הָעוֹמְדִין לַצָּפוֹן - פְּנֵיהֶם לַדָּרוֹם. הָעוֹמְדִים בַּדָּרוֹם - פְּנֵיהֶם לַצָּפוֹן. הָעוֹמְדִים בַּמִּזְרָח - פְּנֵיהֶם לַמַּעֲרָב. הָעוֹמְדִים לַמַּעֲרָב - פְּנֵיהֶם לַמִּזְרָח. וְנִמְצְאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל מִתְפַּלְּלִין לְמָקוֹם אֶחָד:

יז. לֹא יַעֲמוֹד אָדָם לֹא עַל גַּבֵּי מִטָּה, וְלֹא עַל גַּבֵּי כִּסֵּא, וְלֹא עַל גַּבֵּי סַפְסָל, וְלֹא עַל גַּבֵּי מָקוֹם גָּבוֹהַּ וְיִתְפַּלֵּל, שֶׁאֵין גַּבְהוּת לִפְנֵי הַמָּקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קל, א): "מִמַּעֲמַקִּים

הַשָּׁלֵם

קְרָאתִיךָ ה'". אִם הָיָה זָקֵן אוֹ חוֹלֶה - הֲרֵי זֶה מָתָר:

יח. הָיָה רוֹכֵב עַל גַּבֵּי הַחֲמוֹר, אִם יֵשׁ לוֹ מִי שֶׁיֹּאחֵז אֶת חֲמוֹרוֹ - יֵרֵד לְמַטָּה וְיִתְפַּלֵּל. וְאִם לָאו - יֵשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ וְיִתְפַּלֵּל. רַבִּי אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - יִתְפַּלֵּל בִּמְקוֹמוֹ, וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא לִבּוֹ מְכֻוָּן:

יט. הָיָה מַשְׂכִּים לָצֵאת לַדֶּרֶךְ - נוֹטֵל שׁוֹפָר וְתוֹקֵעַ. לוּלֵב וּמְנַעֲנֵעַ. מְגִלָּה וְקוֹרֵא בָּהֶן. וּמִתְפַּלֵּל, וְלִכְשֶׁיִּגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע - קוֹרֵא. וְכֵן מִי שֶׁהָיָה מַשְׂכִּים לֵישֵׁב בַּקָּרוֹן אוֹ בַסְּפִינָה - מְבִיאִין לוֹ לוּלָב וּמְנַעֲנֵעַ. מְגִלָּה וְקוֹרֵא בָּהּ. וְלִכְשֶׁיִּגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע - קוֹרֵא. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע וּמִתְפַּלֵּל:

כ. הָיָה עוֹמֵד בִּסְרַטְיָא וּבִפְלַטְיָא[4] - הֲרֵי זֶה עוֹבֵר. פְּנֵי חֲמוֹר וּפְנֵי חַמָּר וּפְנֵי קַדָּר - אֵינוֹ מַפְסִיק. אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא: שֶׁהָיָה עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל, נָשְׁכוֹ עָרוֹד - וְלֹא הִפְסִיק. הָלְכוּ תַּלְמִידָיו וּמָצְאוּ מֵת עַל פִּי חוּרוֹ. אָמְרוּ: אוֵי לוֹ לְאָדָם שֶׁנִּשְׁכוֹ עָרוֹד, אוֵי לוֹ לְעָרוֹד שֶׁנִּשְׁכוֹ לְבֶן דּוֹסָא:

כא. אֵין עוֹמְדִין לְהִתְפַּלֵּל לֹא מִתּוֹךְ שִׂיחָה, וְלֹא מִתּוֹךְ שְׂחוֹק, וְלֹא מִתּוֹךְ קַלּוּת רֹאשׁ, וְלֹא מִתּוֹךְ דְּבָרִים בְּטֵלִים, אֶלָּא מִתּוֹךְ דָּבָר שֶׁל חָכְמָה. וְכֵן לֹא יִפָּטֵר אָדָם מֵחֲבֵרוֹ, לֹא מִתּוֹךְ שִׂיחָה, וְלֹא מִתּוֹךְ שְׂחוֹק, וְלֹא מִתּוֹךְ דְּבָרִים בְּטֵלִים, וְלֹא מִתּוֹךְ קַלּוּת רֹאשׁ, אֶלָּא מִתּוֹךְ דִּבּוּר שֶׁל חָכְמָה. שֶׁכֵּן מָצִינוּ בִּנְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁסִּימוּ אֶת דִּבְרֵיהֶם בְּדִבְרֵי שֶׁבַח וְתַנְחוּמִין:

כב. הַכּוֹתֵב אֶת הַשֵּׁם, אֲפִלּוּ הַמֶּלֶךְ שׁוֹאֵל בִּשְׁלוֹמוֹ - לֹא יְשִׁיבֶנּוּ. הָיָה כּוֹתֵב חֲמִשָּׁה שֵׁמוֹת אוֹ שִׁשָּׁה, כֵּיוָן שֶׁגָּמַר אֶחָד מֵהֶם - מֵשִׁיב שְׁאֵלַת שָׁלוֹם:

---

[4] רְחוֹבוֹת גְּדוֹלִים שֶׁהֵם רְשׁוּת הָרַבִּים.

תּוֹסֶפְתָּא

כג. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לוֹמַר בִּרְכַּת אֲבֵלִים בְּשָׁלֹשׁ - אוֹמְרִים בְּשָׁלֹשׁ. בִּשְׁתַּיִם - אוֹמְרִים בִּשְׁתַּיִם. אַחַת - אוֹמְרִים אַחַת. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לוֹמַר בִּרְכַּת אֲבֵלִים בְּשָׁלֹשׁ - כּוֹלֵל אֶת הָרִאשׁוֹנָה בְּתְחִיַּת הַמֵּתִים, וְחוֹתֵם בָּהּ: מְחַיֶּה הַמֵּתִים. שְׁנַיִם - בְּתַנְחוּמֵי אֲבֵלִים וְחוֹתֵם בָּהּ: מְנַחֵם עַמּוֹ בְּעִירוֹ. שְׁלִישִׁית - בִּגְמִילוּת חֲסָדִים, וְאֵינוֹ חוֹתֵם:

כד. הַמַּפְטִיר בְּבֵית עוֹלָמִים - אֵינוֹ חוֹתֵם:

כה. שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים - כְּנֶגֶד שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אַזְכָּרוֹת שֶׁבְּ׳הָבוּ לַה׳ בְּנֵי אֵלִים׳. וְכוֹלֵל שֶׁל מִינִים בְּשֶׁל פְּרוּשִׁין. וְשֶׁל גֵּרִים בְּשֶׁל זְקֵנִים. וְשֶׁל דָּוִד בִּירוּשָׁלַיִם. וְאִם אָמַר אֵלּוּ לְעַצְמָן וְאֵלּוּ לְעַצְמָן - יָצָא:

כו. עוֹנִין אָמֵן אַחַר יִשְׂרָאֵל הַמְבָרֵךְ, וְאֵין עוֹנִין אָמֵן אַחַר כּוּתִי הַמְבָרֵךְ, עַד שֶׁיִּשְׁמַע כָּל הַבְּרָכָה כֻּלָּהּ:

מַסֶּכֶת בְּרָכוֹת פֶּרֶק רְבִיעִי

א. לֹא יִטְעַם אָדָם כְּלוּם עַד שֶׁיְּבָרֵךְ, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים כד, א): ״לַה׳ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ״. הֲנָאָה מִן הָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה - מָעַל, עַד שֶׁיִּתְּירוּ לוֹ כָּל הַבְּרָכוֹת. לֹא יִרְחַץ אָדָם פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו - אֶלָּא לִכְבוֹד קוֹנָהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי טז, ד): ״כֹּל פָּעַל ה׳ לַמַּעֲנֵהוּ״:

ב. דְּבַשׁ תְּמָרִים, וְיֵין תַּפּוּחִים, וְחֹמֶץ סְתָוְנִיּוֹת[5] - מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּבָרְכִין עַל הַמּוֹרֵיס[6]:

ג. יֵין חַי - מְבָרְכִין עָלָיו: ׳בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ׳, וְנוֹטְלִין הֵימֶנּוּ לְיָדַיִם. נָתַן לְתוֹכוֹ מַיִם - מְבָרְכִין עָלָיו: ׳בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן׳, וְנוֹטְלִין הֵימֶנּוּ לְיָדַיִם; דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה - מְבָרְכִין עָלָיו: ׳בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן׳, וְאֵין נוֹטְלִין הֵימֶנּוּ לְיָדַיִם:

ד. הֵבִיאוּ לְפָנָיו מִינֵי תַּרְגִּימָא[7] - מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן: ׳בּוֹרֵא מִינֵי כִסְנִין׳:

ה. עַל הַזֵּרָעִים הוּא אוֹמֵר: ׳בּוֹרֵא מִינֵי זֵרָעִים׳. עַל הַדְּשָׁאִים הוּא אוֹמֵר: ׳בּוֹרֵא מִינֵי דְּשָׁאִים׳. וְעַל הַיְּרָקוֹת הוּא אוֹמֵר: ׳בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה׳. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: ׳בָּרוּךְ מַצְמִיחַ הָאֲדָמָה בִּדְבָרוֹ׳. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֲפִלּוּ רָאָה אֶת הַפַּת, וְאָמַר: ׳בָּרוּךְ שֶׁבָּרָא אֶת הַפַּת זוֹ, כַּמָּה נָאָה פַּת זוֹ׳! - הֲרֵי זוֹ בִּרְכָתָהּ. אֲפִלּוּ רָאָה תְּאֵנִים, וְאָמַר: ׳בָּרוּךְ מִי שֶׁבָּרָא תְּאֵנִים הַלָּלוּ, כַּמָּה נָאוֹת הֵן׳! - זוֹ הִיא בִּרְכָתָן. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כָּל הַמְשַׁנֶּה מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים בִּבְרָכוֹת - לֹא יָצָא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁנִּשְׁתַּנָּה מִבְּרִיָּתוֹ וְלֹא שִׁנָּה בִּרְכָתוֹ - לֹא יָצָא:

ו. הַכּוֹסֵס אֶת הַחִטִּים - מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן: ׳בּוֹרֵא מִינֵי זֵרָעִים׳. אֲפָאָן וּבִשְּׁלָן, בִּזְמַן שֶׁהַפְּרוּסוֹת קַיָּמוֹת - מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן: ׳הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ׳ וְשָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. אֵין הַפְּרוּסוֹת קַיָּמוֹת - מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן: ׳בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת׳, וּמְבָרֵךְ בִּרְכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ, אַחֲרֵיהֶן:

ז. הַכּוֹסֵס אֶת הָאֹרֶז - מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן: ׳בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה׳. אֲפָאָן וּבִשְּׁלָן, אַף עַל פִּי שֶׁהַפְּרוּסוֹת קַיָּמוֹת - מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן: ׳בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת׳. וְאֵין מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן כְּלוּם אַחֲרָיו. זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁתְּחִלָּתוֹ הַמּוֹצִיא - מְבָרֵךְ אַחֲרָיו שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת:

ח. כֵּיצַד סֵדֶר הַסְּעוּדָה? אוֹרְחִין נִכְנָסִין וְיוֹשְׁבִין עַל גַּבֵּי סַפְסָלִים וְעַל גַּבֵּי קָתֶדְרָאוֹת, עַד שֶׁיִּכָּנְסוּ כֻּלָּן. נִכְנְסוּ כֻּלָּן, וְנָתְנוּ לָהֶם לְיָדַיִם - כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל יָדוֹ אַחַת. מָזְגוּ לָהֶם אֶת הַכּוֹס - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ. הֵבִיאוּ לָהֶם פַּרְפְּרִיּוֹת - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ. עָלוּ וְהֻסְּבוּ, נָתְנוּ

הַשָּׁלֵם

[5] שֶׁאֵין רְגִילוּת לְהִנָּמֵר עַד הַסְּתָיו, וּרְגִילִים לַעֲשׂוֹת מֵהֶם חֹמֶץ.

[6] צִיר דָּגִים.

[7] מַאֲכָל הֶעָשׂוּי מֵחֲמִשָּׁה מִינִים.

תּוֹסֶפְתָּא

לָהֶם לַיְדִים, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹטֵל יָדוֹ אַחַת - נוֹתֵן לִשְׁתֵּי יָדָיו. מָזְגוּ לָהֶם אֶת הַכּוֹס, אַף עַל פִּי שֶׁבֵּרַךְ עַל הָרִאשׁוֹנָה - מְבָרֵךְ עַל הַשְּׁנִיָּה, וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּם. הֵבִיאוּ לִפְנֵיהֶם פַּרְפְּרִיּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁבֵּרַךְ עַל הָרִאשׁוֹנָה - מְבָרֵךְ עַל הַשְּׁנִיָּה, וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּן. הֵבִיאוּ לְאַחַר שָׁלֹשׁ פַּרְפְּרִיּוֹת - אֵין לְאוֹרְחִים רְשׁוּת לִבְנֹס. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מִנְהָג גָּדוֹל הָיָה בִּירוּשָׁלַיִם, פּוֹרְסִין מִטְפָּחוֹת עַל גַּבֵּי פֶּתַח, בִּזְמַן שֶׁהַמִּטְפָּחוֹת פְּרוּסִים - אוֹרְחִין נִכְנָסִין. נִסְתַּלְקוּ - אֵין רְשׁוּת לְאוֹרְחִין לִכָּנֵס. וְעוֹד מִנְהָג אַחֵר הָיָה בִּירוּשָׁלַיִם: מוֹסֵר סְעוּדָה לַטַּבָּח, נִתְקַלְקֵל דָּבָר בַּסְּעוּדָה - עוֹנְשִׁין אֶת הַטַּבָּח. הַכֹּל לְפִי כְּבוֹד בַּעַל הַבַּיִת, וְהַכֹּל לְפִי הָאוֹרְחִין:

ט. הַלָּכָה בַּסְּעוּדָה: יוֹצֵא לְהַטִּיל מַיִם - נוֹטֵל יָדוֹ אַחַת. יָצָא לְרַצּוֹת אֶת חֲבֵרוֹ וְהִפְלִיג - נוֹטֵל שְׁתֵּי יָדָיו. לְהֵיכָן הוּא נוֹטֵל? בָּא וּמֵיסֵב בְּמְקוֹמוֹ וְנוֹטֵל הַמְטַפַּחַת[8], וּמְחַזֵּר עַל הָאוֹרְחִין:

י. שְׁאֲלוּ אֶת בֶּן זוֹמָא: מִפְּנֵי מַה, בָּא לָהֶן יַיִן בְּתוֹךְ הַמָּזוֹן - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ? אָמַר לָהֶם: מִפְּנֵי שֶׁאֵין בֵּית הַבְּלִיעָה פָּנוּי. הֵבִיאוּ לוֹ אֹרֶז וְיַיִן - מְבָרֵךְ עַל הָאֹרֶז וּפוֹטֵר אֶת הַיַּיִן. צָנוֹן וְנוֹבְלוֹת - מְבָרֵךְ עַל הַצָּנוֹן וּפוֹטֵר אֶת הַנּוֹבְלוֹת. מָלִיחַ וּפְרוּסָה - מְבָרֵךְ עַל הַמָּלִיחַ וּפוֹטֵר אֶת הַפְּרוּסָה. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מָלִיחַ הַבָּא בַּתְּחִלָּה לִפְנֵי הַמָּזוֹן, וּפַת הַבָּא עִם הַמָּלִיחַ לְאַחַר הַמָּזוֹן - טְעוּנָה בְּרָכָה לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: פְּרוּסוֹת - סִימָן גָּדוֹל לָאוֹרְחִין, כָּל זְמַן שֶׁהָאוֹרְחִין רוֹאִין אֶת הַפְּרוּסוֹת - יוֹדְעִין שֶׁדָּבָר אַחֵר בָּא לְאַחֲרֶיהָ. כִּכַּר שָׁלֵם - יוֹדְעִין שֶׁאֵין דָּבָר אַחֵר בָּא לְאַחֲרֶיהָ:

יא. דָּגָן וְקִטְנִיּוֹת - מְבָרְכִין עַל הַדָּגָן שֶׁהוּא מִן הַמֻּבְחָר. כֵּיצַד? שְׁלֻמָּה שֶׁל גְּלוּסְקִין[9] וּשְׁלֻמָּה שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת - מְבָרֵךְ עַל שְׁלֻמָּה שֶׁל גְּלוּסְקִין. פְּרוּסָה שֶׁל גְּלוּסְקִין וּשְׁלֻמָּה שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת - מְבָרֵךְ עַל הַשְּׁלֻמָּה שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. פַּת חִטִּין וּפַת שְׂעוֹרִין - מְבָרֵךְ עַל שֶׁל חִטִּין. פְּרוּסָה שֶׁל חִטִּין וּשְׁלֻמָּה שֶׁל שְׂעוֹרִים - מְבָרֵךְ עַל פְּרוּסָה שֶׁל חִטִּין. פַּת כִּסְמִין וּפַת שְׂעוֹרִין - מְבָרֵךְ עַל שְׂעוֹרִים. וַהֲלֹא כִּסְמִין יְפִין מִן הַשְּׂעוֹרִין? אֶלָּא שֶׁהַשְּׂעוֹרִין מְמַיְּנִין שִׂבְעָה, וְהַכִּסְמִין אֵינָם מְמַיְּנִין שִׂבְעָה. זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁהוּא מִין שִׂבְעָה וּמִין דָּגָן - רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מְבָרֵךְ אַחֲרָיו שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ:

יב. מַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וּזְקֵנִים שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בִּיְרִיחוֹ, הֵבִיאוּ לִפְנֵיהֶם כּוּתָבוֹת וַאֲכָלוּם, וְנָתַן רַבָּן גַּמְלִיאֵל רְשׁוּת לְבָרֵךְ, קָפַץ רַבִּי עֲקִיבָה, וּבֵרַךְ בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ. אָמַר לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל: עֲקִיבָה! מָה לְךָ אַתָּה מַכְנִיס רֹאשְׁךָ בֵּין הַמַּחֲלֹקֶת? אָמַר לוֹ: לְמַדְתָּנוּ רַבֵּנוּ (שְׁמוֹת כג, ב): "אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת", אַף עַל פִּי שֶׁאַתָּה אוֹמֵר כָּךְ, וַחֲבֵרֶיךָ אוֹמְרִים כָּךְ - הֲלָכָה כִּדְבָרֵי הַמַּרְבִּין:

יג. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבָּן גַּמְלִיאֵל: כָּל שֶׁהוּא מִין שִׂבְעָה וְאֵינוֹ מִין דָּגָן, אוֹ מִין דָּגָן וְלֹא עָשָׂאוּ פַּת - רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מְבָרֵךְ אַחֲרָיו שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ. כָּל שֶׁאֵינוֹ מִשִּׁבְעַת הַמִּינִין וְלֹא מִמִּין דָּגָן, כְּגוֹן פַּת אֹרֶז וּפַת דֹּחַן - רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מְבָרְכִין כְּלוּם:

---

[8] יֵשׁ גּוֹרְסִים "הַטַּפְיחַ", וְהוּא הַפַּף שֶׁיּוֹצְקִים מִמֶּנּוּ עַל הַיָּדַיִם, וּמַחֲזִירוֹ עַל הָאוֹרְחִים, וְאוֹמֵר: אוּלַי יֵשׁ בָּכֶם אֶחָד הָרָאוּי לִטּוֹל הַיָּדַיִם, וְהַכֹּל כְּדֵי לְהוֹדִיעַ שֶׁנָּטַל זֶה יָדָיו.

[9] פַּת שֶׁל נַחְתּוֹם שֶׁעוֹשֶׂה לְמִכּוֹר וְהִיא חֲשׁוּבָה מִשֶּׁל בַּעַל הַבַּיִת.

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

יד. מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּצִלּוֹ שֶׁל שׁוֹבָךְ בְּשַׁבָּת בְּמִנְחָה, הֵבִיאוּ לְפָנָיו דִּלְיֵי שֶׁל צוֹנֵן, אָמַר לָהֶן רַבִּי טַרְפוֹן לְתַלְמִידָיו: הַשּׁוֹתָה מַיִם לְצָמְאוֹ כֵּיצַד מְבָרֵךְ? אָמְרוּ לוֹ: לְמַדְתָּנוּ רַבֵּנוּ. אָמַר לָהֶם: ׳בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת וְחִסְרוֹנָן׳. אָמַר לָהֶן: אֶשְׁאַל[10]? אָמְרוּ לוֹ: לְמַדְנוּ רַבֵּנוּ. אָמַר לָהֶן: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (בְּרֵאשִׁית לז, כה): ״וַיֵּשְׁבוּ לֶאֱכֹל לֶחֶם״ וְגוֹ׳ – וַהֲלֹא אֵין דַּרְכָּן לְעַרְבִיִּים לִהְיוֹת נוֹשְׂאִין אֶלָּא עוֹרוֹת רֵיחַ רַע וְעִטָּרָן? אֶלָּא שֶׁנָּתְנוּ אֶת הַצַּדִּיק הַהוּא בֵּין דְּבָרִים הַחֲבִיבִין. וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר, וּמַה אִם בִּשְׁעַת כַּעֲסָן שֶׁל צַדִּיקִים – הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶן, בִּשְׁעַת הָרַחֲמִים – עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה:

טו. כַּיּוֹצֵא בוֹ (וַיִּקְרָא י, ה): ״וַיִּקְרְבוּ וַיִּשָּׂאֵם בְּכָתָּנְתָּם״. וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר, וּמַה בִּשְׁעַת כַּעַס שֶׁל צַדִּיקִים – מְרַחֲמִין עֲלֵיהֶן, בִּשְׁעַת הָרַחֲמִים – עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. כַּיּוֹצֵא בוֹ (מְלָכִים א יג, כח): ״לֹא אֲכָלַתְהָ הָאַרְיֵה אֶת הַנְּבֵלָה וְלֹא שָׁבַר אֶת הַחֲמוֹר״. וּמַה אִם בִּשְׁעַת כַּעֲסָן וְכוּ׳:

טז. אָמַר לָהֶם: אֶשְׁאַל? אָמְרוּ לוֹ: לַמְּדֵנוּ רַבֵּנוּ. אָמַר לָהֶם: מִפְּנֵי מָה זָכָה יְהוּדָה לְמַלְכוּת? אָמְרוּ לוֹ: מִפְּנֵי שֶׁהוֹדָה בְּתָמָר. מַעֲשֶׂה בְּאַרְבָּעָה זְקֵנִים שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִין בְּבֵית שַׁעַר שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ; אֶלְעָזָר בֶּן מַתְיָא, חֲנִינָא בֶּן חֲכִינַאי, וְשִׁמְעוֹן בֶּן עַזַּאי, וְשִׁמְעוֹן הַתֵּימָנִי. וְהָיוּ עֲסוּקִין בְּמַה שֶׁשָּׁנָה לָהֶן רַבִּי טַרְפוֹן. אָמַר לָהֶן רַבִּי עֲקִיבָא: מִפְּנֵי מַה זָכָה יְהוּדָה לְמַלְכוּת? מִפְּנֵי שֶׁהוֹדָה בְּתָמָר. הוֹסִיפוּ הֵן מֵעַצְמָן (אִיּוֹב טו, יח–יט): ״אֲשֶׁר חֲכָמִים יַגִּידוּ וְלֹא כִחֲדוּ מֵאֲבוֹתָם; לָהֶם לְבַדָּם נִתְּנָה הָאָרֶץ״: אָמַר לָהֶם: וְכִי נוֹתְנִין שָׂכָר עַל הָעֲבֵרָה? אָמְרוּ לוֹ: אֶלָּא מִפְּנֵי מַה זָכָה יְהוּדָה לְמַלְכוּת? מִפְּנֵי שֶׁהִצִּיל אֶת אָחִיו מִן הַמִּיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית לז, כו): ״וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל אֶחָיו מַה בֶּצַע״ וְגוֹ׳. וּכְתִיב (שָׁם שָׁם כז): ״לְכוּ וְנִמְכְּרֶנּוּ לַיִּשְׁמְעֵאלִים״. אָמַר לָהֶן: דַּיּוֹ לְהַצָּלָה שֶׁתְּכַפֵּר עַל הַמְּכִירָה. אֶלָּא מִפְּנֵי מַה זָכָה יְהוּדָה לְמַלְכוּת? מִפְּנֵי הָעֲנָוָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית מד, לג): ״וְעַתָּה יֵשֶׁב נָא עַבְדְּךָ״. אַף שָׁאוּל לֹא זָכָה לְמַלְכוּת אֶלָּא מִפְּנֵי הָעֲנָוָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוּאֵל-א ט, ה): ״פֶּן יֶחְדַּל אָבִי מִן הָאֲתֹנוֹת וְדָאַג לָנוּ״ – שָׁקַל עֲבָדוֹ בּוֹ. אֲבָל שְׁמוּאֵל אֵינוֹ כֵן, אֶלָּא (שְׁמוּאֵל-א י, ב): ״נָטַשׁ אָבִיךְ אֶת דִּבְרֵי הָאֲתֹנוֹת וְדָאֵג לָכֶם לֵאמֹר מַה אֶעֱשֶׂה לִבְנִי״ – שֶׁהוּא בּוֹרֵחַ מִן הַשָּׂרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוּאֵל-א י, כב): ״וַיִּשְׁאֲלוּ עוֹד בַּה׳ הֲבָא עוֹד הֲלֹם אִישׁ, וַיֹּאמֶר ה׳ הִנֵּה הוּא נֶחְבָּא אֶל הַכֵּלִים״, אָמַר לָהֶם: וְלֹא עֶרֶב הוּא? וְסוֹפוֹ שֶׁל עֶרֶב לָצֵאת יְדֵי עַרְבוּתוֹ. אֶלָּא מִפְּנֵי מַה זָכָה יְהוּדָה לְמַלְכוּת? אָמְרוּ לוֹ: לַמְּדֵנוּ רַבֵּנוּ. אָמַר לָהֶם: מִפְּנֵי שֶׁקִּדֵּשׁ שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכְּשֶׁעָלוּ שִׁבְטִים וְעָמְדוּ עַל הַיָּם, זֶה אוֹמֵר: ׳אֵין אֲנִי יוֹרֵד׳. וְזֶה אוֹמֵר: ׳אֵין אֲנִי יוֹרֵד תְּחִלָּה׳, קָפַץ שִׁבְטוֹ שֶׁל יְהוּדָה וְיָרַד בַּתְּחִלָּה, וְקִדְּשׁוֹ שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְעַל אוֹתָהּ הַשָּׁעָה הוּא אוֹמֵר (תְּהִלִּים סט, ב): ״הוֹשִׁיעֻנִי אֱלֹהִים כִּי בָאוּ מַיִם עַד נָפֶשׁ״ וְגוֹ׳, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תְּהִלִּים קיד, א): ״בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְגוֹ׳ הָיְתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ״, יְהוּדָה קִדֵּשׁ שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַיָּם – לְכָךְ זָכָה, וְנַעֲשׂוּ ״יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו״:

יז. עֲקִרוּ לְהָבִיא אֶת הֶחָתָן וְאֶת הַכַּלָּה, הִנִּיחוּ שָׁם זָקֵן אוֹ חוֹלֶה – אֵין צְרִיכִין לְבָרֵךְ לְמַפְרֵעַ. וּכְשֶׁהֵן חוֹזְרִין – אֵין צְרִיכִין לְבָרֵךְ לְכַתְּחִלָּה. לֹא הִנִּיחוּ שָׁם זָקֵן אוֹ חוֹלֶה – צְרִיכִין לְבָרֵךְ לְמַפְרֵעַ. וּכְשֶׁהֵן חוֹזְרִין – צְרִיכִין לְבָרֵךְ לְכַתְּחִלָּה:

יח. בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהָיָה מֵסֵב וְאוֹכֵל, קָרְאוּ חֲבֵרוֹ לְדַבֵּר עִמּוֹ – אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְמַפְרֵעַ. וּכְשֶׁהוּא חוֹזֵר אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְכַתְּחִלָּה. הִפְלִיג – צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְמַפְרֵעַ. וּכְשֶׁהוּא חוֹזֵר – צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְכַתְּחִלָּה:

הַשָּׁלֵם

[10] אֶפְתַּח עוֹד בִּדְבַר הֲלָכָה?

תּוֹסֶפְתָּא

יט. פּוֹעֲלִין שֶׁהָיוּ עוֹדְרִין בַּתְּאֵנִים, וְגוֹדְרִין בַּתְּמָרִים, וּמוֹסְקִין בַּזֵּיתִים, אַף עַל פִּי שֶׁמַּפְסִיקִין וְאוֹכְלִין, מַפְסִיקִין וְאוֹכְלִין - אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְמַפְרֵעַ. וּכְשֶׁהֵן חוֹזְרִין - אֵין צְרִיכִין לְבָרֵךְ לְכַתְּחִלָּה. הִפְלִיגוּ - צְרִיכִין לְבָרֵךְ לְמַפְרֵעַ. וּכְשֶׁהֵן חוֹזְרִין - צְרִיכִין לְבָרֵךְ לְכַתְּחִלָּה:

מַסֶּכֶת בְּרָכוֹת פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. לֹא יֹאכַל אָדָם עֶרֶב שַׁבָּת מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה, כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס לְשַׁבָּת בְּתַאֲוָה; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אָדָם אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ. מַפְסִיקִין לַשַּׁבָּתוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין מַפְסִיקִין:

ב. מַעֲשֶׂה בְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְרַבִּי יְהוּדָה, וְרַבִּי יוֹסֵי, שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בְּעֲבִיו, וְקִדַּשׁ עֲלֵיהֶם הַיּוֹם. אָמַר לוֹ רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי: רְצוֹנְךָ וְנִפְסִיק לַשַּׁבָּת? אָמַר לוֹ: ׳בְּכָל יוֹם אַתָּה מְחַבֵּב דִּבְרֵי בְּנֵי יְהוּדָה, עַכְשָׁו אַתָּה מְחַבֵּב דִּבְרֵי יְהוּדָה בְּפָנַי; (אֶסְתֵּר ז, ח): ״הַגַּם לְכְבּוֹשׁ אֶת הַמַּלְכָּה עִמִּי בַּבָּיִת״?!׳ אָמַר לוֹ: ׳אִם כֵּן, לֹא נִפְסֹק, שֶׁמָּא תִּקָּבַע הֲלָכָה לִדּוֹרוֹת׳. אָמְרוּ: לֹא זָזוּ מִשָּׁם, עַד שֶׁקָּבְעוּ הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי:

ג. הָיוּ מְסֻבִּין, וְקִדַּשׁ עֲלֵיהֶם הַיּוֹם - עוֹקְרִין וּמְבִיאִין כּוֹס שֶׁל יַיִן, וְאוֹמְרִין עָלָיו קִדֻּשַׁת הַיּוֹם; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ:

ד. גָּמְרוּ מָזְגוּ לוֹ כּוֹס רִאשׁוֹן - מְבָרֵךְ עָלָיו בְּרָכַת הַמָּזוֹן, וּמַזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת בִּבְרָכַת הַמָּזוֹן. וּבַשֵּׁנִי - אוֹמֵר עָלָיו קִדֻּשַׁת הַיּוֹם:

ה. כֵּיצַד סֵדֶר הַהַסָּבָה? בִּזְמַן שֶׁהֵן שְׁתֵּי מִטּוֹת, גָּדוֹל - מֵיסֵב בָּרֹאשׁ שֶׁל רִאשׁוֹנָה. וְשֵׁנִי לוֹ - לְמַטָּה הֵימֶנּוּ. וּבִזְמַן שֶׁהֵן שָׁלֹשׁ מִטּוֹת, גָּדוֹל - מֵסֵב בָּאֶמְצָעִית. שֵׁנִי לוֹ - לְמַעְלָה הֵימֶנּוּ. שְׁלִישִׁי לוֹ - לְמַטָּה הֵימֶנּוּ. כָּךְ הָיוּ מְסַדְּרִין וְהוֹלְכִין:

הַשָּׁלֵם

ו. כֵּיצַד סֵדֶר נְטִילָה? עַד חֲמִשָּׁה - מַתְחִילִין מִן הַגָּדוֹל. מֵחֲמִשָּׁה וָאֵילְךָ - מַתְחִילִין מִן הַקָּטָן, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַחֲמִשָּׁה, וְחוֹזֵר וּמַתְחִיל מִן הַגָּדוֹל. וּלְמָקוֹם שֶׁמַּיִם אֲחֵרוֹנִים חוֹזְרִין - שָׁם בְּרָכָה חוֹזֶרֶת:

ז. סֵדֶר לְמְזִיגַת הַכּוֹס: בְּתוֹךְ הַמָּזוֹן - מַתְחִיל מִן הַגָּדוֹל. אַחַר הַמָּזוֹן - מַתְחִילִין מִן הַמְבָרֵךְ. רָצָה לַחֲלֹק כָּבוֹד לְרַבּוֹ, אוֹ לְמִי שֶׁגָּדוֹל מִמֶּנּוּ - הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ:

ח. שְׁנַיִם - מַמְתִּינִין זֶה אֶת זֶה בַּקְּעָרָה. שְׁלֹשָׁה - אֵין מַמְתִּינִין. הַמְבָרֵךְ - פּוֹשֵׁט יָדוֹ רִאשׁוֹן. רָצָה לַחֲלֹק כָּבוֹד לְרַבּוֹ, אוֹ לְמִי שֶׁגָּדוֹל מִמֶּנּוּ - הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ:

ט. לֹא יִשֹּׁךְ אָדָם מִן הַפְּרוּסָה וְיַחֲזִירֶנָּה בַּקְּעָרָה, מִפְּנֵי סַכָּנַת נְפָשׁוֹת:

י. לֹא יִשְׁתֶּה אָדָם מִן הַכּוֹס וְיִתְּנֶנּוּ לַחֲבֵרוֹ, לְפִי שֶׁאֵין דַּעַת הַבְּרִיּוֹת שָׁווֹת:

יא. אֶחָד מְשַׁמֵּשׁ אֶת הַשְּׁנַיִם - הֲרֵי זֶה אוֹכֵל עִמָּהֶן. שְׁלֹשָׁה - אֵינוֹ אוֹכֵל עִמָּהֶן עַד שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ רְשׁוּת:

יב. בָּא לָהֶם מְתִיקָה בְּתוֹךְ הַמָּזוֹן - מְבָרֵךְ עַל הַמָּזוֹן וּפוֹטֵר אֶת הַמְתִיקָה:

יג. רַבִּי מוֹנָא אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה: פַּת הַבָּאָה בְּכִסְנִין אַחַר הַמָּזוֹן - טְעוּנָה בְּרָכָה לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ:

יד. מַיִם רִאשׁוֹנִים - רְשׁוּת. אַחֲרוֹנִים - חוֹבָה. מַיִם רִאשׁוֹנִים - מַפְסִיק. אַחֲרוֹנִים - אֵינוֹ מַפְסִיק:

טו. הַכֹּל חַיָּבִין בִּבְרַכַת הַמָּזוֹן, כֹּהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים, וְגֵרִים וַעֲבָדִים מְשֻׁחְרָרִין, חֲלָלִין וּמַמְזֵרִין, נְתִינִין, סְרִיס אָדָם, סְרִיס חַמָּה, פְּצוּעַ דַּכָּא וּכְרוּת שָׁפְכָה - כָּלָּן חַיָּבִין, וּמוֹצִיאִין אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן. טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס - חַיָּבִין, וְאֵין מוֹצִיאִין אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן:

תּוֹסֶפְתָּא

טז. אַנְדְּרוֹגִינוֹס - מוֹצִיא אֶת מִינוֹ, וְאֵינוֹ מוֹצִיא שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ. טוּמְטוֹם - אֵינוֹ מוֹצִיא, לֹא אֶת מִינוֹ וְלֹא אֶת שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ:

יז. מִי שֶׁחֲצָיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין - אֵינוֹ מוֹצִיא, לֹא אֶת מִינוֹ וְלֹא אֶת שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ:

יח. נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים - פְּטוּרִין, וְאֵין מוֹצִיאִין אֶת הָרִבִּים יְדֵי חוֹבָתָן. בֶּאֱמֶת אָמְרוּ: אִשָּׁה - מְבָרֶכֶת לְבַעֲלָהּ. וּבֵן - מְבָרֵךְ לְאָבִיו. עֶבֶד - לְרַבּוֹ:

יט. קָטָן שֶׁהֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - מְזַמְּנִים עָלָיו. וְשֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, שֶׁיְּכוֹל לֶאֱכֹל כַּזַּיִת - מְזַמְּנִין עָלָיו, וְשֶׁאֵין יְכוֹל לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת - אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו. וְאֵין מְדַקְדְּקִין בְּקָטָן:

כ. בֵּין שֶׁאָמַר: 'נְבָרֵךְ' בֵּין שֶׁאָמַר: 'בָּרְכוּ' - אֵין תּוֹפְסִין אוֹתוֹ עַל כָּךְ. הַנִּקְדָּנִין - תּוֹפְסִין אוֹתוֹ עַל כָּךְ. בְּעֶשְׂרִים - נָחְלְקוּ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהֵא בָּהֶן אֶחָד שֶׁמַּפְטִירִין אוֹתוֹ מִן הַזִּמּוּן:

כא. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: עָלוּ וְהֵסֵבּוּ, אֲפִלּוּ לֹא טָבַל עִמָּהֶם אֶלָּא בְּצִיר - מְזַמְּנִין עָלָיו:

כב. עוֹבֵד כּוֹכָבִים הַמְבָרֵךְ בַּשֵּׁם - עוֹנִין אַחֲרָיו אָמֵן. כּוּתִי הַמְבָרֵךְ בַּשֵּׁם - אֵין עוֹנִין אַחֲרָיו אָמֵן, עַד שֶׁיִּשְׁמַע אֶת הַבְּרָכָה כֻּלָּהּ:

כג. הָיָה מַקְרִיב זְבָחִים בִּירוּשָׁלַיִם, אוֹמֵר: 'בָּרוּךְ שֶׁהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה'. כְּשֶׁהוּא מַקְרִיבָם, אוֹמֵר: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַקְרִיב זְבָחִים'. כְּשֶׁהוּא אוֹכְלָם, אוֹמֵר: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לֶאֱכֹל זְבָחִים':

כד. עֶשָׂרָה שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין, אַף עַל פִּי שֶׁכְּלָן אוֹכְלִין מִכְּפָר אֶחָד - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ. יָשְׁבוּ לֶאֱכֹל, אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד אוֹכֵל מִכְּפָרוֹ - אֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּן:

כה. פּוֹעֲלִין שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין מְלָאכָה אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת - הֲרֵי אֵלּוּ מְבָרְכִין לְאַחֲרֵיהֶ שְׁתַּיִם.

הַשָּׁלֵם

כֵּיצַד? מְבָרֵךְ בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה כְּתִקָּנָהּ, כּוֹלֵל שְׁנִיָּה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם בְּשֶׁל אֶרֶץ, וְחוֹתֵם בְּשֶׁל אֶרֶץ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעוֹשִׂין בִּשְׁכָרָן. אֲבָל אִם הָיוּ עוֹשִׂין עִמּוֹ בְּסִעוּדָה, אוֹ שֶׁהָיָה בַּעַל הַבַּיִת מֵיסֵב עִמָּהֶם - הֲרֵי אֵלּוּ מְבָרְכִין כְּתִקָּנָן. אַרְבָּעָה דְּבָרִים שֶׁבֵּין בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל בַּסְּעוּדָה, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן, שֶׁהַיּוֹם גּוֹרֵם לַיַּיִן שֶׁיִּבָּא, וּכְבָר קָדַשׁ הַיּוֹם וַעֲדַיִן לֹא בָּא. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם, שֶׁהַיַּיִן גּוֹרֵם לַקִּדּוּשָׁה שֶׁתֵּאָמֵר. דָּבָר אַחֵר: בִּרְכַּת הַיַּיִן - תְּדִיר, וּבִרְכַּת הַיּוֹם - אֵינוֹ תָּדִיר, תָּדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר - תָּדִיר קוֹדֵם. וַהֲלָכָה כְּבֵית הִלֵּל:

כו. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נוֹטְלִין לַיָּדַיִם וְאַחַר כָּךְ מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס. שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר מוֹזְגִין תְּחִלָּה אֶת הַכּוֹס, שֶׁמָּא נִטְמְאוּ מַשְׁקִין שֶׁבַּאֲחוֹרֵי הַכּוֹס מֵחֲמַת יָדַיִם, וְיַחְזְרוּ וְיִטַּמְּאוּ אֶת הַכּוֹס. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֲחוֹרֵי הַכּוֹס לְעוֹלָם טְמֵאִין. דָּבָר אַחֵר: אֵין נְטִילַת יָדַיִם אֶלָּא סָמוּךְ לַסְּעוּדָה:

כז. מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס וְאַחַר כָּךְ נוֹטְלִין לַיָּדַיִם. שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר נוֹטְלִין תְּחִלָּה, שֶׁמָּא יִטַּמְּאוּ מַשְׁקִין שֶׁל יָדַיִם מֵחֲמַת הַכּוֹס, וְיַחְזְרוּ וְיִטַּמְּאוּ אֶת הַיָּדַיִם. אֶלָּא מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס וְאַחַר כָּךְ נוֹטְלִין לַיָּדַיִם:

כח. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְקַנֵּחַ יָדוֹ בַּמַּפָּה וּמַנִּיחָהּ עַל הַשֻּׁלְחָן. שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר עַל הַכֶּסֶת, שֶׁמָּא נִטְמְאוּ מַשְׁקִין שֶׁבַּמַּפָּה מֵחֲמַת הַכֶּסֶת, וְיַחְזְרוּ וְיִטַּמְּאוּ אֶת הַיָּדַיִם. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: סָפֵק מַשְׁקִים לַיָּדַיִם - טָהוֹר. דָּבָר אַחֵר: אֵין נְטִילָה לְחֻלִּין מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא מְקַנֵּחַ יָדוֹ בַּמַּפָּה וּמַנִּיחָהּ עַל הַכֶּסֶת, שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר עַל הַשֻּׁלְחָן, שֶׁמָּא יִטַּמְּאוּ מַשְׁקִין שֶׁבַּמַּפָּה מֵחֲמַת הַשֻּׁלְחָן, וְיַחְזְרוּ וְיִטַּמְּאוּ אֶת הָאוֹכְלִין:

כט. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת מִפְּנֵי אֲבוּד אוֹכְלִין, וְאַחַר כָּךְ נוֹטְלִין לַיָּדַיִם. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: הָיָה שַׁמָּשׁ תַּלְמִיד חָכָם

תּוֹסֶפְתָּא

וּמְלַקֵּט פֵּרוּרִין שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן כַּזַּיִת - נוֹטְלִין לְיָדַיִם, וְאַחַר כָּךְ מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת:

ל. הֵבִיאוּ לְפָנָיו שֶׁמֶן וְיַיִן - בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: כּוֹס יַיִן - בְּשֶׁמֹּאלוֹ. וְשֶׁמֶן עָרֵב - בִּימִינוֹ. מְבָרֵךְ עַל הַשֶּׁמֶן, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אוֹחֵז הַיַּיִן - בִּימִינוֹ. וְהַשֶּׁמֶן - בְּשֶׁמֹּאלוֹ. מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן וְשׁוֹתֶהוּ, וְחוֹזֵר וּמְבָרֵךְ עַל הַשֶּׁמֶן וְטוֹחֶה בְּרֹאשׁ הַשַּׁמָּשׁ. אִם הָיָה שַׁמָּשׁ תַּלְמִיד חָכָם - טָחוֹ בַּכֹּתֶל, לְפִי שֶׁאֵין שֶׁבַח לְתַלְמִיד חָכָם שֶׁיֵּצֵא לַשּׁוּק כְּשֶׁהוּא מְבֻשָּׂם:

לא. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן שֶׁבַּתְּחִלָּה, וְעַל הַבְדָּלָה שֶׁבַּסּוֹף. וְעַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל הַמָּאוֹר וְעַל הַבְּשָׂמִים, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: עַל הַמָּאוֹר וְאַחַר כָּךְ הַבְּשָׂמִים. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: בְּשָׂמִים וְאַחַר כָּךְ מָאוֹר:

לב. הַנִּכְנָס לְבֵיתוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת - מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן וְעַל הַמָּאוֹר וְעַל הַבְּשָׂמִים, וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר הַבְדָּלָה. וְאִם אֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד - מַנִּיחוֹ אַחַר הַמָּזוֹן וּמְשַׁלְשְׁלָן כֻּלָּן לְאַחֲרָיו. וְאוֹמֵר הַבְדָּלָה: בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וּבְמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב, וּבְמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת לְיוֹם טוֹב, וּבְמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב לְחֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד. הָרָגִיל - אוֹמֵר הַבְדָּלוֹת הַרְבֵּה. וְשֶׁאֵינוֹ רָגִיל - אוֹמֵר אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם:

לג. בֵּית הַמִּדְרָשׁ, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּן. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ:

לד. הָיָה לוֹ נֵר טָמוּן בְּחֵיקוֹ אוֹ בְּפַנָּס, אוֹ שֶׁרָאָה אֶת הַשַּׁלְהֶבֶת וְלֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ, אוֹ נִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ וְלֹא רָאָה הַשַּׁלְהֶבֶת - אֵינוֹ מְבָרֵךְ עָלֶיהָ עַד שֶׁיִּרְאֶה אֶת הַשַּׁלְהֶבֶת וּמִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ:

לה. עֲשָׂשִׁית שֶׁלֹּא כִּבְתָה - מְבָרֵךְ עָלֶיהָ. נֵר שֶׁל נָכְרִי - אֵינוֹ מְבָרֵךְ עָלֶיהָ. יִשְׂרָאֵל שֶׁהִדְלִיק מִנָּכְרִי, וְנָכְרִי שֶׁהִדְלִיק מִיִּשְׂרָאֵל - מְבָרֵךְ עָלֶיהָ. מֵאֵימָתַי מְבָרֵךְ? מִשֶּׁתְּחַשֵּׁךְ.

הַשָּׁלֵם

לֹא בֵּרַךְ מִשֶּׁתְּחַשֵּׁךְ - יְבָרֵךְ כָּל הַלַּיְלָה. לֹא בֵּרַךְ כָּל הַלַּיְלָה - לֹא יְבָרֵךְ מֵעַתָּה:

לו. הָאֵשׁ וְהַכֹּלְאַיִם - אֵינָן מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית, אֲבָל עָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵשׁ גֵּיהִנֹּם שֶׁנִּבְרֵאת בְּיוֹם שֵׁנִי - אֵינָהּ כָּבְתָה לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָה סו, כד): "וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה". הָאֵשׁ וְהַבְּשָׂמִים שֶׁבַּמֶּרְחָץ - אֵינוֹ מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן:

לז. הָיָה עוֹמֵד בַּחֲנוּת שֶׁל בְּשָׂמִים כָּל הַיּוֹם - אֵינוֹ מְבָרֵךְ אֶלָּא פַּעַם אַחַת. הָיָה נִכְנָס וְיוֹצֵא נִכְנָס וְיוֹצֵא - מְבָרֵךְ עַל כָּל פַּעַם וּפַעַם:

יהושע פרק כא

א וַיִּגְּשׁוּ רָאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם אֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
וְאֶל־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְאֶל־רָאשֵׁי אֲבוֹת הַמַּטּוֹת לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל: **ב** וַיְדַבְּרוּ אֲלֵיהֶם בְּשִׁלֹה בְּאֶרֶץ כְּנַעַן
לֵאמֹר יְהוָה צִוָּה בְיַד־מֹשֶׁה לָתֶת־לָנוּ עָרִים
לָשָׁבֶת וּמִגְרְשֵׁיהֶן לִבְהֶמְתֵּנוּ: {פ}
ג וַיִּתְּנוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַלְוִיִּם מִנַּחֲלָתָם אֶל־פִּי יְהוָה
אֶת־הֶעָרִים הָאֵלֶּה וְאֶת־מִגְרְשֵׁיהֶן: **ד** וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל
לְמִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי וַיְהִי לִבְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן מִן־
הַלְוִיִּם מִמַּטֵּה יְהוּדָה וּמִמַּטֵּה הַשִּׁמְעֹנִי וּמִמַּטֵּה
בִנְיָמִן בַּגּוֹרָל עָרִים שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה: {ס} **ה** וְלִבְנֵי
קְהָת הַנּוֹתָרִים מִמִּשְׁפְּחֹת מַטֵּה־אֶפְרַיִם וּמִמַּטֵּה־
דָן וּמֵחֲצִי מַטֵּה מְנַשֶּׁה בַּגּוֹרָל עָרִים עֶשֶׂר:
{ס} **ו** וְלִבְנֵי גֵרְשׁוֹן מִמִּשְׁפְּחוֹת מַטֵּה־יִשָּׂשכָר
וּמִמַּטֵּה־אָשֵׁר וּמִמַּטֵּה נַפְתָּלִי וּמֵחֲצִי מַטֵּה מְנַשֶּׁה
בַּבָּשָׁן בַּגּוֹרָל עָרִים שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה: {ס} **ז** לִבְנֵי
מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם מִמַּטֵּה רְאוּבֵן וּמִמַּטֵּה־גָד
וּמִמַּטֵּה זְבוּלֻן עָרִים שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה: {ס} **ח** וַיִּתְּנוּ
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַלְוִיִּם אֶת־הֶעָרִים הָאֵלֶּה וְאֶת־
מִגְרְשֵׁיהֶן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה בַּגּוֹרָל:
{פ}
ט וַיִּתְּנוּ מִמַּטֵּה בְּנֵי יְהוּדָה וּמִמַּטֵּה בְּנֵי שִׁמְעוֹן
אֵת הֶעָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר־יִקְרָא אֶתְהֶן
בְּשֵׁם: **י** וַיְהִי לִבְנֵי אַהֲרֹן מִמִּשְׁפְּחוֹת הַקְּהָתִי
מִבְּנֵי לֵוִי כִּי לָהֶם הָיָה הַגּוֹרָל רִאישֹׁנָה: **יא** וַיִּתְּנוּ
לָהֶם אֶת־קִרְיַת אַרְבַּע אָבִי הָעֲנָק הִיא חֶבְרוֹן
בְּהַר יְהוּדָה וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ סְבִיבֹתֶיהָ: **יב** וְאֶת־
שְׂדֵה הָעִיר וְאֶת־חֲצֵרֶיהָ נָתְנוּ לְכָלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה
בַּאֲחֻזָּתוֹ: {ס} **יג** וְלִבְנֵי | אַהֲרֹן הַכֹּהֵן נָתְנוּ אֶת־
עִיר מִקְלַט הָרֹצֵחַ אֶת־חֶבְרוֹן וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ וְאֶת־
לִבְנָה וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ: **יד** וְאֶת־יַתִּר וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ
וְאֶת־אֶשְׁתְּמֹעַ וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ: **טו** וְאֶת־חֹלֹן וְאֶת־
מִגְרְשָׁהּ וְאֶת־דְּבִר וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ: **טז** וְאֶת־עַיִן
וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ וְאֶת־יֻטָּה וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ אֶת־בֵּית
שֶׁמֶשׁ וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ עָרִים תֵּשַׁע מֵאֵת שְׁנֵי
הַשְּׁבָטִים הָאֵלֶּה: {ס} **יז** וּמִמַּטֵּה בִנְיָמִן אֶת־
גִּבְעוֹן וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ אֶת־גֶּבַע וְאֶת־
מִגְרְשָׁהּ: **יח** אֶת־עֲנָתוֹת וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ וְאֶת־
עַלְמוֹן וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ עָרִים אַרְבַּע: **יט** כָּל־עָרֵי
בְנֵי־אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה עָרִים
וּמִגְרְשֵׁיהֶן: {ס} **כ** וּלְמִשְׁפְּחוֹת בְּנֵי־קְהָת הַלְוִיִּם
הַנּוֹתָרִים מִבְּנֵי קְהָת וַיְהִי עָרֵי גוֹרָלָם מִמַּטֵּה
אֶפְרָיִם: **כא** וַיִּתְּנוּ לָהֶם אֶת־עִיר מִקְלַט הָרֹצֵחַ
אֶת־שְׁכֶם וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ בְּהַר אֶפְרַיִם וְאֶת־גֶּזֶר
וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ: **כב** וְאֶת־קִבְצַיִם וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ
וְאֶת־בֵּית חוֹרֹן וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ עָרִים אַרְבַּע:
{ס} **כג** וּמִמַּטֵּה־דָן אֶת־אֶלְתְּקֵא וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ
אֶת־גִּבְּתוֹן וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ: **כד** אֶת־אַיָּלוֹן וְאֶת־
מִגְרְשָׁהּ אֶת־גַּת־רִמּוֹן וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ עָרִים
אַרְבַּע: **כה** וּמֵחֲצִית מַטֵּה מְנַשֶּׁה אֶת־תַּעְנַךְ
וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ וְאֶת־גַּת רִמּוֹן וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ עָרִים
שְׁתַּיִם: **כו** כָּל־עָרִים עֶשֶׂר וּמִגְרְשֵׁיהֶן לְמִשְׁפְּחוֹת
בְּנֵי־קְהָת הַנּוֹתָרִים: {ס} **כז** וְלִבְנֵי גֵרְשׁוֹן
מִמִּשְׁפְּחֹת הַלְוִיִּם מֵחֲצִי מַטֵּה מְנַשֶּׁה אֶת־עִיר
מִקְלַט הָרֹצֵחַ אֶת־גֹּלָן (גּוֹלָן) בַּבָּשָׁן וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ
וְאֶת־בְּעֶשְׁתְּרָה וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ עָרִים שְׁתַּיִם:
{ס} **כח** וּמִמַּטֵּה יִשָּׂשכָר אֶת־קִשְׁיוֹן וְאֶת־
מִגְרְשָׁהּ אֶת־דָּבְרַת וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ: **כט** אֶת־
יַרְמוּת וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ אֶת־עֵין גַּנִּים וְאֶת־מִגְרְשָׁהּ

עָרִים אַרְבַּע: {ס} **ל** וּמִמַּטֵּה אָשֵׁר אֶת־מִשְׁאָל
וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ אֶת־עַבְדּוֹן וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ: **לא** אֶת־
חֶלְקָת וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־רְחֹב וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ
עָרִים אַרְבַּע: {ס} **לב** וּמִמַּטֵּה נַפְתָּלִי אֶת־עִיר |
מִקְלַט הָרֹצֵחַ אֶת־קֶדֶשׁ בַּגָּלִיל וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ
וְאֶת־חַמֹּת דֹּאר וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־קַרְתָּן וְאֶת־
מִגְרָשֶׁהָ עָרִים שָׁלֹשׁ: **לג** כָּל־עָרֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי
לְמִשְׁפְּחֹתָם שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה עִיר וּמִגְרְשֵׁיהֶן:
{ס} **לד** וּלְמִשְׁפְּחוֹת בְּנֵי־מְרָרִי הַלְוִיִּם הַנּוֹתָרִים
מֵאֵת מַטֵּה זְבוּלֻן אֶת־יָקְנְעָם וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ אֶת־
קַרְתָּה וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ: **לה** אֶת־דִּמְנָה וְאֶת־
מִגְרָשֶׁהָ אֶת־נַהֲלָל וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ עָרִים אַרְבַּע:
{ס} **לו** וּמִמַּטֵּה־גָּד אֶת־עִיר מִקְלַט הָרֹצֵחַ אֶת־
רָמֹת בַּגִּלְעָד וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־מַחֲנַיִם וְאֶת־
מִגְרָשֶׁהָ: **לז** אֶת־חֶשְׁבּוֹן וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ אֶת־יַעְזֵר
וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ כָּל־עָרִים אַרְבַּע: **לח** כָּל־הֶעָרִים
לִבְנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם הַנּוֹתָרִים מִמִּשְׁפְּחוֹת
הַלְוִיִּם וַיְהִי גּוֹרָלָם עָרִים שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה: **לט** כָּל
עָרֵי הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ אֲחֻזַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עָרִים
אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה וּמִגְרְשֵׁיהֶן: **מ** תִּהְיֶינָה הֶעָרִים
הָאֵלֶּה עִיר עִיר וּמִגְרְשֶׁיהָ סְבִיבֹתֶיהָ כֵּן לְכָל־
הֶעָרִים הָאֵלֶּה: {ס} **מא** וַיִּתֵּן יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֶת־
כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָתֵת לַאֲבוֹתָם וַיִּרְשׁוּהָ
וַיֵּשְׁבוּ בָהּ: **מב** וַיָּנַח יְהוָה לָהֶם מִסָּבִיב כְּכֹל
אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לַאֲבוֹתָם וְלֹא־עָמַד אִישׁ בְּפְנֵיהֶם
מִכָּל־אֹיְבֵיהֶם אֶת כָּל־אֹיְבֵיהֶם נָתַן יְהוָה
בְּיָדָם: **מג** לֹא־נָפַל דָּבָר מִכֹּל הַדָּבָר הַטּוֹב אֲשֶׁר־
דִּבֶּר יְהוָה אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל הַכֹּל בָּא: {פ}

יהושע פרק כב

א אָז יִקְרָא יְהוֹשֻׁעַ לָרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי וְלַחֲצִי מַטֵּה
מְנַשֶּׁה: **ב** וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אַתֶּם שְׁמַרְתֶּם אֵת כָּל־
אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וַתִּשְׁמְעוּ
בְקוֹלִי לְכֹל אֲשֶׁר־צִוִּיתִי אֶתְכֶם: **ג** לֹא־עֲזַבְתֶּם
אֶת־אֲחֵיכֶם זֶה יָמִים רַבִּים עַד הַיּוֹם הַזֶּה
וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִצְוַת יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: **ד** וְעַתָּה הֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לַאֲחֵיכֶם
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם וְעַתָּה פְּנוּ וּלְכוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם
אֶל־אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם אֲשֶׁר | נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד
יְהוָה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן: **ה** רַק | שִׁמְרוּ מְאֹד לַעֲשׂוֹת
אֶת־הַמִּצְוָה וְאֶת־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה
עֶבֶד־יְהוָה לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָלֶכֶת
בְּכָל־דְּרָכָיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וּלְדָבְקָה־בוֹ וּלְעָבְדוֹ
בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם: **ו** וַיְבָרְכֵם יְהוֹשֻׁעַ
וַיְשַׁלְּחֵם וַיֵּלְכוּ אֶל־אָהֳלֵיהֶם: {פ}
ז וְלַחֲצִי | שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה נָתַן מֹשֶׁה בַּבָּשָׁן וּלְחֶצְיוֹ
נָתַן יְהוֹשֻׁעַ עִם־אֲחֵיהֶם מעבר (בְּעֵבֶר) הַיַּרְדֵּן
יָמָּה וְגַם כִּי־שִׁלְּחָם יְהוֹשֻׁעַ אֶל־אָהֳלֵיהֶם
וַיְבָרְכֵם: **ח** וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לֵאמֹר בִּנְכָסִים רַבִּים
שׁוּבוּ אֶל־אָהֳלֵיכֶם וּבְמִקְנֶה רַב־מְאֹד בְּכֶסֶף
וּבְזָהָב וּבִנְחֹשֶׁת וּבְבַרְזֶל וּבשְׂלָמוֹת הַרְבֵּה מְאֹד
חִלְקוּ שְׁלַל־אֹיְבֵיכֶם עִם־אֲחֵיכֶם: {פ}
ט וַיָּשֻׁבוּ וַיֵּלְכוּ בְּנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד וַחֲצִי | שֵׁבֶט
הַמְנַשֶּׁה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשִּׁלֹה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ־
כְּנָעַן לָלֶכֶת אֶל־אֶרֶץ הַגִּלְעָד אֶל־אֶרֶץ אֲחֻזָּתָם
אֲשֶׁר נֶאֱחֲזוּ־בָהּ עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: **י** וַיָּבֹאוּ
אֶל־גְּלִילוֹת הַיַּרְדֵּן אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיִּבְנוּ בְנֵי־
רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד וַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה שָׁם מִזְבֵּחַ

עַל־הַיַּרְדֵּן מִזְבֵּחַ גָּדוֹל לְמַרְאֶה: **יא** וַיִּשְׁמְעוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הִנֵּה בָנוּ בְנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד וַחֲצִי
שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה אֶת־הַמִּזְבֵּחַ אֶל־מוּל אֶרֶץ כְּנַעַן
אֶל־גְּלִילוֹת הַיַּרְדֵּן אֶל־עֵבֶר בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: **יב** וַיִּשְׁמְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקָּהֲלוּ כָּל־עֲדַת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שִׁלֹּה לַעֲלוֹת עֲלֵיהֶם לַצָּבָא: {פ}
יג וַיִּשְׁלְחוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־בְּנֵי־רְאוּבֵן וְאֶל־בְּנֵי־
גָד וְאֶל־חֲצִי שֵׁבֶט־מְנַשֶּׁה אֶל־אֶרֶץ הַגִּלְעָד אֶת־
פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן: **יד** וַעֲשָׂרָה נְשִׂאִים עִמּוֹ
נָשִׂיא אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד לְבֵית אָב לְכָל מַטּוֹת
יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ רֹאשׁ בֵּית־אֲבוֹתָם הֵמָּה לְאַלְפֵי
יִשְׂרָאֵל: **טו** וַיָּבֹאוּ אֶל־בְּנֵי־רְאוּבֵן וְאֶל־בְּנֵי־גָד
וְאֶל־חֲצִי שֵׁבֶט־מְנַשֶּׁה אֶל־אֶרֶץ הַגִּלְעָד וַיְדַבְּרוּ
אִתָּם לֵאמֹר: **טז** כֹּה אָמְרוּ כָּל | עֲדַת יְהוָה מָה־
הַמַּעַל הַזֶּה אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בֵּאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לָשׁוּב
הַיּוֹם מֵאַחֲרֵי יְהוָה בִּבְנוֹתְכֶם לָכֶם מִזְבֵּחַ
לִמְרָדְכֶם הַיּוֹם בַּיהוָה: **יז** הַמְעַט־לָנוּ אֶת־עֲוֹן
פְּעוֹר אֲשֶׁר לֹא־הִטַּהַרְנוּ מִמֶּנּוּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיְהִי
הַנֶּגֶף בַּעֲדַת יְהוָה: **יח** וְאַתֶּם תָּשֻׁבוּ הַיּוֹם מֵאַחֲרֵי
יְהוָה וְהָיָה אַתֶּם תִּמְרְדוּ הַיּוֹם בַּיהוָה וּמָחָר אֶל־
כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִקְצֹף: **יט** וְאַךְ אִם־טְמֵאָה אֶרֶץ
אֲחֻזַּתְכֶם עִבְרוּ לָכֶם אֶל־אֶרֶץ אֲחֻזַּת יְהוָה אֲשֶׁר
שָׁכַן־שָׁם מִשְׁכַּן יְהוָה וְהֵאָחֲזוּ בְתוֹכֵנוּ וּבַיהוָה
אַל־תִּמְרֹדוּ וְאֹתָנוּ אַל־תִּמְרֹדוּ בִּבְנֹתְכֶם לָכֶם
מִזְבֵּחַ מִבַּלְעֲדֵי מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֵינוּ: **כ** הֲלוֹא |
עָכָן בֶּן־זֶרַח מָעַל מַעַל בַּחֵרֶם וְעַל־כָּל־עֲדַת
יִשְׂרָאֵל הָיָה קָצֶף וְהוּא אִישׁ אֶחָד לֹא גָוַע בַּעֲוֹנוֹ:
{ס} **כא** וַיַּעֲנוּ בְּנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד וַחֲצִי שֵׁבֶט
הַמְנַשֶּׁה וַיְדַבְּרוּ אֶת־רָאשֵׁי אַלְפֵי
יִשְׂרָאֵל: **כב** אֵל | אֱלֹהִים | יְהוָה אֵל | אֱלֹהִים |
יְהוָה הוּא יֹדֵעַ וְיִשְׂרָאֵל הוּא יֵדָע אִם־בְּמֶרֶד וְאִם־
בְּמַעַל בַּיהוָה אַל־תּוֹשִׁיעֵנוּ הַיּוֹם הַזֶּה: **כג** לִבְנוֹת
לָנוּ מִזְבֵּחַ לָשׁוּב מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְאִם־לְהַעֲלוֹת עָלָיו
עוֹלָה וּמִנְחָה וְאִם־לַעֲשׂוֹת עָלָיו זִבְחֵי שְׁלָמִים
יְהוָה הוּא יְבַקֵּשׁ: **כד** וְאִם־לֹא מִדְאָגָה מִדָּבָר
עָשִׂינוּ אֶת־זֹאת לֵאמֹר מָחָר יֹאמְרוּ בְנֵיכֶם לְבָנֵינוּ
לֵאמֹר מַה־לָּכֶם וְלַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: **כה** וּגְבוּל
נָתַן־יְהוָה בֵּינֵנוּ וּבֵינֵיכֶם בְּנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד אֶת־
הַיַּרְדֵּן אֵין־לָכֶם חֵלֶק בַּיהוָה וְהִשְׁבִּיתוּ בְנֵיכֶם
אֶת־בָּנֵינוּ לְבִלְתִּי יְרֹא אֶת־יְהוָה: **כו** וַנֹּאמֶר
נַעֲשֶׂה־נָּא לָנוּ לִבְנוֹת אֶת־הַמִּזְבֵּחַ לֹא לְעוֹלָה וְלֹא
לְזָבַח: **כז** כִּי עֵד הוּא בֵּינֵינוּ וּבֵינֵיכֶם וּבֵין דֹּרוֹתֵינוּ
אַחֲרֵינוּ לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת יְהוָה לְפָנָיו בְּעֹלוֹתֵינוּ
וּבְזִבְחֵינוּ וּבִשְׁלָמֵינוּ וְלֹא־יֹאמְרוּ בְנֵיכֶם מָחָר
לִבְנֵינוּ אֵין־לָכֶם חֵלֶק בַּיהוָה: **כח** וַנֹּאמֶר וְהָיָה
כִּי־יֹאמְרוּ אֵלֵינוּ וְאֶל־דֹּרֹתֵינוּ מָחָר וְאָמַרְנוּ רְאוּ
אֶת־תַּבְנִית מִזְבַּח יְהוָה אֲשֶׁר־עָשׂוּ אֲבוֹתֵינוּ לֹא
לְעוֹלָה וְלֹא לְזָבַח כִּי־עֵד הוּא בֵּינֵינוּ
וּבֵינֵיכֶם: **כט** חָלִילָה לָּנוּ מִמֶּנּוּ לִמְרֹד בַּיהוָה
וְלָשׁוּב הַיּוֹם מֵאַחֲרֵי יְהוָה לִבְנוֹת מִזְבֵּחַ לְעֹלָה
לְמִנְחָה וּלְזָבַח מִלְבַד מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲשֶׁר
לִפְנֵי מִשְׁכָּנוֹ: {פ}
ל וַיִּשְׁמַע פִּינְחָס הַכֹּהֵן וּנְשִׂיאֵי הָעֵדָה וְרָאשֵׁי
אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר אִתּוֹ אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבְּרוּ
בְּנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד וּבְנֵי מְנַשֶּׁה וַיִּיטַב
בְּעֵינֵיהֶם: **לא** וַיֹּאמֶר פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
אֶל־בְּנֵי־רְאוּבֵן וְאֶל־בְּנֵי־גָד וְאֶל־בְּנֵי מְנַשֶּׁה
הַיּוֹם | יָדַעְנוּ כִּי־בְתוֹכֵנוּ יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־מְעַלְתֶּם
בַּיהוָה הַמַּעַל הַזֶּה אָז הִצַּלְתֶּם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִיַּד יְהוָה: **לב** וַיָּשָׁב פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן |

וְהַנְּשִׁאִ֔ים מֵאֵ֖ת בְּנֵי־רְאוּבֵ֑ן וּמֵאֵ֖ת בְּנֵי־גָ֣ד מֵאֶ֔רֶץ
הַגִּלְעָ֖ד אֶל־אֶ֣רֶץ כְּנַ֔עַן אֶל־בְּנֵ֖י יִשְׂרָאֵ֑ל וַיָּשִׁ֣בוּ
אוֹתָ֔ם דָּבָ֖ר׃ **לג** וַיִּיטַ֤ב הַדָּבָר֙ בְּעֵינֵ֣י בְנֵי־ יִשְׂרָאֵ֔ל
וַיְבָרְכ֣וּ אֱלֹהִ֔ים בְּנֵ֖י יִשְׂרָאֵ֑ל וְלֹ֤א אָמְרוּ֙ לַעֲל֣וֹת
עֲלֵיהֶ֔ם לַצָּבָ֖א לְשַׁחֵ֥ת אֶת־הָאָ֛רֶץ אֲשֶׁ֥ר בְּנֵי־
רְאוּבֵ֖ן וּבְנֵי־גָֽד׃ וְיֹשְׁבִ֥ים בָּ֖הּ׃ **לד** וַיִּקְרְא֧וּ בְנֵי־
רְאוּבֵ֛ן וּבְנֵי־גָ֖ד לַמִּזְבֵּ֑חַ כִּ֣י עֵ֔ד הוּא֙ בֵּינֹתֵ֔ינוּ כִּ֥י
יְהוָ֖ה הָאֱלֹהִֽים׃ {פ}

יהושע פרק כג

א וַיְהִ֗י מִיָּמִ֣ים רַבִּ֔ים אַחֲרֵ֖י אֲשֶׁר־הֵנִ֣יחַ יְהוָ֔ה
לְיִשְׂרָאֵ֖ל מִכָּל־אֹיְבֵיהֶ֣ם מִסָּבִ֑יב וִיהוֹשֻׁ֥עַ זָקֵ֖ן בָּ֥א
בַּיָּמִֽים׃ **ב** וַיִּקְרָ֣א יְהוֹשֻׁ֗עַ לְכָל־יִשְׂרָאֵל֙ לִזְקֵנָ֔יו
וּלְרָאשָׁ֥יו וּלְשֹׁפְטָ֖יו וּלְשֹׁטְרֵ֑יו וַיֹּ֣אמֶר אֲלֵהֶ֔ם אֲנִ֥י
זָקַ֖נְתִּי בָּ֥אתי בַּיָּמִֽים׃ **ג** וְאַתֶּ֣ם רְאִיתֶ֗ם אֵת֙ כָּל־
אֲשֶׁ֣ר עָשָׂ֔ה יְהוָ֥ה אֱלֹהֵיכֶ֖ם לְכָל־הַגּוֹיִ֣ם הָאֵ֑לֶּה
מִפְּנֵיכֶ֔ם כִּ֣י יְהוָ֥ה אֱלֹהֵיכֶ֖ם הוּא֙ הַנִּלָּחֵ֣ם
לָכֶ֔ם׃ **ד** רְא֣וּ הִפַּ֔לְתִּי לָכֶ֛ם אֶת־הַגּוֹיִ֥ם הַנִּשְׁאָרִ֖ים
הָאֵ֑לֶּה בְּנַחֲלָ֣ה לְשִׁבְטֵיכֶ֗ם מִן־הַיַּרְדֵּן֙ וְכָל־הַגּוֹיִם֙
אֲשֶׁ֣ר הִכְרַ֔תִּי וְהַיָּ֖ם הַגָּד֑וֹל מְב֥וֹא
הַשָּׁמֶֽשׁ׃ **ה** וַיהוָ֣ה אֱלֹהֵיכֶ֗ם הוּא֙ יֶהְדֳּפֵ֣ם מִפְּנֵיכֶ֔ם
וְהוֹרִ֥ישׁ אֹתָ֖ם מִלִּפְנֵיכֶ֑ם וִירִשְׁתֶּ֣ם אֶת־אַרְצָ֔ם
כַּאֲשֶׁ֥ר דִּבֶּ֛ר יְהוָ֥ה אֱלֹהֵיכֶ֖ם לָכֶֽם׃ **ו** וַחֲזַקְתֶּ֣ם מְאֹ֔ד
לִשְׁמֹ֣ר וְלַעֲשׂ֔וֹת אֵ֚ת כָּל־הַכָּת֣וּב בְּסֵ֔פֶר תּוֹרַ֖ת
מֹשֶׁ֑ה לְבִלְתִּ֥י סוּר־מִמֶּ֖נּוּ יָמִ֥ין וּשְׂמֹֽאול׃ **ז** לְבִלְתִּי־
בֹ֣א בַגּוֹיִ֣ם הָאֵ֔לֶּה הַנִּשְׁאָרִ֖ים הָאֵ֑לֶּה אִתְּכֶ֔ם וּבְשֵׁ֣ם
אֱלֹהֵיהֶ֔ם לֹ֥א־תַזְכִּ֖ירוּ וְלֹ֣א תַשְׁבִּ֑יעוּ וְלֹ֣א תַעַבְדֽוּם
וְלֹ֥א תִשְׁתַּחֲוּ֖ו לָהֶֽם׃ **ח** כִּ֣י אִם־בַּיהוָ֣ה אֱלֹהֵיכֶ֔ם
תִּדְבְּקוּ֙ כַּאֲשֶׁ֣ר עֲשִׂיתֶ֔ם עַ֖ד הַיּ֥וֹם הַזֶּֽה׃ **ט** וַיּ֣וֹרֶשׁ
יְהוָ֣ה מִפְּנֵיכֶ֗ם גּוֹיִם֙ גְּדֹלִ֣ים וַעֲצוּמִ֔ים וְאַתֶּ֖ם לֹא־
עָמַ֣ד אִישׁ֙ בִּפְנֵיכֶ֔ם עַ֖ד הַיּ֥וֹם הַזֶּֽה׃ **י** אִישׁ־אֶחָד
מִכֶּ֣ם יִרְדֹּף־אָ֑לֶף כִּ֣י | יְהוָ֤ה אֱלֹהֵיכֶם֙ הֽוּא הַנִּלָּחֶ֣ם
לָכֶ֔ם כַּאֲשֶׁ֥ר דִּבֶּ֖ר לָכֶֽם׃ **יא** וְנִשְׁמַרְתֶּ֥ם מְאֹ֖ד
לְנַפְשֹׁתֵיכֶ֑ם לְאַהֲבָ֗ה אֶת־יְהוָ֥ה אֱלֹהֵיכֶֽם׃ **יב** כִּ֣י |
אִם־שׁ֣וֹב תָּשׁ֔וּבוּ וּדְבַקְתֶּ֖ם בְּיֶ֣תֶר הַגּוֹיִ֣ם הָאֵ֑לֶּה
הַנִּשְׁאָרִ֣ים הָאֵ֔לֶּה אִתְּכֶ֔ם וְהִתְחַתַּנְתֶּ֥ם בָּהֶ֖ם
וּבָאתֶ֥ם בָּהֶ֖ם וְהֵ֥ם בָּכֶֽם׃ **יג** יָדוֹעַ֙ תֵּדְע֔וּ כִּ֣י לֹא֩
יוֹסִ֨יף יְהוָ֜ה אֱלֹהֵיכֶ֗ם לְהוֹרִ֤ישׁ אֶת־הַגּוֹיִם֙ הָאֵ֔לֶּה
מִלִּפְנֵיכֶ֔ם וְהָי֥וּ לָכֶ֖ם לְפַ֣ח וּלְמוֹקֵ֑שׁ וּלְשֹׁט֤ט
בְּצִדֵּיכֶם֙ וְלִצְנִנִ֣ים בְּעֵינֵיכֶ֔ם עַד־אֲבָדְכֶ֕ם מֵעַ֛ל
הָאֲדָמָ֥ה הַטּוֹבָ֖ה הַזֹּ֑את אֲשֶׁ֥ר נָתַ֛ן לָכֶ֖ם יְהוָ֥ה
אֱלֹהֵיכֶֽם׃ **יד** וְהִנֵּ֤ה אָנֹכִי֙ הוֹלֵ֣ךְ הַיּ֔וֹם בְּדֶ֖רֶךְ כָּל־
הָאָ֑רֶץ וִידַעְתֶּ֣ם בְּכָל־לְבַבְכֶ֗ם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם֙ כִּ֣י
לֹא־נָפַ֤ל דָּבָר֙ אֶחָ֔ד מִכֹּ֖ל | הַדְּבָרִ֣ים הַטּוֹבִ֑ים אֲשֶׁ֣ר
דִּבֶּ֣ר יְהוָ֣ה אֱלֹהֵיכֶם֮ עֲלֵיכֶם֒ הַכֹּל֙ בָּ֣אוּ לָכֶ֔ם לֹא־
נָפַ֥ל מִמֶּ֖נּוּ דָּבָ֥ר אֶחָֽד׃ **טו** וְהָיָ֗ה כַּאֲשֶׁר־בָּ֤א עֲלֵיכֶם֙
כָּל־הַדָּבָ֣ר הַטּ֔וֹב אֲשֶׁ֥ר דִּבֶּ֛ר יְהוָ֥ה אֱלֹהֵיכֶ֖ם אֲלֵיכֶ֑ם
כֵּ֤ן יָבִיא֙ יְהוָ֣ה עֲלֵיכֶ֔ם אֵ֖ת כָּל־הַדָּבָ֣ר הָרָ֑ע עַד־
הַשְׁמִידֽוֹ אֶתְכֶ֛ם מֵעַ֥ל הָאֲדָמָ֖ה הַטּוֹבָ֣ה הַזֹּ֑את
אֲשֶׁ֥ר נָתַ֛ן לָכֶ֖ם יְהוָ֥ה אֱלֹהֵיכֶֽם׃ **טז** בְּעָבְרְכֶם֙ אֶת־
בְּרִ֣ית יְהוָ֣ה אֱלֹהֵיכֶם֮ אֲשֶׁ֣ר צִוָּה֣ אֶתְכֶם֒ וַהֲלַכְתֶּ֗ם
וַעֲבַדְתֶּם֙ אֱלֹהִ֣ים אֲחֵרִ֔ים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶ֥ם לָהֶ֖ם
וְחָרָ֨ה אַף־יְהוָ֤ה בָּכֶם֙ וַאֲבַדְתֶּ֣ם מְהֵרָ֔ה מֵעַ֖ל הָאָ֣רֶץ
הַטּוֹבָ֑ה אֲשֶׁ֥ר נָתַ֛ן לָכֶֽם׃ {פ}

יהושע פרק כד

א וַיֶּאֱסֹ֣ף יְהוֹשֻׁ֗עַ אֶת־כָּל־שִׁבְטֵ֛י יִשְׂרָאֵ֖ל שְׁכֶ֑מָה
וַיִּקְרָ֞א לִזְקְנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֗ל וּלְרָאשָׁיו֙ וּלְשֹׁפְטָ֣יו וּלְשֹׁטְרָ֔יו
וַיִּתְיַצְּב֖וּ לִפְנֵ֥י הָאֱלֹהִֽים׃ **ב** וַיֹּ֣אמֶר יְהוֹשֻׁ֗עַ אֶל־כָּל־
הָעָם֮ כֹּה־אָמַ֣ר יְהוָה֒ אֱלֹהֵ֣י יִשְׂרָאֵל֮ בְּעֵ֣בֶר הַנָּהָ֒ר

יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם תֶּרַח אֲבִי אַבְרָהָם וַאֲבִי
נָחוֹר וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים: **ג** וָאֶקַּח אֶת־
אֲבִיכֶם אֶת־אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנָּהָר וָאוֹלֶךְ אֹתוֹ
בְּכָל־אֶרֶץ כְּנָעַן וארב (וָאַרְבֶּהּ) אֶת־זַרְעוֹ וָאֶתֶּן־
לוֹ אֶת־יִצְחָק: **ד** וָאֶתֵּן לְיִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב וְאֶת־
עֵשָׂו וָאֶתֵּן לְעֵשָׂו אֶת־הַר שֵׂעִיר לָרֶשֶׁת אוֹתוֹ
וְיַעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרָיִם: **ה** וָאֶשְׁלַח אֶת־מֹשֶׁה
וְאֶת־אַהֲרֹן וָאֶגֹּף אֶת־מִצְרַיִם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי
בְּקִרְבּוֹ וְאַחַר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם: **ו** וָאוֹצִיא אֶת־
אֲבוֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַתָּבֹאוּ הַיָּמָּה וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם
אַחֲרֵי אֲבוֹתֵיכֶם בְּרֶכֶב וּבְפָרָשִׁים יַם־
סוּף: **ז** וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה וַיָּשֶׂם מַאֲפֵל בֵּינֵיכֶם |
וּבֵין הַמִּצְרִים וַיָּבֵא עָלָיו אֶת־הַיָּם וַיְכַסֵּהוּ
וַתִּרְאֶינָה עֵינֵיכֶם אֵת אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי בְּמִצְרָיִם
וַתֵּשְׁבוּ בַּמִּדְבָּר יָמִים רַבִּים: **ח** ואבאה (וָאָבֵא)
אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ הָאֱמֹרִי הַיּוֹשֵׁב בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן
וַיִּלָּחֲמוּ אִתְּכֶם וָאֶתֵּן אוֹתָם בְּיֶדְכֶם וַתִּירְשׁוּ אֶת־
אַרְצָם וָאַשְׁמִידֵם מִפְּנֵיכֶם: **ט** וַיָּקָם בָּלָק בֶּן־צִפּוֹר
מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא
לִבְלְעָם בֶּן־בְּעוֹר לְקַלֵּל אֶתְכֶם: **י** וְלֹא אָבִיתִי
לִשְׁמַע לִבְלְעָם וַיְבָרֵךְ בָּרוֹךְ אֶתְכֶם וָאַצֵּל אֶתְכֶם
מִיָּדוֹ: **יא** וַתַּעַבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן וַתָּבֹאוּ אֶל־יְרִיחוֹ
וַיִּלָּחֲמוּ בָכֶם בַּעֲלֵי־יְרִיחוֹ הָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַכְּנַעֲנִי
וְהַחִתִּי וְהַגִּרְגָּשִׁי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי וָאֶתֵּן אוֹתָם
בְּיֶדְכֶם: **יב** וָאֶשְׁלַח לִפְנֵיכֶם אֶת־הַצִּרְעָה וַתְּגָרֶשׁ
אוֹתָם מִפְּנֵיכֶם שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי לֹא בְחַרְבְּךָ וְלֹא
בְקַשְׁתֶּךָ: **יג** וָאֶתֵּן לָכֶם אֶרֶץ | אֲשֶׁר לֹא־יָגַעְתָּ בָּהּ
וְעָרִים אֲשֶׁר לֹא־בְנִיתֶם וַתֵּשְׁבוּ בָּהֶם כְּרָמִים
וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא־נְטַעְתֶּם אַתֶּם אֹכְלִים: **יד** וְעַתָּה
יְרָאוּ אֶת־יְהוָה וְעִבְדוּ אֹתוֹ בְּתָמִים וּבֶאֱמֶת
וְהָסִירוּ אֶת־אֱלֹהִים אֲשֶׁר עָבְדוּ אֲבוֹתֵיכֶם בְּעֵבֶר
הַנָּהָר וּבְמִצְרַיִם וְעִבְדוּ אֶת־יְהוָה: **טו** וְאִם רַע
בְּעֵינֵיכֶם לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה בַּחֲרוּ לָכֶם הַיּוֹם אֶת־
מִי תַּעֲבדוּן אִם אֶת־אֱלֹהִים אֲשֶׁר־עָבְדוּ
אֲבוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר בעבר (מֵעֵבֶר) הַנָּהָר וְאִם אֶת־
אֱלֹהֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בְּאַרְצָם וְאָנֹכִי
וּבֵיתִי נַעֲבֹד אֶת־יְהוָה: {פ}
טז וַיַּעַן הָעָם וַיֹּאמֶר חָלִילָה לָּנוּ מֵעָזְבֵ אֶת־יְהוָה
לַעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים: **יז** כִּי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הוּא
הַמַּעֲלֶה אֹתָנוּ וְאֶת־אֲבוֹתֵינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית
עֲבָדִים וַאֲשֶׁר עָשָׂה לְעֵינֵינוּ אֶת־הָאֹתוֹת הַגְּדֹלוֹת
הָאֵלֶּה וַיִּשְׁמְרֵנוּ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלַכְנוּ בָהּ
וּבְכֹל הָעַמִּים אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בְּקִרְבָּם: **יח** וַיְגָרֶשׁ
יְהוָה אֶת־כָּל־הָעַמִּים וְאֶת־הָאֱמֹרִי יֹשֵׁב הָאָרֶץ
מִפָּנֵינוּ גַּם־אֲנַחְנוּ נַעֲבֹד אֶת־יְהוָה כִּי־הוּא
אֱלֹהֵינוּ: **יט** וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם לֹא תוּכְלוּ
לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה כִּי־אֱלֹהִים קְדֹשִׁים הוּא אֵל־
קַנּוֹא הוּא לֹא־יִשָּׂא לְפִשְׁעֲכֶם
וּלְחַטֹּאותֵיכֶם: **כ** כִּי תַעַזְבוּ אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם
אֱלֹהֵי נֵכָר וְשָׁב וְהֵרַע לָכֶם וְכִלָּה אֶתְכֶם אַחֲרֵי
אֲשֶׁר־הֵיטִיב לָכֶם: **כא** וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל־יְהוֹשֻׁעַ
לֹא כִּי אֶת־יְהוָה נַעֲבֹד: **כב** וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־
הָעָם עֵדִים אַתֶּם בָּכֶם כִּי־אַתֶּם בְּחַרְתֶּם לָכֶם
אֶת־יְהוָה לַעֲבֹד אוֹתוֹ וַיֹּאמְרוּ עֵדִים: **כג** וְעַתָּה
הָסִירוּ אֶת־אֱלֹהֵי הַנֵּכָר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וְהַטּוּ
אֶת־לְבַבְכֶם אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: **כד** וַיֹּאמְרוּ
הָעָם אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נַעֲבֹד וּבְקוֹלוֹ
נִשְׁמָע: **כה** וַיִּכְרֹת יְהוֹשֻׁעַ בְּרִית לָעָם בַּיּוֹם הַהוּא
וַיָּשֶׂם לוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט בִּשְׁכֶם: **כו** וַיִּכְתֹּב יְהוֹשֻׁעַ
אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּסֵפֶר תּוֹרַת אֱלֹהִים וַיִּקַּח

אֶבֶן גְּדוֹלָה וַיִּקְּמֶהָ שָׁם תַּחַת הָאַלָּה אֲשֶׁר
בְּמִקְדָּשׁ יְהוָה: {פ}
כז וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־כָּל־הָעָם הִנֵּה הָאֶבֶן הַזֹּאת
תִּהְיֶה־בָּנוּ לְעֵדָה כִּי־הִיא שָׁמְעָה אֵת כָּל־אִמְרֵי
יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר עִמָּנוּ וְהָיְתָה בָכֶם לְעֵדָה פֶּן־
תְּכַחֲשׁוּן בֵּאלֹהֵיכֶם: **כח** וַיְשַׁלַּח יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הָעָם
אִישׁ לְנַחֲלָתוֹ: {פ}
כט וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיָּמָת יְהוֹשֻׁעַ בִּן־
נוּן עֶבֶד יְהוָה בֶּן־מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים: **ל** וַיִּקְבְּרוּ
אֹתוֹ בִּגְבוּל נַחֲלָתוֹ בְּתִמְנַת־סֶרַח אֲשֶׁר בְּהַר־
אֶפְרָיִם מִצְּפוֹן לְהַר־גָּעַשׁ: **לא** וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל אֶת־
יְהוָה כֹּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ וְכֹל | יְמֵי הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר
הֶאֱרִיכוּ יָמִים אַחֲרֵי יְהוֹשֻׁעַ וַאֲשֶׁר יָדְעוּ אֵת כָּל־
מַעֲשֵׂה יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל: **לב** וְאֶת־
עַצְמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר־הֶעֱלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל | מִמִּצְרַיִם
קָבְרוּ בִשְׁכֶם בְּחֶלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר קָנָה יַעֲקֹב
מֵאֵת בְּנֵי־חֲמוֹר אֲבִי־שְׁכֶם בְּמֵאָה קְשִׂיטָה וַיִּהְיוּ
לִבְנֵי־יוֹסֵף לְנַחֲלָה: **לג** וְאֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן מֵת
וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּגִבְעַת פִּינְחָס בְּנוֹ אֲשֶׁר נִתַּן־לוֹ
בְּהַר אֶפְרָיִם: {ש}

שופטים פרק א

א וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת יְהוֹשֻׁעַ וַיִּשְׁאֲלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בַּיהוָה לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה־לָּנוּ אֶל־הַכְּנַעֲנִי בַּתְּחִלָּה
לְהִלָּחֶם בּוֹ: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה יְהוּדָה יַעֲלֶה הִנֵּה
נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ בְּיָדוֹ: ג וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְשִׁמְעוֹן
אָחִיו עֲלֵה אִתִּי בגורלי [בְגֹרָלִי] וְנִלָּחֲמָה בַּכְּנַעֲנִי וְהָלַכְתִּי
גַם־אֲנִי אִתְּךָ בְּגוֹרָלֶךָ וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ שִׁמְעוֹן: ד וַיַּעַל
יְהוּדָה וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי בְּיָדָם וַיַּכּוּם
בְּבֶזֶק עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ: ה וַיִּמְצְאוּ אֶת־אֲדֹנִי
בֶּזֶק בְּבֶזֶק וַיִּלָּחֲמוּ בּוֹ וַיַּכּוּ אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־
הַפְּרִזִּי: ו וַיָּנָס אֲדֹנִי בֶּזֶק וַיִּרְדְּפוּ אַחֲרָיו וַיֹּאחֲזוּ
אוֹתוֹ וַיְקַצְּצוּ אֶת־בְּהֹנוֹת יָדָיו וְרַגְלָיו: ז וַיֹּאמֶר
אֲדֹנִי־בֶזֶק שִׁבְעִים | מְלָכִים בְּהֹנוֹת יְדֵיהֶם
וְרַגְלֵיהֶם מְקֻצָּצִים הָיוּ מְלַקְּטִים תַּחַת שֻׁלְחָנִי
כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי כֵּן שִׁלַּם־לִי אֱלֹהִים וַיְבִיאֻהוּ
יְרוּשָׁלַ‍ִם וַיָּמָת שָׁם: {פ}
ח וַיִּלָּחֲמוּ בְנֵי־יְהוּדָה בִּירוּשָׁלַ‍ִם וַיִּלְכְּדוּ אוֹתָהּ
וַיַּכּוּהָ לְפִי־חָרֶב וְאֶת־הָעִיר שִׁלְּחוּ בָאֵשׁ: ט וְאַחַר
יָרְדוּ בְּנֵי יְהוּדָה לְהִלָּחֵם בַּכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב הָהָר
וְהַנֶּגֶב וְהַשְּׁפֵלָה: י וַיֵּלֶךְ יְהוּדָה אֶל־הַכְּנַעֲנִי
הַיּוֹשֵׁב בְּחֶבְרוֹן וְשֵׁם־חֶבְרוֹן לְפָנִים קִרְיַת אַרְבַּע
וַיַּכּוּ אֶת־שֵׁשַׁי וְאֶת־אֲחִימַן וְאֶת־תַּלְמָי: יא וַיֵּלֶךְ
מִשָּׁם אֶל־יוֹשְׁבֵי דְּבִיר וְשֵׁם־דְּבִיר לְפָנִים קִרְיַת־
סֵפֶר: יב וַיֹּאמֶר כָּלֵב אֲשֶׁר־יַכֶּה אֶת־קִרְיַת־סֵפֶר
וּלְכָדָהּ וְנָתַתִּי לוֹ אֶת־עַכְסָה בִתִּי לְאִשָּׁה: יג
וַיִּלְכְּדָהּ עָתְנִיאֵל בֶּן־קְנַז אֲחִי כָלֵב הַקָּטֹן מִמֶּנּוּ
וַיִּתֶּן־לוֹ אֶת־עַכְסָה בִתּוֹ לְאִשָּׁה: יד וַיְהִי בְּבוֹאָהּ
וַתְּסִיתֵהוּ לִשְׁאֹל מֵאֵת־אָבִיהָ הַשָּׂדֶה וַתִּצְנַח מֵעַל
הַחֲמוֹר וַיֹּאמֶר־לָהּ כָּלֵב מַה־לָּךְ: טו וַתֹּאמֶר לוֹ
הָבָה־לִּי בְרָכָה כִּי אֶרֶץ הַנֶּגֶב נְתַתָּנִי וְנָתַתָּה לִי
גֻּלֹּת מָיִם וַיִּתֶּן־לָהּ כָּלֵב אֵת גֻּלֹּת עִלִּית וְאֵת גֻּלֹּת
תַּחְתִּית: {פ}
טז וּבְנֵי קֵינִי חֹתֵן מֹשֶׁה עָלוּ מֵעִיר הַתְּמָרִים אֶת־
בְּנֵי יְהוּדָה מִדְבַּר יְהוּדָה אֲשֶׁר בְּנֶגֶב עֲרָד וַיֵּלֶךְ
וַיֵּשֶׁב אֶת־הָעָם: יז וַיֵּלֶךְ יְהוּדָה אֶת־שִׁמְעוֹן אָחִיו
וַיַּכּוּ אֶת־הַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב צְפָת וַיַּחֲרִימוּ אוֹתָהּ
וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הָעִיר חָרְמָה: יח וַיִּלְכֹּד יְהוּדָה
אֶת־עַזָּה וְאֶת־גְּבוּלָהּ וְאֶת־אַשְׁקְלוֹן וְאֶת־גְּבוּלָהּ
וְאֶת־עֶקְרוֹן וְאֶת־גְּבוּלָהּ: יט וַיְהִי יְהוָה אֶת־יְהוּדָה

וַיֹּרֶשׁ אֶת־הָהָר כִּי לֹא לְהוֹרִישׁ אֶת־יֹשְׁבֵי הָעֵמֶק כִּי־רֶכֶב בַּרְזֶל לָהֶם: כ וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֶת־חֶבְרוֹן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיֹּרֶשׁ מִשָּׁם אֶת־שְׁלֹשָׁה בְּנֵי הָעֲנָק: כא וְאֶת־הַיְבוּסִי יֹשֵׁב יְרוּשָׁלַ͏ִם לֹא הוֹרִישׁוּ בְּנֵי בִנְיָמִן וַיֵּשֶׁב הַיְבוּסִי אֶת־בְּנֵי בִנְיָמִן בִּירוּשָׁלַ͏ִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: {פ}

כב וַיַּעֲלוּ בֵית־יוֹסֵף גַּם־הֵם בֵּית־אֵל וַיהוָה עִמָּם: כג וַיָּתִירוּ בֵית־יוֹסֵף בְּבֵית־אֵל וְשֵׁם־הָעִיר לְפָנִים לוּז: כד וַיִּרְאוּ הַשֹּׁמְרִים אִישׁ יוֹצֵא מִן־הָעִיר וַיֹּאמְרוּ לוֹ הַרְאֵנוּ נָא אֶת־מְבוֹא הָעִיר וְעָשִׂינוּ עִמְּךָ חָסֶד: כה וַיַּרְאֵ͏ם אֶת־מְבוֹא הָעִיר וַיַּכּוּ אֶת־הָעִיר לְפִי־חָרֶב וְאֶת־הָאִישׁ וְאֶת־כָּל־מִשְׁפַּחְתּוֹ שִׁלֵּחוּ: כו וַיֵּלֶךְ הָאִישׁ אֶרֶץ הַחִתִּים וַיִּבֶן עִיר וַיִּקְרָא שְׁמָהּ לוּז הִוא שְׁמָהּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה: {פ}

כז וְלֹא־הוֹרִישׁ מְנַשֶּׁה אֶת־בֵּית־שְׁאָן וְאֶת־בְּנוֹתֶיהָ֒ וְאֶת־תַּעְנַךְ וְאֶת־בְּנוֹתֶיהָ֒ וְאֶת־יושב (יוֹשְׁבֵי) דּוֹר וְאֶת־בְּנוֹתֶיהָ וְאֶת־יוֹשְׁבֵי יִבְלְעָם֒ וְאֶת־בְּנוֹתֶיהָ וְאֶת־יוֹשְׁבֵי מְגִדּוֹ וְאֶת־בְּנוֹתֶיהָ וַיּוֹאֶל֒ הַכְּנַעֲנִי לָשֶׁבֶת בָּאָרֶץ הַזֹּאת: כח וַיְהִי כִּי־חָזַק יִשְׂרָאֵל וַיָּשֶׂם אֶת־הַכְּנַעֲנִי לָמַס וְהוֹרֵישׁ לֹא הוֹרִישׁוֹ: {ס} כט וְאֶפְרַיִם֒ לֹא הוֹרִישׁ אֶת־הַכְּנַעֲנִי הַיּוֹשֵׁב בְּגָזֶר וַיֵּשֶׁב הַכְּנַעֲנִי בְּקִרְבּוֹ בְּגָזֶר: {ס} ל זְבוּלֻן לֹא הוֹרִישׁ אֶת־יוֹשְׁבֵי קִטְרוֹן וְאֶת־יוֹשְׁבֵי נַהֲלֹל וַיֵּשֶׁב הַכְּנַעֲנִי בְּקִרְבּוֹ וַיִּהְיוּ לָמַס: {ס} לא אָשֵׁר לֹא הוֹרִישׁ אֶת־יוֹשְׁבֵי עַכּוֹ וְאֶת־יוֹשְׁבֵי צִידוֹן וְאֶת־אַחְלָב וְאֶת־אַכְזִיב וְאֶת־חֶלְבָּה וְאֶת־אֲפִיק וְאֶת־רְחֹב: לב וַיֵּשֶׁב הָאָשֵׁרִי בְּקֶרֶב הַכְּנַעֲנִי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ כִּי לֹא הוֹרִישׁוֹ: {ס} לג נַפְתָּלִי לֹא־הוֹרִישׁ אֶת־יוֹשְׁבֵי בֵית־שֶׁמֶשׁ וְאֶת־יוֹשְׁבֵי בֵית־עֲנָת וַיֵּשֶׁב בְּקֶרֶב הַכְּנַעֲנִי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְיוֹשְׁבֵי בֵית־שֶׁמֶשׁ וּבֵית עֲנָת הָיוּ לָהֶם לָמַס: לד וַיִּלְחֲצוּ הָאֱמֹרִי אֶת־בְּנֵי־דָן הָהָרָה כִּי־לֹא נְתָנוֹ לָרֶדֶת לָעֵמֶק: לה וַיּוֹאֶל הָאֱמֹרִי לָשֶׁבֶת בְּהַר־חֶרֶס בְּאַיָּלוֹן וּבְשַׁעַלְבִּים וַתִּכְבַּד יַד בֵּית־יוֹסֵף וַיִּהְיוּ לָמַס: לו וּגְבוּל הָאֱמֹרִי מִמַּעֲלֵה עַקְרַבִּים מֵהַסֶּלַע וָמָעְלָה: {פ}

שופטים פרק ב

א וַיַּעַל מַלְאַךְ־יְהוָה מִן־הַגִּלְגָּל אֶל־הַבֹּכִים {פ} וַיֹּאמֶר֒ אַעֲלֶה אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם וָאָבִיא אֶתְכֶם֒ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבֹתֵיכֶם וָאֹמַר לֹא־אָפֵר בְּרִיתִי אִתְּכֶם לְעוֹלָם: ב וְאַתֶּם לֹא־תִכְרְתוּ בְרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ הַזֹּאת מִזְבְּחוֹתֵיהֶם תִּתֹּצוּן וְלֹא־שְׁמַעְתֶּם בְּקוֹלִי מַה־זֹּאת עֲשִׂיתֶם: ג וְגַם אָמַרְתִּי לֹא־אֲגָרֵשׁ אוֹתָם מִפְּנֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְצִדִּים וֵאלֹהֵיהֶם יִהְיוּ לָכֶם לְמוֹקֵשׁ: ד וַיְהִי כְּדַבֵּר מַלְאַךְ יְהוָה אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂאוּ הָעָם אֶת־קוֹלָם וַיִּבְכּוּ: ה וַיִּקְרְאוּ שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בֹּכִים וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם לַיהוָה: {פ} ו וַיְשַׁלַּח יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הָעָם וַיֵּלְכוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ לְנַחֲלָתוֹ לָרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ: ז וַיַּעַבְדוּ הָעָם אֶת־יְהוָה כֹּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ וְכֹל | יְמֵי הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר הֶאֱרִיכוּ יָמִים אַחֲרֵי יְהוֹשׁוּעַ אֲשֶׁר רָאוּ אֵת כָּל־מַעֲשֵׂה יְהוָה הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל: ח וַיָּמָת יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן עֶבֶד יְהוָה בֶּן־מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים: ט וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ בִּגְבוּל נַחֲלָתוֹ בְּתִמְנַת־חֶרֶס בְּהַר אֶפְרָיִם מִצְּפוֹן לְהַר־גָּעַשׁ: י וְגַם כָּל־הַדּוֹר הַהוּא נֶאֶסְפוּ אֶל־אֲבוֹתָיו וַיָּקָם֒ דּוֹר אַחֵר אַחֲרֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ אֶת־יְהוָה וְגַם֒ אֶת־הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר עָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל: {פ}

יא וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה
וַיַּעַבְדוּ אֶת־הַבְּעָלִים: יב וַיַּעַזְבוּ אֶת־יְהוָה |
אֱלֹהֵי אֲבוֹתָם הַמּוֹצִיא אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֵּלְכוּ
אַחֲרֵי | אֱלֹהִים אֲחֵרִים מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר
סְבִיבוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם וַיַּכְעִסוּ אֶת־
יְהוָה: יג וַיַּעַזְבוּ אֶת־יְהוָה וַיַּעַבְדוּ לַבַּעַל
וְלָעַשְׁתָּרוֹת: יד וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנֵם
בְּיַד־שֹׁסִים וַיָּשֹׁסּוּ אוֹתָם וַיִּמְכְּרֵם בְּיַד אוֹיְבֵיהֶם
מִסָּבִיב וְלֹא־יָכְלוּ עוֹד לַעֲמֹד לִפְנֵי
אוֹיְבֵיהֶם: טו בְּכֹל | אֲשֶׁר יָצְאוּ יַד־יְהוָה הָיְתָה־
בָּם לְרָעָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לָהֶם וַיֵּצֶר לָהֶם מְאֹד: טז וַיָּקֶם יְהוָה שֹׁפְטִים
וַיּוֹשִׁיעُום מִיַּד שֹׁסֵיהֶם: יז וְגַם אֶל־שֹׁפְטֵיהֶם לֹא
שָׁמְעוּ כִּי זָנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם
סָרוּ מַהֵר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלְכוּ אֲבוֹתָם לִשְׁמֹעַ
מִצְוֹת־יְהוָה לֹא־עָשׂוּ כֵן: יח וְכִי־הֵקִים יְהוָה |
לָהֶם שֹׁפְטִים וְהָיָה יְהוָה עִם־הַשֹּׁפֵט וְהוֹשִׁיעָם
מִיַּד אֹיְבֵיהֶם כֹּל יְמֵי הַשּׁוֹפֵט כִּי־יִנָּחֵם יְהוָה
מִנַּאֲקָתָם מִפְּנֵי לֹחֲצֵיהֶם וְדֹחֲקֵיהֶם: יט וְהָיָה |
בְּמוֹת הַשּׁוֹפֵט יָשֻׁבוּ וְהִשְׁחִיתוּ מֵאֲבוֹתָם לָלֶכֶת
אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לְעָבְדָם וּלְהִשְׁתַּחֲוֹת לָהֶם
לֹא הִפִּילוּ מִמַּעַלְלֵיהֶם וּמִדַּרְכָּם הַקָּשָׁה: כ וַיִּחַר־
אַף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר יַעַן אֲשֶׁר עָבְרוּ הַגּוֹי
הַזֶּה אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת־אֲבוֹתָם וְלֹא
שָׁמְעוּ לְקוֹלִי: כא גַּם־אֲנִי לֹא אוֹסִיף לְהוֹרִישׁ
אִישׁ מִפְּנֵיהֶם מִן־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־עָזַב יְהוֹשֻׁעַ
וַיָּמֹת: כב לְמַעַן נַסּוֹת בָּם אֶת־יִשְׂרָאֵל הֲשֹׁמְרִים
הֵם אֶת־דֶּרֶךְ יְהוָה לָלֶכֶת בָּם כַּאֲשֶׁר שָׁמְרוּ
אֲבוֹתָם אִם־לֹא: כג וַיַּנַּח יְהוָה אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה
לְבִלְתִּי הוֹרִישָׁם מַהֵר וְלֹא נְתָנָם בְּיַד־יְהוֹשֻׁעַ: {פ}

שופטים פרק ג

א וְאֵלֶּה הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִנִּיחַ יְהוָה לְנַסּוֹת בָּם אֶת־
יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ אֵת כָּל־מִלְחֲמוֹת
כְּנָעַן: ב רַק לְמַעַן דַּעַת דֹּרוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
לְלַמְּדָם מִלְחָמָה רַק אֲשֶׁר־לְפָנִים לֹא
יְדָעוּם: ג חֲמֵשֶׁת | סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים וְכָל־הַכְּנַעֲנִי
וְהַצִּידֹנִי וְהַחִוִּי יֹשֵׁב הַר הַלְּבָנוֹן מֵהַר בַּעַל חֶרְמוֹן
עַד לְבוֹא חֲמָת: ד וַיְהִי֙ לְנַסּוֹת בָּם אֶת־יִשְׂרָאֵל
לָדַעַת הֲיִשְׁמְעוּ אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר־צִוָּה אֶת־
אֲבוֹתָם בְּיַד־מֹשֶׁה: ה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יָשְׁבוּ בְּקֶרֶב
הַכְּנַעֲנִי הַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי
וְהַיְבוּסִי: ו וַיִּקְחוּ אֶת־בְּנוֹתֵיהֶם לָהֶם לְנָשִׁים
וְאֶת־בְּנוֹתֵיהֶם נָתְנוּ לִבְנֵיהֶם וַיַּעַבְדוּ אֶת־
אֱלֹהֵיהֶם: {פ}
ז וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה
וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיַּעַבְדוּ אֶת־הַבְּעָלִים
וְאֶת־הָאֲשֵׁרוֹת: ח וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל
וַיִּמְכְּרֵם בְּיַד כּוּשַׁן רִשְׁעָתַיִם מֶלֶךְ אֲרַם נַהֲרָיִם
וַיַּעַבְדוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־כּוּשַׁן רִשְׁעָתָיִם שְׁמֹנֶה
שָׁנִים: ט וַיִּזְעֲקוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה וַיָּקֶם יְהוָה
מוֹשִׁיעַ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיּוֹשִׁיעֵם אֶת עָתְנִיאֵל בֶּן־קְנַז
אֲחִי כָלֵב הַקָּטֹן מִמֶּנּוּ: י וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ־יְהוָה֙
וַיִּשְׁפֹּט אֶת־יִשְׂרָאֵל֙ וַיֵּצֵא֙ לַמִּלְחָמָה וַיִּתֵּן יְהוָה֙
בְּיָדוֹ אֶת־כּוּשַׁן רִשְׁעָתַיִם מֶלֶךְ אֲרָם וַתָּעֹז יָדוֹ עַל
כּוּשַׁן רִשְׁעָתָיִם: יא וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה
וַיָּמָת עָתְנִיאֵל בֶּן־קְנַז: {פ}
יב וַיֹּסִפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה
וַיְחַזֵּק יְהוָה אֶת־עֶגְלוֹן מֶלֶךְ־מוֹאָב עַל־יִשְׂרָאֵל עַל
כִּי־עָשׂוּ אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: יג וַיֶּאֱסֹף אֵלָיו

חוברות לימוד הבי"ת
והמשניות זהר הודפס
לזכות

שיראל בת

רות מרים תחי'

הקב"ה ישלח לה המלאך
רפאל שיעמוד לימינה ויהיה
לה לידה קלה בזכות כל
התנאים והאמוראים אכי"ר

לוח מוהרא"ש

לפי אופק יבנאל עיר ברסלב - עיר השמחה

פרשת תולדות

יום **ראשון**	כג / 24	**לימוד יומי:** **בבלי:** בבא בתרא קנ"ב **ירושלמי:** תענית ה' **תוספתא:** עקצין ב **נ"ך:** יהושע כא **משניות:** יבמות יג **זהר:** חלק א עמ' שנא-שנב	**עלות השחר** (72 דק) ... 5:00 | **סו"ז תפילה** ..... 9:42 **נץ החמה** ..... 6:16 | **חצות היום** ..... 11:25 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:03 | **שקיעה** ..... 4:32 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 8:51 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 5:45
יום **שני**	כד / 25	**לימוד יומי:** **בבלי:** בבא בתרא קנ"ג **ירושלמי:** תענית ו' **תוספתא:** עקצין ג **נ"ך:** יהושע כב **משניות:** יבמות יד **זהר:** חלק א עמ' שנג-שנד	**עלות השחר** (72 דק) ... 5:01 | **סו"ז תפילה** ..... 9:42 **נץ החמה** ..... 6:17 | **חצות היום** ..... 11:25 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:04 | **שקיעה** ..... 4:32 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 8:51 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 5:45
יום **שלישי**	כה / 26	**לימוד יומי:** **בבלי:** בבא בתרא קנ"ד **ירושלמי:** תענית ז' **תוספתא:** ברכות א **נ"ך:** יהושע כג **משניות:** יבמות טו **זהר:** חלק א עמ' שנה-שנו	**תחילת מחזור כ"ד של תוספתא** **עלות השחר** (72 דק) ... 5:01 | **סו"ז תפילה** ..... 9:43 **נץ החמה** ..... 6:18 | **חצות היום** ..... 11:25 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:04 | **שקיעה** ..... 4:31 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 8:52 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 5:44
יום **רביעי**	כו / 27	**לימוד יומי:** **בבלי:** בבא בתרא קנ"ה **ירושלמי:** תענית ח' **תוספתא:** ברכות ב **נ"ך:** יהושע כד **משניות:** יבמות טז **זהר:** חלק א עמ' שנו-שנח	**עלות השחר** (72 דק) ... 5:02 | **סו"ז תפילה** ..... 9:43 **נץ החמה** ..... 6:19 | **חצות היום** ..... 11:26 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:05 | **שקיעה** ..... 4:31 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 8:52 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 5:44
יום **חמישי**	כז / 28	**לימוד יומי:** **בבלי:** בבא בתרא קנ"ו **ירושלמי:** תענית ט' **תוספתא:** ברכות ג **נ"ך:** שופטים א **משניות:** כתובות א **זהר:** חלק א עמ' שנט-שס	**יום כיפור קטן מוקדם** **עלות השחר** (72 דק) ... 5:03 | **סו"ז תפילה** ..... 9:44 **נץ החמה** ..... 6:20 | **חצות היום** ..... 11:26 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:05 | **שקיעה** ..... 4:31 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 8:53 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 5:44
יום **ששי**	כח / 29	**לימוד יומי:** **בבלי:** בבא בתרא קנ"ז **ירושלמי:** תענית י' **תוספתא:** ברכות ד **נ"ך:** שופטים ב **משניות:** כתובות ב **זהר:** חלק א עמ' שסא-שסב	**עלות השחר** (72 דק) ... 5:04 | **סו"ז תפילה** ..... 9:44 **נץ החמה** ..... 6:21 | **חצות היום** ..... 11:26 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:06 | **שקיעה** ..... 4:31 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 8:54 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 5:44 **הדלקת נרות** (40 דק): 3:51 (20 דק): 4:11
שב"ק	כט / 30	**לימוד יומי:** **בבלי:** בבא בתרא קנ"ח **ירושלמי:** תענית י"א **תוספתא:** ברכות ה **נ"ך:** שופטים ג **משניות:** כתובות ג **זהר:** חלק א עמ' שסג-שסד	**שבת קודש פרשת תולדות, מברכין חודש כסליו, ערב ר"ח** **עלות השחר** (72 דק) ... 5:04 | **סו"ז תפילה** ..... 9:45 **נץ החמה** ..... 6:22 | **חצות היום** ..... 11:27 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:06 | **שקיעה** ..... 4:31 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 8:54 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 5:44 **מוצש"ק לשיטת ר"ת: 5:44**

מולד חודש כסליו יהיה במוצש"ק בשעה 4, 49 דקות ו 15 חלקים

שֹׂרֶשׁ הַבְּעָיוֹת שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם הוּא מֵחֲמַת שֶׁאֵין לוֹ אֶת הַמּוּדָעוּת לְכֹחוֹתָיו, וְאִם הָיָה יוֹדֵעַ מֵהַכֹּחוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּקִרְבּוֹ - הָיָה פּוֹתֵר הֲמוֹן מֵהַבְּעָיוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ...

(משיחותיו של מו"ר הרה"צ שליט"א)